

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Research on Opinions on Sustainable Grassroot Economic Development Policy

เสนอ

สถาบันพระปกเกล้า

โดย

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ตุลาคม 2563

รายงานฉบับสมบูรณ์
การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
Research on Opinions on Sustainable Grassroot Economic Development Policy

เสนอ
สถาบันพระปกเกล้า

โดย
สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รายงานฉบับสมบูรณ์
การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก
เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

Research on Opinions on Sustainable Grassroot Economic Development Policy

โดย

อาจารย์ ดร.กาญจนา รอดแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูซงค์ เสนานุช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธรรรงค์ จันใด

อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เสนอ
สถาบันพระปกเกล้า

คำนำ

ตามที่คณะอนุกรรมการการการลงทุนและเศรษฐกิจฐานราก ในคณะกรรมการการพาณิชย์ และการอุตสาหกรรมของวุฒิสภา ในฐานะที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งรัฐธรรมนูญ ฯ ได้กำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวดที่ ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ และการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การส่งเสริม การสนับสนุน การพัฒนา การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการผลิต การตลาด การจำหน่ายสินค้าและบริการของวิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ประกอบการ และชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง มีการเติบโตอย่างยั่งยืน และสถาบันพระปกเกล้าได้มอบหมายให้สำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินโครงการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม โดยมีระยะเวลาศึกษาระหว่างเดือนพฤษภาคม ๒๕๖๓ ถึงเดือนกันยายน ๒๕๖๓

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณคณะอนุกรรมการการการลงทุนและเศรษฐกิจฐานราก ในคณะกรรมการการพาณิชย์และการอุตสาหกรรมของวุฒิสภา และสถาบันพระปกเกล้าที่ศึกษาครั้งนี้ให้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบคุณผู้ให้ข้อมูลทุกท่านในพื้นที่ศึกษาที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในการให้ข้อมูล

คณะผู้วิจัยหวังว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนครั้งนี้จะช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่ม และช่วยให้ผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติงานและบุคคลอื่นๆ ที่ทำงานเกี่ยวข้องกับชุมชนได้นำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

คณะผู้วิจัย

...

(b)

บทสรุปผู้บริหาร

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม

วิธีการศึกษา

๑. พื้นที่ในการศึกษา การศึกษารั้งนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ ๘ จังหวัดใน ๔ ภูมิภาค โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๒๔ กลุ่ม

๒. เครื่องมือการศึกษา ประกอบด้วย ๑) แบบสอบถาม ด้านประชากรศาสตร์ ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน กระบวนการดำเนินงาน และ ผลผลิตจากการดำเนินงาน ๒) แนวทางการสนทนากลุ่ม เพื่อถอดบทเรียนกลุ่มในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เมื่อรวบรวมข้อมูล ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ เพื่อนำเสนอข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ใช้การวิเคราะห์เพื่ออ้างอิงตัวเลขทางสถิติไปสู่กลุ่มประชากร โดยใช้ค่า t-test และ One-Way ANOVA และ Multiple Regression Analysis

๒. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนจากการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม ผลลัพธ์จากการดำเนินการ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ดี ข้อเสนอต่อการบริหารจัดการกลุ่ม และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการออกแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

ผลการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๑) การศึกษาจากกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และ ผลผลิตจากการดำเนินงาน โดยวิธีการการเก็บแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ กลุ่มในพื้นที่ ๘ จังหวัด ได้แก่ ลำพูน พิชณุโลก เลย ชัยภูมิ สระบุรี สุพรรณบุรี พัทลุง และนครศรีธรรมราช

๒) การถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๒ กลุ่ม ในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ ลำพูน เลย สระบุรี และนครศรีธรรมราช สรุปผลการศึกษาดังนี้

๑. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน ในภาพรวม

ผลการศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตจากการดำเนินงาน สรุปภาพรวมได้ดังนี้

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ๒) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ๒) ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน

๓) กระบวนการดำเนินงาน ในภาพรวม คือ ๑) กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างความจดจำในสินค้าและผลิตภัณฑ์ ๒) กระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน

๔) ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลต่อสมาชิกและชุมชน ในภาพรวม ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๒) คนในชุมชนมีความสุข ๓) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๔) การกระจายรายได้ในชุมชน

๕) กระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ในภาพรวม คือ ๑) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน ๒) การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน การลดต้นทุน และการแสวงหากำไร

๒. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อพัฒนาอย่างยั่งยืน
จำแนกตามกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยว
ชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การ
ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๒) ด้าน
การเมือง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจาก
หน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๓) ด้านสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและ
สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๔) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมการ
พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ และ ๕) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรม
รูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมการรักษา
สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

๒) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ในชุมชนมีทุน
ชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชน และวัฒนธรรมประเพณี และกลุ่ม
มีความสามารถด้านการบริหารและมีการพัฒนา ต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม

๓) กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบ
รנד การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ การตลาด การแสวงหาช่องทางการตลาด และการบริหารจัดการ
การวางแผนการดำเนินงาน

๔) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว
ดีขึ้น การกระจายรายได้ในชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข

๕) กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จาก
ชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ และการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การ
ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๒) ด้าน
การเมือง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ นโยบาย
การพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๓) ด้านสังคม
ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนาวัตกรรม ๔) ด้านวัฒนธรรม
ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และ ๕) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน
ได้แก่ การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมทักษะอาชีพ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบ
ใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน

๒) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่
ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และปราชญ์ชุมชน และผู้นำ
กลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม

๓) กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ และการแสวงหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ การตลาด ได้แก่ การวิเคราะห์ตลาด และการแสวงหาช่องทางการตลาด การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

๔) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น

๕) กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) ด้านกฎหมาย ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือกรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม และการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๒) ด้านการเมือง ได้แก่ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๓) ด้านสังคม ได้แก่ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๔) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และ ๕) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การส่งเสริมด้านตลาดออนไลน์ การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม

๒) ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่มในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชน กลุ่มมีความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กร และกลุ่มมีความสามารถในการบริหารจัดการ

๓) กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ และการรวบรวมองค์ความรู้การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

๓. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนจากการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

๑) ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีความสุข

๒) กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ประกอบด้วย การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ การตลาด การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนและการเข้าถึงแหล่งทุน ๒) หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การอาหารและยา (อย.) ในด้านมาตรฐานสินค้า

และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และการวิจัยเพื่อการพัฒนา ๓) เทคโนโลยี มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ การตลาดออนไลน์

๒.ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑) ทุนชุมชน ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ๒) ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม ๓) เครือข่ายในชุมชน การรวมกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนความร่วมมือในการผลิตและการตลาด ๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม มีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน

๓.กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทรัพยากร วัตถุดิบและแรงงานในชุมชน ๒) องค์ความรู้ มีภูมิปัญญาชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และการส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม ๓) การบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การตลาด การสร้างแบรนด์ ศูนย์แสดงสินค้า ศูนย์การเรียนรู้

๔.ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน ๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีเงินทุนจากรายได้และการออม เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน สินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ ๓) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๑.ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ๒) หน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ธ.ก.ส. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานเอกชน ๓) สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้ การศึกษาวิจัย การศึกษาข้อมูลชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลต่างๆ ๔) กระแสการท่องเที่ยวชุมชน วิถีชุมชน

๒.ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑) ทุนชุมชน ทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ๒) ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชน เป็นผู้มีความรู้ เสียสละ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ที่ดี ๓) เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน การขยายกิจกรรม การต่อยอดกิจกรรม ๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชน และทรัพยากรในชุมชน

๓.กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนวิถีชีวิต และทุนทรัพยากรบุคคล ประชาชนชุมชน ๒) การสร้างสรรค์องค์ความรู้ชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การบริการ โฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนจากทุนชุมชน ๓) ผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตสินค้า กิจกรรมการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ชุมชน การให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔.ผลผลิตจากการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม จากกิจกรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีรายได้ มีการออม มีเงินทุน ๓) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความร่วมมือในกิจกรรม การรวมกลุ่ม การแบ่งบทบาทหน้าที่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และความรักในบ้านเกิด ๔) สวัสดิการชุมชน มีการออมและกองทุนสวัสดิการชุมชน

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑. *ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก* ประกอบด้วย ๑) นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนแหล่งเงินทุน ๒) หน่วยงานสนับสนุน ภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ

๒. *ปัจจัยภายใน* ประกอบด้วย ๑) ทุนชุมชน ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากร ทุนมนุษย์ ๒) การบริหารจัดการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิด การมีแผนงาน ๓) เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายกิจกรรมในชุมชน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครือข่ายการดำเนินงาน และเครือข่ายการตลาด ๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การใช้เทคโนโลยี การสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์

๓. *กระบวนการดำเนินงาน* ประกอบด้วย ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีวัสดุ วัตถุดิบ และทรัพยากรในชุมชน ๒) องค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้และการพัฒนา การสร้างสรรค์ความรู้จากชุมชน ๓) การสร้างการสื่อสาร สร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ช่องทางออนไลน์ การออกโรงงานแสดงสินค้า การจำหน่ายออนไลน์ การจำหน่ายแก่ผู้มาศึกษาดูงาน และศูนย์ OTOP

๔. *ผลผลิตจากการดำเนินงาน* ประกอบด้วย ๑) ครอบครัวยุติรายได้ รายได้จากผลิตภัณฑ์ การจ้างงาน การขายวัตถุดิบในการผลิตสินค้า ๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียน ลดการพึ่งพาจากภายนอก ๓) สวัสดิการชุมชน มีการปันผลจากรายได้ของกลุ่ม ค่าตอบแทน การออม และการทำประกันชีวิตสมาชิกกลุ่ม

ข้อเสนอ

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

ส่วนที่ ๑. ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านการเกษตรแปรรูปในชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. *การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก* ประกอบด้วย ๑) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ๒) การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม ๓) การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ ๔) กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ

๒. *การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน* ประกอบด้วย ๑) ผู้นำชุมชน ๒) ทุนชุมชน ๓) การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน

๓.การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ๒) การบริหารจัดการ ๓) องค์ความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

๔.การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินการ ประกอบด้วย ๑) สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน ๒) ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ๓) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ๔) คนในชุมชนมีความสุข

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ๒) การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม ๓) การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ๔) การส่งเสริมและการรักษาสิ่งแวดล้อม ๕) กระแสการท่องเที่ยวชุมชน

๒.การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ประกอบด้วย ๑) ผู้นำชุมชน ๒) ทุนชุมชน ๓) เครือข่ายในชุมชน ๔) การขยายและต่อยอดกิจกรรม

๓.การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยการผลิต ๒) การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ๓) การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน ๔) องค์ความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

๔.การกำหนดเป้าหมายผลผลิต ประกอบด้วย ๑) สร้างรายได้แก่คนในชุมชน ๒) ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ๓) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ๔) คนในชุมชนมีความสุข

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านอุตสาหกรรมชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ประกอบด้วย ๑) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ และภาคธุรกิจ ๒) การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม ๓) การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ประชาชนชุมชน ๔) การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

๒.การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน ประกอบด้วย ๑) ผู้นำชุมชน ๒) ทุนชุมชน ๓) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

๓.การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ๒) การตลาด ๓) องค์ความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

๔.การกำหนดเป้าหมายผลผลิต ประกอบด้วย ๑) สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน ๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ๓) สวัสดิการชุมชน

ส่วนที่ ๒. ข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบรรลุเป้าหมาย การศึกษานี้มีข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ให้บรรลุผล ดังนี้

๑.การพัฒนาศักยภาพชุมชน

การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยสถาบันการศึกษาดำเนินการร่วมกับชุมชนในการรวบรวมข้อมูลชุมชน องค์ความรู้ชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และนวัตกรรมชุมชนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

๒.การเสริมพลังอำนาจชุมชน

การเสริมพลังอำนาจชุมชนโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะของชุมชนเพื่อสร้างพลังชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

๓. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน การกระตุ้น การส่งเสริม การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และองค์ประกอบของการเรียนรู้ของชุมชน เช่น การให้ความรู้ สนับสนุนความรู้ชุมชน การเปิดเวทีแลกเปลี่ยน การจัดพื้นที่เรียนรู้ชุมชน การจัดศูนย์เรียนรู้ของชุมชน หรือศูนย์ข้อมูลชุมชนเพื่อรวบรวมประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และข้อมูลสำคัญของชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

๔. การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน

การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน โดยการค้นหาองค์ความรู้ชุมชน การรวบรวมองค์ความรู้ชุมชน และการเผยแพร่องค์ความรู้ชุมชนเพื่อนำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อไป ผนวกกับความรู้เพิ่มเติมด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ด้านเทคโนโลยีและด้านการวิจัย

๕. การพัฒนากลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

การพัฒนากลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่ม และเครือข่ายเพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

Executive Summary

Research on Opinions on Sustainable Grassroot Economic Development Policy

Objectives

To conduct research on opinions on sustainable grassroots economic development policy and to propose a suitable guideline that would promote sustainable grassroots economic development for processed agriculture-based communities, for community tourism and for community industry.

Methodology

1. Research Site: This research shall collect data from 8 provinces in 4 regions. The data will be collected from 24 grassroots economic groups in processed agriculture-based communities, community tourism and community industry.

2. Research Tools: 1) Questionnaire on demography, external environmental factors, internal environmental factors, operation procedures and operation outcomes; 2) Group discussions to extract group lessons on grassroots economic development for community industry, community tourism and processed agriculture in communities.

Data Analysis

1. Analyzing data from questionnaires; quantitative research; processing and analyzing data for statistical calculation from data collected to be proposed; descriptive analysis and inferential statistics analysis; using analysis to reference statistics on population group using t-test and One-Wat ANOVA and Multiple Regression Analysis.

2. Analyze data from group discussions via content analysis. This is to analyze data from extracted from various groups in communities through group discussions. The data will then be analyzed for various factors that affect the groups' operations, operation procedures, operation outcomes, good practice guideline, group administration proposal, and policy proposal to further the design of grassroots economic development.

Research Outcome

Research on opinions on sustainable grassroots economic development policy. 1) Research from community groups in grassroots economic development works on processed

agriculture, community tourism, community industry, comprise of external environment factors, internal environment factors, operation procedures and operation outcomes. The questionnaires are collected from 24 groups in 8 provinces including Lamphun, Pitsanulok, Loei, Saraburi, Suphanburi, Phattalung and Nakhon Si Thammarat ; 2) Extracting group lessons in community, study the grassroot economic development works on processed agriculture, community tourism, community industry. The extraction is from group discussions of 12 groups in 4 provinces including Lamphun, Loei, Saraburi and Nakhon Si Thammarat. The research outcome is as follows:

1. Research outcome on opinions on sustainable grassroot economic development policy

Research outcome on data collection using questionnaires on external environmental factors, internal factors, operation procedures and operation outcome can be summarize as follows:

1) External environment factors that affect overall group success on 1) culture. This includes community knowledge, community wisdom and community expert promotion as well as identity-based community product development promotion that affect group operations; 2) current events such as stimulating the economy by new form of activities including organic market, preservation market, retro market, community tourism, vocational promotion, environmental promotion, product/innovation development promotion, online market promotion, business knowledge promotion, administration, production, marketing and accounting system.

2) Internal factors that affect the success of the group's operation on 1) group leaders with knowledge, understanding and competency in group development; 2) In communities, there are "community capital" that promotes group development including natural resources/ local materials, cultures and traditions and local knowledge, local wisdom, community experts.

3) Operation procedures including 1) groups have operation procedures on communication, building sustainable knowledge such as branding, making goods and products memorable; 2) operation procedures on community knowledge and knowledge promotion for the benefits of further development such as accumulating knowledge, using knowledge for

further development and utilization, public relations, publicize and transfer of knowledge and lesson extraction and summary.

4) Outcomes of groups' operations that affect members and the community including 1) better household relationships; 2) community members are content; 3) household income increases; 4) income distribution in the community.

5) Operation procedures that affect the groups' operation outcomes are 1) building community knowledge and community knowledge and knowledge promotion for the benefits of further development such as accumulating knowledge, using knowledge for further development and utilization, public relations, publicize and transfer of knowledge and lesson extraction and summary; 2) Administration including operation planning, risk analysis on operations, reducing costs and profit searching.

2. Research outcome on opinions on sustainable grassroots economic development policy classify by groups in a community working on grassroots economic development on processed agriculture, community tourism, community industry as follows:

Processed agriculture

1) *External environment factors* comprises of 1) legal including promotion and support on the groups' operation and providing knowledge and understanding on community enterprise from the public sector; 2) politics including development and promotion policy from public sector, development and promotion policy from public sector that support the creation of groups' network and strength; 3) social including promotion and support on the groups' operations on research and innovation development; 4) culture including promotion of identity-based community product development; and 5) architecture including stimulating the economy by new form of activities including organic market, preservation market, retro market, community tourism, vocational promotion, environmental promotion, product/innovation development promotion, online market promotion, business knowledge promotion, administration, production, marketing and accounting system.

2) *Internal factors* comprise of group leaders with knowledge and competency in group development. In communities there are community capital that promotes group development

such as natural resources, community raw materials and cultures and tradition and groups with administration and development skills and further developing the group.

3) *Operation procedures* comprise of communication to create sustainable awareness including branding, making goods and products memorable, marketing, searching marketing channels and administration, operation planning.

4) *Operational outcome* comprises of household with more income, better household relationship, income distribution in the community and community members are content.

5) *Operations that affect the groups' operation outcomes* comprise of building community knowledge and promoting knowledge for utilization and communication for sustainable awareness.

Community Tourism

1) *External environment factors* comprises of 1) legal including promotion and support on the groups' operation and providing knowledge and understanding on community enterprise from the public sector; 2) politics including development and promotion policy from public sector, development and promotion policy from public sector that support the creation of groups' network and strength; 3) social including promotion and support on the groups' operations on research and innovation development; 4) culture including promotion of community knowledge, local wisdom and local expert; and 5) current events including environmental promotion, promoting vocational skills, stimulating the economy by new form of activities including organic market, preservation market, retro market, community tourism.

2) *Internal factors* comprise of creating community capital to promote groups' development such as natural resources, local raw materials, cultures and tradition, knowledge and wisdom, local experts and knowledgeable group leaders, ability to develop groups.

3) *Operation procedures* comprise of communication to create sustainable awareness including branding, making goods and products memorable, marketing, searching marketing channels and administration, operation planning.

4) *Operation outcomes* comprise of better household relationship, family members are content, better relationship of community members.

5) *Procedures that affect the groups' operation outcomes* comprise of community knowledge and knowledge promotion for utilization, communication to create sustainable awareness, accessing production factors.

Community Industry

1) 1) *External environment factors* comprises of 1) legal including promotion and support on the groups' operation and providing knowledge and understanding on community enterprise from the public sector; 2) politics including development and promotion policy from public sector, development and promotion policy from public sector that support the creation of groups' network and strength; 3) social including promotion and support on the groups' operations on research and innovation development; 4) culture including promotion of community knowledge, local wisdom and local expert, and 5) current events including environmental promotion, promoting vocational skills, promotion product and innovation development.

2) *Internal factors* comprise of knowledgeable group leaders, ability to develop groups, available community capitals to promote group development such as natural resources, local raw materials, collaborative groups, linking with groups or organizations, and groups with administrative abilities.

3) *Operation procedures* comprise of building community knowledge and promoting knowledge for further development such as using knowledge for further development utilization and gathering knowledge.

4) *Operation outcomes* comprise of household with more income, better household relationship, strong community economy and community members are content.

5) *Procedures that affect the groups' operation outcomes* comprise of community knowledge and knowledge promotion for utilization, marketing, accessing production factors,

communication that enables sustainable awareness (i.e. branding, making goods and products memorable), administration (i.e. operation planning).

3. Research outcome on opinions on sustainable grassroots economic development policy through lesson extraction from groups in a community working on grassroots economic development on processed agriculture, community tourism, community industry as follows:

Processed Agriculture

1. External environment factors comprise of 1) Policies and measures on promoting community enterprise to drive grassroots economy and supporting and accessing capital sources; 2) public sector agencies (ex. Community Development Department, provincial industry offices, provincial commercial offices, Food and Drug Administration (FDA)) providing support on goods standard and product development, marketing, community product distribution and research and development; 3) technology has a role in online public relations and online marketing.

2. Internal factors comprise of 1) community capitals such as cultural capital, local natural resources capital; 2) community leaders have roles in group administration; 3) community networking, groupings within the community with specific roles of exchanging knowledge as well as production and marketing collaboration; 4) development of activities, having knowledge and skill in product development, learning and transfer of knowledge to the community.

3. Operation procedures comprise of 1) accessing production factors, availability of local resources, raw materials and workforce; 2) receiving knowledge, local wisdom, community learning process and knowledge promotion from external agencies to enable product development and innovation; 4) administration, coordination, public relations, marketing, branding, goods trade center, learning enter.

4. Operation outcomes comprise of 1) creating jobs and occupations, creating income for community members; 2) strong community economy, income-based capital and savings, community working capital, help and support within the community.

Community Tourism

1. *External environment factors* comprise of 1) policies and measures on promotion, promoting community enterprise in driving grassroot economy and policy on community tourism; 2) supporting agencies such as Community Development Department, Department of Industry Promotion, Bank for Agriculture and Agriculture, Local Administrative Organization (LAO), private agencies; 3) Education institutes have roles in providing knowledge, research and community data studies, and creating databases; 4) community tourism trend and community livelihood.

2. *Internal factors* comprise of 1) community capital, cultural capital, community livelihood, natural resources and environment capital; 2) community leaders have roles in driving forward the community, act as knowledge provider and providing sacrifice, have creative ideas and positive visionary; 3) community networking, collaborative networking in community activities, activity expansion, activity development; 4) activity development, product development through local wisdom, community culture and community resources.

3. *Operation procedures* comprise of 1) accessing production factors, availability of natural resources, culture capital, livelihood capital and human resources capital, local expert; 2) creating community knowledge, supporting and promoting knowledge on community tourism, servicing, homestay, tourism activities and local capital-based community products, 2) community product, goods production, tourism activities, community learning sources, information publication and learning and sharing.

4. *Operation outcomes* comprise of 1) increase in household income due to community activities and community products; 2) strong community economy, gaining income, saving money, and availability of capitals; 3) relationship of community members regarding public activities, groupings, role distribution, help and support, and love toward one's hometown; 4) community enterprise, savings, and community welfare fund.

Community Industry

1. *External environment factors* comprise 1) policies and measures on promotion, development of capabilities to compete in knowledge-based industry, creativity and local

wisdom as well as support of source of money; 2) supporting agencies such as public sector (i.e. Community Development Department, Department of Industry Promotion, Education Institute and business sector).

2. *Internal factors* comprise of 1) community capital, culture capital, resource capital, human capital; 2) group administration, exchanging ideas, planning; 3) community network, community activity network such as community enterprise network, community tourism network, operation network, and marketing network; 4) activity development, applying technologies, creating product standards, product development.

3. *Operation* procedures comprise of 1) accessing production factors, availability of tools, raw materials and local resources; 2) knowledge, transfer of knowledge from previous generations, learning and developing, creativity resulted from community knowledge; 3) creating communication, awareness and public relations, online public relations, participating in goods trade shows, online marketing, distributing to field study guests and OTOP centers.

4) *Operation outcomes* comprise of 1) households have income, income from products, employment, selling raw materials for goods production; 2) strong community economy, community members have income, enabling working capital, less dependent of external factors; 3) community enterprise, dividends from groups' income, compensations, savings, and group member insurance.

Proposal

The following proposal on guideline that would promote sustainable grassroots economic development and proposal on utilizing research outcome is based on the research on the opinions on sustainable grassroots economic development policy.

Part 1. Proposal on guideline that would promote sustainable grassroots economic development

The following is the proposal on guideline that would promote sustainable grassroots economic development for local processed agriculture, community tourism and community industry.

Local Processed Agriculture

Promoting and supporting grassroots economic development for local processed agriculture comprises of the following guidelines:

1. *Promoting external environment factors* comprise of 1) policies on development and promotion from public sector; 2) innovation research and development; 3) business knowledge promotion; 4) economy-stimulating activities.

2. *Promoting internal factors* comprise of 1) community leaders; 2) community capitals; 3) local product development.

3. *Promotion of operation procedures* comprises of 1) sustainable awareness communication; 2) administration; 3) knowledge and knowledge utilization.

4. *Setting goals for operation outcomes* comprise of 1) creating jobs and income in the community; 2) promoting relationship among households and community; 3) strong community economy; 4) community members are happy.

Community Tourism

Promoting and supporting grassroots economic development for tourism community comprises of the following guidelines:

1. *Promoting external environment factors* comprise of 1) policies on development and promotion from public sector agencies, education institutes and private sectors; 2) innovation research and development; 3) promotion of knowledge; 4) environment promotion and preservation; 4) tourism community trends.

2. *Promoting internal factors* comprise of 1) community leaders; 2) community capitals; 3) community networks; 4) expanding and development activities.

3. *Promotion of operation procedures* comprises of 1) production factors; 2) sustainable awareness communication; 3) development of activities and community products; 4) knowledge and knowledge utilization.

4. *Setting outcome goals* comprise of 1) creating income in the community; 2) promoting household and community relationships; 3) strong economic community; 4) community members are content.

Community Industry

Promoting and supporting grassroots economic development for community industry comprises of the following guidelines:

1. *Promoting external environment factors* comprise of 1) policies on development and promotion from public sector and private sector agencies; 2) innovation research and development; 3) promotion of knowledge, local wisdom and local experts; 4) promotion of product development and innovation.

2. *Promoting internal factors* comprise of 1) community leaders; 2) community capitals; 3) community participation.

3. *Promotion of operation procedures* comprises of 1) accessing production factors; 2) marketing; 3) knowledge and knowledge utilization.

4. *Setting outcome goals* comprise of 1) creating jobs and income in the community; 2) strong economic community; 3) community welfare.

Part 2. Proposal on research outcome utilization

Grassroots economic development through the strengthening of community economy and the capability to compete and sustainably self-reliance leading to eradicating poverty, disparity and inequality. As such, this research proposes the following research utilization approaches that would enable sustainable grassroots economic development.

1. Community capability development

Community capacity development by education institutes in collaboration with the community by way of gathering community data, community knowledge, community learning process and community innovation. Such data will serve as a database for community capacity development and enables future community economic developments.

2. Community Empowerment

To enable community empowering, agencies from public sector, private sector and local administrative organization have the role in developing knowledge and skills to empower the community in developing its economy sustainably.

3. Community Learning Process Promotion

In order to promote community learning process, the community needs to be stimulated, promoted and supported to enable learning process, learning process development and learning components (i.e. providing knowledge, supporting community knowledge, set up discussion forum, creating a space for community learning, set up community learning center or information center to gather community's historical records, wisdoms and crucial information) that serves as a base for driving forward community economic development that results in the creation of strengthened community economy.

4. Community Knowledge Promotion

Promoting community knowledge by searching for any existing knowledge in the community. Such knowledge is then gathered and distributed for further development and adaptation. This is going in line with gaining addition knowledge on administration, technology and research.

5. Development of community economy mechanism

The development of community economy mechanism is done by developing the capacity of community leaders, groups and networks into a integral mechanism for grassroots economic development moving forward.

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	(๗)
Executive Summary	(๑๕)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑. หลักการและเหตุผล	๑
๒. วัตถุประสงค์	๒
๓. ขอบเขตการดำเนินงาน	๒
๔. เป้าหมายและตัวชี้วัดผลสำเร็จ	๓
๕. เครื่องมือการศึกษา	๓
๖. การวิเคราะห์ข้อมูล	๓
๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ	๓
๘. นิยามศัพท์	๔
บทที่ ๒ การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	๕
๑. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ	๕
๒. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก	๗
๓. แนวคิดทุนชุมชน	๑๐
๔. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน	๑๓
๕. แนวคิด CIPP Model	๑๕
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๘
๗. กรอบแนวคิด	๒๐
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการศึกษา	๒๓
๑. ระยะเวลาดำเนินการและแผนดำเนินการ	๒๓
๒. ขอบเขตการดำเนินการ	๒๓
๓. วิธีการศึกษา	๒๕
๔. พื้นที่ในการศึกษา	๒๕
๕. เครื่องมือการศึกษา	๒๗
๖. การวิเคราะห์ข้อมูล	๒๘
บทที่ ๔ ผลการศึกษา	๓๑
ส่วนที่ ๑ การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายฯ	๓๑
ส่วนที่ ๒ การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายฯ	๕๔

บทที่ ๕	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอ	๑๓๗
	สรุปผลการศึกษา	๑๓๗
	ข้อเสนอ	๑๔๓
	ส่วนที่ ๑ ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาฯ	๑๔๓
	ส่วนที่ ๒ ข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้	๑๕๙
เอกสารอ้างอิง		๑๖๓
ภาคผนวก		๑๖๕
	แนวคำถามการสนทนากลุ่ม	๑๖๗
	แบบสอบถาม	๑๗๑

บทที่ ๑

บทนำ

๑. หลักการและเหตุผล

ปัจจุบัน หลายประเทศได้มุ่งเน้นการดำเนินนโยบายด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อให้ชุมชนมีรายได้มากยิ่งขึ้นและหลุดพ้นจากความยากจน โดยอาจใช้รูปแบบวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprise) ดังเช่นการพัฒนาในกลุ่มหมู่เกาะคาริบเบียนซึ่งเป็นประเทศกำลังพัฒนา หรืออาจจะใช้รูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคม (Social Enterprise) ซึ่งมีเป้าหมายในการสร้างผลกำไรหรือผลประโยชน์เพื่อสังคมโดยใช้รูปแบบการทำงานของธุรกิจเพื่อเชื่อมภาคธุรกิจและภาคสังคมเข้าด้วยกัน อย่างเช่นกรณีของประเทศในกลุ่มทวีปยุโรป เช่น ประเทศอังกฤษ ที่มีวิสาหกิจเพื่อสังคมกว่า ๗๐,๐๐๐ แห่ง สร้างรายได้รวมกว่า ๑๘.๕ พันล้านปอนด์ต่อปี และยังเป็น การช่วยเหลือให้คนด้อยโอกาสมีงานทำ ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากยังถือเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals – SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ ที่กำหนดเป้าหมายสำคัญประการหนึ่ง คือ การมุ่งขจัดความยากจนทุกรูปแบบ ที่สำคัญ แม้แต่ในกลุ่มประเทศอาเซียน (ASEAN) ก็ยังมองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจให้แก่ประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนด้วย

สำหรับประเทศไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ในหมวดที่ ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ ด้านเศรษฐกิจ ได้กำหนดให้สร้างกลไกเพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจเพื่อสังคม รวมถึงการสร้างกลไกเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานและการประกอบอาชีพของประชาชน การกำหนดยุทธศาสตร์ชาติระยะ ๒๐ ปี ในยุทธศาสตร์ที่ ๔ ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม โดยกำหนดไว้ในประเด็นที่ ๔.๑ เรื่องการลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมในทุกมิติ ซึ่งจะต้องมีการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นระบบจัดการตนเองของเกษตรกร และมีกลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากเพื่อให้เกษตรกรเข้าถึงฐานทรัพยากร การวิจัย ความรู้ ทั้งทางด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อพัฒนาการผลิต ตลอดจนเพิ่มช่องทาง การตลาด ที่สำคัญ ในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ยังกำหนดประเด็นที่ ๑๖ เรื่อง เศรษฐกิจฐานราก โดยมองว่าการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและยกระดับเศรษฐกิจของประเทศไทย ให้เป็นประเทศที่มีรายได้สูงและมีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้ โดยกำหนดให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐาน รากมุ่งเน้นไปที่การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง และมีศักยภาพในการแข่งขันและพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน และลดความเหลื่อมล้ำได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าปัจจุบันจะมีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในหลายพื้นที่ซึ่งอาจดำเนินการ ในรูปแบบวิสาหกิจชุมชน หรือรูปแบบอื่น ๆ อีกทั้งที่ผ่านมา ยังได้มีการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ ฐานราก แต่ก็มีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในบางพื้นที่เท่านั้นที่ประสบความสำเร็จ ซึ่งในบางพื้นที่ การพัฒนา เศรษฐกิจฐานรากก็ยังไม่ถือว่าประสบความสำเร็จ อีกทั้งยังพบอุปสรรคในการพัฒนา ที่สำคัญ แม้ว่าจะมี หน่วยงานภาครัฐหลายหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก แต่การวางแนวทางส่งเสริม

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากโดยหน่วยงานภาครัฐก็ยังคงขาดการบูรณาการ ส่งผลให้การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจฐานรากในปัจจุบันก็ยังไม่บรรลุผลหรือยังไม่ยั่งยืนเท่าที่ควร

คณะอนุกรรมการการลงทุนและเศรษฐกิจฐานราก ในคณะกรรมการการพาณิชย์ และการอุตสาหกรรมของวุฒิสภา ในฐานะที่เป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งรัฐธรรมนูญ ฯ ได้กำหนดให้มีหน้าที่และอำนาจในการติดตาม เสนอแนะ และเร่งรัดการปฏิรูปประเทศ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามหมวดที่ ๑๖ ว่าด้วยการปฏิรูปประเทศ และการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ และยังมีหน้าที่และอำนาจในการพิจารณาศึกษา ให้ความเห็น และข้อเสนอแนะการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การส่งเสริม การสนับสนุน การพัฒนา การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันด้านการผลิต การตลาด การจำหน่ายสินค้าและบริการของวิสาหกิจเริ่มต้น วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจเพื่อสังคม ผู้ประกอบการ และชุมชน ให้มีความเข้มแข็ง มีการเติบโตอย่างยั่งยืน ตลอดจนวิเคราะห์ สังเคราะห์ เสนอแนวคิด กลไก และวิธีการที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา และส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก จึงร่วมกับสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมีพันธกิจหลักในการส่งเสริมและให้บริการทางวิชาการแก่สมาชิกวุฒิสภา เพื่อจัดทำการศึกษา เรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะในการสร้างและพัฒนารูปแบบ กลไก หรือเครื่องมือที่จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากประสบความสำเร็จตามยุทธศาสตร์ชาติ โดยมีสำนักงานศูนย์วิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งมีภารกิจในการให้บริการดำเนินโครงการต่าง ๆ ให้สำเร็จบรรลุเป้าหมาย สร้างความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการ และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยสนับสนุนมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไปสู่เป้าหมายในการสร้างผู้นำ ด้วยการศึกษาและการวิจัยระดับนานาชาติ

๒.วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๒.๒ เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๓.ขอบเขตการดำเนินงาน

๓.๑ ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาคั้งนี้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ ๘ จังหวัดใน ๔ ภูมิภาค โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๒๔ กลุ่ม

๓.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา เก็บรวบรวมข้อมูลใน ๕ ประเด็น ได้แก่ ๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ๓) กระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม และ ๔) ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม

๔. เป้าหมายและตัวชี้วัดความสำเร็จ

๔.๑ รายงานผลการศึกษาศึกษาการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๔.๒ รายงานข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม

๕. เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยประกอบด้วย

๕.๑ แบบสอบถาม สำหรับสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน โดยการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมต่อไป

๕.๒ แนวทางการถอดบทเรียนชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน เพื่อศึกษาข้อมูลการดำเนินงานด้านการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ประสบความสำเร็จ

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๖.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ เพื่อนำเสนอข้อมูล

๖.๒ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนกลุ่มต่างๆในชุมชนจากการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ดี ข้อเสนอต่อการบริหารจัดการกลุ่ม และข้อเสนอเชิงนโยบาย

๗. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

๗.๑ ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม

๗.๓ ได้มาตรการแรงจูงใจในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านงบประมาณ การส่งเสริมการลงทุน การเพิ่มหรือปรับลดกฎหมาย กฎระเบียบ มาตรการที่เกี่ยวข้อง ภาษี การบริหารจัดการ การส่งเสริมและพัฒนาและการดำเนินงานของกลุ่ม

๘ .นิยามศัพท์

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก หมายถึง การส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ มุ่งยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของ ประชาชนในชุมชน และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค

การพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา การพัฒนาที่เน้นการบูรณาการและความสมดุลของการพัฒนา ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม

เกษตรแปรรูปในชุมชน หมายถึง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อการพัฒนา ผลิตภัณฑ์ หรือเพื่อทำให้เก็บไว้ได้นาน หรือเพื่อสร้างประโยชน์และมีค่า

การท่องเที่ยวชุมชน หมายถึง การพัฒนาศักยภาพชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน ใช้ทุนชุมชน และเพื่อชุมชน

อุตสาหกรรมชุมชน หมายถึง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อยกระดับสินค้าชุมชน ให้มี มาตรฐานสากล โดยใช้ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนภูมิปัญญาชุมชน

บทที่ ๒

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีแนวคิดและเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ดังนี้

๑. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)
๒. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก
๓. แนวคิดทุนชุมชน
๔. แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน
๕. แนวคิดการประเมินแบบ CIPP Model
๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
๗. กรอบแนวคิดในการศึกษา

๑. แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐)

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ซึ่งเป็นแผนแม่บทที่หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องนำแผนแม่บทไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีการกำหนดแนวทางการพัฒนา และแผนงาน/โครงการที่สำคัญของแผนแม่บทเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศที่กำหนดไว้ “ประเทศชาติมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ฐานทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน”

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ มีจำนวนรวม ๒๓ ฉบับ ประกอบด้วย (๑) ความมั่นคง (๒) การต่างประเทศ (๓) การเกษตร (๔) อุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต (๕) การท่องเที่ยว (๖) พื้นที่และเมืองน่าอยู่อย่างฉะฉาน (๗) โครงสร้างพื้นฐาน ระบบโลจิสติกส์ และดิจิทัล (๘) ผู้ประกอบการและวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยุคใหม่ (๙) เขตเศรษฐกิจพิเศษ (๑๐) การปรับเปลี่ยนค่านิยม และวัฒนธรรม (๑๑) ศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต (๑๒) การพัฒนาการเรียนรู้ (๑๓) การเสริมสร้างให้คนไทยมีสุขภาพที่ดี (๑๔) ศักยภาพการกีฬา (๑๕) พลังทางสังคม (๑๖) เศรษฐกิจฐานราก (๑๗) ความเสมอภาคและหลักประกันทางสังคม (๑๘) การเติบโตอย่างยั่งยืน (๑๙) การบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ (๒๐) การบริการประชาชนและประสิทธิภาพภาครัฐ (๒๑) การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ (๒๒) กฎหมายและกระบวนการยุติธรรม และ (๒๓) การวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๘๐) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติจะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติให้บรรลุ โดยประเด็นที่ ๑๖ เศรษฐกิจฐานราก ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจะเป็นการดำเนินการที่สำคัญในการพัฒนาและยกระดับประเทศ ให้เป็นประเทศรายได้สูง ที่มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง เป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเศรษฐกิจไทยในอนาคต โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้สามารถมีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการ

แข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาคตามเป้าหมายการพัฒนาของยุทธศาสตร์ชาติ โดยเฉพาะด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม เพื่อให้ทุกคนได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนาอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ผ่านการปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและพฤติกรรม และด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยการพัฒนาและส่งเสริมการสร้างมูลค่าสินค้าเกษตรเพื่อสร้างรายได้ให้เกษตรกรและการส่งเสริมวิสาหกิจเริ่มต้นและวิสาหกิจชุมชน

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประเด็น เศรษฐกิจฐานราก จึงมีเป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพ สร้างและกระจายรายได้ และลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วย ๒ แผนย่อย ได้แก่ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีรายละเอียดของแต่ละแผนย่อยดังนี้

๑.๑ แผนย่อยการยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ

เน้นการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการสนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญและจำเป็นในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับ และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วยตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สินอย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม

แนวทางการพัฒนา

๑) เสริมสร้างองค์ความรู้และพัฒนาทักษะให้กับกลุ่มผู้มีรายได้น้อย เพื่อยกระดับสู่การเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยสร้างโอกาสและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและความรู้ ทั้งทางด้านเทคโนโลยี การจัดการ การบริหารจัดการความเสี่ยง และการตลาด มีทักษะต่าง ๆ ที่สอดคล้องและจำเป็นต่อการยกระดับเป็นผู้ประกอบการ มีความรู้ความเข้าใจด้านบัญชีการผลิต การควบคุมต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต จัดการคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของตนให้สามารถมีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ สามารถเชื่อมโยงและผสมผสานบูรณาการองค์ความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับองค์ความรู้ที่สร้างขึ้นใหม่มาปรับใช้ให้เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชน ที่ครบวงจร ครอบคลุมทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ โดยยึดแนวหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๒) บริหารจัดการหนี้สินอย่างยั่งยืน โดยการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินให้กับประชากร ที่มีรายได้น้อยผ่านการส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและส่งเสริมความรู้ และวินัยทางการเงิน การจัดทำบัญชีครัวเรือน นำไปสู่การออมเพื่อเป็นทุนและหลักประกันในการลงทุน พัฒนามาตรการแก้ปัญหาหนี้นอกระบบอย่างยั่งยืนและปรับโครงสร้างหนี้ให้สอดคล้องกับศักยภาพในการชำระหนี้ เพื่อป้องกันหนี้เสียที่อาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในการขอสนับสนุนแหล่งทุน

๑.๒ แผนย่อยการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

เน้นส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาช่องทางการตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไกการตลาดครบวงจรในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการสร้างกติกากำเนิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับเศรษฐกิจชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และการบริหารจัดการกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุนในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ รวมถึงการส่งเสริมสถาบันการเงินชุมชนให้มีบทบาทในการดูแล ให้คำแนะนำในการจัดการหนี้สิน

แนวทางการพัฒนา

๑) ส่งเสริมและพัฒนาตลาดและโครงสร้างจุดซบมูลค่าทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้กลับสู่ชุมชน เพื่อสร้างการเติบโตและการหมุนเวียนของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการรวมตัวของสมาชิก ในชุมชนและกระบวนการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนต่าง ๆ อาทิ สหกรณ์ ร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน และวิสาหกิจหรือกิจการเพื่อสังคม ที่ส่งเสริมการถือหุ้นโดยสมาชิกในชุมชน เพื่อให้ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นตกกลับสู่สมาชิก รวมทั้งการพัฒนาช่องทางและศูนย์กลางตลาดสินค้าชุมชน โดยครอบคลุมถึงช่องทางตลาดออนไลน์และช่องทางตลาดอื่น ๆ

๒) ส่งเสริมให้มีนวัตกรรมทางการเงินเพื่อสนับสนุนแหล่งทุนให้กับเศรษฐกิจชุมชน อาทิ ตลาดทุนในการทำหน้าที่เป็นกลไกในการจัดสรรทรัพยากรด้านเงินทุนเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ระดมเงินทุนและผู้ลงทุน ผ่านเครื่องมือทางการเงินที่หลากหลายที่สามารถพัฒนาขึ้นให้มีความเหมาะสมกับความต้องการระดมทุนในจำนวน เงื่อนไขเวลา และต้นทุนที่เหมาะสมกับความต้องการของ ผู้ระดมเงินทุนและชุมชน รวมทั้งส่งเสริมให้มีกลไกการเปิดเผยข้อมูลและกลไกราคา ที่สามารถช่วยให้ชุมชนสามารถระดมเงินทุนที่เหมาะสมกับความต้องการ พัฒนาระบบกำกับ/ระบบมาตรฐานบัญชี การใช้รูปแบบสินเชื่อรูปแบบใหม่ ๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของเศรษฐกิจชุมชน รวมทั้งการส่งเสริมให้ธนาคารเฉพาะกิจที่มีอยู่ในปัจจุบันสามารถยกระดับเป็นพี่เลี้ยงสนับสนุนด้านเงินทุนและบริหารสภาพคล่อง

๓) พัฒนากลไกการใช้ประโยชน์ที่ดินสาธารณะ โดยการพัฒนาฐานข้อมูลที่ดิน ให้มีความครอบคลุมทั้งประเทศ โดยแยกตามประเภทการใช้ประโยชน์ ผู้ครอบครอง ที่มีความทันสมัย โดยให้เป็นข้อมูลสาธารณะที่เปิดเผยและสามารถสืบค้นได้ พัฒนากลไกเพื่อทำหน้าที่รับฝากที่ดิน จากเอกชนและนำมาหมุนเวียนสร้างประโยชน์โดยให้ผู้มีรายได้น้อย รวมทั้งปรับระบบการบริหารจัดการที่ดินของรัฐทั้งในเขตปฏิรูปที่ดิน พื้นที่ป่าเสื่อมโทรม และที่สาธารณะ เพื่อให้เกิดผลผลิตภาพของการใช้ประโยชน์ที่ดินที่สูงขึ้น (สรุปสาระสำคัญเผยแพร่แม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) .๒๕๖๒)

๒. แนวคิดเศรษฐกิจฐานราก

ประเวศ วะสี (๒๕๕๘ : ๑-๒๗) “เศรษฐกิจฐานราก” คือ ฐานของประเทศถ้าฐานแข็งแรงจะรองรับประเทศทั้งหมดให้มั่นคง ถ้าเศรษฐกิจฐานรากกับเศรษฐกิจมหภาคเชื่อมโยงอย่างเกื้อกูลกัน จะเกิดการพัฒนาอย่างบูรณาการ สมดุล ยั่งยืนและก้าวหน้า ความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากอยู่ที่การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่และความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชน โดยการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง เป็นรูปธรรมของเศรษฐกิจพอเพียงและการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งนี้วิสาหกิจ

ชุมชน หมายถึง ระบบเศรษฐกิจชุมชนที่ส่วนหนึ่งซ้อนทับกับการมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ อีกส่วนหนึ่ง หมายถึง สมรรถนะในการจัดการของชุมชนที่พัฒนาต่อยอดธุรกิจ อุตสาหกรรมชุมชน และการเชื่อมโยงกับการตลาด ความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้นและเกิดการเชื่อมโยงกับระบบเศรษฐกิจมหภาค อย่างเกื้อกูลและเข้มแข็งไปด้วยกัน ซึ่งสัมมาชีพและวิสาหกิจชุมชนอาจมีได้ ดังนี้ ๑) เศรษฐกิจฐานชุมชน เกษตรกรรม ๒) การแปรรูปอาหารและความเชื่อมโยงกับยุทธศาสตร์อาหาร ๓) อุตสาหกรรมชุมชน ตลาด ชุมชน วิสาหกิจชุมชน ๔) การท่องเที่ยวชุมชน ๕) พลังงานชุมชน ๖) ธนาคารต้นไม้ ๗) การแพทย์แผนไทย และสมุนไพร ๘) การมีวิชาช่างเต็มทั้งตำบล ๙) สถาบันการเงินของชุมชนระดับตำบล ๑๐) ระบบข่าวสาร ชุมชน ทั้งนี้เศรษฐกิจชุมชนเป็นเศรษฐกิจบูรณาการที่เชื่อมโยงชีวิต สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่วนเศรษฐกิจมหภาคเป็นเศรษฐกิจพลัง

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (๒๕๕๙ : ๑๙- ๒๓) “เศรษฐกิจฐานราก” คือระบบ เศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่ง กันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ระบบเศรษฐกิจฐานรากหรือ เศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่าง ผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาส และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะ ความร่วมมือเป็นส่วนสร้างความสัมพันธ์ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่น ๆ และภายนอก ทั้งนี้องค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็ง ประกอบด้วย ๑) มีการรวมกลุ่ม ๒) มีการจัดการระบบ การเงินของชุมชน ๓) มีระบบการจัดการทุนชุมชนที่ครอบคลุมทุนทางสังคม ทุนคน ทุนพุทธิพยากร ๔) มี ระบบข้อมูลที่ทันสมัยรอบด้านทั้งภายในและภายนอก ๕) มีระบบการผลิตของชุมชนทั้งขั้นพื้นฐานและ ก้าวหน้า ๖) สร้างความร่วมมือในทุกระดับและทุกมิติ เพื่อให้เกิดความร่วมมือให้บรรลุเป้าหมายและ สัมพันธภาพที่ดี ๗) มีระบบการอยู่ร่วมกัน ๘) มีคุณธรรม จริยธรรม ๙) มีความเป็นเจ้าของร่วมกัน ๑๐) คน ในพื้นที่ของชุมชนสามารถมีส่วนร่วม

แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๖๘) “เศรษฐกิจฐานราก” มี เป้าหมายเพื่อปรับโครงสร้างเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง สามารถ พึ่งตนเอง ช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่น ๆ ในพื้นที่ เกิดการสร้างอาชีพและกระจายรายได้ ลดปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาคจากระดับชุมชน โดย แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ประกอบด้วยแผนย่อย ๒ แผน ได้แก่ ๑) การ ยกกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ โดยการเพิ่มพูนองค์ความรู้และทักษะในการเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจของเกษตรกร แรงงานทั่วไป และกลุ่มประชากรที่มีรายได้น้อยและไม่มั่นคงให้เป็นผู้ประกอบการ ผ่านการ สนับสนุนการช่วยเหลือทางวิชาการต่าง ๆ เพื่อยกระดับองค์ความรู้และทักษะที่สำคัญ จำเป็นในการสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับสินค้า เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและก่อให้เกิดการสร้างรายได้ได้ด้วย ตนเอง รวมถึงการบริหารจัดการหนี้สิน ครอบคลุมทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบ เพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้สิน อย่างยั่งยืน และการใช้ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรม มายกระดับห่วงโซ่อุปทานให้เป็นห่วงโซ่คุณค่าที่ สามารถก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนได้อย่างเป็นธรรม ๒) การสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริม

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เน้นส่งเสริมการรวมกลุ่มในรูปแบบที่มีโครงสร้างกระจายรายได้ ทั้งวิสาหกิจชุมชน สหกรณ์ และวิสาหกิจเพื่อสังคม การพัฒนาช่องทางการตลาดและเครือข่าย เพื่อให้เกิดการจัดการกลไก การตลาดครบวงจรในรูปแบบการค้าที่เป็นธรรม รวมถึงการมีกติกาให้เกิดโครงสร้างกระจายรายได้ให้กับ เศรษฐกิจชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม การส่งเสริมการเข้าถึงแหล่งทุนและทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็น และการ บริหารจัดการกลไกต่าง ๆ เพื่อให้เศรษฐกิจชุมชนมีทุนในการพัฒนาการสินค้าและยกระดับเป็นผู้ประกอบการ ธุรกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อสร้างโอกาสและ ความเสมอภาคทางสังคมได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์เน้นตอบโจทย์การสร้างความเป็นธรรมและลดความ เหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อให้การเติบโตของประเทศเป็นการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการ ส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งจะ ช่วยก่อให้เกิดการยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนให้ดีขึ้น โดยทุกคน ได้รับประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม

ดังนั้นเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นเศรษฐกิจของชุมชนที่สร้างและส่งผลต่อความสัมพันธ์ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน ก่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดโอกาส เกิด สัมพันธภาพที่ดีในชุมชน มีการรวมกลุ่ม มีระบบการบริหารจัดการ และความเอื้ออาทรต่อกัน เพื่อให้ชุมชน เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จึงเป็นการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ เพื่อลดความ เหลื่อมล้ำ เพื่อพัฒนาคุณภาพคน และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยมีเป้าหมายคือ เศรษฐกิจชุมชน เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่ม ภายใต้การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็น เข้มทิศ มุ่งเน้นการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในชุมชนให้มีการพัฒนาไปทั้งระบบ มีความต่อเนื่อง และมีความสมดุล ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม และสามารถสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ชุมชนได้ เช่น การส่งเสริม อุตสาหกรรมในชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน และการส่งเสริมเกษตรแปรรูปโดยชุมชน เป็นต้น

ทั้งนี้การดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมีกระบวนการขับเคลื่อน ได้แก่ ๑) การ เข้าถึงปัจจัยการผลิต ทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน วัตถุดิบที่มีคุณภาพ รวมถึงอุปกรณ์ เครื่องจักรที่ช่วยในการผลิต ๒) การสร้างองค์ความรู้ ทั้งในชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อ ยอด ทั้งด้านมาตรฐานสินค้า ประสิทธิภาพกระบวนการผลิต การวิจัย จดสิทธิบัตรและการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication หรือ GI) ๓) การตลาด มีการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่การ วิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ๆ การพัฒนาสินค้าใหม่ การบรรจุหีบห่อ การสร้างแบรนด์ ๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ช่วยสร้างแบรนด์และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อท้องถิ่น และสื่อระดับประเทศ ให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคีและภูมิใจในสินค้าของท้องถิ่นตนเอง สร้างความเข้าใจ ถึงการทำงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๕) การบริหารจัดการ ทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการ บริหารความเสี่ยง การจัดทำแผนธุรกิจ การบริหารด้านการเงิน และการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยขับเคลื่อนใน รูปแบบของ Social Enterprise (SE) หรือวิสาหกิจเพื่อสังคม ซึ่งวิสาหกิจเพื่อสังคมมีหลักการ ๕ ประการ คือ ๑) มีเป้าหมายหลักเพื่อสังคมไม่ใช่เพื่อกำไรสูงสุด ๒) เป็นรูปแบบธุรกิจที่รายได้หลักมาจากการขายสินค้าและ บริการไม่ใช่เงินจากรัฐหรือเงินบริจาค ๓) กำไรต้องนำไปใช้ขยายผลไม่ใช่ปันผลเพื่อประโยชน์ส่วนตัว

๔) บริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล ๕) จัดทะเบียนเป็นรูปบริษัท (คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ ๒๕๕๙)

๓. แนวคิดทุนชุมชน

แนวคิดเรื่องทุนชุมชน ถูกกล่าวถึงจริงจังในปี ๒๕๔๐ จากการจัดตั้งกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (Social Investment Fund : SIF) หรือชื่อย่อว่ากองทุนชุมชน เกิดขึ้นท่ามกลางภาวะวิกฤติเศรษฐกิจฟองสบู่แตก การกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้วิกฤติเป็นโอกาส ซึ่งทำให้รัฐบาลตัดสินใจ กู้เงินจากธนาคารโลก (World Bank) ดำเนินการกองทุนชุมชน (SIF) แนวความคิดของ SIF ต้องการแสวงหาทางออกใหม่ให้แก่สังคมเน้นการเสริมสร้าง ศักยภาพชุมชน สร้างทุนทางสังคม มุ่งช่วยเหลือกลุ่มคนว่างงาน กลุ่มคนยากจนและด้อยโอกาส เสริมสร้างการพึ่งตนเองและความเข้มแข็งแก่ชุมชน และหวังผลให้เกิดประชาคมและธรรมาภิบาลพยายามให้สังคมไทยหันกลับไปมองคุณค่าที่เคยมีอยู่ เช่น ความมีน้ำใจ ความเอื้ออาทร การช่วยเหลือเกื้อกูล ภูมิปัญญา ประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรมชุมชน รวมทั้งศักยภาพในการพัฒนาชุมชน เช่น ผู้นำ กลุ่ม องค์กร ประชาชน เครือข่าย เป็นต้น

ในประเทศไทยมองว่าทุนชุมชนเป็นทุนทางสังคมที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งประกอบด้วย ทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การหลอมจิตใจหลอมความคิด การสร้างทักษะในการจัดการ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีการรวมกำลังความคิด ความรู้ สติปัญญา และความชำนาญที่มีอยู่ไปใช้ในการจัดการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน รวมทั้งมีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอีกด้วย

โกวิท พวงงาม ได้แบ่งประเภทของทุนชุมชนไว้ ดังนี้

๑) ทุนพื้นฐาน (basic Capital) ได้แก่ ระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ เช่น น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี สื่อสารสะดวกรวดเร็ว เพราะถือเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นตัวเสริมให้การดำเนินงานของชุมชนประสบความสำเร็จได้ ในขณะที่เดียวกันก็อาจจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความยุ่งยาก ต่อการดำเนินงานชุมชนมากขึ้นได้เช่นกัน อาทิ ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็ว และไร้พรมแดนอย่างอินเทอร์เน็ต หากถูกนำไปใช้ในทิศทางที่เป็นประโยชน์ก็จะก่อให้เกิดการพัฒนา ในทางกลับกันหากนำไปใช้ในทางที่ไม่ถูกต้องก็จะก่อให้เกิดโทษทั้งต่อตนเองและชุมชน

๒) ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) ได้แก่ น้ำ แร่ธาตุ(อากาศด้วยก็ได้) ป่าไม้ ทุนประเภทนี้จะเป็นปัจจัยสำคัญ ในการรองรับการผลิตของสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในโลก แม้ว่าดินและน้ำจัดเป็นสิ่งไม่มีชีวิต โดยเฉพาะที่ดินนั้นถือได้ว่าเป็นผู้ให้กำเนิดพืช สัตว์ แร่ธาตุ ในดินก็เป็นอาหารให้พืช แต่ถ้าใช้นาน ๆ ก็ย่อมเสื่อมลงได้ ดังนั้น ธรรมชาติต้องปรับปรุงดินให้อุดมสมบูรณ์ ด้วยการกำหนดให้พืชแต่ละชนิด ต้องการอาหารแตกต่างกัน มีผลผลิต (ใบ ดอก ผล) ที่ประกอบด้วยแร่ธาตุต่างกัน พร้อมทั้งเนรมิตให้ป่าเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าสัตว์หลากหลายชนิด เมื่อใบและผลร่วงสู่ดิน กลายเป็นปุ๋ย แม้พระธรณินั้นจะได้รับการปรับสภาพความสมบูรณ์อยู่ตลอดเวลา ทุกแห่งจึงมีต้นไม้ยืนต้น อยู่ได้นานนับร้อยพันปี พร้อมกับทำหน้าที่เป็นแหล่งต้นน้ำ หรือเพิ่มความชุ่มชื้นในดินเอาไว้ใช้อย่างไม่ขาดแคลน เหตุนี้ ดินและน้ำ จึงเป็นทุนธรรมชาติ จะคงอยู่โดยไม่เสื่อมโทรมตราบเท่าที่ป่ายังคงสภาพอุดมสมบูรณ์เอาไว้ได้ โดยมนุษย์ไม่ต้องลงทุนซื้อปุ๋ยเคมีไปใส่ต้นไม้ในป่า เหมือนเช่นการใส่ปุ๋ยในการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ดังนั้น ความพิสดารของทุนพื้นฐานของป่าจึงได้แก่ ความไม่เสื่อมค่า ไม่สึกหรอในการใช้ ในป่าธรรมชาติ ดินและน้ำเป็นทุนธรรมชาติ ที่มีค่าเท่ากับศูนย์

และการที่ชุมชนมีฐานทรัพยากรธรรมชาติ และสามารถนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ โดยการบำรุงรักษาไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมให้หมดไป ก่อให้เกิดเป็นผลผลิตที่อาศัยฐานทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน เรียกว่า ทุนธรรมชาติ

๓) ทุนแห่งชีวิต หรือทุนสร้างสรรค์ พืชสัตว์ทุกชนิด ภายในตัวมันเองเป็นทั้งทุนและตัวการผลิต (ทำหน้าที่คล้ายเครื่องจักร) ดังจะเห็นได้จากการเลี้ยงลูกหมู ปากมันกินอาหารเข้าไปแล้ว ร่างกายจะค่อย ๆ เจริญเติบโตขึ้นจนอายุราว ๘ เดือน ก็เป็นหนุ่มเป็นสาวพอที่จะแพร่พันธุ์ได้ ความเจริญเติบโตของหมูจากวันหนึ่งขึ้นไป นับว่าเป็นการสะสมทุนโดยปริยายพอโตเป็นหนุ่มสาวแล้ว แสดงว่าได้สะสมตัวมัน เองจนกลายเป็นตัวการผลิต และจะทำการผลิตลูกหมูออกมาเรื่อย ๆ ตามธรรมชาติ จนกว่าจะแก่แล้วหมดสภาพไป

๔) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ในหลักเศรษฐศาสตร์ ทุนนิยม ถือว่ามนุษย์เป็นทุนอย่างหนึ่งที่ใช้ในการผลิต จึงมักคิดค้นกันว่าการใช้พลังเพื่อทำงานมีอยู่ในมนุษย์เท่านั้น ซึ่งปัจจัยทุนมนุษย์ดังกล่าวในชั้นเจริญเติบโตจะมีการแพร่พันธุ์ มันจะทำการผลิตลูก หรือผลอย่างต่อเนื่อง หรือผลิตซ้ำในปริมาณมาก ๆ ดังนั้น หากว่าชุมชนใด มีทุนมนุษย์มาก หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีคุณภาพ เป็นคนเก่ง คนดี คนเสียสละ มีความรู้ สติปัญญาและทักษะ มีคุณธรรม มีวินัย และความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีในการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อทำให้ส่วนรวม เป็นผู้นำให้กับสังคม ก็เท่ากับว่ามีทุนแรงงานมากด้วยเช่นกัน จึงนับว่าเป็นคุณประโยชน์อย่างมากมาย หากว่าทุนมนุษย์นั้นได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเพียงพอ และเหมาะสมก็จะเป็นแรงสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้เกิดการพัฒนา ดังนั้น ทุนมนุษย์ก็คือ ความเป็นมนุษย์ที่มีพลัง มีศักดิ์ศรี และมีความเสมอภาค

๕) ทุนความรู้ภูมิปัญญา (Knowledge Wisdom Capital) ระบบความรู้หรือภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชนเป็นสิ่งมีคุณค่า แต่สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป ความรู้เฉพาะอาชีพหรือเฉพาะด้าน เช่น การบริหารจัดการธุรกิจ ความรู้ในการผลิต ความรู้ในเรื่องการตลาด มีความสำคัญมากขึ้น แต่ทำให้คนในชุมชนอ่อนแอลง เพราะไม่สามารถปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีสมัยใหม่ และความรู้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเองได้ เมื่อมีปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ กลายเป็นผู้ที่ไม่เท่าทันความรู้ที่ตนเองใช้อยู่ต้องพึ่งพิงคนอื่น ดังนั้น ทุนความรู้หรือทุนภูมิปัญญา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดของชาวบ้านเอง ซึ่งผ่านประสบการณ์ทดลองแนวคิดของตนเองด้วยการปรับใช้ในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ถือเป็นสติปัญญา เป็นองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ทั้ง ๓ มิติ คือ กว้าง ยาว ลึก โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ปัญหาการดำเนินวิถีชีวิตของตนและชุมชนได้อย่างภาคภูมิ ภูมิปัญญาอาจจะเกิดขึ้นจากการสะสมการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานมีลักษณะเชื่อมโยงกันหมดไม่แยกส่วน

๖) ทุนวัฒนธรรม (cultural capital) สามารถจำแนกได้เป็น ๒ รูปแบบ คือ วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้ ความคิด ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ คุณลักษณะของความเป็นมนุษย์ ของคนในแต่ละชุมชน และวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม เช่น งานหัตถกรรม เครื่องมือ เครื่องใช้ ผลผลิตในรูปแบบต่าง ๆ ทุนวัฒนธรรม คือ สิ่งที่สะท้อนวิถีการดำรงชีวิตและสิ่งต่าง ๆ ที่คนในชุมชนได้สร้างสรรค์และสืบทอดมา ด้วยเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ในการดำรงชีวิตของคนในชุมชน อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คนทั่วไปมองเห็นได้ง่าย ก็คือ รูปธรรมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่แต่ละชุมชนมีอยู่ เช่น การทำนา การทำไร่ การทอผ้าไหม การจักสาน การทำยาสมุนไพร การให้บริการการท่องเที่ยวของชุมชน

๗) ทูทางสังคม (Social Capital) หมายถึง ระบบความสัมพันธ์ทางสังคมที่ก่อตัวขึ้นในชุมชน หรือกฎเกณฑ์ทางสังคม ที่ร้อยรัดผู้คนให้อยู่ร่วมกันเป็นชุมชน มีน้ำใจ เอื้ออาทร พึ่งพาอาศัยกัน ไว้นือเชื่อใจกัน การมีคุณธรรม จิตสำนึกสาธารณะ รวมถึงจารีตประเพณี ความเชื่อ วัฒนธรรม อาจสรุปได้ว่า การมีจิตสำนึกร่วมอันประกอบด้วยความรัก ความผูกพันที่คนในชุมชนมีต่อกัน ความสามัคคีปรองดอง และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม ก็สามารถเรียกว่า ทูทางสังคมได้ (โกวิท พวงงาม .๒๕๕๓)

กรมการพัฒนาชุมชน ได้แบ่งประเภทของทุนชุมชนไว้ดังนี้

ทุน หมายถึง ของเดิมหรือเงินเดิมที่มีไว้ ลงไว้ กำหนดไว้ จัดตั้งไว้ เพื่อประโยชน์ให้งอกงาม เช่น มีความรู้เป็นทุน มีเงินเป็นทุน มีทรัพยากรธรรมชาติเป็นทุน มีแกนนำชุมชนเป็นทุน เป็นต้น ทั้งนี้ทุนสามารถแบ่งออกเป็น ๑) ทุนที่เป็นเงินตรา คือ กองทุน เงินทุนที่เกิดขึ้นจากการออม การสะสมทรัพย์ รวมถึงงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ๒) ทุนที่ไม่ใช่เงินตรา ทุนชุมชน หมายถึง สินทรัพย์หรือทรัพยากร (ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น) ที่ก่อให้เกิดผลผลิตในการดำรงชีวิตของคนและชุมชน ทุนชุมชนจำแนกเป็น ๕ ด้าน ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนสังคม ทุนกายภาพ ทุนธรรมชาติและทุนการเงิน

ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ความรู้ความชำนาญด้านต่างๆ ของคนทุกเพศทุกวัย ในชุมชน ได้แก่ ความรู้ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านภูมิปัญญา เช่น ประชาชนชาวบ้านผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ครู พระสงฆ์ กลุ่มองค์กรต่างๆ เด็ก สตรี เยาวชนผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ เด็กกำพร้า เป็นต้น รวมถึงผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจทั้งยากจนและร่ำรวย

ทุนสังคม (Social Capital) หมายถึง ทรัพยากรทางสังคมที่ประชาชนใช้เพื่อการดำรงชีพ รวมทั้งความไว้นือเชื่อใจ การยอมรับซึ่งกันและกันของคนในชุมชน กลุ่มองค์กร เครือข่ายภาคประชาชน ภาคประชาสังคมที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ตลอดจนความเชื่อถือศรัทธา และวัฒนธรรมที่สืบทอดมายาวนาน

ทุนกายภาพ (Physical Capital) หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินชีวิต หรือเป็นปัจจัยพื้นฐานในการผลิตที่สนับสนุนการดำรงชีพของประชาชน ได้แก่ การคมนาคมขนส่ง ระบบไฟฟ้า ประปา ระบบพลังงาน การสื่อสารโทรคมนาคม โบราณวัตถุ โบราณสถาน หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เป็นต้น

ทุนธรรมชาติ (Natural Capital) หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นตัวกำหนดศักยภาพในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชนในชุมชน ได้แก่ แหล่งน้ำธรรมชาติ ป่าไม้ ดิน น้ำภูเขา ทะเล เกาะ สัตว์ป่า แร่ธาตุ พลังงาน น้ำพุ พืชพันธุ์ ัญญาหาร เป็นต้น (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). ๒๕๕๘)

การดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ทุนชุมชนมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย กล่าวคือ ทุนชุมชนเป็นทั้งปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงาน และผลลัพธ์จากการดำเนินงาน

๔. แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน

“การพัฒนาที่ยั่งยืน” เริ่มเข้ามามีบทบาทอย่างมากในกระแสการพัฒนาของสังคมโลก นับตั้งแต่ประเทศสมาชิกองค์การสหประชาชาติรวมทั้งประเทศไทย ได้ร่วมลงนามในแผนแม่บทของโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือแผนปฏิบัติการ ๒๑ (Agenda ๒๑) ในการประชุมสุดยอดของโลกทางด้านสิ่งแวดล้อม (Earth Summit) ที่ประเทศบราซิล เมื่อปี ๒๕๓๕ ซึ่งได้เป็นพันธกรณีที่แต่ละประเทศจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาประเทศให้มีความยั่งยืน สำหรับประเทศไทยได้รับอิทธิพลจากแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในกระแสโลก มาปรับใช้ในกระบวนการวางแผนพัฒนาประเทศด้วย เช่นกัน

แนวทางการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในระยะเวลากว่า ๒๐ ปีที่ผ่านมา จึงได้ปรับเปลี่ยนทิศทางไปสู่ความยั่งยืนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ. ๒๕๔๕ - ๒๕๔๙) ซึ่งใช้เป็นกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศในปัจจุบันนั้นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุล ทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เพื่อมุ่งสู่เป้าหมาย “การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทยทุกคน”

การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นองค์รวม เพื่อสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นใน ๓ มิติ ทั้งมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มิติด้านเศรษฐกิจ และมิติด้านสังคม

แนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้อธิบายการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนมีลักษณะที่เป็นบูรณาการ (Integrated) คือทำให้เกิดเป็นองค์รวม (Holistic) หมายความว่า องค์ประกอบทั้งหลายที่เกี่ยวข้องจะต้องมาประสานกันครบองค์ และมีลักษณะอีกอย่างหนึ่ง คือ มีดุลยภาพ (Balance) หรือพูดอีกนัยหนึ่ง คือ การทำให้กิจกรรมของมนุษย์สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ” นั่น ก็คือ การกำหนดแนวทางการพัฒนาจะต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านมนุษย์ โดยให้คุณค่าทางวัฒนธรรมรวมอยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก จึงสามารถสรุปได้ว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการพัฒนาที่ครอบคลุมการพัฒนาในทุกด้านและทุกมิติ กล่าวคือ ทั้ง เศรษฐกิจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จิตใจ วัฒนธรรม ฯลฯ โดยมีคนเป็นศูนย์กลางหรือเป้าหมายของการพัฒนา เพื่อให้คนอยู่ดีกินดี และมีความสุข ทั้งคนในรุ่นนี้และรุ่นต่อ ๆ ไป” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต).๒๕๕๖)

คณะกรรมการเตรียมการประชุมสุดยอดฯ ของประเทศได้ร่วมกับสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย จัดระดมความคิดเห็นจากภาคีต่าง ๆ ได้ข้อยุติด้านค่านิยมของการพัฒนาที่ยั่งยืนว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย เป็นการพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุก ๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทร เคารพซึ่งกันและกัน เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม” (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๔๖ : ๑ - ๕)

ทั้งนี้การพัฒนาที่ยั่งยืนมีหลักการสำคัญ ได้แก่ ๑) การพัฒนาที่ดำเนินไปโดยคำนึงถึงขีดจำกัดของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และสนองความต้องการในปัจจุบันโดยไม่ส่งผลเสียต่อความต้องการในอนาคต ๒) การพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็น “องค์รวม” คือมองว่าการจะทำได้ต้องคำนึงถึง ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสิ่งอื่น ๆ ดังนั้น การพัฒนาแนวนี้จึงยึดหลักความรอบคอบ และค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งเปิดโอกาสให้ภาคีการพัฒนาต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาด้วย ๓) การพัฒนาที่ยั่งยืนไม่ได้ระบุว่าจะต้อง

ปฏิเสธ “ระบบเทคโนโลยี” เพียงแต่ต้องคำนึงว่าเทคโนโลยีที่นำมาใช้นั้นควรเป็นไปในทาง “สร้างสรรค์” ไม่ใช่ “ทำลาย” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต).๒๕๕๖)

ในการพัฒนาที่ยั่งยืน มีแนวทางในการดำเนินงานใน ๓ ด้าน คือ ๑) แนวทางด้านนิเวศวิทยา การพัฒนาที่ยั่งยืนให้ความสำคัญกับคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเน้นเรื่องความยั่งยืนของการทำงานและประสิทธิภาพของระบบนิเวศ เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนทางนิเวศในระยะยาว ทั้งนี้ เพื่อส่งมอบทุนทางธรรมชาติ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ และทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ปัจจัยการผลิตและสินค้าต่าง ๆ ให้คนรุ่นอนาคตได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ๒) แนวทางสังคม การพัฒนาที่ยั่งยืน จะต้องสามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องโดยคำนึงถึงความเป็นธรรมทางสังคมและกลุ่มชนระดับต่าง ๆ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายที่สำคัญ คือ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากร ๓) แนวทางด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนยาวนาน บนพื้นฐานการสงวนรักษาทุนธรรมชาติไว้ใช้ประโยชน์สำหรับคนรุ่นปัจจุบันและรุ่นอนาคต ทั้งนี้ จำเป็นต้องปรับปรุงโครงสร้างการผลิตและการบริโภค และการพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นหากยึดแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น สังคมโลกก็จะดำเนินไปด้วยกันได้อย่างสมดุล และยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๕๖)

สำหรับประเทศไทยมีการจัดทำข้อเสนอสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย จะต้องเป็น “การพัฒนาที่ทำให้เกิดคุณภาพของมิติทางเศรษฐกิจสังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างความอยู่ดีมีสุขของประชาชนตลอดไป” โดยมีกรอบแนวคิดของการดำเนินงานในแต่ละมิติของการพัฒนา ดังนี้

๑.การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในปริมาณที่ระบบนิเวศสามารถฟื้นตัวกลับสู่สภาพเดิมได้ และปล่อยมลพิษออกสู่สิ่งแวดล้อมในระดับที่ระบบนิเวศสามารถดูดซับและทำลายมลพิษนั้นได้ด้วย กล่าวคือ หากใช้ทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ใช้แล้วหมดไป (non-renewable) จำเป็นต้องหาทรัพยากรธรรมชาติประเภทใช้แล้วไม่หมดไป (renewable) มาแทนที่ และต้องใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ใช้แล้วไม่หมดไปนี้ ไม่มากเกินไป ความสามารถของระบบนิเวศในการผลิตทดแทนได้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อคงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นฐานการผลิตของระบบเศรษฐกิจ และการดำรงชีวิตของมนุษย์ได้อย่างต่อเนื่องตลอดไป

๒.การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างมีคุณภาพ มีเสถียรภาพ มีความสมดุลและกระจายความมั่งคั่ง เอื้อประโยชน์ต่อคนส่วนใหญ่ และต้องเป็นการเติบโตที่ยั่งยืนได้ในระยะยาว

๓.การพัฒนาสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการพัฒนาคนและ สังคมให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล โดย (๑) พัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีผลิตภาพสูงขึ้น รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีจิตสำนึก พฤติกรรมและวิถีชีวิตที่ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (๒) มีสิทธิและโอกาสที่จะได้รับการจัดสรรทรัพยากรและผลประโยชน์จากการพัฒนา และได้รับการคุ้มครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม (๓) มีระบบการจัดการทางสังคมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคมในกระบวนการพัฒนา และ (๔) มีการนำทุนทางสังคมและทุนทาง

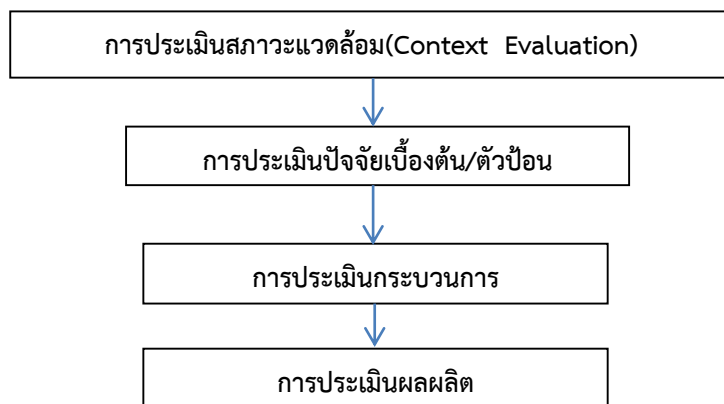
ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่หลากหลายมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ๒๕๔๖ : ๑ - ๕)

การพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นการให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านคน สังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม จิตใจและวัฒนธรรม เพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดีมีสุข

๕.แนวคิดการประเมินแบบ CIPP Model

CIPP Model ตามแนวคิดของ สตัฟเฟิลบีม และคูบา (Stufflebeam & Guba, ๑๙๗๑) รูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP Model คำว่า “รูปแบบ” หรือแบบจำลอง ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Model” ซึ่งหมายถึง วิธีการที่บุคคลใด บุคคลหนึ่งได้ถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ ตลอดจนจินตนาการที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใด ๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง ๆ เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ฯลฯ เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและสามารถนำเสนอเรื่องราวได้อย่างมีระบบ (เยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ ศรี, ๒๕๔๖)

แนวคิดและโมเดลชิปในการประเมินของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam’s CIPP Model) โดยในปี ค.ศ.๑๙๗๑ สตัฟเฟิลบีมและคณะได้เขียนหนังสือทางการประเมินออกมาหนึ่งเล่มชื่อ “Educational Evaluation and decision Making” หนังสือเล่มนี้ได้เป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในวงการศึกษาของไทย เพราะได้ให้แนวคิดและวิธีการทางการวัดและประเมินผลการศึกษาได้อย่างน่าสนใจและทันสมัยด้วย นอกจากนั้น สตัฟเฟิลบีมก็ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับการประเมินและรูปแบบของการประเมินอีกหลายเล่มอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่า สตัฟเฟิลบีมเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการประเมิน จนเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในปัจจุบัน เรียกว่า CIPP Model

ภาพแสดงโมเดลการประเมินแบบชิป หรือ “CIPP Model”

แนวคิดของสตัฟเฟิลบีม เน้นการแบ่งแยกบทบาทของการทำงานระหว่างฝ่ายประเมินกับฝ่ายบริหารออกจากกันอย่างเด่นชัด กล่าวคือฝ่ายประเมินมีหน้าที่ระบุจุดหาและนำเสนอสารสนเทศให้กับฝ่าย

บริหาร ส่วนฝ่ายบริหารมีหน้าที่เรียกหาข้อมูล และนำผลการประเมินที่ได้ไปใช้ประกอบการ ตัดสินใจ เพื่อดำเนินกิจกรรมใด ๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วแต่กรณี ทั้งนี้เพื่อป้องกันการมีอคติในการประเมิน

ประเด็นการประเมินตามรูปแบบ CIPP Model สตีฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นการประเมินออกเป็น ๔ ประเภท ตามอักษรภาษาอังกฤษตัวแรกของ “CIPP Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑.การประเมินสถานะแวดล้อม (Context Evaluation: C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการเพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ หรือเป็นการประเมินปัจจัยพื้นฐานที่นำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ บริบทของสภาพแวดล้อม นโยบาย วิสัยทัศน์ ปัญหา แหล่งทุน สภาพความผันผวนทางด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนแนวโน้มการก่อตัวของปัญหาที่อาจจะเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินโครงการ เป็นต้น

๒.การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเป็นไปได้ของโครงการ ความเหมาะสมและความพอเพียงของทรัพยากรที่จะใช้ในการดำเนินโครงการ เช่น งบประมาณ บุคลากร วัสดุอุปกรณ์เวลา ฯลฯ รวมทั้ง เทคโนโลยีและแผนการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินเพื่อค้นหาประสิทธิภาพขององค์ประกอบที่นำมาเป็นปัจจัยป้อน

๓.การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินโครงการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น และเป็นการตรวจสอบกิจกรรม เวลา ทรัพยากรที่ใช้ในโครงการ ภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการโดยมีการบันทึกไว้เป็น หลักฐานทุกขั้นตอน การประเมินกระบวนการนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการค้นหาจุดเด่น หรือจุดแข็ง (Strengths) และจุดด้อย (Weakness) ของนโยบาย / แผนงาน/โครงการซึ่งมักจะไม่สามารถศึกษาได้หลังจากสิ้นสุดโครงการแล้ว

๔.การประเมินผลผลิต (Product Evaluation: P) เป็นการประเมินเพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับวัตถุประสงค์ของโครงการ หรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการแต่การประเมินผลแบบนี้มิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องผลกระทบ (Impact) และผลลัพธ์ (Outcomes) ของนโยบาย/แผนงาน/โครงการเท่าที่ควร นอกจากนี้ สตีฟเฟิลบีม ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

๑) การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planning Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมิน สภาพแวดล้อมที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ ให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินงาน

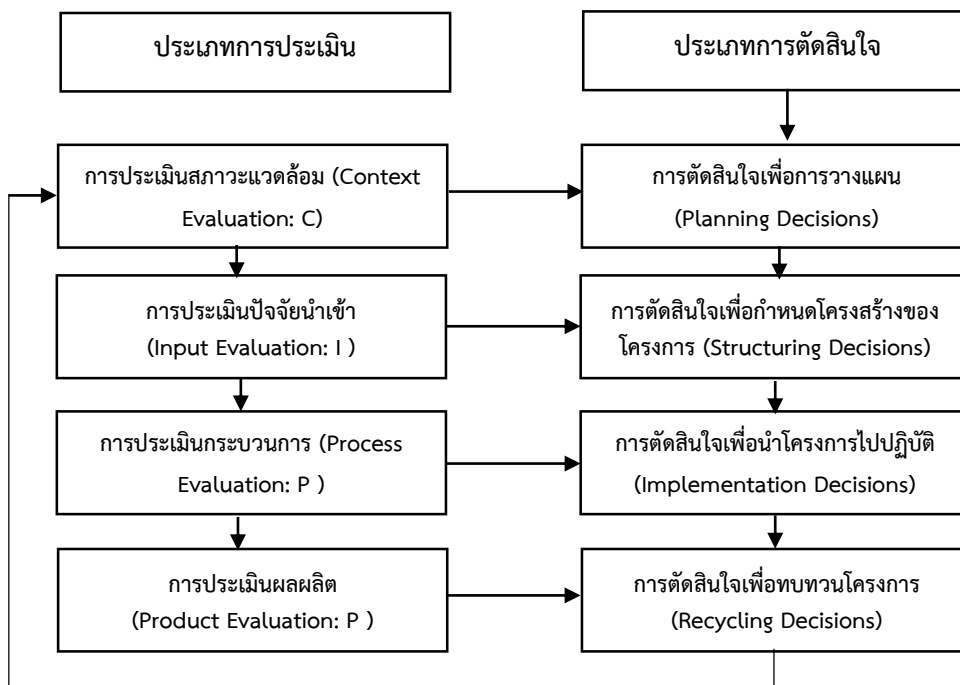
๒) การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยนำเข้าที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงานและขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

๓) การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementation Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูล จากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผน และปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

๔) การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decisions) เช่น การตัดสินใจเพื่อ

ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิต (Output) ที่เกิดขึ้นเพื่อพิจารณาการยุติ/ล้มเลิกหรือขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

จากข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นการประเมินแบบ CIPP ทั้ง ๔ ประการและประเภทของการตัดสินใจ ดังกล่าวข้างต้น พอจะสรุปความสัมพันธ์ระหว่างประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ

ภาพแสดงความสัมพันธ์ของการตัดสินใจ และประเภทของการประเมินแบบ CIPP Model

ตัวอย่างการจำแนกประเภทของตัวชี้วัดตามลักษณะของสิ่งที่ได้รับการประเมิน

ตัวชี้วัดด้านบริบท (Context): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. สภาวะแวดล้อมก่อนมีโครงการ (ปัญหาวิกฤต)
๒. ความจำเป็น หรือความต้องการขณะนั้น และอนาคต
๓. ความเข้าใจร่วมกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ความชัดเจนของวัตถุประสงค์ของโครงการ
๒. ความพร้อมของทรัพยากร เช่น งบประมาณ คน วัสดุอุปกรณ์ เวลา กฎระเบียบ
๓. ความเหมาะสมของขั้นตอนระหว่างปัญหา สาเหตุของปัญหา และกิจกรรม

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. การตรวจสอบกิจกรรม เวลา และทรัพยากรของโครงการ
๒. การยอมรับของประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการในพื้นที่
๓. การมีส่วนร่วมของประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับโครงการ

๔. ภาวะผู้นำในโครงการ

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Product): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. อัตราการมีงานทำของประชาชนที่ยากจน
๒. รายได้ของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
๓. ความพึงพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ

ตัวชี้วัดด้านผลลัพธ์ (Outcomes): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. คุณภาพชีวิตของตนเอง และครอบครัวตามเกณฑ์มาตรฐาน
๒. การไม่อพยพย้ายถิ่น
๓. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Impact): ตัวชี้วัดสามารถพิจารณาได้จากสิ่งต่าง ๆ ดังนี้

๑. ผลกระทบทางบวก/เป็นผลที่คาดหวังจากการมีโครงการ
๒. ผลกระทบทางลบ/เป็นผลที่ไม่คาดหวังจากโครงการ

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการประเมิน แบบ CIPP Model เป็นเกณฑ์และตัวชี้วัดดังกล่าวนี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลโครงการหรือนโยบายได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะครอบคลุมทั้งในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม ด้านบริหารจัดการ ด้านทรัพยากร และด้านสิ่งแวดล้อม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถวัดความสำเร็จ และความล้มเหลวของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ ซึ่งในการประเมินผลจะต้องนำเกณฑ์ และตัวชี้วัดดังกล่าวมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะ และบริบทของโครงการด้วย และจากการศึกษาถึงแนวคิดการประเมินโครงการของ สตีเฟลิม สรุปลได้ว่ารูปแบบ การประเมินโครงการแบบ CIPP Model เป็นรูปแบบการประเมินที่มีความต่อเนื่องกันในการดำเนินงาน อย่างครบวงจร มีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กำหนดไว้ แล้วนำข้อมูลที่ได้นั้นจัดทำเป็นสารสนเทศ เพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันทั่วทั้งที่ โดยแบ่งเป็น ๔ ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต

๖. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากแนวคิดที่กล่าวมาข้างต้น ยังมีงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เช่น การศึกษาด้านวิสาหกิจชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากได้ ดังนี้

เอกพงศ์ แก้วมา (๒๕๕๕) ศึกษาเรื่อง “การจัดการวิสาหกิจชุมชน : กรณีศึกษาโรงเรียนมัจฉิน ตำบลกะหรอ อำเภอหนองบัวลำภู จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนมีการแบ่งการจัดการเป็น ๔ ด้าน ได้แก่ การจัดการคน การจัดการการผลิต การจัดการการตลาด และการจัดการเงิน และปัจจัยที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย ๑) ปัจจัยภายในวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ผู้นำ คณะกรรมการ โครงสร้างการบริหาร ระบบจัดการ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และเครือข่าย ๒) ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก การยอมรับ ปฏิสัมพันธ์ที่ดีจากภายนอก และคู่ค้าของวิสาหกิจชุมชน

สุเทพ เพชรธรรมรัตน์ (๒๕๕๖) ศึกษาเรื่อง “วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านเขาถ้ำพระ ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี”

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่ ๑) ปัจจัยด้านการผลิตที่มีการรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ๒) ปัจจัยด้านการตลาดที่เน้นการจำหน่ายในพื้นที่ตำบลตอนทรายและการประชาสัมพันธ์ที่ใช้การบอกต่อ ๓) ปัจจัยด้านผลตอบแทนที่ทำให้สมาชิกเกิดความพึงพอใจ นอกจากนี้ในการดำเนินงานพบว่ามีกรมอบหน้าที่ให้สมาชิกแต่ละคนอย่างชัดเจนและมีการมอบผลตอบแทนแก่สมาชิกอย่างยุติธรรม

กิตติยา จ้อยกระจ่าง (๒๕๕๗) ศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการทุนเพื่อประกอบกิจการในวิสาหกิจชุมชน” โดยศึกษาวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการกลุ่มประกอบด้วย การบริหารเงินทุน การบริหารคน การบริหารวัตถุดิบ การบริหารความรู้และภูมิปัญญา โดยแต่ละกลุ่มจะมีโครงสร้างการบริหารจัดการ มีคณะกรรมการกลุ่ม เน้นการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของสมาชิก และปัจจัยที่ส่งเสริมให้กลุ่มมีความเข้มแข็งมีทั้งปัจจัยภายในและภายนอก นอกจากนี้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานและบริหารจัดการ ได้แก่ ปัญหาด้านการตลาด การขาดแคลนวัตถุดิบ การขาดแคลนความรู้ในการประกอบกิจการ การขาดแคลนเงินทุนและการประสานงานกับหน่วยงานรัฐ

สาธินี สาดบุญสร้าง (๒๕๖๒) ศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ จังหวัดกรุงเทพมหานคร” พบว่า ๑.เงื่อนไขที่ทำให้วิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์เป็นกลไกสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชน ประกอบด้วย ๑.๑ เงื่อนไขภายในวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของสมาชิกและคณะกรรมการภายในวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ การจัดการคนและองค์กร การจัดการการให้บริการ การผลิต และการตลาด การจัดการการเงินและการบัญชี ๑.๒ เงื่อนไขภายนอกวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของบุคคลและหน่วยงานภายนอกวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ การจัดการคนและองค์กร การจัดการการให้บริการ การผลิต และการตลาด การจัดการการเงินและการบัญชี ๒.การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาตะห์ก่อให้เกิดผลซึ่งนำไปสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชน ได้แก่ การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านเศรษฐกิจ การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านสาธารณสุข การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านเทคโนโลยี การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านจิตใจ การพึ่งพาตนเองของชุมชนด้านสังคมวัฒนธรรม

นิสาร์รัตน์ จุลวงศ์ (๒๕๕๓). ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอบางเลน นครปฐม” พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีการกระจายรายได้ที่เป็นธรรม ใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวของชุมชนมุ่งสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวิถีชีวิตของชุมชนควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยปัจจัยสำคัญที่จะสามารถพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้แก่ การสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวใน ๔ ขั้นตอน คือ ๑) การมีส่วนร่วมในการวางแผน ทั้งการวางแผนด้านบุคลากร ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและการวางแผนการตลาด ๒) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน ๓) การมีส่วนร่วมในการประสานงานทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน ๔) การมีส่วนร่วมในการควบคุมการดำเนินงาน ซึ่งรวมถึงมีการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใสและเป็นธรรม

ธีรพล พรหมเพชร (๒๕๖๒) ศึกษาเรื่อง “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม” พบว่า ๑. องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านศาลาดิน ๑.๑ ชุมชนมีบริการด้านการท่องเที่ยว ๑.๒ การสร้างความตระหนักด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ๑.๓ การส่งเสริมด้านวัฒนธรรมชุมชน ๑.๔ การส่งเสริมผู้ประกอบการชุมชน ๑.๕ การวางแผนงานด้านการท่องเที่ยว ๒. กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านศาลาดิน ๒.๑ ด้านการเตรียมความพร้อมชุมชน ๒.๒ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ๒.๓ ด้านการสร้างอัตลักษณ์ชุมชน ๒.๔ ด้านการจัดการทุนชุมชน การสร้างสรรค์พลังชุมชน ๓. กลไกในการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านศาลาดิน ๓.๑ ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ๓.๒ กลุ่มผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ๓.๓ เครือข่าย ทั้งเครือข่ายภายในชุมชน และเครือข่ายภายนอกชุมชน ๔. นวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านศาลาดิน ๔.๑ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ มีลักษณะการสร้าง ความสนใจของตัวผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อหนุนเสริมการท่องเที่ยว การสร้างเส้นทางของการท่องเที่ยวที่รักษโลก การสร้างมาตรฐานสิ่งแวดล้อมผ่านสมาชิกในชุมชนและนักท่องเที่ยว ๔.๒ นวัตกรรมการจัดการ พบว่า ชุมชนมีการมุ่งเน้นระบบบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่เกี่ยวเนื่องต่อการท่องเที่ยวชุมชน การสร้างแผนการดำเนินงานและยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับบริบทชุมชนท้องถิ่นสู่การเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบ ๔.๓ นวัตกรรมการตลาด พบว่า ชุมชนมุ่งสร้างสรรค์กลยุทธ์การตลาดผ่านสื่อออนไลน์ให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเกิดประสิทธิภาพ ลดขั้นตอนการดำเนินการ ตลอดจนการจัดกิจกรรมจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนในฐานะชุมชนท่องเที่ยวดีเด่นทั้งภายในและภายนอก ๔.๔ นวัตกรรมกระบวนการค้น พบว่า มูลเหตุทางด้านความคิดภายใต้พื้นที่พระราชทานจากในหลวงรัชกาลที่ ๙ เพื่อให้ชุมชนเกิดการพึ่งพาตนเองโดยการทำเกษตรกรรมอันเป็นอาชีพหลักของคนไทย ทำให้สมาชิกในชุมชนเกิดความพอเพียงในการรู้จัก ประหยัด อดออม และจัดสรรเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาอย่างสมดุล

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่า ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ ผู้นำระบบการบริหารจัดการ กระบวนการเรียนรู้ การมีส่วนร่วม เครือข่าย การสนับสนุนจากภายนอก ตลอดจนปัจจัยด้านการผลิต การตลาด ความพึงพอใจของลูกค้า และการพัฒนานวัตกรรม ทั้งนี้มีกระบวนการที่สำคัญ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน และการจัดการทุนชุมชน เป็นต้น

๗. กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเป็นการศึกษาการดำเนินงานของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งเป็นแม่บทที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องนำแผนแม่บทไปสู่การปฏิบัติ โดยได้มีการกำหนดแนวทางการพัฒนา แผนงาน โครงการที่สำคัญของแผนแม่บทเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่มุ่งสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อสร้างการเติบโตที่ยั่งยืน ผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจระดับชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่งช่วยยกระดับมาตรฐานการครองชีพและความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข โดยแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในประเด็นเศรษฐกิจฐานราก

ประกอบด้วย ๒ แผนงาน ได้แก่ การยกระดับศักยภาพการเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และการสร้างสภาพแวดล้อมและกลไกที่ส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยมีกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ได้แก่

นโยบายของรัฐ กฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและส่งเสริมดำเนินงาน
การเมือง นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริม
สังคม การส่งเสริมและการสนับสนุนการดำเนินงานด้วยเทคนิค วิธีการต่างๆ
วัฒนธรรม การส่งเสริมอัตลักษณ์ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญาชุมชน
สถานการณ์ปัจจุบัน การส่งเสริมและพัฒนาที่สอดคล้อง เหมาะสมกับสถานการณ์

๒. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงาน ได้แก่

ทุนชุมชน การใช้ทุนชุมชนเพื่อการพัฒนา กลุ่ม ทุนเงินชุมชน องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา ประชาชน
ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ

ผู้นำชุมชน บทบาทผู้นำชุมชน
การรวมกลุ่ม และเครือข่าย การเชื่อมโยงกับกลุ่มและองค์กรอื่นๆ
การบริหารจัดการกลุ่ม ความสามารถในการบริหารจัดการ
การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม
การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การส่งเสริมการพัฒนา การขยาย การต่อยอด

๓. กระบวนการดำเนินงาน กระบวนการขับเคลื่อนการดำเนินงานเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่

การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทั้งด้านทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุน วัตถุดิบที่มี
คุณภาพ รวมถึงอุปกรณ์ เครื่องจักรที่ช่วยในการผลิต

การสร้างองค์ความรู้ ทั้งในชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอด ทั้งด้าน
มาตรฐานสินค้า ประสิทธิภาพกระบวนการผลิต การวิจัย จดสิทธิบัตรและการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
(Geographical Indication หรือ GI)

การตลาด มีการพัฒนาแบบบูรณาการตั้งแต่การวิเคราะห์ตลาดไปจนถึงช่องทางการขายใหม่ๆ
การพัฒนาสินค้าใหม่ การบรรจุหีบห่อ การสร้างแบรนด์

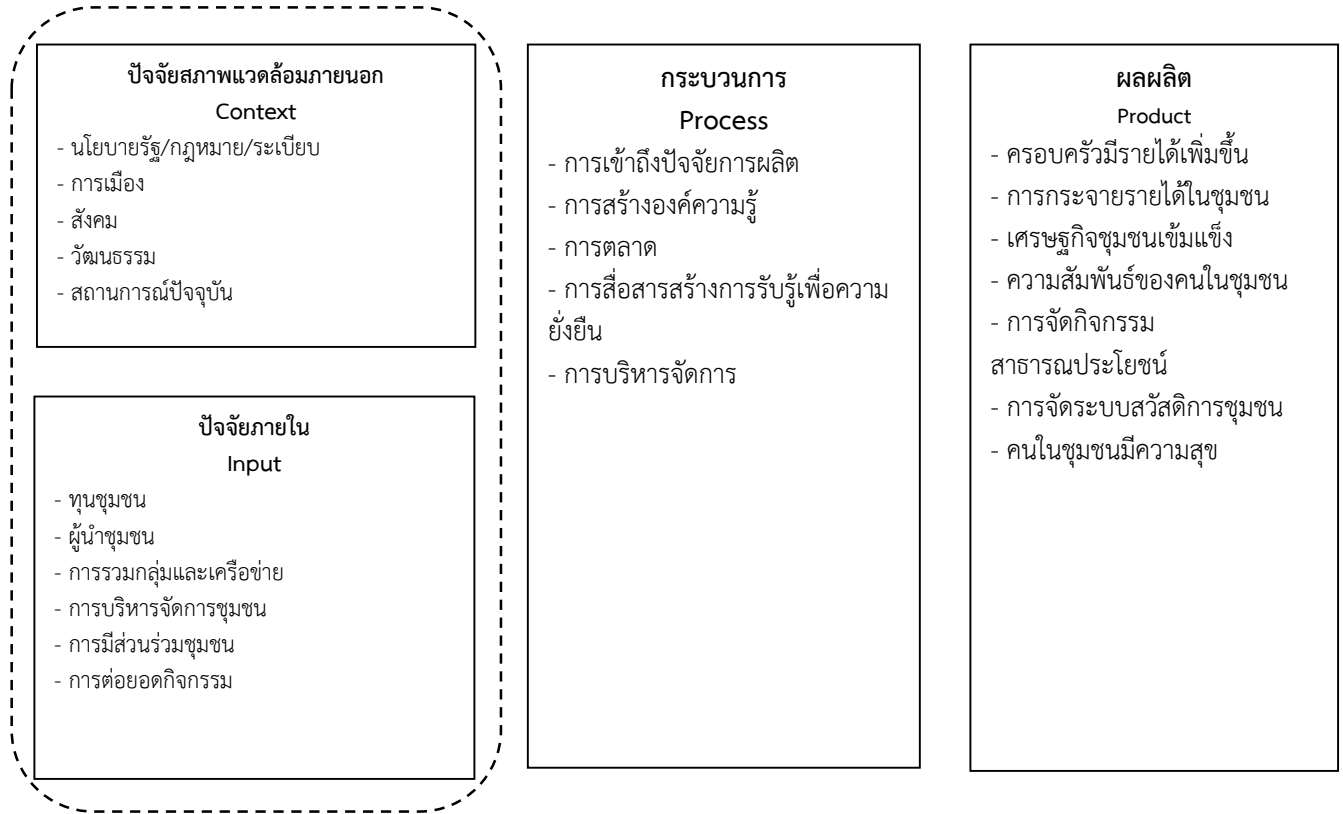
การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ช่วยสร้างแบรนด์และหาช่องทางการประชาสัมพันธ์
ผ่านสื่อท้องถิ่นและสื่อระดับประเทศ ให้คนในชุมชนมีความรัก สามัคคีและภูมิใจในสินค้าของท้องถิ่นตนเอง
สร้างความเข้าใจถึงการทำงานและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การบริหารจัดการ ทั้งด้านต้นทุน บัญชี และการบริหารความเสี่ยง การจัดทำแผนธุรกิจ การ
บริหารด้านการเงิน และการรักษาสิ่งแวดล้อม

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม สร้างอาชีพ สร้างรายได้
มีการกระจายรายได้ในชุมชน มีการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง
เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขัน สามารถพึ่งตนเองได้
ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว/ ชุมชนดีขึ้น มีการช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน
ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การแบ่งปันเพื่อชุมชน สังคม

มีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน การจัดสรรผลประโยชน์ ผลกำไรแก่คนในชุมชน
คนในชุมชนมีความสุข คนในชุมชนอยู่ดีมีสุข

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีวิธีการดำเนินการศึกษา ดังนี้

๑. ระยะเวลาดำเนินการและแผนการดำเนินงาน

การดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ ๑ การทบทวนวรรณกรรม ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่กรณีศึกษา และพัฒนาเครื่องมือ ได้แก่ แบบสอบถาม และ ประเด็นการสนทนากลุ่ม ซึ่งเสร็จสิ้นในวันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๓ ระยะที่ ๒ การเก็บข้อมูล การรวบรวมข้อมูลในพื้นที่โดยใช้เครื่องมือที่ออกแบบไว้ ซึ่งเสร็จสิ้นในวันที่ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๖๓ และระยะที่ ๓ การวิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ซึ่งเสร็จสิ้นในวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๖๓ โดยในแต่ละระยะมีผลผลิตดังต่อไปนี้

แผนการดำเนินงาน	เดือน / ๒๕๖๓					ผลผลิต
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	
ศึกษาเอกสารและทบทวนวรรณกรรม						ข้อเสนอโครงการและแผนการดำเนินโครงการฯ
พัฒนาเครื่องมือและตรวจสอบข้อมูล						เครื่องมือสำหรับลงพื้นที่ ประกอบด้วย แนวทางการสนทนากลุ่ม และแบบสอบถาม
ลงพื้นที่เก็บข้อมูล / รวบรวมข้อมูลในพื้นที่						ข้อมูลครบทุกพื้นที่
วิเคราะห์ สังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ						รายงานฉบับสมบูรณ์

๒. ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

๑) การทำความเข้าใจ ที่มา สาเหตุของการเกิดกลุ่ม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของกลุ่ม และประโยชน์ที่ได้รับ

๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๒.๑ การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.๒ หน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม

๒.๓ กฎระเบียบ นโยบาย การพัฒนาและการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

๒.๔ มาตรการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

๓) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม

๓.๑ ทูนชุมชน

๓.๒ ผู้นำชุมชน

- ๓.๓ การรวมกลุ่ม และเครือข่าย
- ๓.๔ การบริหารจัดการกลุ่ม
- ๓.๔ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- ๓.๖ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม

๔) กระบวนการดำเนินงาน

- ๔.๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต
- ๔.๒ การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด
- ๔.๓ การตลาด
- ๔.๔ การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน
- ๔.๕ การบริหารจัดการ

๕) ผลผลิตจากการดำเนินงาน

- ๕.๑ ครอบครัวยุติรายได้เพิ่ม
- ๕.๒ มีการกระจายรายได้ในชุมชน
- ๕.๓ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง
- ๕.๔ ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว/ ชุมชนดีขึ้น
- ๕.๕ ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์
- ๕.๖ มีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน
- ๕.๗ คนในชุมชนมีความสุข

๖) ข้อเสนอ

- ๖.๑ ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข
- ๖.๒ ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ขอบเขตด้านการดำเนินงาน

การศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว จะดำเนินการศึกษาภายในขอบเขตและระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

๑) การทบทวนวรรณกรรม (literature review) โดยจะเป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ในประเด็น นโยบาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาอย่างยั่งยืน การพัฒนาทุนชุมชน เป็นต้น

๒) ลงพื้นที่ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน พื้นที่ ๔ ภาค โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ภาคละ ๒ จังหวัด รวมทั้งสิ้น ๘ จังหวัดๆ ละ ๓ กลุ่ม จำนวนกลุ่มทั้งสิ้นในการศึกษา จำนวน ๒๔ กลุ่ม

๓) การวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จาก

- (๑) การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

- (๒) การศึกษาโครงการ / กลุ่มกรณีศึกษา
- (๓) การสัมภาษณ์ประกอบการใช้แบบสอบถาม กับสมาชิกกลุ่ม องค์กรกรณีศึกษา
- (๔) การสนทนากลุ่มกับผู้นำ สมาชิก และส่วนราชการ / ภาคธุรกิจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษา

๓.วิธีการศึกษา

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ผู้ศึกษามีวิธีการดำเนินเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

๓.๑ ทำการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) ที่เป็นการเก็บและศึกษาข้อมูลจากเอกสาร บทความวิชาการ วิทยานิพนธ์ วารสารงานวิจัยและสื่อต่าง ๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือพิมพ์ วารสารต่าง ๆ ที่มีความเกี่ยวข้อง

๓.๒ การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (formal Interview) และการสัมภาษณ์พูดคุยแบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) กับผู้นำกลุ่มกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน จำนวน ๒๔ กลุ่ม ในพื้นที่ ๘ จังหวัด

๓.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) หรือการประชุมกลุ่มย่อย กับกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ประสบความสำเร็จ จำนวน ๑๒ กลุ่ม ในพื้นที่ ๔ จังหวัด

๔. พื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าดำเนินการเก็บข้อมูลจากพื้นที่ ๘ จังหวัดใน ๔ ภูมิภาค โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๒๔ กลุ่ม ดังนี้

ภาค	จังหวัด	ประเภท	กลุ่ม	กลุ่มตัวอย่าง	
				แบบสอบถาม	สนทนากลุ่ม
เหนือ	ลำพูน	เกษตรแปรรูปในชุมชน	กลุ่มลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง บ้านริมร่อง ต.มะเขือแจ้ อ.เมือง จ.ลำพูน	☒	☒
		การท่องเที่ยวชุมชน	หมู่บ้านโอท็อปวัตวิถี บ้านแพะตันยางงาม ต.บ้านธิ อ.บ้านธิ จ.ลำพูน	☒	☒
		อุตสาหกรรมชุมชน	แกะสลักไม้ บ้านแกะสลักไม้ ต.ท่าทุ่งหลวง อ.แม่ต๋ำ จ.ลำพูน	☒	☒
	พิษณุโลก	เกษตรแปรรูปในชุมชน	บริษัทจิราพรฟู้ด จำกัด (SME) ต.บางกระทุ่ม อ.บางกระทุ่ม จ.พิษณุโลก	☒	

ภาค	จังหวัด	ประเภท	กลุ่ม	กลุ่มตัวอย่าง	
				แบบสอบถาม	สนทนากลุ่ม
		การท่องเที่ยว ชุมชน	กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทรัพยากรชีวภาพเพื่อเศรษฐกิจชุมชน บ้านส้มซ่า ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ. พิษณุโลก	☒	
		อุตสาหกรรม ชุมชน	กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตะโม่สร้างสรรค์ ต.บางระกำ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก	☒	
ใต้	นครศรีธรรมราช	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	ผลิตและจำหน่ายมังคุดกวน บ้านคีรีวง ต.กำโลน อ.ลานสกา จ. นครศรีธรรมราช	☒	☒
		การท่องเที่ยว ชุมชน	ชุมชนชาวประมงโฮมสเตย์ สปาโคลน บ้านหน้าทับ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ. นครศรีธรรมราช	☒	☒
		อุตสาหกรรม ชุมชน	ผลิตและจำหน่ายหมอนจากยางพารา ชุมชนฟิ่งฟิ่งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ.นครศรีธรรมราช	☒	☒
	พัทลุง	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	แปรรูปข้าวสังข์หยด บ้านเขากลาง อ. ปັນแต อ.ควนขนุน จ.พัทลุง	☒	
		การท่องเที่ยว ชุมชน	ท่องเที่ยววิถีชุมชนคนเขาย่า ต.เขาย่า อ.ศรีบรรพต จ.พัทลุง	☒	
		อุตสาหกรรม ชุมชน	กลุ่มเลี้ยงผึ้งปากพะยูน ต.เขาย่า อ.ปาก พะยูน จ.พัทลุง	☒	
ตะวันออกเฉียงเหนือ	เลย	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	ดวงใจมะพร้าวแก้ว ต.เชียงคาน อ.เชียง คาน จ.เลย	☒	☒
		การท่องเที่ยว ชุมชน	โฮมสเตย์บ้านน้อย ต.เชียงคาน อ.เชียง คาน จ.เลย	☒	☒
		อุตสาหกรรม ชุมชน	กลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา ต. ชัยพฤกษ์ อ.เมืองเลย จ.เลย	☒	☒
	ชัยภูมิ	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	ศูนย์ส่งเสริมการตลาด ต.โพนทอง อ. เมืองชัยภูมิ จ.ชัยภูมิ	☒	
		การท่องเที่ยว ชุมชน	ท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีลำน้ำพรม ต. โนนทอง อ.เกษตรสมบูรณ์ จ.ชัยภูมิ	☒	
		อุตสาหกรรม ชุมชน	ทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ ต.หนองบัวแดง อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	☒	
กลาง	สระบุรี	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	คึกก็้อพิช กระจับบ้านพุแค ต.พุแค อ.เฉลิมพระเกียรติ จ.สระบุรี	☒	☒
		การท่องเที่ยว ชุมชน	ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านพุ แค ต.พุแค อ.เฉลิมพระเกียรติ จ. สระบุรี	☒	☒

ภาค	จังหวัด	ประเภท	กลุ่ม	กลุ่มตัวอย่าง	
				แบบสอบถาม	สนทนากลุ่ม
		อุตสาหกรรม ชุมชน	หัตถกรรมชุมชน บ้านลานทอง ต.วัง ม่วง อ.วังม่วง จ.สระบุรี	☒	☒
	สุพรรณบุรี	เกษตรแปรรูป ในชุมชน	วิสาหกิจชุมชนแก้วเจ้าจอม ต.หนอง มะค่าโมง อ.ด่านช้าง จ.สุพรรณบุรี	☒	
		การท่องเที่ยว ชุมชน	วิสาหกิจชุมชนบ้านแหลม ต.บ้านแหลม อ.บางปลาม้า จ.สุพรรณบุรี	☒	
		อุตสาหกรรม ชุมชน	พลาสติกหอดกรอบมิสเตอร์แชมป์ ต. บ้านโพธิ์ อ.เมือง จ.สุพรรณบุรี	☒	
				๓๖๐ ชุด	๑๒ กลุ่ม

๕. เครื่องมือการศึกษา

เครื่องมือการศึกษา โดยคำนึงถึงจุดมุ่งหมายในการศึกษาตามวัตถุประสงค์ โดยมีลักษณะของเครื่องมือดังนี้

๑) แบบสอบถาม สำหรับสมาชิกกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน โดยการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับ นโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นต้นแบบในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสมกับประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อการรอดพ้นจากเส้นความยากจนต่อไป โดยสอบถามจากกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน แบบสอบถามประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้ ๑) ด้านประชากรศาสตร์ ๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ๓) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ๔) กระบวนการดำเนินงาน และ ๕) ผลผลิตจากการดำเนินงาน โดยกำหนดเกณฑ์การให้ความหมายของการให้คะแนนในแต่ละช่วงมีพิสัยคะแนน ๑ - ๕ ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

ค่าคะแนน ๑ หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด
ค่าคะแนน ๒ หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
ค่าคะแนน ๓ หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
ค่าคะแนน ๔ หมายถึง	เห็นด้วยมาก
ค่าคะแนน ๕ หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด

๒) แนวทางการสนทนากลุ่ม เพื่อถอดบทเรียนกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ผู้ศึกษามีความประสงค์ที่ในการจัดเพื่อให้ได้ข้อมูลเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งมุ่งทำความเข้าใจ ที่มา สาเหตุของการเกิดกลุ่ม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของกลุ่ม และประโยชน์ที่ได้รับ กระบวนการทำงาน การวางแผนกลยุทธ์ของกลุ่ม การตัดสินใจ การบริหารจัดการ การสื่อสารเพื่อสร้างการรับรู้ การสร้างองค์ความรู้ กฎระเบียบเงินทุน ระบบการเงินและบัญชี คุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ การตลาด รายได้และ

การจัดผลตอบแทน การสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิก การดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ และปรากฏการณ์ที่ทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จ/ล้มเหลว การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย การบูรณาการทำงานร่วมกัน ปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้การบูรณาการประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการทำงาน (ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม/ครอบครัว/ชุมชนเข้มแข็ง/ปัญหาสังคมลดลง/คนในชุมชนมีความสุข) และแนวทางการปฏิบัติที่ดี ปัญหา อุปสรรค แนวทางแก้ไขปัญหา ข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการกลุ่ม และข้อเสนอเชิงนโยบาย

การตรวจสอบเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คณะผู้วิจัย ได้ดำเนินการตรวจสอบเครื่องมือ โดยการวัดความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Content Validity) จากที่ปรึกษาโครงการฯ และนำไปปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ และดำเนินการปรับแก้แบบสอบถามตามความคิดเห็นของที่ปรึกษาโครงการฯ และผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ก่อนจะนำแบบสอบถามไปตรวจสอบความน่าเชื่อถือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามจำนวน ๓๐ ชุด ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างก่อนนำไปใช้จริง (Pre-test) เพื่อตรวจสอบภาษาที่ใช้ในข้อคำถามว่าสื่อความหมายได้ตรงหรือไม่ ซึ่งพบว่า จากการนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ของ Cronbach ซึ่งสามารถวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม ได้เท่ากับ .๙๗๔๒ ทั้งนี้ ความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามต้องมีค่าไม่ต่ำกว่า ๐.๗

๖. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑. การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เมื่อรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าสถิติต่างๆ เพื่อการนำเสนอข้อมูล โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)

๑) ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษาสูงสุด อาชีพหลัก จำนวนคนในครอบครัว รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และข้อมูลด้านกลุ่ม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และร้อยละ

๒) ความคิดเห็นต่อปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมภายนอก แบ่งออกเป็น ๕ ประเด็น คือ ด้านกฎหมาย ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสถานการณ์ปัจจุบัน วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๓) ความคิดเห็นต่อปัจจัยภายใน ได้แก่ ทุนชุมชน ผู้นำชุมชน การรวมกลุ่มและเครือข่าย การบริหารจัดการชุมชน การมีส่วนร่วมชุมชน และการต่อยอดกิจกรรม วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๔) ความคิดเห็นต่อกระบวนการดำเนินงาน แบ่งออกเป็น ๕ ประเด็น คือ การเข้าถึง

ปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด การตลาด การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

๕) ความคิดเห็นต่อผลการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ครอบคลุมมีรายได้เพิ่ม การกระจายรายได้ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การจัดระบบสวัสดิการชุมชน และคนในชุมชนมีความสุข วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระดับคะแนนเฉลี่ย โดยกำหนดเกณฑ์คะแนนในการพิจารณา แบ่งเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๐๐ – ๑.๘๐ หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๑.๘๑ – ๒.๖๐ หมายถึง เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๒.๖๑ – ๓.๔๐ หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๓.๔๑ – ๔.๒๐ หมายถึง เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ยระหว่าง ๔.๒๑ – ๕.๐๐ หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

๑.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ใช้การวิเคราะห์เพื่ออ้างอิงตัวเลขทางสถิติไปสู่กลุ่มประชากร โดยใช้ค่า t-test และ One-Way ANOVA และ Multiple Regression Analysis เพื่อทดสอบสมมติฐาน

๒.การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนจากการสนทนากลุ่ม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยด้านต่างๆ ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กระบวนการดำเนินงานของกลุ่ม ผลลัพธ์จากการดำเนินการ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ดี ข้อเสนอต่อการบริหารจัดการกลุ่ม และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการออกแบบการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

บทที่ ๔

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน นำเสนอผลการศึกษา ดังนี้ ส่วนที่ ๑. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาจากกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปใน ชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน จากการเก็บแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ กลุ่ม ส่วนที่ ๒. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการศึกษา จากกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยว ชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน จากการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๒ กลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ ๑. ผลการศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนา อย่างยั่งยืน โดยการศึกษาจากกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้าน การท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ประกอบด้วย ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และ ผลผลิตจากการดำเนินงาน จากการเก็บแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ กลุ่ม ในพื้นที่ ๘ จังหวัด ได้แก่ ลำพูน พิชณุโลก เลย ชัยภูมิ สระบุรี สุพรรณบุรี พัทลุง และนครศรีธรรมราช

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ใน การศึกษานี้ คือ กลุ่มต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งสิ้น ๒๔ กลุ่ม ที่เกี่ยวข้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำนวน ๓๑๗ คน

การนำเสนอผลแบ่งออกเป็น ๕ ส่วน ได้แก่ ๑) ข้อมูลประชากรศาสตร์ ๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อม ภายนอก ๓) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ๔) กระบวนการดำเนินงาน และ ๕) ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๑.๑ ข้อมูลประชากรศาสตร์

ข้อมูลประชากรศาสตร์ ด้านเพศ พบว่า เป็นชายจำนวน ๙๑ คน (ร้อยละ ๒๘.๗๑) และเป็นหญิงจำนวน ๒๒๖ คน (ร้อยละ ๗๑.๒๙) ด้านอายุ พบว่าส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี จำนวน ๙๓ คน (ร้อยละ ๒๙.๓๔) รองลงมาคืออายุระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๖๗ คน (ร้อยละ ๒๑.๑๔) และมีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปจำนวน ๖๓ คน (ร้อยละ ๑๙.๘๗)

ตารางที่ ๑. ข้อมูลประชากรศาสตร์ เพศ และอายุ

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
เพศ				
- ชาย	๔๓ (๒๗.๓๙)	๒๗ (๓๒.๙๓)	๒๑ (๒๖.๙๒)	๙๑ (๒๘.๗๑)
- หญิง	๑๑๔ (๗๒.๖๑)	๕๕ (๖๗.๐๗)	๕๗ (๗๓.๐๘)	๒๒๖ (๗๑.๒๙)
อายุ				
- ต่ำกว่า ๒๐ ปี	๒ (๑.๒๗)	๓ (๓.๖๖)	๒ (๒.๕๖)	๗ (๒.๒๑)
- ๒๑ - ๓๐ ปี	๑๑ (๗.๐๑)	๑๒ (๑๔.๖๓)	๔ (๕.๑๓)	๒๗ (๘.๕๒)
- ๓๑ - ๔๐ ปี	๔๖ (๒๙.๓๐)	๑๑ (๑๓.๔๑)	๑๐ (๑๒.๘๒)	๖๗ (๒๑.๑๔)
- ๔๑ - ๕๐ ปี	๔๖ (๒๙.๓๐)	๒๔ (๒๙.๒๗)	๒๓ (๒๙.๔๙)	๙๓ (๒๘.๓๔)
- ๕๑ - ๖๐ ปี	๒๘ (๑๗.๘๓)	๑๓ (๑๕.๘๕)	๑๙ (๒๔.๓๖)	๖๐ (๑๘.๙๓)
- ๖๐ ปีขึ้นไป	๒๔ (๑๕.๒๙)	๑๙ (๒๓.๑๗)	๒๐ (๒๕.๖๔)	๖๓ (๑๙.๘๗)

ข้อมูลด้านสถานภาพสมรส พบว่า แต่งงาน จำนวน ๒๐๘ คน (ร้อยละ ๖๕.๖๒) รองลงมาคือ โสด จำนวน ๖๗ คน (ร้อยละ ๒๑.๑๔) และหย่าร้าง จำนวน ๒๕ คน (ร้อยละ ๗.๘๙) ด้านระดับการศึกษา พบว่า ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน ๘๔ คน (ร้อยละ ๒๖.๕๐) มัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน ๖๖ คน (ร้อยละ ๒๐.๘๒) และปริญญาตรี จำนวน ๕๕ คน (ร้อยละ ๑๗.๓๕)

ตารางที่ ๒. ข้อมูลประชากรศาสตร์ สถานภาพสมรส และระดับการศึกษาสูงสุด

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
สถานภาพสมรส				
- โสด	๓๗ (๒๓.๕๗)	๒๐ (๒๔.๓๙)	๑๐ (๑๒.๘๒)	๖๗ (๒๑.๑๔)
- แต่งงาน	๑๐๐ (๖๓.๖๙)	๕๐ (๖๐.๙๘)	๕๘ (๗๔.๓๖)	๒๐๘ (๖๕.๖๒)
- หย่าร้าง	๑๑ (๗.๐๑)	๑๐ (๑๒.๒๐)	๔ (๕.๑๓)	๒๕ (๗.๘๙)
- แยกกันอยู่	๑ (๐.๖๔)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑.๒๘)	๒ (๐.๖๓)
- หม้าย/ ม่าย	๘ (๕.๑๐)	๑ (๑.๒๒)	๕ (๖.๔๑)	๑๔ (๔.๔๒)
- ไม่ระบุ	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑.๒๒)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๐.๓๒)
ระดับการศึกษาสูงสุด				
- ประถมศึกษา	๒๕ (๑๕.๙๒)	๑๔ (๑๗.๐๗)	๑๔ (๑๗.๙๕)	๕๓ (๑๖.๗๒)
- มัธยมศึกษาตอนต้น	๔๙ (๓๑.๒๑)	๑๔ (๑๗.๐๗)	๒๑ (๒๖.๙๒)	๘๔ (๒๖.๕๐)
- มัธยมศึกษาตอนปลาย	๔๒ (๒๖.๗๕)	๑๗ (๒๐.๗๓)	๗ (๘.๙๗)	๖๖ (๒๐.๘๒)
- ปวช.	๑๑ (๗.๐๑)	๑ (๑.๒๒)	๑๐ (๑๒.๘๒)	๒๒ (๖.๙๔)
- ปวส.	๘ (๕.๑๐)	๗ (๘.๕๔)	๗ (๘.๙๗)	๒๒ (๖.๙๔)
- ปริญญาตรี	๑๗ (๑๐.๘๒)	๒๕ (๓๐.๖๑)	๑๓ (๑๖.๕๓)	๕๕ (๑๗.๓๕)

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
- ปัญญาโท	(๑๐.๘๓) ๕	(๓๐.๔๙) ๔	(๑๖.๖๗) ๓	(๑๗.๓๕) ๑๒
- ไม่ระบุ	(๓.๑๘) ๐	(๔.๘๘) ๐	(๓.๘๕) ๓	(๓.๗๙) ๓
	(๐.๐๐)	(๐.๐๐)	(๓.๘๕)	(๐.๙๕)

ข้อมูลด้านอาชีพหลัก พบว่า มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๓๑ คน (ร้อยละ ๔๑.๓๒) รองลงมาคือ เกษตรกร จำนวน ๙๘ คน (ร้อยละ ๓๐.๙๑) ธุรกิจ จำนวน ๕๑ คน (ร้อยละ ๑๖.๐๙) และรับราชการ/ พนักงานราชการ/ ข้าราชการบำนาญ จำนวน ๑๔ คน (ร้อยละ ๔.๔๒) ด้านจำนวนคนในครอบครัว พบว่า มีคนในครอบครัว ๔ - ๕ คน จำนวน ๑๗๗ คน (ร้อยละ ๕๕.๘๔) และมีคนในครอบครัวต่ำกว่า ๓ คน จำนวน ๙๔ คน (ร้อยละ ๒๖.๖๕)

ตารางที่ ๓. ข้อมูลประชากรศาสตร์ อาชีพหลัก และจำนวนคนในครอบครัว

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ห้อง เที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
อาชีพหลัก				
- รับจ้าง	๗๘ (๕๖.๖๘)	๒๓ (๒๘.๐๕)	๓๐ (๓๘.๔๖)	๑๓๑ (๔๑.๓๒)
- เกษตรกร	๔๐ (๒๕.๔๘)	๒๖ (๓๑.๗๑)	๓๒ (๔๑.๐๓)	๙๘ (๓๐.๙๑)
- ธุรกิจ	๒๖ (๑๖.๕๖)	๑๘ (๒๑.๙๕)	๗ (๘.๙๗)	๕๑ (๑๖.๐๙)
- รับราชการ/ พนักงานราชการ/ ข้าราชการ บำนาญ	๓ (๑.๙๑)	๕ (๖.๑๐)	๖ (๗.๖๙)	๑๔ (๔.๔๒)
- ค้าขาย	๑ (๐.๖๔)	๕ (๖.๑๐)	๐ (๐.๐๐)	๖ (๑.๘๙)
- กลุ่มอาชีพ	๖ (๓.๘๒)	๐ (๐.๐๐)	๑ (๑.๒๘)	๗ (๒.๒๑)
- อื่นๆ	๓ (๑.๙๑)	๕ (๖.๑๐)	๒ (๒.๕๖)	๑๐ (๓.๑๕)
จำนวนคนในครอบครัว				
- ต่ำกว่า ๓ คน	๔๓ (๒๗.๓๙)	๒๗ (๓๒.๙๓)	๒๔ (๓๐.๗๗)	๙๔ (๒๖.๖๕)
- ๔ - ๕ คน	๙๐ (๕๗.๓๒)	๔๒ (๕๑.๒๒)	๔๕ (๕๗.๖๙)	๑๗๗ (๕๕.๘๔)
- มากกว่า ๕ คน	๒๔ (๑๕.๒๙)	๑๓ (๑๕.๘๕)	๙ (๑๑.๕๔)	๔๖ (๑๔.๕๑)

ข้อมูลด้านรายได้ต่อเดือน พบว่า มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท จำนวน ๑๑๔ คน (ร้อยละ ๓๕.๙๖) รองลงมาคือมีรายได้ต่อเดือน ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๖ คน (ร้อยละ ๒๓.๙๗) และมีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท จำนวน ๗๐ คน (ร้อยละ ๒๒.๐๘)

ตารางที่ ๔. ข้อมูลประชากรศาสตร์ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน				
- ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท	๓๗ (๒๓.๕๗)	๑๓ (๑๕.๘๕)	๒๐ (๒๕.๖๔)	๗๐ (๒๒.๐๘)
- ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท	๕๒ (๓๓.๑๒)	๓๕ (๔๒.๖๘)	๒๗ (๓๔.๖๒)	๑๑๔ (๓๕.๙๖)
- ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท	๔๕ (๒๘.๖๖)	๑๕ (๑๘.๒๙)	๑๖ (๒๐.๕๑)	๗๖ (๒๓.๙๗)
- มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท	๒๓ (๑๔.๖๕)	๑๙ (๒๓.๑๗)	๑๕ (๑๙.๒๓)	๕๗ (๑๗.๙๘)

ข้อมูลด้านสถานภาพทางธุรกิจของกลุ่ม พบว่า เป็นกลุ่มวิสาหกิจ จำนวน ๑๕๑ คน (ร้อยละ ๔๗.๖๓) รองลงมาคือ กลุ่มอาชีพ จำนวน ๘๖ คน (ร้อยละ ๒๗.๑๓) และ บริษัทจำกัด จำนวน ๓๑ คน (ร้อยละ ๙.๗๘)

ตารางที่ ๕. ข้อมูลประชากรศาสตร์ ข้อมูลด้านกลุ่ม (๑)

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗)	(n=๘๒)	(n=๗๘)	(n=๓๑๗)
	เกษตรกร แปรรูป	ท่องเที่ยว	อุตสาหกรรม	รวม
สถานภาพทางธุรกิจของกลุ่ม				
- กลุ่มอาชีพ	๑๗ (๑๐.๘๓)	๔๓ (๕๒.๔๔)	๒๖ (๓๓.๓๓)	๘๖ (๒๗.๑๓)
- กลุ่มสหกรณ์	๑๐ (๖.๓๗)	๔ (๔.๘๘)	๖ (๗.๖๙)	๒๐ (๖.๓๑)
- กลุ่มวิสาหกิจ	๗๕ (๔๗.๗๗)	๓๕ (๔๒.๖๘)	๔๑ (๕๒.๕๖)	๑๕๑ (๔๗.๖๓)
- บริษัทจำกัด	๓๑ (๑๙.๗๕)	๐ (๐.๐๐)	๐ (๐.๐๐)	๓๑ (๙.๗๘)
- ไม่ระบุ	๒๔ (๑๕.๒๙)	๐ (๐.๐๐)	๕ (๖.๔๑)	๒๙ (๙.๑๕)

ข้อมูลด้านตำแหน่งและบทบาทในกลุ่ม พบว่า เป็นสมาชิกกลุ่ม จำนวน ๒๔๐ คน (ร้อยละ ๗๕.๗๑) รองลงมาคือ กรรมการ จำนวน ๔๔ คน (ร้อยละ ๑๓.๘๘) และประธาน/ รองประธาน/ เลขานุการ/ ที่ปรึกษา จำนวน ๒๘ คน (ร้อยละ ๘.๘๓) ด้านระยะเวลาในการมีส่วนร่วม/ มีบทบาทในกลุ่ม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วม/ มีบทบาท ๕ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๓๖ คน (ร้อยละ ๔๒.๙๐) รองลงมาคือ ๑ - ๓ ปี จำนวน ๘๗ คน (ร้อยละ ๒๗.๔๔) และ ๓ - ๕ ปี จำนวน ๖๖ คน (ร้อยละ ๒๐.๘๒)

ตารางที่ ๖. ข้อมูลประชากรศาสตร์ ข้อมูลด้านกลุ่ม (๒)

ข้อมูลทั่วไป	ประเภทของกลุ่ม			
	(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
ตำแหน่ง/ บทบาทในกลุ่ม				
- ประธาน/ รองประธาน/ เลขานุการ/ ที่ปรึกษา	๑๑ (๗.๐๑)	๑๑ (๑๓.๔๑)	๖ (๗.๖๙)	๒๘ (๘.๘๓)
- กรรมการ	๑๖ (๑๐.๑๙)	๑๕ (๑๘.๒๙)	๑๓ (๑๖.๖๗)	๔๔ (๑๓.๘๘)
- สมาชิกกลุ่ม	๑๒๗ (๘๐.๘๙)	๕๖ (๖๘.๒๙)	๕๗ (๗๓.๐๘)	๒๔๐ (๗๕.๗๑)
- ไม่ระบุ	๓ (๑.๙๑)	๐ (๐.๐๐)	๒ (๒.๕๖)	๕ (๑.๕๘)
ระยะเวลาในการมีส่วนร่วม/ มีบทบาทในกลุ่ม				
- น้อยกว่า ๑ ปี	๒ (๑.๒๗)	๑๑ (๑๓.๔๑)	๑๕ (๑๙.๒๓)	๒๘ (๘.๘๓)
- ๑ - ๓ ปี	๒๖ (๑๖.๕๖)	๔๔ (๕๓.๖๖)	๑๗ (๒๑.๗๙)	๘๗ (๒๗.๔๔)
- ๓ - ๕ ปี	๔๘ (๓๐.๕๗)	๗ (๘.๕๔)	๑๑ (๑๔.๑๐)	๖๖ (๒๐.๘๒)
- ๕ ปีขึ้นไป	๘๑ (๕๑.๕๙)	๒๐ (๒๔.๓๙)	๓๕ (๔๔.๘๗)	๑๓๖ (๔๒.๙๐)

สรุปภาพรวมข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ดังนี้

เป็นเพศหญิง	ร้อยละ ๗๒.๒๘
มีอายุระหว่าง ๔๑ - ๕๐ ปี	ร้อยละ ๒๙.๓๔
สถานภาพการสมรส แต่งงาน	ร้อยละ ๖๕.๖๒
การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	ร้อยละ ๒๖.๕๐
มีอาชีพหลักคือ รับจ้าง	ร้อยละ ๔๑.๓๒
มีจำนวนคนในครอบครัว ๔ - ๕ คน	ร้อยละ ๕๕.๘๔
มีรายได้ต่อเดือน ๕,๐๐๐ - ๑๐,๐๐๐ บาท	ร้อยละ ๓๕.๙๖
สถานภาพทางธุรกิจของกลุ่ม เป็นกลุ่มวิสาหกิจ	ร้อยละ ๔๗.๖๓
มีบทบาทในกลุ่มโดยเป็นสมาชิกกลุ่ม	ร้อยละ ๗๕.๗๑
มีระยะเวลาการมีส่วนร่วมในกลุ่ม ๕ ปีขึ้นไป	ร้อยละ ๔๒.๙๐

๑.๒ ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

การวิเคราะห์ผลปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ในปัจจัยด้านกฎหมาย ด้านการเมือง ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสถานการณ์ปัจจุบัน มีผลดังนี้

(๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านกฎหมาย ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ โดยหน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม สูงที่สุด คือ กรมการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๗ การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๔ และการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๕ ทั้งนี้ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านกฎหมาย สูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖

(๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านการเมือง ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๔ โดย นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้กลุ่มของท่านประสบความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๘ นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๔ และนโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๓ ทั้งนี้ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านการเมือง สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๖

(๓) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านสังคม ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ โดย การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๗ และการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการพัฒนาแอปพลิเคชัน/ การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๒๘ ทั้งนี้ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านสังคม สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๙

(๔) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านวัฒนธรรม ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๓ โดยการส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชนมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๓ ทั้งนี้

ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านวัฒนธรรม สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙

(๕) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘ โดยการกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ การส่งเสริมทักษะอาชีพมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๐ การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๕ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชีมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๕ ทั้งประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกด้านสถานการณ์ปัจจุบัน สูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๗

ตารางที่ ๗. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

	ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก		ประเภทของกลุ่ม			
			(n=๑๕๗)	(n=๘๒)	(n=๗๘)	(n=๓๑๗)
			เกษตรแปรรูป	ท่องเที่ยว	อุตสาหกรรม	รวม
ด้านกฎหมาย						
๑) ความรู้ ความเข้าใจของท่านเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน	Mean	๓.๔๓	๓.๓๐	๓.๕๙	๓.๔๔	
	S.D.	.๗๗๓	.๗๓๒	.๘๘๙	.๗๙๗	
๒) การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญ	Mean	๓.๔๖	๓.๔๖	๓.๖๔	๓.๕๑	
	S.D.	.๗๒๑	.๖๘๘	.๙๕๓	.๗๗๘	
๓) หน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม						
๓.๑) กรมการพัฒนาชุมชน	Mean	๓.๗๗	๓.๖๓	๓.๙๗	๓.๙๗	
	S.D.	.๗๒๔	.๙๑๐	.๙๖๗	.๘๔๕	
๓.๒) กรมส่งเสริมการเกษตร	Mean	๓.๕๑	๓.๔๔	๓.๓๓	๓.๔๕	
	S.D.	.๗๔๐	.๙๐๔	.๖๕๘	.๗๖๙	
๓.๓) กรมพัฒนาธุรกิจการค้า	Mean	๓.๓๘	๓.๑๗	๓.๒๕	๓.๓๐	
	S.D.	.๘๖๑	.๘๒๓	.๗๔๖	.๘๒๗	
๓.๔) กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม	Mean	๓.๒๕	๓.๑๘	๓.๖๘	๓.๓๔	
	S.D.	๑.๐๐๑	.๘๘๓	๑.๑๒๙	๑.๐๒๒	
๓.๕) กรมการค้าภายใน	Mean	๓.๓๖	๒.๙๙	๓.๑๙	๓.๒๒	
	S.D.	.๘๐๓	.๙๐๗	๑.๐๒๖	.๘๙๙	
๓.๖) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ/ สถาบันการศึกษา/ มหาวิทยาลัยในพื้นที่	Mean	๓.๒๗	๓.๓๒	๓.๓๑	๓.๒๙	
	S.D.	.๙๓๙	.๘๐๔	๑.๑๒๗	.๙๕๔	
๓.๗) อื่นๆ	Mean	๓.๓๗	๓.๓๒	๒.๖๘	๓.๒๐	
	S.D.	.๘๖๕	.๙๕๔	๑.๒๙๓	๑.๐๓๘	
	Mean	๓.๕๐	๓.๔๑	๓.๔๐	๓.๔๕	

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗)	(n=๘๒)	(n=๗๘)	(n=๓๑๗)
		เกษตร แปรรูป	ท่องเที่ยว	อุตสาหกรรม	รวม
๔) การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐช่วยให้กลุ่มประสบความสำเร็จ	S.D.	.๖๘๕	.๙๐๒	.๙๘๕	.๘๒๔
รวม	Mean	๓.๔๓	๓.๓๒	๓.๔๖	๓.๔๑
	S.D.	.๕๖๑	.๖๒๐	.๗๒๖	.๖๒๑
ด้านการเมือง					
๑) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐทำให้กลุ่มของท่านประสบความสำเร็จ	Mean	๓.๔๑	๓.๓๓	๓.๓๖	๓.๓๘
	S.D.	.๗๕๙	.๘๐๖	.๙๓๙	.๘๑๗
๒) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ	Mean	๓.๓๒	๓.๓๘	๓.๓๑	๓.๓๔
	S.D.	.๗๔๔	.๗๙๙	.๘๗๒	.๗๙๐
๓) นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่าย และความเข้มแข็งของกลุ่ม	Mean	๓.๓๕	๓.๓๗	๓.๒๕	๓.๓๓
	S.D.	.๗๒๔	.๘๔๓	.๙๔๘	.๘๑๔
รวม	Mean	๓.๓๕	๓.๓๖	๓.๓๐	๓.๓๔
	S.D.	.๖๗๒	.๗๕๘	.๘๒๒	.๗๓๑
ด้านสังคม					
๑) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม	Mean	๓.๓๓	๓.๔๖	๓.๓๖	๓.๓๗
	S.D.	.๘๑๓	.๘๙๒	๑.๐๕๗	.๘๙๗
๒) การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการพัฒนาแอปพลิเคชัน/ การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม	Mean	๓.๒๔	๓.๓๒	๓.๓๑	๓.๒๘
	S.D.	.๙๕๓	.๙๐๑	๑.๐๑๓	.๙๗๗
รวม	Mean	๓.๒๙	๓.๓๙	๓.๓๓	๓.๓๒
	S.D.	.๘๒๕	.๘๔๖	๑.๐๑๕	.๘๗๙
ด้านวัฒนธรรม					
๑) การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๕๑	๓.๕๔	๓.๕๖	๓.๕๓
	S.D.	.๗๑๓	.๘๐๔	.๘๖๒	.๗๗๓
๒) การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชนมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๕๐	๓.๖๓	๓.๕๑	๓.๕๔
	S.D.	.๗๑๓	.๗๗๘	.๗๑๖	.๗๓๑
รวม	Mean	๓.๕๐	๓.๕๙	๓.๕๔	๓.๕๓
	S.D.	.๖๕๗	.๗๕๗	.๗๓๘	.๗๐๒
ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน					
๑) การส่งเสริมทักษะอาชีพมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๓๙	๓.๕๘	๓.๖๓	๓.๕๐
	S.D.	.๖๖๗	.๘๓๕	.๘๓๙	.๗๖๒
๒) การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๓๙	๓.๕๒	๓.๕๘	๓.๔๗
	S.D.	.๗๔๐	.๘๓๕	.๙๐๕	.๘๐๙
๓) การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๓๑	๓.๔๙	๓.๖๘	๓.๔๕
	S.D.	.๘๗๖	.๘๓๙	.๙๗๔	.๙๐๒
	Mean	๓.๔๓	๓.๖๑	๓.๕๑	๓.๕๐

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗)	(n=๘๒)	(n=๗๘)	(n=๓๑๗)
		เกษตร แปรรูป	ท่องเที่ยว	อุตสาหกรรม	รวม
๔) การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	S.D.	.๘๑๙	.๘๗๑	.๙๕๐	.๘๖๖
๕) การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชีมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๔๐	๓.๔๓	๓.๕๕	๓.๔๕
	S.D.	.๗๙๓	.๙๓๐	๑.๑๑๒	.๙๑๖
๖) การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดออนูร์ักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๕๗	๓.๕๕	๓.๔๗	๓.๕๔
	S.D.	.๗๕๓	.๘๖๓	.๙๒๒	.๘๒๔
รวม	Mean	๓.๔๑	๓.๕๓	๓.๕๗	๓.๔๘
	S.D.	.๖๒๘	.๗๘๔	.๘๖๙	.๗๓๕

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม คือ ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๓ รองลงมาคือ ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดออนูร์ักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘

๑.๓ ปัจจัยภายใน

การวิเคราะห์ผลปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จของกลุ่ม ในด้านผู้นำกลุ่ม ด้านทุนชุมชน ด้านความสามารถการบริหารของกลุ่ม ด้านความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับกลุ่มองค์กรอื่น ด้านการสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่มของชุมชน และด้านการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม มีผลเป็นดังนี้

(๑) ปัจจัยภายใน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ โดยกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๔ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ และกลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๐

(๒) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนาชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ ทั้งนี้ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๙๕

(๓) ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน สูงที่สุด คือ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๔ รองลงมาคือวัฒนธรรมประเพณี มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒ และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑

(๔) ความสามารถด้านการบริหารของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๙ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๖

(๕) ความร่วมมือ/ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กรอื่น มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๗ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘

(๖) การสนับสนุนการดำเนินงานกลุ่มของชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนและกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ เท่ากัน

(๗) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๔

ตารางที่ ๘. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท่องเที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
๑) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนา กลุ่ม	Mean	๓.๘๗	๓.๗๔	๓.๙๕	๓.๘๕
	S.D.	.๗๓๗	.๘๘๖	๑.๐๐๕	.๘๔๙
๒) ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม					
๒.๑) สถาบันการเงินชุมชน	Mean	๓.๔๐	๓.๔๙	๒.๙๕	๓.๓๑
	S.D.	.๘๗๑	๑.๐๓๓	.๙๕๒	.๙๕๖
๒.๒) องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา	Mean	๓.๕๗	๓.๗๘	๓.๕๐	๓.๖๑
	S.D.	.๘๐๒	.๗๗๐	.๗๕๒	.๗๘๗
๒.๓) ปราชญ์ชุมชน	Mean	๓.๕๘	๓.๘๐	๓.๔๗	๓.๖๑
	S.D.	.๘๒๕	.๗๑๐	.๗๕๑	.๗๘๖
๒.๔) วัฒนธรรมประเพณี	Mean	๓.๖๔	๓.๘๙	๓.๗๑	๓.๗๒
	S.D.	.๗๗๖	.๗๐๗	.๖๖๗	.๗๓๘
๒.๕) ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดีบในท้องถิ่น	Mean	๓.๗๙	๓.๙๔	๓.๘๕	๓.๘๔
	S.D.	.๗๔๓	.๘๒๒	.๙๘๑	.๘๒๗
๒.๖) อื่นๆ	Mean	๓.๖๒	๓.๖๐	๓.๔๓	๓.๕๗
	S.D.	.๙๓๘	.๘๗๑	.๙๕๘	.๙๒๐
๓) กลุ่มมีความสามารถด้านการบริหาร	Mean	๓.๖๑	๓.๓๘	๓.๗๖	๓.๕๙
	S.D.	.๗๐๕	.๘๑๕	.๘๕๖	.๗๘๒
๔) กลุ่มมีความร่วมมือ/ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กรอื่น	Mean	๓.๕๔	๓.๔๑	๓.๗๘	๓.๕๗
	S.D.	.๗๖๔	.๙๐๒	.๘๓๒	.๘๒๖
๕) ชุมชนมีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม	Mean	๓.๓๘	๓.๕๔	๓.๕๔	๓.๔๖
	S.D.	.๘๑๓	.๘๓๔	.๗๖๘	.๘๐๙
๖) กลุ่มมีการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม	Mean	๓.๖๑	๓.๔๖	๓.๖๔	๓.๕๘
	S.D.	.๗๗๓	.๘๓๗	.๗๒๐	.๗๗๙
รวม	Mean	๓.๖๐	๓.๖๔	๓.๖๑	๓.๖๑
	S.D.	.๕๘๓	.๖๓๓	.๕๑๘	.๕๘๐

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่ม คือ ผู้นำกลุ่ม มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ และในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน

๑.๔ กระบวนการดำเนินงาน

การวิเคราะห์กระบวนการดำเนินงาน ใน ๕ ด้าน ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด การตลาด การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน และการบริหารจัดการ มีผลดังนี้

(๑) กระบวนการดำเนินงานด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิต ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๓๑ โดย มีทรัพยากรและวัตถุดิบการผลิต มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๕ มีความรู้ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๕ มีแหล่งเงินทุน มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๓ และมีเครื่องจักร/ เทคโนโลยี มีค่าเฉลี่ย ๓.๐๒ ทั้งนี้ประเภทย่อยของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยกระบวนการดำเนินงานด้านการเข้าถึงปัจจัยการผลิต สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๖

(๒) กระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖ โดย การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘ การรวบรวมองค์ความรู้ มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๘ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖ และการถอดบทเรียนและการสรุปบทเรียน มีค่าเฉลี่ย ๓.๓๒ ทั้งนี้ประเภทย่อยของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยกระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอดมากที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชนและกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ เท่ากัน

(๓) กระบวนการดำเนินงานด้านการตลาด ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๓ โดยการแสวงหาช่องทางการตลาด มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖ การวิเคราะห์ตลาด มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๐ ทั้งนี้ประเภทย่อยของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยกระบวนการดำเนินงานด้านการตลาด สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๓

(๔) กระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ โดย การสร้างแบรนด์/ การสร้างความจดจำในสินค้า/ ผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๖ และการแสวงหาช่องทางการประชาสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๒ ทั้งนี้ประเภทย่อยของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๕

(๕) กระบวนการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๓ โดย การวางแผนการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๒ การลดต้นทุน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๒ และการแสวงหากำไร มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๒ ทั้งนี้ประเภทย่อยของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยกระบวนการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการ สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๒

ตารางที่ ๙. กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงาน		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ท้อง เที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต					
๑.๑) มีแหล่งเงินทุน	Mean	๓.๒๙	๓.๑๕	๒.๗๘	๓.๑๓
	S.D.	.๘๘๗	.๘๖๒	๑.๐๘๙	.๙๕๔
๑.๒) มีทรัพยากรและวัตถุดิบการผลิต	Mean	๓.๕๘	๓.๔๙	๓.๕๖	๓.๕๕
	S.D.	.๖๔๒	.๗๘๙	๑.๑๕๘	.๘๓๑
๑.๓) มีความรู้	Mean	๓.๕๒	๓.๕๑	๓.๖๗	๓.๕๕
	S.D.	.๖๖๖	.๕๗๒	๑.๑๒๔	.๗๘๔
๑.๔) มีเครื่องจักร/ เทคโนโลยี	Mean	๓.๐๓	๒.๙๕	๓.๐๘	๓.๐๒
	S.D.	.๙๒๓	.๘๓๕	๑.๓๖๕	๑.๐๒๘
รวม	Mean	๓.๓๖	๓.๒๘	๓.๒๗	๓.๓๑
	S.D.	.๖๐๖	.๖๐๓	.๘๙๔	.๖๘๖
๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด					
๒.๑) การรวบรวมองค์ความรู้	Mean	๓.๔๘	๓.๕๐	๓.๔๖	๓.๔๘
	S.D.	.๗๖๕	.๗๒๔	.๙๓๕	.๗๙๘
๒.๒) การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์	Mean	๓.๖๒	๓.๕๒	๓.๕๖	๓.๕๘
	S.D.	.๗๓๘	.๖๘๙	๑.๐๑๔	.๘๐๒
๒.๓) การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้	Mean	๓.๔๘	๓.๔๔	๓.๔๔	๓.๔๖
	S.D.	.๗๗๓	.๘๔๘	๑.๐๖๔	.๘๖๙
๒.๔) การถอดบทเรียนและการสรุปบทเรียน	Mean	๓.๓๑	๓.๔๓	๓.๒๓	๓.๓๒
	S.D.	.๘๖๙	.๘๐๗	๑.๑๗๐	.๙๑๑
รวม	Mean	๓.๔๗	๓.๔๗	๓.๔๒	๓.๔๖
	S.D.	.๖๘๓	.๖๙๖	.๙๖๗	.๗๖๔
๓) การตลาด					
๓.๑) การวิเคราะห์ตลาด	Mean	๓.๔๙	๓.๓๕	๓.๒๗	๓.๔๐
	S.D.	.๘๐๖	.๘๐๗	๑.๑๗๐	.๙๑๑
๓.๒) การแสวงหาช่องทางการตลาด	Mean	๓.๕๗	๓.๓๕	๓.๓๖	๓.๔๖
	S.D.	.๘๒๖	.๗๐๙	๑.๑๒๘	.๘๘๗
รวม	Mean	๓.๕๓	๓.๓๕	๓.๓๑	๓.๔๓
	S.D.	.๗๘๗	.๗๑๔	๑.๑๑๗	.๘๖๖
๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน					
๔.๑) การสร้างแบรนด์/ การสร้างความจดจำในสินค้า/ผลิตภัณฑ์	Mean	๓.๖๗	๓.๔๘	๓.๔๒	๓.๕๖
	S.D.	.๗๒๐	.๘๗๘	๑.๑๕๗	.๘๙๐
๔.๒) การแสวงหาช่องทางการประชาสัมพันธ์	Mean	๓.๖๒	๓.๔๘	๓.๓๗	๓.๕๒
	S.D.	.๗๕๕	.๗๔๑	๑.๒๓๙	.๘๙๘

กระบวนการดำเนินงาน		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ห้อง เที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
รวม	Mean	๓.๖๕	๓.๔๘	๓.๔๐	๓.๕๔
	S.D.	.๖๘๒	.๗๔๙	๑.๑๔๓	.๘๓๙
๕) การบริหารจัดการ					
๕.๑) การวางแผนการดำเนินงาน	Mean	๓.๖๒	๓.๔๖	๓.๗๓	๓.๖๑
	S.D.	.๗๖๓	.๗๔๐	๑.๐๐๒	.๘๒๖
๕.๒) การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน	Mean	๓.๔๙	๓.๓๒	๓.๓๘	๓.๔๒
	S.D.	.๘๕๙	.๗๖๘	.๙๑๕	.๘๕๒
๕.๓) การลดต้นทุน	Mean	๓.๕๒	๓.๓๓	๓.๓๒	๓.๔๒
	S.D.	.๘๔๔	.๖๘๖	.๘๗๕	.๘๑๘
๕.๔) การแสวงหากำไร	Mean	๓.๔๓	๓.๒๔	๒.๙๔	๓.๒๖
	S.D.	.๙๐๘	.๗๔๖	.๗๔๔	.๘๕๒
รวม	Mean	๓.๕๒	๓.๓๔	๓.๓๔	๓.๔๓
	S.D.	.๗๓๙	.๖๓๕	.๗๖๐	.๗๒๒

กระบวนการดำเนินงาน กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างความจดจำในสินค้าและผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๔ และกระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖

๑.๕ ผลผลิตจากการดำเนินงาน

การวิเคราะห์ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกและชุมชนในด้านรายได้ ครอบครั้ว การกระจายรายได้ในชุมชน เศรษฐกิจชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในครอบครั้ว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในชุมชน การจัดระบบสวัสดิการชุมชน คนในชุมชนมีความสุข มีผลดังนี้

(๑) ครอบครั้วมีรายได้เพิ่ม ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๓ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยครอบครั้วมีรายได้เพิ่ม สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ รองลงมาคือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ และกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๕

(๒) การกระจายรายได้ในชุมชน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยมีการกระจายรายได้ในชุมชน สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๔ รองลงมาคือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๑

(ก) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๕ รองลงมาคือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๑ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘

(ข) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๙ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๕ รองลงมาคือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๘๐ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๗

(ค) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๙ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๘ รองลงมาคือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๑ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๕

(ง) ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๖๓ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๗ รองลงมาคือกลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๖๔ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๖

(จ) การจัดระบบสวัสดิการชุมชน ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยมีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน สูงที่สุด คือ กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๖ รองลงมาคือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๔๗ และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๑๔

(ฉ) คนในชุมชนมีความสุข ภาพรวมมีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ ประเภทของกลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยคนในชุมชนมีความสุข สูงที่สุด คือ กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชนและกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๔.๗๙ เท่ากัน รองลงมาคือ กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๕๘

ตารางที่ ๑๐. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินงาน		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗)	(n=๘๒)	(n=๗๘)	(n=๓๑๗)
		เกษตรแปรรูป	ท่องเที่ยว	อุตสาหกรรม	รวม
๑) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม	Mean	๓.๘๕	๓.๕๕	๓.๖๙	๓.๗๓
	S.D.	.๗๐๐	.๘๗๗	๑.๐๗๓	.๘๕๗
๒) มีการกระจายรายได้ในชุมชน	Mean	๓.๘๔	๓.๖๗	๓.๕๑	๓.๗๒
	S.D.	.๗๓๐	.๘๐๒	.๙๓๖	.๘๑๒
๓) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง	Mean	๓.๗๕	๓.๖๑	๓.๕๘	๓.๖๗
	S.D.	.๗๒๒	.๘๗๑	.๙๘๗	.๘๓๔
๔) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น	Mean	๓.๘๕	๓.๘๐	๓.๖๗	๓.๗๙
	S.D.	.๗๖๖	.๗๖๑	.๗๘๔	.๗๗๑
๕) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น	Mean	๓.๗๑	๓.๗๘	๓.๕๕	๓.๖๙
	S.D.	.๖๗๒	.๘๘๙	.๘๐๐	.๗๖๗
๖) ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์	Mean	๓.๖๔	๓.๗๗	๓.๔๖	๓.๖๓
	S.D.	.๖๘๙	.๘๕๑	.๘๙๓	.๗๙๑
๗) มีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน	Mean	๓.๔๗	๓.๕๖	๓.๑๔	๓.๔๑
	S.D.	.๗๓๐	.๙๘๓	.๙๙๐	.๘๘๐

ผลผลิตจากการดำเนินงาน		ประเภทของกลุ่ม			
		(n=๑๕๗) เกษตรกร แปรรูป	(n=๘๒) ห้อง เที่ยว	(n=๗๘) อุตสาหกรรม	(n=๓๑๗) รวม
๘) คนในชุมชนมีความสุข	Mean	๓.๗๙	๓.๗๙	๓.๕๘	๓.๗๔
	S.D.	.๗๑๖	.๗๘๒	.๙๖๑	.๘๐๒

ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลต่อสมาชิกและชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๙ คนในชุมชนมีความสุข มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๔ ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๓ และการกระจายรายได้ในชุมชน มีค่าเฉลี่ย ๓.๗๒

๑.๖ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ในการวิเคราะห์ปัจจัยด้านกระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงาน จำแนกเป็นภาพรวม และประเภทของกลุ่ม โดยใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) แบบ Enter

- X๑ หมายถึง การเข้าถึงปัจจัยการผลิต
- X๒ หมายถึง การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด
- X๓ หมายถึง การตลาด
- X๔ หมายถึง การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน
- X๕ หมายถึง การบริหารจัดการ

รายละเอียดผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ในภาพรวมดังนี้

ตารางที่ ๑๑. การวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ในภาพรวม

กระบวนการดำเนินงาน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	.๐๔๘	.๐๗๑	.๐๔๘	.๖๗๕	.๕๐๐
(X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	.๔๕๒	.๐๘๒	.๕๐๘	๕.๕๑๑	.๐๐๐*
(X๓) การตลาด	-.๐๓๑	.๐๖๐	-	-.๕๑๓	.๖๐๘
(X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	.๐๕๓	.๐๗๒	.๐๖๖	.๗๔๖	.๔๕๖
(X๕) การบริหารจัดการ	.๑๔๐	.๐๖๗	.๑๔๙	๒.๐๘๕	.๐๓๘*
ค่าคงที่	๑.๓๘๕	.๑๔๖		๙.๕๑๙	.๐๐๐

$R^2 = .๔๘๓$, $SEE = .๔๙๒$, $F = ๕๘.๒๒๐^*$

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณในภาพรวม พบว่า ความผันแปรของผลผลิตจากการดำเนินงานวิเคราะห์ได้ ร้อยละ ๔๘.๓ โดยปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงาน คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๕) การบริหารจัดการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้ดีที่สุด คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๕) การบริหารจัดการ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณจำแนกตามประเภทของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน มีรายละเอียด ดังนี้

(๑) ประเภทของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน ดังนี้

ตารางที่ ๑๒. การวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน

กระบวนการดำเนินงาน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	-.๑๐๐	.๐๙๓	-	-	.๒๘๕
(X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	.๓๑๙	.๐๙๑	.๓๗๓	๓.๕๐๓	.๐๐๑*
(X๓) การตลาด	.๐๕๑	.๐๖๑	.๐๖๘	.๘๓๓	.๔๐๖
(X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	.๒๙๙	.๐๙๐	.๓๕๐	๓.๓๓๐	.๐๐๑*
(X๕) การบริหารจัดการ	.๐๗๘	.๐๗๗	.๐๙๙	๑.๐๑๐	.๓๑๔
ค่าคงที่	๑.๔๑๙	.๑๙๒		๗.๓๙๑	.๐๐๐

$R^2 = .๕๕๐$, $SEE = .๓๙๗$, $F = ๓๖.๙๖๕^*$

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน พบว่า ความผันแปรของผลผลิตจากการดำเนินงานวิเคราะห์ได้ ร้อยละ ๕๕.๐ โดยปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงาน คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้ดีที่สุด คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ตามลำดับ

(๒) ประเภทของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

ตารางที่ ๑๓. การวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน

กระบวนการดำเนินงาน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	.๒๙๕	.๑๔๐	.๒๔๔	๒.๑๐๖	๐.๓๙*
(X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	.๕๖๙	.๑๗๒	.๕๔๔	๓.๓๐๑	.๐๑๑*
(X๓) การตลาด	-	.๑๖๑	-	-.๖๓๔	.๕๒๘
(X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	-	.๑๔๒	-	-	.๐๘๘
(X๕) การบริหารจัดการ	.๓๙๙	.๑๖๓	.๓๔๘	๒.๔๔๙	.๐๑๗*
ค่าคงที่	.๖๑๗	.๓๔๐		๑.๘๑๓	.๐๗๔

$R^2 = .๕๖๖$, $SEE = .๔๙๕$, $F = ๑๙.๘๕๒^*$

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ความผันแปรของผลผลิตจากการดำเนินงานวิเคราะห์ได้ ร้อยละ ๕๖.๖ โดยปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงาน คือ (X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๕) การบริหารจัดการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้ดีที่สุด คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด (X๕) การบริหารจัดการ และ (X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ตามลำดับ

(ก) ประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

ตารางที่ ๑๔. การวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน

กระบวนการดำเนินงาน	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
(X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	.๒๒๔	.๑๖๙	.๒๕๖	๑.๓๒๓	.๑๙๐*
(X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	.๕๕๖	.๒๔๗	.๖๘๖	๒.๒๔๕	.๐๒๘*
(X๓) การตลาด	-.๒๔๕	.๑๕๗	-	-	.๑๒๒*
			.๓๕๐	๑.๕๖๓	
(X๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	.๐๓๑	.๑๘๐	.๐๔๕	.๑๗๐	.๘๖๕
(X๕) การบริหารจัดการ	.๐๓๘	.๑๘๘	.๐๓๗	.๒๐๒	.๘๔๑
ค่าคงที่	๑.๔๖๙	.๓๒๑		๔.๕๗๕	.๐๐๐

$R^2 = .๔๖๙$, $SEE = .๕๙๐$, $F = ๑๒.๗๓๗$ *

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

ผลการวิเคราะห์สถิติถดถอยพหุคูณ ประเภทของกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน พบว่า ความผันแปรของผลผลิตจากการดำเนินงานวิเคราะห์ได้ ร้อยละ ๔๖.๙ โดยปัจจัยที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงาน คือ (X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด และ (X๓) การตลาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ เมื่อพิจารณาตัวแปรที่มีอำนาจในการทำนายการเปลี่ยนแปลงของผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้ดีที่สุด คือ (X๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด (X๓) การตลาด และ (X๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ตามลำดับ

กระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม

ภาพรวม	กลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน	กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน
๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด	๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด
๒. การบริหารจัดการ	๒. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	๒. การบริหารจัดการ	๒. การตลาด
		๓. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	๓. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

ผลการศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตจากการดำเนินงาน สรุปภาพรวมได้ดังนี้

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ๒) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนาชุมชน ๒) ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน

๓) กระบวนการดำเนินงาน ในภาพรวม คือ ๑) กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างความจดจำในสินค้าและผลิตภัณฑ์ ๒) กระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน

๔) ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลต่อสมาชิกและชุมชน ในภาพรวม ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๒) คนในชุมชนมีความสุข ๓) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๔) การกระจายรายได้ในชุมชน

๕) กระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ในภาพรวม คือ ๑) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน ๒) การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน การลดต้นทุน และการแสวงหากำไร

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการศึกษาจากกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิตจากการดำเนินงาน และกระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม สรุปได้ดังนี้

ด้าน	กลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน	กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน
ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ๑.ด้านกฎหมาย ๒.ด้านการเมือง ๓.ด้านสังคม ๔.ด้านวัฒนธรรม	๑.หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือกรมการพัฒนาชุมชน ๒.การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๑.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ๒.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๑.การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๑.การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์	๑.หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือกรมการพัฒนาชุมชน ๒.การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๑.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ๒.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๑.การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๑.การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน	๑.หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือกรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ๒.การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน ๑.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ๒.นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม ๑.การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม ๑.การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน

ด้าน	กลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน	กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน
๕.ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน	๑.การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน ๒.การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๓.การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงิน บัญชี	๑.การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม ๒.การส่งเสริมทักษะอาชีพ ๓.การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน	๑.การส่งเสริมด้านตลาดออนไลน์ ๒.การส่งเสริมทักษะอาชีพ ๓.การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม
ปัจจัยภายใน	๑.ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนา กลุ่ม ๒.ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์ในชุมชน และ วัฒนธรรมประเพณี ๓.กลุ่มมีความสามารถด้านการบริหารและมีการ พัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม	๑.ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์ในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และ ปรากฏณ์ชุมชน ๒.ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนา กลุ่ม	๑.ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนา กลุ่ม ๒.ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุประสงค์ในชุมชน ๓.กลุ่มมีความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือ องค์กร และกลุ่มมีความสามารถในการบริหาร จัดการ
กระบวนการดำเนินงาน	๑.การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การ สร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ ๒.การตลาด ได้แก่ การแสวงหาช่องทาง การตลาด ๓.การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการ ดำเนินงาน	๑.การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ และการแสวงหาช่องทาง การประชาสัมพันธ์ ๒.การตลาด ได้แก่ การวิเคราะห์ตลาด และการ แสวงหาช่องทาง การตลาด ๓.การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการ ดำเนินงาน	๑.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการ ส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ ประโยชน์ และการรวบรวมองค์ความรู้ ๒.การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์ ๓.การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการ ดำเนินงาน
ผลผลิตจากการดำเนินงาน	๑.ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๒.ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๓.มีการกระจายรายได้ในชุมชน ๔.คนในชุมชนมีความสุข	๑.ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๒.คนในชุมชนมีความสุข ๓.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น	๑.ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๒.ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๓.เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ๔.คนในชุมชนมีความสุข

ด้าน	กลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน	กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน	กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน
กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม	๑.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน	๑.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ๓.การเข้าถึงปัจจัยการผลิต	๑.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ ๒.การตลาด ๓.การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

ส่วนที่ ๒. ผลการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

โดยการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน จากการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๒ กลุ่ม พื้นที่ ๔ จังหวัด ลำพูน ได้แก่ เลย สระบุรี และนครศรีธรรมราช มีรายละเอียดดังนี้

๒.๑ ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน จำนวน ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มเกษตรแปรรูปลำไยอบแห้ง วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ๒) กลุ่มเกษตรแปรรูปดวงใจ มะพร้าวแก้ว บ้านน้อย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๓) กลุ่มเกษตรแปรรูปคุกกี้ธัญพืชกระเจี๊ยบ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุดแค ตำบลพุดแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ๔) กลุ่มเกษตรแปรรูปกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพรศิริวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

(๑) กลุ่มเกษตรแปรรูปลำไยอบแห้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

บริบทชุมชน

พื้นที่ของจังหวัดลำพูน มีความเหมาะสมในการปลูกลำไยมาตั้งแต่อดีต ทำให้ลำไยกลายเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของลำพูน บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการปลูกลำไยเป็นอาชีพหลักของหมู่บ้าน ดังนั้นการส่งเสริมจากหน่วยงานการเกษตรหรือหน่วยงานต่างๆ ก็ได้เข้ามาให้คำแนะนำให้มีการปลูกลำไยอย่างมากมาย เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่มีน้ำใต้ดินที่เหมาะสมกับพืชชนิดนี้ ทำให้ลำไยมีรสชาติที่หวาน หอม

ปัจจุบัน ลำไยเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เป็นสินค้าที่มีอัตราการส่งออกของประเทศติดอันดับมากที่สุด โดยมีมูลค่าการส่งออกปีละหลายพันล้านบาท เนื่องจากเป็นผลไม้ที่มีประโยชน์และผู้นิยมบริโภค ตลาดใหญ่ของการส่งออกคือ ฮองกง สิงคโปร์ จีน โดยเฉพาะช่วง ๔ -๕ ปีมานี้ อุตสาหกรรมการส่งออกลำไยทั้งสดและอบแห้งของไทยไปประเทศจีนได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก ซึ่งผู้บริโภครส่วนใหญ่นิยมบริโภคเพื่อใช้เป็น ส่วนผสมในอาหาร หรือกินเล่น ผสมน้ำดื่ม เป็นของฝากให้ผู้ใหญ่ เป็นของบริโภคสำหรับคนทุกวัย ทำให้มีมูลค่าทางการตลาดสูงขึ้น

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๔๔ เป็นการรวมกลุ่มของแม่บ้านจำนวน ๑๐ คน ที่ประสบปัญหาราคาลำไยตกต่ำ จึงได้นำลำไยสดมาแปรรูป โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอมอาหารด้วยการอบแห้งที่มีทักษะเฉพาะของการทำลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ต่อมาทางกลุ่มแม่บ้านริมร่องได้เข้าร่วมโครงการยกระดับพัฒนามาตรฐานผลิตภัณฑ์ชุมชนกับทางกระทรวงอุตสาหกรรม จึงได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลายและออกแบบหีบห่อผลิตภัณฑ์ให้ตรงกับความต้องการของลูกค้ามากยิ่งขึ้น

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ และหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม ดังนี้

๑) **นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ** : นโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทย ๔.๐ โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium

Enterprises หรือ SMEs) เป็นสิ่งที่รัฐบาลเห็นว่าจำเป็นต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ แต่อุปสรรคสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน รัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาสนับสนุนผู้ประกอบการกลุ่มนี้ ผ่านธนาคารของรัฐทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและธนาคารออมสิน

โดยปัจจุบัน แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย แผนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) มีเป้าหมายหลักร่วมกัน ดังนี้ ๑) เพิ่มความสำคัญของ SME ในระบบเศรษฐกิจ และผลักดันให้ SMEs เป็นหนึ่งในกลไกหลักในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ๒) เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของ SMEs โดยดูแลตั้งแต่การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ไปจนถึงการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ SMEs ฐานราก และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและการสร้างรายได้ ๔) สร้างผู้ประกอบการ SMEs รุ่นใหม่และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ อันจะช่วยให้เกิดการเกื้อหนุน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเพิ่มอำนาจในการต่อรองมากขึ้น

จึงกล่าวได้ว่า ที่ผ่านมานหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ อาทิ หน่วยงานภายใต้กระทรวงอุตสาหกรรมกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลัง และธนาคารแห่งประเทศไทย ได้มีมาตรการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนจำนวนมาก

๒) *หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม* : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของภาครัฐ หลายหน่วยงาน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การอาหารและยา (อย.) หน่วยงานดังกล่าวมาส่งเสริมความรู้ให้กับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง เรื่องการทำมาตรฐานสินค้า การจัดทำแผนธุรกิจ การจัดการบริหารองค์กร และเรื่องมาตรฐานสินค้าทำให้กลุ่มได้รับมาตรฐานสินค้า ทั้ง อย. GMP HACCP และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดูสวยงามเหมาะสมเป็นของฝาก

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อความสำเร็จการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม บทบาทผู้นำชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม และการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ดังนี้

๑) *ทุนทางวัฒนธรรม* : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องเป็นกลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตลำไยแปรรูปอันดับหนึ่งของจังหวัดลำพูน จากที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอมอาหารด้วยการอบแห้งเป็นลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของกลุ่มแม่บ้านริมร่องได้พัฒนากระบวนการผลิตให้มีคุณภาพด้วยความรู้สมัยใหม่ ตั้งแต่การคัดเลือกลำไย การทำลำไยอบแห้งใช้ลำไยพันธุ์ฮือตอ นำมาแกะทำเป็นลำไยอบแห้งสีทอง การกวนเม็ดตอก และหันมาใช้เครื่องอบอินฟาเรดเพื่อให้มีคุณภาพ

๒) *บทบาทผู้นำชุมชน* : พื้นที่จังหวัดลำพูนมีลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เกษตรกรตำบลมะเขือแจ้เป็นตำบลหนึ่งที่มีพื้นที่ในการปลูกลำไยเป็นพืชเศรษฐกิจของครอบครัว และนิยมปลูกลำไยพันธุ์ฮือตอเป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดลำไยล้นตลาดทำให้ราคาตกต่ำ โดยเฉพาะ ปี ๒๕๔๙ ลำไยล้นตลาดขายไม่ได้จำนวนมาก ในช่วงนั้นเองที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านจึงได้คิดหาทางออกให้กับคนในชุมชน ได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอม

อาหาร นำลำไยสดมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง สามารถขายได้ในราคาที่สูงขึ้นเนื่องจากเก็บไว้ได้นานกว่าลำไยสด

ประธานกลุ่มเล่าว่า “จากที่เป็นแม่ค้าขายลำไยสดในตลาดกลางเมืองเชียงใหม่ ก็คิดหาทางแก้ไขปัญหาลำไยโดยเริ่มแรกได้ใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในการถนอมอาหาร นำลำไยสดมาแปรรูปเป็นลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ใช้เตาถ่านอบลำไย ทำกันเองในครัวเรือนแล้วนำไปขาย ต่อมาจึงค่อยๆปรับเป็นเตาอบที่มีคุณภาพอย่างปัจจุบัน”

นอกจากนี้ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องยังมีบุคลากรที่สามารถบริหารจัดการสืบต่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งสามารถพัฒนาธุรกิจของกลุ่มให้มีความก้าวหน้าและนำพาความรู้ใหม่ ความคิดใหม่ๆ ทำให้เกิดการพัฒนารัฐกิจชุมชนให้ทันสมัยและก้าวหน้ามากขึ้นโดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีใหม่เข้ามาช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทำให้สินค้าได้คุณภาพและได้มาตรฐาน

๓) *การบริหารจัดการกลุ่ม* : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องบริหารจัดการโดยคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน และทายาทซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ ดังนั้นจุดเด่นของการบริหารกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านริมร่อง คือมีการบริหารจัดการ ๒ ระดับ กล่าวคือ มีแม่บ้านรุ่นใหญ่ผู้บุกเบิกการสร้างกลุ่มแต่เดิมและนักบริหารรุ่นใหม่ที่เรียนจบปริญญา และมีองค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่ที่มีความทันสมัยและนำเทคโนโลยีมาช่วยในการทำงาน เช่น ระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ เครื่องจักรหรือการสื่อสารใน ระบบออนไลน์ และการเข้าหาแหล่งทุน รวมถึงการเขียนแผนธุรกิจการค้าของกลุ่มเพื่อสู่การค้าขายระดับสากล

๔) *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม* : การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง สร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนทุกระดับตั้งแต่ หมู่บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอำเภอเมืองลำพูนซึ่งมีสมาชิกกว่า ๒๘ กลุ่ม และการประชุมของเครือข่ายผู้ประกอบการลำไยจังหวัดลำพูน โดยมีกิจกรรมหรืองานเกี่ยวกับสถานการณ์ลำไย ราคา ผลผลิต ผลประกอบการ และปัญหาอุปสรรคเพื่อช่วยกันหาแนวทางแก้ไข วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องยังเป็นต้นแบบศึกษาดูงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ที่เดินทางมาจากทั่วประเทศ

๕) *การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม* : เมื่อปี ๒๕๕๖ ลำไยอบแห้งเนื้อสีทองของกลุ่มได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดไอทีโอระดับประเทศ ที่ผ่านมากลุ่มได้พัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์มาอย่างต่อเนื่องรวมทั้งแพคเกจด้วย โดยมีหน่วยงานภาครัฐหลายแห่งเข้ามาช่วยเหลือให้คำแนะนำ ทำให้สามารถส่งขายได้ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ด้วยศักยภาพและความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ทำให้ได้รับการคัดเลือกเป็นวิสาหกิจชุมชนดีเด่นทั้งระดับจังหวัดและระดับเขตภาคเหนือ นอกจากนี้ ยังเป็นที่ศึกษาดูงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มต่างๆ เพราะจุดเด่นของที่นี่คือเป็นวิสาหกิจชุมชนที่ทั้งผลิตและทำการตลาดเองสามารถกำหนดราคาขาย และมีตลาดอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ

กระบวนการดำเนินงาน

กลุ่มเกษตรกรแปรรูปลำไยอบแห้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง มีการดำเนินงาน ดังนี้

๑) *การเข้าถึงปัจจัยการผลิต* : ในส่วนการเข้าถึงวัตถุดิบ บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน เป็นหมู่บ้านหนึ่งที่มีการปลูกลำไยเป็นอาชีพหลักของหมู่บ้าน และได้ชื่อว่าเป็นลำไยที่มีคุณภาพเนื้ออร่อย ในการดำเนินธุรกิจแปรรูปลำไยจึงสามารถเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบได้ดี โดยวัตถุดิบที่นำมาใช้ได้มาจากการรับซื้อลำไยของสมาชิกในกลุ่มและเครือข่าย ซึ่งมีการการปลูกลำไยในพื้นที่ของตนเองและนำเอาลำไยมา

จำหน่ายในกลุ่ม โดยการรับซื้อนั้นทางกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตเกรด AA เพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์เท่านั้น นอกจากนี้วัตถุดิบจากทางกลุ่มแล้วหากไม่พอต่อการสต็อกสินค้า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านริมร่องจะรับซื้อจากชาวบ้านที่นำมาขายให้กับกลุ่มด้วย

ในส่วนของแรงงาน วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องใช้แรงงานในชุมชน ทั้งจากสมาชิกกลุ่มและการจ้างชาวบ้านในตำบลมะเขือแจ้มาทำผลิตภัณฑ์ในโรงงาน

ในส่วนของเงินลงทุน ช่วงเริ่มต้นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ได้หาทุนสำหรับดำเนินการในครั้งแรกจำนวน ๓ ล้านบาทเพื่อพัฒนากิจกรรมการผลิต ต่อมาได้ลงทุนกู้เงินเพื่อพัฒนาธุรกิจในครั้งนี้สองเพิ่มอีก ๓ ล้านบาท โดยอาศัยแหล่งงบประมาณสนับสนุนจาก ธกส. จัดตั้งเป็นโรงงานและมีนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มาช่วยพัฒนากระบวนการอุตสาหกรรมโรงงานและการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ

๒) *องค์ความรู้* : องค์ความรู้ในการแปรรูปลำไย มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ลำไยอบแห้งธรรมดา พัฒนาคุณภาพในกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และปรับประยุกต์ความรู้จากแหล่งต่างๆมากมาย ทั้งความรู้จากภูมิปัญญา จากบทเรียนของกลุ่มระหว่างการผลิตแปรรูปและความรู้ที่เกิดจากการได้รับถ่ายทอดจากหน่วยงาน และผู้เชี่ยวชาญอาจารย์มหาวิทยาลัย เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ทำให้การนำลำไยทั้งสดและแห้งมาใช้เป็นวัตถุดิบในการทำอาหารคาวหวานสารพัด เช่น เค้ก ลำไย กาแฟลำไย ลำไยเนื้อสีทองเคลือบช็อกโกแลต จนปัจจุบันได้องค์ความรู้ในการแปรรูปผลไม้ นอกจากลำไยอีกหลากหลายชนิด เช่น แก้วมังกร

อย่างไรก็ตาม บทบาทของกลุ่มคนรุ่นใหม่ทายาทของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องมีความสำคัญในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากรุ่นพ่อแม่ โดยได้นำเอาความรู้ดั้งเดิมมาผสมผสานความรู้ใหม่ที่ได้เรียนมาจนทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ขึ้นในองค์กร เช่น การใช้เทคโนโลยีเตาอบอินฟราเรด ในการอบเพื่อให้ได้มาตรฐานที่ยอมรับกันทั่วไปทั้งสากล เรื่องของความสะดวกปลอดภัย หรือการใช้ที่ตากด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อช่วยให้ลำไยมีสีสวยและลดต้นทุนในการผลิต

ประธานกลุ่ม กล่าวว่า “ลำไยอบแห้ง เมื่อก่อนคนจะมองว่าไม่มีคุณภาพเพราะชาวบ้านอบกันเอง แต่ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเรารับรองคุณภาพ ให้ลูกค้าชิมเองว่าทานแล้วอร่อยไหม สะอาดไหม เพราะกลุ่มเรามีการพัฒนากระบวนการผลิตใหม่ เราอบด้วยอินฟราเรด ทำให้กลิ่นหอม และสะอาด ซึ่งกลุ่มของเรานับว่าเป็นตัวอย่างแรกของจังหวัดลำพูน มีคุณภาพจนได้รับเครื่องหมายรับรองคุณภาพมากมายทุกอย่าง เช่น อย. ฮาลาล, HACCP”

๓) *ผลิตภัณฑ์ชุมชน* : ปัจจุบันวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ได้ผลิตสินค้าออกสู่ท้องตลาดมากมาย อาทิ แยมลำไยสีทองเข้มข้น ลำไยเคลือบ ช็อคโกแลต ไฟเบอร์ลำไยสีทอง ขนมฝิงลำไยสีทอง มากรองลำไยสีทอง และกาโนราธัญพืชอบแห้งรสลำไย ซึ่งผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของกลุ่มแม่บ้านฯ เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและได้รับการรับรองมาตรฐานจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้ง อย., GMP, HACCP, ฮาลาล, OTOP, GI และการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์จาก USA ทำให้ได้รับการยอมรับจากกลุ่มลูกค้าต่างประเทศมากยิ่งขึ้น จุดเด่นของผลิตภัณฑ์แบรนด์สวีสวีดี คือ เป็นลำไยอบสีทองที่มีรสชาติหวาน ลูกใหญ่ เนื้อหนา เป็นเกรดพรีเมียม

๔) *การบริหารจัดการ* : วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง เป็นกลุ่มที่ผลิตลำไยเนื้อสีทองภายใต้แบรนด์สวีสวีดี (Sawasdee) และ “Rim di” Rong” มีสินค้าวางขายที่คิงส์ พาวเวอร์ ในท็อป ซูเปอร์มาร์เก็ต และห้างอีกหลายแห่งที่เชียงใหม่ มีโรงเรือนขนาดย่อมที่สะอาดสะอาด แบ่งเป็นสัดส่วนชัดเจน พนักงานสวมถุงมือ

และหมวกทุกคน มีเครื่องอบที่ทันสมัย ปกติแล้วการผลิตในแต่ละวันใช้ลำไยสดประมาณ ๓,๐๐๐ กิโลกรัม นำมาอบแห้ง ได้ผลผลิตเพียง ๓๐๐ กิโลกรัมเท่านั้น โดยทางกลุ่มรับซื้อลำไยสดจากจังหวัดลำพูนและหากไม่พอ ก็สั่งซื้อจากจังหวัดเชียงใหม่

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง มีเงินทุนสำรองสำหรับประกอบกิจการได้อย่างต่อเนื่อง เงินทุนของกลุ่มได้แก่ หุ้น เงินออมทรัพย์ และเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม ที่ได้จากการจัดสรรกำไรสุทธิ เป็นฐานทางการเงินของกลุ่มซึ่งฝากไว้กับ ธ.ก.ส. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สถาบันการเงินในการปล่อยสินเชื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้กลุ่มในแต่ละปี ปัจจุบันเงินทุนจากการกู้ยืมจากสถาบันการเงินคงเหลือรวม ๖ ล้านบาท

กล่าวได้ว่า วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง มุ่งมั่นพัฒนายกระดับสินค้าชุมชนเข้าสู่ตลาดสากล ด้วยการบริหารจัดการที่ดีและได้รับการส่งเสริมจากกระทรวงอุตสาหกรรมและหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ โดยมีการบริหารจัดการทั้งระบบโรงงานการผลิต ศูนย์การเรียนรู้ ร้านจัดแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง ตลอดจนการออกงานเพื่อขายสินค้า ทั้งนี้ทางกลุ่ม ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปลำไยอบแห้งเนื้อสีทองในรูปแบบใหม่ๆออกสู่ตลาดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของตลาดทุกระดับด้วยบรรจุภัณฑ์ที่สวยงามมีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้บริโภคในยุคนี้

๕) การประชาสัมพันธ์ : ผลิตภัณฑ์แปรรูปลำไยเนื้อสีทองภายใต้แบรนด์สวีสวีดี (Sawasdee) และ “Rim di’ Rong” เป็นที่รู้จักกว้างขวาง ตั้งแต่การได้รับรางวัลดีเด่นด้านต่างๆทั้งในระดับจังหวัดและระดับเขต การออกงานแสดงสินค้าทั้งในและต่างประเทศ การเข้าเยี่ยมชมศึกษาดูงานจากหน่วยงานต่างๆและกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจากทั่วประเทศ ตลอดจนมีเพจออนไลน์ของแบรนด์สวีสวีดี

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ได้มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่รู้จักในแบรนด์ “สวีสวีดี” และ “Rim di’ Rong” โดยการพัฒนาเพิ่มคุณภาพจะเห็นได้จากการนำเอาผลิตภัณฑ์ลำไยอบแห้งเนื้อสีทองมาเพิ่มมูลค่า ด้วยการทำผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น ลำไยเนื้อสีทองเคลือบช็อคโกแลต ฯลฯ เป็นต้น นอกจากนี้ การพัฒนาด้านการตลาดโดยคนรุ่นใหม่ ทำให้วิสาหกิจชุมชนแม่บ้านริมร่องเกิดการพัฒนาช่องทางในการจัดจำหน่ายมากขึ้น โดยเฉพาะช่องทางสำหรับผู้นิยมบริโภคลำไย คือ ร้านขายของฝาก และตลาด หรือห้างสรรพสินค้า โดยมีการจัดตั้งหน้าร้านและชั้นวางสินค้าอย่างมีระดับ เจาะกลุ่มเป้าหมายตลาดบนที่ผู้บริโภคมีกำลังจ่าย สินค้าที่วางภายในประเทศ เช่น คิงเพาเวอร์ Top ซุปเปอร์มาร์เก็ต เซ็ลทรัลเชียงใหม่ Big C ห้าง UFM FUJI SUPER ร้านค้าสนามบินดอนเมือง ร้านค้าสนามบินเชียงใหม่ ร้านโครงการหลวงหาดใหญ่ เป็นต้น

ทำให้ปัจจุบัน มีช่องทางการจำหน่าย ๕ ช่องทาง คือ ช่องทางที่ ๑ การขายหน้าร้านที่บ้านสันป่าเหียง เพื่อให้ผู้บริโภคสนใจที่จะเข้ามาศึกษาดูงานและซื้อผลิตภัณฑ์ได้โดยตรง ช่องทางที่ ๒ จำหน่ายในห้างสรรพสินค้าที่ ช่องทางที่ ๓ คือ การจำหน่ายทางเพจออนไลน์ ช่องทางที่ ๔ การเปิดบูธสินค้าในงานต่างๆที่ทางหน่วยงานเป็นผู้จัดทั้งในและต่างประเทศ และช่องทางที่ ๕ มีพ่อค้าคนกลางมารับไปวางขายในร้านของตนเอง

ประชาสัมพันธ์ของกลุ่มกล่าวว่า “ที่ผ่านมากลุ่มเราได้ไปจัดงานออกบูธตลอดทั้งปี ทั้งในและต่างประเทศ ที่สำคัญคือการจัดออกบูธโดยหน่วยงานที่เมืองทอง และที่ประเทศจีน เราไปมาหลายเมือง และจะได้ลูกค้าจำนวนมาก”

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม* : จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องก่อให้เกิดรายได้เพิ่มของสมาชิกกลุ่ม รายได้เพิ่มขึ้นทุกปีจากผลประกอบการเพื่อขายลำไยอบเนื้อสีทองโดยเฉพาะช่วงก่อน ปี ๒๕๕๗ แต่สิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในเรื่องรายได้ขึ้นอยู่กับราคาวัตถุดิบลำไยในแต่ละปีด้วย ในแต่ละปีวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องจะแปรรูปลำไยอบเนื้อสีทอง ประมาณ ๒๐ ตันหรือเท่ากับมูลค่า ๘ ล้านบาทต่อปีอย่างไรก็ตาม ผลประกอบการในช่วง ๓ ปีหลังนี้ลดลงอย่างมาก

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง* : จากการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในกลุ่มตลอดปี เกิดการพัฒนาคนให้สามารถดำเนินธุรกิจชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่ทันสมัยได้ และทำให้คนรุ่นใหม่ในชุมชนเข้ามามีการศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นผู้ประกอบการที่ดี ทำให้คนในชุมชนไม่ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน ช่วยลดปัญหาการว่างงานของคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้จากเศรษฐกิจชุมชน

ประธานกลุ่ม กล่าวว่า “สินค้าของกลุ่มเราได้รับการตอบรับที่ดีมาโดยตลอด สมาชิกในกลุ่มต่างภาคภูมิใจ วันนี้นักกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการแปรรูปลำไย เกษตรกรเองก็มีรายได้ดีตามไปด้วย ทำให้ลำไยสดไม่ล้นตลาดเหมือนในอดีต”

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน* : ในกระบวนการผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทอง เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน ทั้งจากการรับซื้อวัตถุดิบลำไยและจากการจ้างงานในชุมชน กล่าวคือ วิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องจะรับซื้อวัตถุดิบจากสมาชิกของกลุ่มและเครือข่ายในชุมชนเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรในพื้นที่ โดยการรับซื้อนั้นทางกลุ่มจะรับซื้อผลผลิตเกรด AA เพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์เท่านั้น ในราคาที่รับซื้อจะแพงกว่าราคาท้องตลาดทั่วไป ๒ - ๓ บาท ซึ่งการกำหนดราคาจะขึ้นอยู่กับช่วงฤดูกาลว่าลำไยมีมากหรือน้อย ในเรื่องของแรงงานการผลิต นอกจากจะเป็นสมาชิกในกลุ่มแล้ว ยังจ้างชาวบ้านในตำบลริมร่อง โดยจะจ้างสมาชิกให้เข้ามาทำงานร่วมรวมถึงชาวบ้านในพื้นที่ โดยในช่วงฤดูกาลจะมีการจ้างงาน ๓๐ คนต่อหนึ่งวัน การจ้างจะดูตามลักษณะของงาน เช่นงาน คิวานเมล็ดลำไยจะให้กิโลกรัมละ ๘ บาท และงานที่เป็นแรงงานด้านอื่นจะอยู่วันที่ ๒๕๐ - ๓๐๐ บาทต่อวันส่งผลให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน

๔) *ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน* : การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง นอกจากก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในกลุ่มตลอดปี ยังได้ร่วมส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมในงานและประเพณีต่างๆ ของชุมชน หรือการสร้างงานให้คนในชุมชนทั้งผู้สูงอายุและวัยแรงงาน เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนจากการรับซื้อวัตถุดิบลำไยและจากการจ้างงานแรงงานในระบบการผลิตทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค เป็นที่ศึกษาดูงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างๆ ที่เดินทางมาจากทั่วประเทศทำให้คนในชุมชนเกิดความภาคภูมิใจในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง

๕) *สวัสดิการชุมชน* : จากผลประกอบการของวิสาหกิจชุมชนชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ทำให้สมาชิกและกลุ่มมีเงินออม กล่าวคือ มีการระดมเงินออมหมุนเวียนทุกเดือนๆละ ๑,๐๐๐ บาท ทุกวันที่ ๑ ของเดือน จะมีการออมทรัพย์กลุ่ม สมาชิกในครอบครัวและสมาชิกที่มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปีเป็นสมาชิกสมทบสามารถออมทรัพย์

ได้ไม่จำกัด และทุกวันที่ ๑ มิถุนายน ของทุกปี จะมีการปันผลเงินหุ้นจากผลกำไรสุทธิ ๓๐% และจัดสรรผลกำไรสุทธิ ๔๐% เป็นทุนหมุนเวียนภายในกลุ่ม ตลอดจนรับสมัครสมาชิกเพิ่มและเพิ่มเงินหุ้นแบบไม่จำกัด

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ

ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน พบว่า ๑) การผลิตลำไยอบแห้งเนื้อสีทองมีการแข่งขันทางการตลาดสูงขึ้น มีผู้ประกอบการลำไยอบแห้งเนื้อสีทองเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะผู้ประกอบการชาวจีนที่เข้ามารับซื้อลำไยอบแห้งคุณภาพต่ำเพื่อนำไปขายยังประเทศจีน ๒) ความผันผวนของราคาวัตถุดิบทั้งเฉพาะช่วงฤดูการและนอกฤดูการ อันเกิดจากการไม่สามารถกำหนดราคาขายของเกษตรกรผู้ผลิตลำไย ๓) ต้นทุนวัตถุดิบมีราคาสูงขึ้นเรื่อยๆ และในการแข่งขันทางการตลาดยังทำให้ต้นทุนในการถนอมผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นจากการเช่าห้องเย็นเก็บรักษาในระยะเวลานานขึ้น ๔) ความยากในการส่งเสริมการบริโภคลำไยอบแห้งเนื้อสีทองภายในประเทศ เพราะผู้บริโภคมีความเชื่อว่าการบริโภคลำไยทำให้มีผลข้างเคียงในด้านสุขภาพ เช่น โรคเบาหวาน โรคอ้วน ทำให้การบริโภคภายในประเทศยังมีน้อย

ปัญหาอุปสรรคดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่องได้พยายามแก้ไขในส่วนที่สามารถบริหารจัดการได้ แต่ในหลายปัจจัยที่ทำให้ยังไม่สามารถดำเนินการได้เอง

ข้อเสนอแนะทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในส่วนของกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน ได้แก่

๑) การบริหารจัดการราคาวัตถุดิบทางการเกษตร ให้เกษตรกรที่ได้รับความเดือดร้อนสามารถประกอบอาชีพต่อไปได้ และผู้ประกอบการ ธุรกิจชุมชนสามารถดำเนินกิจการได้

๒) การควบคุมหรือช่วยเหลือทางยุทธศาสตร์แก่ภาคธุรกิจชุมชนในสนามการแข่งขันทางการตลาด โดยเฉพาะการแข่งขันกับนักธุรกิจชาวจีน

๓) การช่วยเหลือด้านเงินลงทุนทั้งดอกเบี้ยและการผ่อนชำระในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำและช่วงได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

วิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านริมร่อง ตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ สูงมาก หลังจากการระบาดในประเทศ ส่งผลให้ไม่ได้นำสินค้าไปออกบูท และลูกค้าทั้งในและต่างประเทศจำนวนมากต่างขอยกเลิกหรือลดการสั่งซื้อ ทำให้โรงงานต้องหยุดการผลิตลงตั้งแต่เดือนมีนาคมจนถึงปัจจุบัน และยังมีแผนจะดำเนินการต่อ สมาชิกจึงหันมาผลิตชุดจากผ้าฝ้ายขายทางเพจออนไลน์เพื่อเสริมรายได้ในช่วงนี้

(๒) กลุ่มเกษตรกรแปรรูปดวงใจมะพร้าวแก้ว บ้านน้อย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

ความเป็นมาของดวงใจมะพร้าวแก้ว

กลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้ว ตั้งอยู่บ้านน้อย อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย เป็นหนึ่งโครงการ OTOP นวัตกรรมที่สนับสนุนโดยกรมการพัฒนาชุมชนให้มีการนำสินค้า OTOP ของชุมชนเข้ามารวมกับการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจำหน่ายสินค้า OTOP ของชุมชน และจากกิจกรรมบริการด้านการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนช่วยทำให้รายได้กระจายลงสู่ชุมชน และลูกหลานของคนในชุมชนไม่ต้องออกไปทำงานหารายได้นอกชุมชน ซึ่งกลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้วจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกลุ่มบ้านน้อยโฮมสเตย์ เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้วหลายคนเป็นสมาชิกของกลุ่มบ้านน้อยโฮมสเตย์เช่นกัน

เนื่องจากมะพร้าวเป็นไม้ผลที่มีอยู่ทั่วไป สามารถปลูกได้ทั่วทุกภาคของประเทศสามารถรับประทานได้ทั้ง ได้ทั้งมะพร้าวอ่อน น้ำมะพร้าว มะพร้าวแก่ กะทิ แต่ที่บ้านน้อย ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคานได้มีการแปรรูปมะพร้าวเป็น มะพร้าวแก้ว กลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้ว เริ่มมีการรวมกลุ่มประกอบอาชีพกันของกลุ่มสตรีมาตั้งแต่ ๒๕๔๗ เพื่อจะแสวงหาอาชีพเสริม เป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยทางกลุ่มได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนจากสำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดเลยให้มาฝึกอบรม และฝึกสอนวิธีการทำขนมต่างๆ รวมทั้งการทำมะพร้าวแก้ว เพื่อนำไปจำหน่ายที่แก่งคุดคู้ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัด อาชีพการทำมะพร้าวแก้วจึงได้ ขยายวงไปอย่างกว้างขวางและพัฒนาจากการได้ทำเป็นลักษณะแบบเส้นเล็กๆ เคี้ยวเสร็จนำมากองเป็นก้อน และได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาให้แก่ลูกแก่หลาน ที่ชุมชนบ้านน้อย ต.เชียงคาน อ.เชียงคาน จ.เลย ซึ่งได้เล็งเห็นว่ามีสถานที่ท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักกันดี คือแก่งคุดคู้ จึงได้ริเริ่มทำเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร สินค้าที่ระลึก และสินค้า OTOP มากมาย ภายหลังได้รับความนิยมมากขึ้น ทำให้บางช่วง วัตถุประสงค์บางอย่างไม่เพียงพอ โดยมะพร้าวในพื้นที่จะมีเอกลักษณ์คือเนื้อที่หนา จนกระทั่งต่อมาจึงได้มีการรวมกลุ่มกัน เรียนรู้และพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ต่างๆ ให้รองรับมาตรฐาน มีมาตรฐาน เช่น มะพร้าวจะนำมาทำเป็นเส้นบางๆ มะพร้าวอ่อนทำเป็นแผ่น เป็นต้น

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

- ๑) จำนวนนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในอำเภอเชียงคานมีจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้สามารถจำหน่ายสินค้าได้มากขึ้น
- ๒) ความนิยมและสั่งซื้อเพื่อไปจำหน่ายในต่างจังหวัดมากขึ้น
- ๓) การซื้อสินค้าผ่านทางอินเทอร์เน็ต กำลังได้รับความนิยมทำให้สามารถขายสินค้าได้มากขึ้น
- ๔) โอกาสนำสินค้าไปขายในประเทศเพื่อนบ้าน มีการสั่งซื้อจากประเทศจีนเป็นจำนวนมาก
- ๕) ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งได้ด้านวัสดุ อุปกรณ์ การฝึกอบรม ความรู้และทักษะ การสนับสนุนและส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

- ๑) กิจกรรมของกลุ่มตั้งอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยวและมีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวตลอดทั้งปี
- ๒) ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตจากผลไม้ธรรมชาติแท้ ไม่มีสารเคมีเจือปนและไม่ใช้วัตถุกันเสีย
- ๓) มีการเพิ่มสีสันให้กับมะพร้าวแก้วโดยใช้สีจากธรรมชาติ ซึ่งคู่แข่งทางการค้ายังไม่มีการเพิ่มสีสันให้กับมะพร้าวแก้ว

๔) สมาชิกกลุ่มมีความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการแปรรูปผลไม้เป็นอย่างดี

กระบวนการดำเนินงาน

กลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปดวงใจมะพร้าวแก้ว มีการดำเนินงานดังนี้

๑) การพัฒนาผลิตภัณฑ์

กลุ่มอุตสาหกรรมแปรรูปดวงใจมะพร้าวแก้ว มีการนำสินค้าหรือวัตถุดิบจากการเกษตรมาแปรรูปได้แก่ มะพร้าว กล้วย และเผือก มาแปรรูป โดยใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคโนโลยีอาหารสมัยใหม่ ประกอบภูมิปัญญาชาวบ้าน ให้มีความสำคัญกับคุณภาพของวัตถุดิบที่คัดสรรเฉพาะ การทำความสะอาด การปรุงแต่งรส ทำให้สินค้าที่ได้มีรสชาติอร่อย และคุณภาพ สร้างความพึงพอใจของลูกค้า นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจะเน้นการสร้างความแตกต่าง คือ เพิ่มรูปแบบของสี สัน รสชาติ แต่ยังคงราคาเดิม ไว้เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขัน นอกจากนี้ทางกลุ่มจะจัดจำหน่ายที่หน้าร้านแล้ว ยังมีการส่งเสริมการขายและประชาสัมพันธ์สินค้าและผลิตภัณฑ์ ผ่านทางแฟนเพจในเฟสบุ๊ค โดยจะมีรูปภาพสินค้าต่าง ๆ รวมถึงราคาทำให้ผู้เข้าเยี่ยมชมสามารถสั่งซื้อได้เลย

ประธานกลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้ว กล่าวว่า “มะพร้าวแก้วของกลุ่มจะต้องเป็นของฝากอันดับแรก ๆ ที่ทุกคนต้องคิดถึง เมื่อมาเที่ยวเชียงใหม่ เราใส่ใจทุกขั้นตอนจากการผลิตจากสวนถึงหน้าร้าน รวมทั้งการบรรจุหีบห่อของผลิตภัณฑ์”

๒) การบริหารจัดการ

ดวงใจมะพร้าวแก้ว เป็นสินค้าที่ได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่างๆ หลายรางวัล ซึ่งทางกลุ่มได้ตั้งเป้าหมายระยะสั้นไว้ว่า ภายในระยะเวลา ๑ ปี จะนำส่งสินค้าไปขายในสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ของจังหวัดได้อย่างทั่วถึง และอีกระยะเวลา ๓ - ๕ ปี มีแผนที่จะขยายตลาดไปถึง ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสะดวกซื้อ ๗-๑๑ ส่วนแผนระยะยาว ๕ ปี ตั้งเป้าไว้ว่าจะส่งขายในกลุ่มประเทศอาเซียน นอกจากนี้ทางกลุ่มจะผลิตมะพร้าวแก้วแล้ว ขนมหวานที่ทำจาก เผือก กล้วย และมัน ซึ่งเป็นวัตถุดิบของท้องถิ่นซึ่งมีคุณภาพดี จำหน่ายควบคู่ไปกับมะพร้าวแก้ว การดำเนินกิจการของกลุ่มที่ผ่านมาจะประสานงานกับกลุ่มโฮมสเตย์บ้านน้อยเพื่อนำสินค้าไปจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยวที่มากพักโฮมสเตย์ นอกจากนี้หากนักท่องเที่ยวสนใจศึกษาถึงขั้นตอนและกระบวนการผลิต ก็สามารถเดินทางไปศึกษาดูงานในที่ทำการกลุ่ม ซึ่งเป็นสถานที่ผลิต และจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ต่างๆของกลุ่มด้วย กล่าวได้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มสามารถสร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ให้กับสมาชิกกลุ่มได้ ส่งผลให้สมาชิกมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานกลุ่มดวงใจมะพร้าวแก้ว

- ๑) ผลิตภัณฑ์อยู่ได้ไม่นานเพราะไม่ได้ใช้สารกันบูดอยู่ได้เพียงแค่ ๒๐ วัน
- ๒) ถุงที่บรรจุมีขนาดเดียวทำให้ไม่มีความหลากหลายในการเลือกซื้อตามความชอบ
- ๓) ทางกลุ่มขาดความรู้เรื่องการตลาด ทำให้ไม่สามารถจำหน่ายผลิตภัณฑ์ได้ครอบคลุม
- ๔) ขาดเทคโนโลยีในการผลิตสินค้าและลดต้นทุนการผลิต
- ๕) ร้านค้าที่ขายสินค้าแบบเดียวกันอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้การมีการแข่งขันสูง ซึ่งทางกลุ่มจะต้องพยายามสร้างความแตกต่างและโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์
- ๖) ราคาวัตถุดิบที่ใช้ในการแปรรูปมีความผันผวน ส่งผลต่อต้นทุนในการผลิตสินค้ามีราคาสูง บางครั้งต้องใช้เงินสูงซื้อวัตถุดิบกักตุนไว้ให้เพียงพอ

ข้อเสนอแนะ

- ๑) ต้องการให้หน่วยงานวิชาการสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยยึดวันหมดอายุผลิตภัณฑ์ การส่งสินค้าไปจำหน่ายในต่างประเทศจะใช้เวลานานกว่าสินค้าจะไปถึงมือลูกค้า สินค้าจะหมดอายุก่อน
- ๒) ต้องการให้มีการสนับสนุนเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการผลิตและการบรรจุหีบห่อ
- ๓) ต้องการให้หน่วยงานรัฐช่วยหาช่องทางการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายช่องทางเพิ่มมากขึ้น
- ๔) ต้องการให้ภาครัฐสนับสนุนสร้างโรงงานกลางแปรรูปสินค้าเกษตร ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน และมีสถานที่บรรจุหีบห่อของผลิตภัณฑ์ โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มแปรรูปสินค้าเกษตร สามารถไปใช้ร่วมกันโดยคิดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานในราคาไม่แพงมาก

(๓) กลุ่มเกษตรกรแปรรูปบุกก็ัณฐ์พืชกระเจี๊ยบ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค ตำบลพุแค
อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

บริบทชุมชน

บ้านพุแค เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑ ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ตั้งอยู่ที่ภาคกลางของประเทศไทย เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีทิวเขารอบ ๆ และลักษณะของดินเป็นดินเหนียวที่มีการระบายน้ำได้ดี มีความเหมาะสมในการปลูกพืชไร่ และไม้ผลบางชนิด โดยเฉพาะต้นกระเจี๊ยบที่สามารถปลูกได้ทุกฤดู มีการปลูกครั้งแรกในไทยเมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ที่จังหวัดสระบุรี แล้วจึงมีการขยายพื้นที่ไปปลูกยังภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ปัจจุบันมีแหล่งเพาะกระเจี๊ยบที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดลพบุรี จังหวัดสระบุรี จังหวัดอุดรธานี ซึ่งหนึ่งในจังหวัดที่มีการปลูกเป็นจำนวนมาก คือ จังหวัดสระบุรี

ชุมชนบ้านพุแค เป็นชุมชนหนึ่งในจังหวัดสระบุรี ที่มีการนำกระเจี๊ยบมาปลูกตั้งแต่ในอดีต เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ คนในพื้นที่จึงนิยมในการปลูกต้นกระเจี๊ยบเป็นจำนวนมาก ภายหลังมีการนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น น้ำกระเจี๊ยบ กระเจี๊ยบอบแห้ง เป็นต้น ซึ่งมีสรรพคุณที่หลากหลาย สามารถลดเสมหะ เป็นยาระบาย รักษาแผลในกระเพาะอาหารได้ เป็นต้น ประกอบกับการที่เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีการรวมกลุ่มเพื่อสร้างงานสร้างอาชีพ ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ทำให้เกิดมูลค่าทางการเกษตรสามารถสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชนได้

การก่อตั้งกลุ่ม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค ก่อตั้งเมื่อปี ๒๕๔๗ ระยะเวลาที่มีการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบันเป็น ๑๗ ปีแล้ว เป็นการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร จำนวน ๒๐ คน มีการนำกระเจี๊ยบมาแปรรูป โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้ามาทำศึกษาวิจัย เพื่อยกระดับและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนให้สามารถจำหน่ายได้ในทุกช่องทางการตลาด ประกอบกับการที่แม่บ้านเกษตรกรมีทักษะและความสามารถในการทำขนมคุกก็ัณฐ์อยู่แล้ว จึงมีการนำกระเจี๊ยบมาดเป็นผง เพื่อนำมาผสมกับแป้งให้มีความแปลกใหม่ มาเป็นขนมคุกก็ัณฐ์พืชกระเจี๊ยบ ให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านพุแค ซึ่งที่ผ่านมาได้มีการดำเนินการจนประสบความสำเร็จ จนได้รับรางวัล โททอป ๕ ดาว กล่าวคือ การเป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐาน หรือมีศักยภาพในการส่งออกได้ สามารถสร้างความภาคภูมิใจให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค ดังนี้

๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ : รัฐมีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP โดยมีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ และมีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมทั่วทุกภูมิภาคทั่วประเทศ เป็นนโยบายหลักของรัฐบาลในการเพิ่มอาชีพและรายได้ให้กับชุมชนในระดับรากหญ้า ซึ่งประกอบไปด้วยผู้รับผิดชอบทั้งในส่วนของกระทรวง ทบวง กรม และฝ่ายสนับสนุนที่เป็นภาคเอกชนและถือเป็นรูปแบบของการกระจายรายได้สู่ชุมชนที่ดีที่สุดในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งไทยรับแนวคิดการดำเนินโครงการ OTOP มาจากประเทศญี่ปุ่น (Oita International Center: OIC) และนำมาปรับใช้กับประเทศไทย โดยภาครัฐเข้าช่วยเหลือในด้านความรู้สมัยใหม่ การต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและการบริหารจัดการเพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ตลาดทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยระบบ

ร้านค้าเครือข่ายและอินเทอร์เน็ต พัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการที่มีคุณภาพ มีจุดเด่นและมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ บนฐานการริเริ่มสร้างสรรค์ของชุมชน

๒) หน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงาน

นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี ดำเนินการขับเคลื่อนงาน OTOP โดยสนับสนุนให้ผลิตภัณฑ์ OTOP ได้มีโอกาสพัฒนาให้มีคุณภาพมาตรฐาน เป็นที่ยอมรับแก่บุคคลทั่วไป จนสามารถใช้เป็นแหล่งสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้กับชุมชน อีกทั้งยังกระตุ้นให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน สมาชิกกลุ่ม OTOP และชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ให้มีมาตรฐานในระดับสากล ตลอดจนสนับสนุนองค์ความรู้ในการดำเนินงาน การติดต่อประสานกับหน่วยงานต่าง ๆ

๒) สำนักงานเกษตรจังหวัดสระบุรี เป็นหน่วยงานที่สนับสนุนในการดำเนินงานพัฒนาทางการเกษตร โดยเฉพาะทางด้านอาหารปลอดภัย โดยการเข้ามาอบรมให้ความรู้ทางด้านการปลูกพืช กระจับปี่ ให้มีคุณภาพ และได้จำนวนมาก ๆ และมีคุณภาพ

๓) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระบุรี ให้การสนับสนุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตรวจสอบมาตรฐานการผลิตสินค้า การชั่ง ตวง วัดปริมาณของสินค้าให้มีน้ำหนักให้คงที่ ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์สู่ลูกค้าที่กระจับปี่ให้เป็นที่รู้จักแก่คนทั่วไป และมีการหาช่องทางการตลาด สำหรับการจำหน่ายสินค้าได้

๔) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นสถาบันการศึกษาที่เข้ามาให้บริการด้านวิชาการ ด้วยการใช้วิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน มีการสนับสนุนองค์ความรู้ในด้านการประกอบอาชีพ การทำน้ำผลไม้ การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ในระยะแรก และให้คำปรึกษาในด้านอาหารปลอดภัย ลูกค้าเพื่อสุขภาพ ให้กับสมาชิกกลุ่มได้อีกด้วย

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค ดังนี้

๑) *บทบาทผู้นำ* : เดิมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการทำขนมคุกกี้แต่มีการโรยหน้าด้วยเม็ดมะม่วงหิมพานต์ หน้าเมล็ดทานตะวัน เมล็ดฟักทอง เมื่อมีการออกไปจัดแสดงสินค้า พบว่าสินค้าขายไม่ได้ เนื่องจากมีสินค้าที่ซ้ำกันในหลายพื้นที่ และไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ต่อมากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจึงประชุมกันเพื่อหาทางแก้ปัญหา โดยประธานกลุ่มมีแนวคิดที่จะนำกระจับปี่มาบดเป็นผง แล้วผสมไปกับแป้งในการทำคุกกี้ ผลปรากฏว่า มีรสชาติที่หอม อร่อย สามารถนำไปจำหน่ายได้ในราคาที่สูงกว่าน้ำกระจับปี่

๒) *ทุนทางทรัพยากร* : ในพื้นที่ชุมชนบ้านพุแค มีการทำการเกษตรโดยการปลูกต้นกระจับปี่เป็นจำนวนมาก ที่ผ่านมามีการเก็บกระจับปี่ แล้วนำมาทำกระจับปี่บอบแห้ง และทำน้ำกระจับปี่ เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำมาแปรรูปในแบบเดียวกัน ทำให้สินค้าล้นตลาด ในขณะที่เดียวกันชุมชนพุแคจึงหาแนวทางการพัฒนาใหม่ ๆ จึงได้มีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ชุมชนได้

๓) *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม* : กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน ไปจนถึงต่างประเทศ เน้นให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการผลิตสินค้า โดยให้คนในชุมชนที่มีการปลูกต้นกระจับปี่ นำผลผลิตมาส่งแล้วทางกลุ่มมีการรับซื้อในราคาที่เหมาะสม ในส่วนของสมาชิกกลุ่มจะมีการร่วมในการประชุมกันทุกวันพุธ หลังเลิกทำงานเพื่อทำการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน หรือในกรณีที่มีการสั่งซื้อคุกกี้เข้ามา

เป็นจำนวนมาก จะมีการประสานให้สมาชิกมาช่วยงานได้ทันที สำหรับเครือข่ายทางการจำหน่ายสินค้า จะมีร้านค้าสะดวกซื้อ ๗ -๑๑ ในการนำขึ้นสินค้าแคตตาล็อกออนไลน์ ร้านท็อปมาร์เก็ตในเครือของห้างเซนทรัลพลาซ่า ในการนำสินค้าขึ้นห้าง ซึ่งจะมีการนำสินค้าไปส่งทุกวัน ตลอดจนการมีเครือข่ายในการจำหน่ายสินค้าในต่างประเทศ ซึ่งคือจะมีการส่งสินค้าไปที่ประเทศจีนก่อน โดยเริ่มจากการส่งไปที่ทางดง จังหวัดเชียงใหม่ แล้วมีการส่งออกไปที่คุณหมิง แล้วจะส่งต่อไปที่บริษัทขนส่งเงินแล้วจะนำไปส่งที่งานจัดแสดงสินค้า แล้วประธานกลุ่มจึงมีการเดินทางตามไป ขณะเดียวกันก็มีเครือข่ายนักเรียนนักศึกษาที่ไปศึกษาต่างประเทศ ให้มาปฏิบัติงานเสริมด้วยการเป็นประชาสัมพันธ์ร้าน ด้วยการแต่งชุดไทย พร้อมทั้งเชิญชวน และให้ข้อมูลชาวต่างชาติ

กระบวนการดำเนินงาน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต : ในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคในการผลิตคูกี้ ิธัญพีชกระเจี๊ยบนั้นเป็นการนำผลผลิตที่หาได้ในท้องถิ่น นั่นก็คือ กระเจี๊ยบแดง มาแปรรูปและเพิ่มมูลค่าทางผลิตภัณฑ์ โดยการนำกระเจี๊ยบแดงเข้าสู่กระบวนการอบแห้งและบดเป็นผงเพื่อนำมาเป็นส่วนผสมหลักในการทำคูกี้ ซึ่งการที่กลุ่มฯสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ง่ายนั้น จะส่งผลให้สามารถผลิตสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ได้ตามความต้องการของตลาด ตลอดจนสามารถพัฒนาหรือปรับปรุงผลิตภัณฑ์ให้มีความหลากหลาย ลดต้นทุนในการผลิตที่จะต้องนำเข้าจากที่อื่นและที่สำคัญคนในกลุ่มฯมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ นอกจากนี้แรงงานการผลิตสินค้าของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคล้วนเป็นคนในชุมชนพุแคทั้งหมด

๒) องค์ความรู้ : องค์ความรู้ในการผลิตคูกี้ ิธัญพีชกระเจี๊ยบนั้น เดิมทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค ได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้การทำคูกี้ลิ่งค์โปร์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการทำคูกี้เมล็ดทานตะวัน แต่เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดสระบุรีและจังหวัดลพบุรีมีการผลิตคูกี้เมล็ดทานตะวันเป็นจำนวนมาก ทำให้สินค้ามีจำนวนมากว่าความต้องการของตลาด ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคจึงมีการประชุมร่วมกับสมาชิกในกลุ่มเพื่อหาแนวทางการแก้ไขและพัฒนา ซึ่งในการประชุมทุกคนต่างลงความเห็นว่าควรมีการนำวัตถุดิบในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์จึงเป็นที่มาของการนำกระเจี๊ยบแดงมาเป็นส่วนผสมในการทำเป็นคูกี้ และมีการเพิ่มมูลค่าคูกี้โดยการนำเมล็ดทานตะวัน มะม่วงหิมพานต์ เมล็ดพิททอง งาขาว งาดำ นำมาตกแต่งเป็นหน้าขนมให้มีความหลากหลาย

๓) การบริหารจัดการ : ในการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค มีการบริหารจัดการที่มีการแบ่งบทบาทรับผิดชอบและส่วนงานอย่างชัดเจน โดยแบ่งออกเป็น ๕ ส่วนงาน ได้แก่ ๑) ประธานและรองประธาน ที่ทำหน้าที่เป็นคนบริหารจัดการกลุ่ม ตลอดจนการคิดกลยุทธ์ และวางแผนการดำเนินงาน แต่จะไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเงิน ๒) ส่วนงานรับคำสั่งซื้อ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับลูกค้าตลอดจนการรับคำสั่งซื้อจากภาคส่วนอื่น ๆ ๓) ส่วนงานการผลิต มีหน้าที่ดำเนินการผลิตสินค้าตามคำสั่งซื้อ ๔) ส่วนงานการจัดส่งสินค้า ทำหน้าที่จัดส่งสินค้าให้ทันตามเวลาที่กำหนด และ ๕) ส่วนงานบัญชีและการเงิน มีหน้าที่บันทึกรายรับรายจ่าย ตลอดจนการส่งซื้อปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยส่วนงานบัญชีและการเงินจะมีการชี้แจงบัญชีและแจ้งให้แก่สมาชิกได้รับทราบในทุกเดือน

๔) ผลิตภัณฑ์ชุมชน : ผลิตภัณฑ์คูกี้ ิธัญพีชกระเจี๊ยบ เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานให้เป็น ผลิตภัณฑ์ OTOP ๕ ดาว ของจังหวัดสระบุรี โดยการคัดสรรสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย (OTOP

Product Champion : OPC) ผลการดำเนินการคัดสรรฯจัดระดับผลิตภัณฑ์ มีระดับเดียวคือ ระดับประเทศ เท่านั้นโดยใช้หลักเกณฑ์เฉพาะแต่ละประเภทผลิตภัณฑ์ (Specific Criteria) ประกอบด้วยหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ๓ ด้าน คือ หลักเกณฑ์ด้านผลิตภัณฑ์และความเข้มแข็งของชุมชน หลักเกณฑ์ด้านการตลาดและความเป็นมาของผลิตภัณฑ์ และหลักเกณฑ์ด้านคุณภาพผลิตภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์คูกกี้ธัญพีชกระเจี๊ยบ เป็นผลิตภัณฑ์ระดับ ๕ ดาว เป็นสินค้าที่มีคุณภาพมาตรฐานและมีศักยภาพในการส่งออก

ในปัจจุบันกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์คูกกี้ธัญพีชกระเจี๊ยบให้มีรูปร่างที่หลากหลาย อาทิ รูปดอกไม้ รูปหัวใจ นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มวัตถุดิบตกแต่งหน้าขนมจากธัญพีชต่าง ๆ ด้วย เช่น เมล็ดทานตะวัน มะม่วงหิมพานต์ เมล็ดฟักทอง งาขาว งาดำ เป็นต้น แต่ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคก็ยังมีกรยึดแนวปฏิบัติเดิมในการผลิตอยู่ก็คือการนำผงกระเจี๊ยบแดงมาเป็นส่วนผสมหลักในการผลิต

๕) **ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย :** ในการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์คูกกี้ธัญพีชกระเจี๊ยบ ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค มีช่องทางในการจัดจำหน่าย ๕ ช่องทาง ได้แก่ ๑) การจัดจำหน่ายผ่านศูนย์โอท็อปสระบุรีที่มีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลพุแค ซึ่งเป็นศูนย์โอท็อปที่รวบรวมสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ใหญ่ที่สุดในประเทศ ๒) การค้าแบบ Modern Trade หรือการจัดจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ ซึ่งผลิตภัณฑ์คูกกี้ธัญพีชกระเจี๊ยบมีการจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าชั้นนำในประเทศ อาทิ ห้างสรรพสินค้าในเครือ The mall และร้าน ๗ - ๑๑ ซึ่งเป็นระบบการค้าที่มีประสิทธิภาพสูงเพราะกลุ่มผู้ซื้อสามารถเข้าถึงได้สะดวก ๓) การขายออนไลน์ ผ่านสื่อ Social Media และ ๗-Catalog ซึ่งถือเป็นระบบการค้าที่กำลังเป็นที่นิยมเป็นอย่างมากในสังคมปัจจุบัน ๔) การจัดจำหน่ายในตลาดหัวปลี ที่เป็นตลาดท่องเที่ยวชุมชนที่มีชื่อเสียงในจังหวัดสระบุรี ซึ่งตลาดจะเปิดให้บริการเฉพาะวันเสาร์ อาทิตย์และวันหยุดนักขัตฤกษ์ และ ๕) การจัดจำหน่ายผ่านการออกร้านของหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งถือเป็นการพบกับผู้ค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนในระดับประเทศตลอดจนกาสร้างการรับรู้ให้แก่คนทั่วไปให้สามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์สินค้าของกลุ่ม

๖) **การประชาสัมพันธ์ :** การประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์คูกกี้ธัญพีชกระเจี๊ยบของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค จะเน้นการสร้างเครือข่ายเพื่อบอกต่อ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการออกร้านที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดขึ้น เพราะการเข้าร่วมจะทำให้มีเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นและเครือข่ายเหล่านั้นจะมีการบอกต่อหรือส่งต่อข้อมูลไปเรื่อย ๆ

ประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค กล่าวว่า “การประชาสัมพันธ์ในลักษณะนี้ถึงแม้จะเห็นผลช้า แต่คนที่ได้รับข้อมูลจะมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการที่จะเข้ามาเป็นลูกค้าของเรา เพราะเราใช้วิธีการบอกต่อจากคนที่เคยได้ใช้บริการและซื้อของเรา”

นอกจากนั้นหลักในการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคก็คือ การให้ทดลองชิมก่อนตัดสินใจซื้อสินค้า โดยสมาชิกในกลุ่มที่ทำหน้าที่เป็นผู้จำหน่ายตามการออกร้านหรือออกบูธจะทำหน้าที่เชียร์ให้ลูกค้าเข้ามาทดลองชิมรสชาติก่อน เมื่อลูกค้าพึงพอใจในรสชาติลูกค้าจะตัดสินใจซื้อสินค้านั้นทันที ซึ่งกลยุทธ์นี้เป็นการเน้นให้กลุ่มลูกค้าที่ยังไม่รู้จักสินค้าของกลุ่มได้เข้ามารู้จักก่อนจะดำเนินการซื้อ

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

๑) **ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม :** จากการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคทำให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากเดิมที่มีอาชีพเกษตรกรเพียงอย่างเดียว จึงทำให้เกิดรายได้เพียงทางเดียว แต่ในปัจจุบัน

สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้นจากเดิมเป็นอย่างมาก ซึ่งการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคนั้นนอกจากจะเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้วการดำเนินงานของกลุ่มยังสามารถดึงคนในชุมชนที่มีแนวโน้มที่จะอพยพถิ่นฐานไปทำงานอยู่เมืองใหญ่ให้ยังคงอยู่ในชุมชนต่อไปได้ โดยที่คนเหล่านั้นมีงานและรายได้เพียงพอจนเจือครอบครัว

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง* : เนื่องจากปัจจัยการผลิตทั้งด้านแรงงานที่เป็นคนในชุมชนทั้งหมดตลอดจนด้านวัตถุดิบหลักที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นจึงทำให้การดำเนินงานการผลิตคู่มือก็้อฐพีกระเจียบของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคเกิดเงินหมุนเวียนในชุมชนทั้งด้านการจ้างงาน ทำให้คนในชุมชนไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น ช่วยลดปัญหาการว่างงานของคนในชุมชน และการรับซื้อกระเจียบแดงจากคนในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้คนในชุมชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกมีรายได้ เมื่อคนในชุมชนมีรายได้ที่มั่นคง เศรษฐกิจชุมชนย่อมเข้มแข็ง

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน* : ในการดำเนินงานเพื่อการกระจายรายได้ในชุมชนของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคนั้น ถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานของกลุ่ม อันจะเห็นได้จากการดึงคนในชุมชนเข้ามาเป็นสมาชิกและดำเนินงานร่วมกับกลุ่ม การรับซื้อวัตถุดิบในการผลิตจากคนในชุมชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน ตลอดจนการสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อให้คนในชุมชนไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น

๔) *ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน* : การดำเนินงานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแค นอกจากก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียนภายในกลุ่มตลอดปี ในการมีส่วนร่วมทั้งกิจกรรมชุมชนทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคได้มีการสนับสนุนการจัดกิจกรรมประเพณีที่สำคัญในชุมชน เช่น การตักบาตรพระอุปคุตซึ่งเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คนในชุมชนให้ความเคารพ ศรัทธา อีกทั้งการให้การสนับสนุนสิ่งของต่าง ๆ ให้กับโรงเรียนในเขตตำบลพุแคในช่วงเทศกาลปีใหม่และวันเด็ก นอกจากนี้ทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคก็ได้มีการจัดสรรเงินของกลุ่มให้เป็นทุนการศึกษาของนักเรียนในเขตพื้นที่ตำบลพุแคทั้ง ๔ โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนวัดพุแค โรงเรียนวัดใหม่สามัคคีธรรม โรงเรียนวัดวังเลน โรงเรียนวัดหนองหัว ปีละ ๔๐ ทุน ทุนละ ๑,๐๐๐ บาท โดยจะมีการหมุนเวียนการให้ทุนปีละ ๑ โรงเรียน ซึ่งการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคและชุมชนนั้น เป็นการเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์กันเพราะต่างฝ่ายต่างต้องพึ่งพาอาศัยกัน โดยกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคต้องพึ่งพาทรัพยากรของชุมชน ชุมชนเองก็ต้องพึ่งพาการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของกลุ่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนนั้นทางกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคและชุมชนต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกัน

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ที่ผ่านมา กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรบ้านพุแคถือว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มเนื่องจากมีช่องทางตลาดที่เป็นห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อที่ยังมีการดำเนินการซื้อขาย ส่งสินค้าอยู่ตามปกติ แต่อาจจะมียุทธศาสตร์เล็กน้อยในการดำเนินงานเบื้องต้นคือต้องมีการเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานใหม่เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ทั้งด้านบุคลากรผู้ผลิตมาตรฐานการผลิต ตลอดจนทุกขั้นตอนเพื่อให้มีมาตรฐาน สะอาดและปลอดภัย แต่ในขณะเดียวกันในการเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานใหม่นี้ก็เป็นโอกาสในการพัฒนามาตรฐานการผลิตผลิตภัณฑ์ของกลุ่มไปด้วย

(๔) กลุ่มเกษตรกรแปรรูปกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพรศิริวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา
จังหวัดนครศรีธรรมราช

บริบทชุมชน

หมู่บ้านศิริวง ตั้งอยู่ที่ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่ เชิงเขาหลวง ตำบลกำโลนอันเป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวง ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สงบสังคมแบบเครือญาติ อาชีพหลัก คือการทำสวนผลไม้ผสม เรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ ชุมชนบ้านศิริวง ได้แก่ กลุ่มมัดย้อมกลุ่มสมุนไพร กลุ่มจักสานกะลามะพร้าว กลุ่มแปรรูปน้ำผลไม้ กลุ่มไวน์ และกลุ่มทุเรียนกวน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค และนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวก็มักจะซื้อเป็น ของฝากกันอยู่เสมอ สินค้าราคาไม่แพงและมีคุณภาพ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๓๑ (ปีเดียวกับเหตุการณ์ที่ หล่มตลุมพุก อำเภอบางขัน) ได้เกิดมหาอุทกภัยหมู่บ้านถูกน้ำพัดหายไปนับ ๑๐๐ หลังซึ่งวัดและ ชาวศิริวงได้รับความเสียหายและบ้านที่ประสบภัยไว้เป็นอนุสรณ์สถาน

จุดเด่นของหมู่บ้านศิริวง ก็คือ ทัศนียภาพแห่งธรรมชาติ เพราะศิริวงตั้งอยู่ท่ามกลางเทือกเขา ป่าไม้ และสายน้ำ ถ้าหากว่าใครต้องการที่จะไปเที่ยวที่นี้ กิจกรรมที่น่าสนใจในหมู่บ้านศิริวง ก็ได้แก่ การพักผ่อนที่พักผ่อนแบบโฮมสเตย์ การลองชิมอาหารพื้นเมือง ถ้าหากมาในฤดูผลไม้ จะได้อร่อยกับผลไม้หลากหลายพันธุ์ ผลผลิตของศิริวง ตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน ชาวศิริวงมีอาชีพหลักคือ การเพาะปลูกผลไม้ เช่น ทุเรียน มังคุด เงาะ ลองกอง เป็นต้น ทุเรียน ของเก่า เป็นเรื่องที่ขุดขึ้น จากชุงทั้งต้น มีชื่อเรียกกันมาแต่เดิมว่า เรือเหิน ชาวศิริวงในอดีตใช้เรือนี้บรรทุกผลไม้ เพื่อนำไปแลกอาหารและของจำเป็นต่างๆจากผู้คนที่อยู่ในที่ราบ นอกพื้นที่ของภูเขาที่ล้อมรอบอยู่ ส่วนในช่วง เดือนเมษายนถึงกันยายน ช่วงเวลานี้เป็นช่วงที่เหมาะสม ชุมชนศิริวงมี ผู้นำทางและ ลูกหาบให้นักท่องเที่ยวเสมอ ดูและถ่ายรูป สถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นอนุสรณ์แห่งอุทกภัย พ.ศ. ๒๕๑๘ และ พ.ศ. ๒๕๓๑ ถ่ายรูปกับภูมิสัญลักษณ์ รูปสายน้ำแห่งวิถีชีวิต ชมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ OTOP พร้อมกับชมจุดสาธิตสิ่งต่างๆ ความพิเศษของศิริวงก็คือ เป็นแหล่งที่มีการทำสินค้า OTOP หลายประเภท ผลิตภัณฑ์ศิริวงที่ ได้รับเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ OTOP ๕ ดาว ได้แก่ ผ้ามัดย้อม สีธรรมชาติ เป็นต้น

ชุมชนศิริวงได้เป็นชุมชนต้นแบบในการจัดการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้รับรางวัลยอดเยี่ยมอุตสาหกรรม ท่องเที่ยว (Thailand Tourism Awards) ประจำปี ๒๕๔๑ ประเภทเมืองและชุมชน เนื่องจากเป็นชุมชนที่มี วิถีชีวิต แบบชาวสวนอยู่กับธรรมชาติ และได้พัฒนาการบริการนักท่องเที่ยวขึ้นมาเป็นธุรกิจใหม่ของชุมชน ประกอบด้วย การนำทาง เดินป่า ลูกหาบ การจัดที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยการจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นองค์กร กลางของชาวชุมชนจัดแบ่งหน้าที่ไปยังกลุ่มต่าง ๆ ให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างทั่วถึง การมาท่องเที่ยว ที่หมู่บ้านศิริวงนี้ ถือว่าคุ้มค่ามากที่สุด เพราะนอกจากจะได้มาท่องเที่ยวในบริเวณที่มีธรรมชาติสวยงามแล้ว ยังได้สัมผัสกับวิถีชีวิตของชาวบ้านพร้อมกับการกินอยู่แบบพื้นบ้าน

ชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านศิริวง มีการรวมตัวกันตั้งเป็นกลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ กลุ่มสมุนไพรกลุ่มจักสาน และผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว กลุ่มแปรรูปน้ำผลไม้ กลุ่มไวน์และกลุ่มทุเรียนกวน ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีผลิตภัณฑ์ที่ได้รับความนิยมจากผู้บริโภค ผ้ามัดย้อม เป็นผลิตภัณฑ์เด่น ศิริวงในฐานะหมู่บ้าน ท่องเที่ยว OTOP จึงมีจุดท่องเที่ยวเชิง สาธิตซึ่งเกี่ยวข้องกับผ้าและความเป็นธรรมชาติ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพรศิริวง ต.กำโลน อ.ลานสกา มีความเป็นมาซึ่งมาจากนายสนธยาชานะ ได้ทดลองปฏิบัติโดยการนำเปลือกมังคุดมาสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตเปลือกมังคุดเป็นสบู่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างสบู่

ภายใต้ตราμισเตอร์มิ่งคุดสปุสมุนไพรเปลือกมั่งคุด เป็นทรัพย์สินของครอบครัวนายสนธยา ชำนะที่จะเป็นมรดกให้ลูกหลานเมื่อไปเรียนหนังสือหาความรู้ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสู่ทั้งด้านการตลาด การบริหารจัดการ และกระบวนการผลิต ผลสำเร็จจากการได้ทดลองแนวคิดมาสู่ภาคปฏิบัติทำให้เพื่อนบ้านและญาติๆเห็นความสำคัญในการที่จะสร้างทรัพย์สินมรดกในรูปของสัญลักษณ์ หรือตราสินค้าต่างๆก็นำผลผลิตทางการเกษตรมาสร้างให้เกิดมูลค่าเพิ่มผลิตเป็นสินค้าออกจำหน่ายจากหลายๆครอบครัวต่างคนต่างทำต่างก็เกิดปัญหาหลากหลายไม่ว่าจะเป็นด้านการตลาด การผลิต การบรรจุหีบห่อ ทุนหมุนเวียนในการลงทุนจึงได้รวมตัวก่อตั้งเป็นกลุ่ม เรียกว่า "กลุ่มบ้านสมุนไพรศิริวง"เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๒ ภายในบริบทบ้านสมุนไพรมีหลายกรณีน่าศึกษาซึ่งเป็นวิธิติดของ นายสนธยา ชำนะ ที่นำภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาปรับใช้กับยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดกิจกรรมบ้านสมุนไพรมากมายที่น่าสนใจและเป็นภูมิปัญญากล่าวคือสมาชิกบ้านสมุนไพรจะผลิตสินค้าซ้ำกันไม่ได้เพื่อให้สินค้าไม่มีปัญหาทางการตลาดสามารถจะเป็นตลาดสินค้าของบ้านสมุนไพรศิริวงได้กว้างขึ้นสมาชิกทุกคนได้ประโยชน์นำไปสู่การแก้ปัญหาความยากจน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กลุ่มเกษตรแปรรูปกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพรศิริวง ดังนี้

๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ : นโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทย ๔.๐ โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) เป็นสิ่งที่รัฐบาลเน้นว่าจำเป็นต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ

โดยปัจจุบัน แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย แผนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) มีเป้าหมายหลักร่วมกัน ดังนี้ ๑) เพิ่มความสำคัญของ SME ในระบบเศรษฐกิจ และผลักดันให้ SMEs เป็นหนึ่งในกลไกหลักในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ๒) เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของ SMEs โดยดูแลตั้งแต่การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ไปจนถึงการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ SMEs ฐานราก และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและการสร้างรายได้ ๔) สร้างผู้ประกอบการ SMEs รุ่นใหม่และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ อันจะช่วยให้เกิดการเกื้อหนุน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเพิ่มอำนาจในการต่อรองมากขึ้น

นอกจากนั้นทางกลุ่มมองว่า ปัจจัยภายนอกคือ นโยบายที่ส่งเสริมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนเป็นส่วนหนุนเสริมให้เกิดการเพิ่มรายได้ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจระดับฐานรากที่ผูกโยงกับวิสาหกิจชุมชนและการท่องเที่ยว เป็นฐานซึ่งชุมชนศิริวงได้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช ถือว่าเป็นแลนด์มาร์ค แหล่งท่องเที่ยวหนึ่งของจังหวัด

๒) หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม : ทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ เกษตรอำเภอกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม กลุ่มเกษตรกรแปรรูปกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพร คีรีวง ดังนี้

๑) *ทุนชุมชน* : บริบทของชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มได้มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ผลไม้ในชุมชน ประกอบด้วย ทุเรียน มังคุด สะตอ และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางทรัพยากรที่สำคัญ ได้นำมาแปรรูปและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อจำหน่าย นอกจากนั้นหมู่บ้านคีรีวงยังเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ อากาศที่ที่ดีที่สุดในประเทศไทย และเป็นพื้นที่ในการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช

๒) *การบริหารจัดการกลุ่ม* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ได้บริหารจัดการกลุ่มโดยมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มบ้านสมุนไพร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ เป็นต้นมา และได้ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ โดยมีโครงการคณะกรรมการ ประกอบด้วย นางสาวรัชพร พิมพา เป็นประธานคณะกรรมการ มีการประชุมคณะกรรมการกลุ่มทุกๆ ๑ เดือน เพื่อดำเนินการพัฒนาในกลุ่ม เช่น การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มและสมาชิก โดยประธานกลุ่ม กล่าวว่า

“การบริหารจัดการกลุ่ม จะให้สมาชิกทำผลิตภัณฑ์ของตนเอง แต่มีข้อตกลงร่วมกันว่าจะไม่ซ้ำกัน สมาชิกคนอื่น รวมทั้งวัตถุดิบและส่วนผสมของการแปรรูปจะต้องมีมาตรฐานเดียวกันคือ จากกลุ่มบ้านสมุนไพร”

“ในอนาคตทางกลุ่มได้คิดร่วมกันเพื่อหาเครื่องฟรีซดราย มาเพื่อแปรรูปและถนอมอาหารตามฤดูกาล และผลไม้ท้องถิ่นอื่นๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า”

๓) *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ได้สร้างเครือข่ายในระดับชุมชนคีรีวงที่มีกลุ่มหลากหลายไม่ว่าเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มลายเทียน กลุ่มใบไม้ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น และยังมีการสร้างเครือข่ายระดับจังหวัดผ่านทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างอำเภอในเครือข่าย เช่น การสร้างความร่วมมือในการช่วยเหลือเรื่องการวางจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มบ้านสมุนไพร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน

๔) *การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ได้ดำเนินการพัฒนาทั้งทางด้านการดำเนินงานของกลุ่มที่เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างศูนย์เรียนรู้และการให้ความรู้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวหรือประชาชนทั่วไปที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน และปัจจุบันจะดำเนินการต่อยอดกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว ทางกลุ่มได้คิดพัฒนาและจะดำเนินการเกี่ยวกับการแปรรูปผลไม้ อื่นๆ เช่น ผลไม้พื้นถิ่น ซึ่งมีอยู่ในชุมชน ได้แก่ มะเดื่อ และจะซื้อเครื่องฟรีซดราย - Freeze Dry ในการแปรรูปและถนอมอาหารมาใช้ผลิตในกลุ่มต่อไป ประธานกลุ่มกล่าวว่า

“ต่อไปทางกลุ่มจะดำเนินการเกี่ยวกับการแปรรูปผลไม้ อื่นๆ เช่น ผลไม้พื้นถิ่น เช่น มะเดื่อ ซึ่ง กิโลกรัมละ ๑๐๐ กว่าบาทเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับผลไม้ในชุมชน และจะซื้อเครื่องฟรีซดราย (Freeze Dry) ในการแปรรูปและถนอมอาหารมาใช้ผลิตในกลุ่ม”

กระบวนการดำเนินงาน

กลุ่มเกษตรกรแปรรูปกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านสมุนไพรคีรีวง มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต : ชุมชนบ้านคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นสถานที่ตั้งของกลุ่มได้มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ คือ ผลไม้ในชุมชน ประกอบด้วย ทุเรียน มังคุด สะตอ และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการผลิต เกี่ยวกับการแปรรูปและจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่เป็นสัญลักษณ์ เช่น ในกรณีที่เป็นหน้าผลไม้ ได้แก่ ทุเรียน มังคุด ก็ได้นำผลไม้ดังกล่าวมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และทางกลุ่มได้มีการดำเนินการโดยให้สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจได้นำวัตถุดิบที่สำคัญ ได้แก่ มังคุด ทุเรียน มาให้ทางกลุ่มเพื่อดำเนินการแปรรูป และประชุมร่วมกันเพื่อดำเนินการแปรรูป และวัตถุดิบที่เหลือเช่น เปลือกมังคุด นำมาทำเป็นสบู่ ครีมทาผิว โลชั่น ยาสระผม จากเปลือกมังคุด เป็นต้น

๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การต่อยอด : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ที่มีจุดเริ่มต้นจากการที่คุณสนธยา ชำนะ ได้คิดเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากเปลือกมังคุด หรือสมุนไพร่อื่นๆที่มีอยู่ในชุมชน ได้ทดลองปฏิบัติโดยการนำเปลือกมังคุดมาสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตเปลือกมังคุดเป็นสบู่เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ สร้างสบู่ภายใต้ตรามิสเตอร์มังคุดสบู่สมุนไพรเปลือกมังคุด เป็นทรัพย์สินของครอบครัวนายสนธยา ชำนะ และสร้างเป็นกลุ่มบ้านสมุนไพรคีรีวง โดยมีการสะสมความรู้จากการลองผิดลองถูก จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพและมีชื่อเสียงในปัจจุบัน และได้พัฒนาองค์ความรู้ดังกล่าวสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ เพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนทั่วไปเกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยเฉพาะกรณีการแปรรูปจากมังคุด โดยมีกลุ่มที่สนใจศึกษาทั้งจากสถาบันการศึกษา นักท่องเที่ยว ประชาชนทั่วไป และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน

๓) ผลิตภัณฑ์ชุมชน : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ได้มีผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สำคัญ คือ สบู่เปลือกมังคุด และผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เป็นอาหารแปรรูป ได้แก่ มังคุดกวน ทุเรียนกวน และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ ปัจจุบันทางกลุ่มบ้านสมุนไพรคีรีวง ยังได้มีการทำไอติมมังคุด

๔) การตลาด : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรคีรีวง ได้ดำเนินการในเรื่องเกี่ยวกับการตลาด ประกอบด้วย การวางจำหน่ายสินค้าชุมชนที่หน้าร้าน คือ กลุ่มบ้านสมุนไพรคีรีวง ซึ่งเป็นจุดวางจำหน่ายหลัก เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาจากภายนอกชุมชนในรูปแบบของกลุ่มทัวร์ กลุ่มทัศนศึกษา กลุ่มนักเรียน นักศึกษา จะเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนคีรีวงจำนวนมากในแต่ละวัน ช่องทางต่อมาคือ การได้รับการสนับสนุนจากภาคส่วนหน่วยงานภาครัฐในการโปรโมทสินค้าผ่านทางออกบูทจำหน่ายสินค้าไม่ว่าเป็น เกษตรอำเภอลานสกา หรือพาณิชย์จังหวัด ในการออกงานเพื่อจัดจำหน่ายสินค้าในงานสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช

๕) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน : การสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืนทางกลุ่มได้เสนอว่าการสร้างการรับรู้ที่สำคัญที่สุดคือ ปากต่อปาก และการให้ความสนใจ จริ่งใจต่อลูกค้าในรายละเอียดเล็กๆน้อยๆ เพื่อสร้างความประทับใจแก่ลูกค้าโดยไม่หวังผลกำไรจนเกินจริง ซึ่งทำให้ลูกค้าหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวได้ไปขยายผลต่อในกรณีที่ดีและประทับใจจะชักชวนมาซื้อสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนทางกลุ่มบ้านสมุนไพรต่อไป ส่วนอีกช่องทางหนึ่งคือการจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์งานทางออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น Facebook เพจของกลุ่มเพื่อประชาสัมพันธ์ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชนของกลุ่ม และกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม ส่วนที่สำคัญมากคือ การสร้างการรับรู้โดยผ่านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจผ่านการถ่ายทอดความรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ของกลุ่ม เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึกและรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ หรือการแปรรูป จากวัสดุเหลือใช้ โดยเฉพาะเปลือกผลไม้ได้แก่ เปลือกมังคุด เป็นต้น

๒) การบริหารจัดการ: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง ได้ดำเนินการบริหารจัดการกลุ่ม ผ่านการประชุมของคณะกรรมการโดยมีการประชุมทุกๆ ๑ เดือน โดยมีโครงสร้างของกลุ่มคือ โดยมีนางรัชภรณ์ พิมพา เป็นประธานกลุ่ม นายเดชณ ธรรมวิจิตร เป็นรองประธาน และมีกรรมการประกอบด้วย นางสาวสุกานดา พ่วงความสุข นางสาววันที มีภพ นายสนธยา ชำนะ นางกุหลาบ นุ่นจิต นางหนูพิช ชำนะ นางสาววิภาวรรณ ตลิ่งจิต นางสาวกัญฐิตา มัธยา

โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย คือ เป้าหมายระยะสั้น จะเป็นต้นแบบให้กลุ่มชุมชนภาคเกษตรในการนำส่วนเกินของภาคเกษตร และสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำไปจดสิทธิบัตร จดลิขสิทธิ์ จดเครื่องหมายการค้า สร้างเป็นทรัพย์สินตัวใหม่ ทดแทนทรัพย์สินที่เป็นที่ดิน ลดการตัดไม้ทำลายป่า และเป้าหมายระยะยาว คือ เป็นศูนย์เรียนรู้ในการทำวิสาหกิจชุมชน (แปรรูป ผลิต การตลาด สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง)

วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบมากขึ้น เพื่อเป็นองค์กรส่งเสริมถ่ายทอดองค์ความรู้ของสมาชิกสู่บุคคลภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ของสมาชิก คนในชุมชนและเครือข่าย และเป็นจุดประสานงานการท่องเที่ยวในนามองค์กรของชุมชนศิริวง เพื่อสร้างองค์กรต้นแบบที่พึ่งตนเองได้ และ เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ ส่งเสริมการลงทุนให้กับสมาชิก และสมาชิกเครือข่ายอย่างเป็นระบบ

คณะกรรมการบริหารอยู่ในวาระคราวละ ๓ ปี และคณะกรรมการบริหารจัดการทำนโยบาย เป้าหมายตั้งคณะกรรมการดำเนินการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ของวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง จากผลการดำเนินการพบว่าสมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้นจากการอาชีพการทำสวนผลไม้โดยมีรายได้ต่อเดือน ประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท ในกรณีที่ครัวเรือนหรือสมาชิกมีความขยันทำผลิตภัณฑ์ชุมชนก็จะมีรายได้เพิ่มมากตามจำนวนสินค้าที่ส่งมาให้ทางกลุ่ม ประธานกลุ่มกล่าวว่า

“สมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นมังคุดกวน หรือผลไม้อื่นๆ ซึ่งแต่ละครัวเรือนอย่างน้อยสามพันบาท แต่ถ้าบางครอบครัวขยันทำก็จะได้เกือบหนึ่งหมื่นบาทถือว่าช่วยให้เกิดรายได้จากอาชีพการทำสวนผลไม้”

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง*: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง ทางกลุ่มมีมุมมองว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวกับการแปรรูปอาหาร หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ได้ทำให้เกิดความเข้มแข็งระดับชุมชนระดับบุคคลในสมาชิกและในระดับภาพรวมคือชุมชน มีความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเพิ่มมากขึ้น จากรายได้ที่เกิดจากการทำผลิตภัณฑ์ชุมชน และมีส่วนทำให้เกิดการกระจายรายได้ในระดับครัวเรือนแก่คนในชุมชนเช่น การนำผลไม้ จากเกษตรกรในชุมชนมาเป็นวัตถุดิบในการแปรรูป ก็ทำให้เกิดรายได้แก่คนในชุมชน

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน*: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศิริวง พบว่า การรวมกลุ่มกันทำผลิตภัณฑ์ชุมชนในการแปรรูปอาหารนอกจากยังทำให้เกิดรายได้ระดับบุคคล ครัวเรือนแล้ว ยังก่อให้เกิดการกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการร้านค้า เกษตรกรในชุมชนที่ทำสวนผลไม้

๔) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศรีวัง มองว่า ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนศรีวัง ยังคงรักษาวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันผ่านระบบความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เช่น ในช่วงฤดูกาลหรือหน้าผลไม้ จะมีรูปแบบของการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืน และยังคงดำรงวิถีชีวิตเป็นชุมชนศรีวัง

๕) สวัสดิการชุมชน : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศรีวัง ได้ดำเนินการรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์ของสมาชิกกลุ่ม ได้มีการออมเงินของสมาชิก เดือนละ ๑๐๐ บาท เป็นขั้นต่ำ และถ้าสมาชิกมีกำลังในการออมเงินมากกว่านั้น ก็จะเป็นความสมัครใจของแต่ละบุคคล เพื่อนำมาดำเนินการเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการ ด้านการรักษาพยาบาล การใช้จ่ายกรณีฉุกเฉิน โดยผ่านการกู้ยืมของกลุ่มออมทรัพย์

ข้อเสนอแนะ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มบ้านสมุนไพรศรีวัง ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานรากเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อภาคประชาชน ไม่ว่าจะเป็กลุ่มสมาชิก หรือไม่ได้เป็กลุ่มสมาชิกของกลุ่มบ้านสมุนไพร ชาวบ้านทั่วไป ประชาชนในชุมชน ถ้าประชาชนเห็นคุณค่าหรือการพึ่งพาตนเองด้านเศรษฐกิจระดับชุมชนแล้วย่อมจะส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับประเทศ

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านสมุนไพรศรีวัง มีมุมมองจากผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของ โควิด ๑๙ ว่า มีผลกระทบอย่างมากกรณีรายได้ที่เกิดจากการทำผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม จากที่มีรายได้ต่อเดือน อย่างน้อย ๓,๐๐๐ ต่อครัวเรือนของสมาชิก กลับไม่มีรายได้เลย ซึ่งในกรณีที่เคยส่งผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น สบู่เปลือกมังคุด หรือผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ไปจังหวัดภูเก็ต หรือจังหวัดอื่นๆ ที่มีการออร์เดอร์ สบู่ ทำให้เกิดปัญหาด้านการขนส่ง และไม่มีรายการสินค้าเพิ่มขึ้นเนื่องจากการปิดจังหวัด และนักท่องเที่ยวที่เป็นกำลังสำคัญในการซื้อสินค้าของกลุ่ม ในกรณีมาท่องเที่ยวที่หมู่บ้านศรีวัง ลดลงถึงกับไม่มีเลย ทำให้ขายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนไม่ได้เลย และส่งผลกระทบต่อสมาชิกกลุ่มอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การปรับตัวต่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ พบว่า ทางกลุ่มและสมาชิก ได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการ ปลูกผัก เข้าสวนเพื่อนำมาทำอาหารในครอบครัว และหาทางออกโดยการขายสินค้าชุมชนในช่องทางออนไลน์ แต่ยังคงประสบปัญหาเกี่ยวกับการขนส่งสินค้าในต่างจังหวัดต้องผ่านการคัดกรองและความปลอดภัยในกรณีขนส่งข้ามจังหวัดเช่น จังหวัดภูเก็ต เป็นต้น

นอกจากนั้นทางกลุ่มได้ดำเนินการเป็นปีแรกคือ การกินมังคุดฟรี เป็นการโปรโมทกลุ่มและสินค้าชุมชน หลังจากประสบปัญหาวิกฤติโควิด ๑๙

สรุปผลการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

ด้าน	บ้านริมร่อง	ดวงใจมะพร้าวแก้ว	คุกกี้ธัญพืชกระเจียบ	บ้านสมุนไพรศิริวง
ปัจจัย สภาพแวดล้อม ภายนอก	<p>๑.นโยบายและมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งทุน ได้แก่ ธนาคารออมสิน ธกส.</p> <p>๒.หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การอาหารและยา(อย.) ด้านมาตรฐานสินค้าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์</p>	<p>๑. จำนวนนักท่องเที่ยว</p> <p>๒. ความนิยมและสั่งซื้อเพื่อไปจำหน่าย</p> <p>๓. การซื้อสินค้าผ่านทางอินเทอร์เน็ต</p> <p>๔. โอกาสนำสินค้าไปขายในประเทศเพื่อนบ้าน มีการสั่งซื้อจากประเทศจีน</p> <p>๕. การสนับสนุนจากหน่วยต่างๆทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งได้ด้านวัสดุ อุปกรณ์ การฝึกอบรมความรู้และทักษะ</p> <p>๖.การสนับสนุนและส่งเสริมช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์</p>	<p>๑.นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ : รัฐบาลมีนโยบายในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อพัฒนาชุมชน</p> <p>๒.หน่วยงานสนับสนุนการดำเนินงาน ได้แก่ ๑) สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดสระบุรี</p> <p>๒) สำนักงานเกษตรจังหวัดสระบุรี ให้ความรู้ทางการปลูกพืช กระเจียบ ให้มีคุณภาพ</p> <p>๓) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระบุรี ให้การสนับสนุนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการตรวจสอบมาตรฐานการผลิต และมีการหาช่องทางการตลาด</p> <p>๔) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การวิจัยเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน</p>	<p>๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก</p> <p>๒ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม ได้แก่ เกษตรอำเภอ พาณิชย์จังหวัด ส่งเสริมสนับสนุนด้านการตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน</p>

ด้าน	บ้านริมร่อง	ดวงใจมะพร้าวแก้ว	คุกกี้ธัญพืชกระเจียบ	บ้านสมุนไพรศิริวง
ปัจจัยภายใน	<p>๑.ทุนวัฒนธรรม การใช้ภูมิปัญญาชุมชนในการถนอมอาหาร</p> <p>๒.บทบาทผู้นำชุมชน ในการจัดการปัญหา และการประสานงาน</p> <p>๓.การบริหารจัดการกลุ่ม ความร่วมมือระหว่างคนรุ่นบุกเบิกและคนรุ่นใหม่</p> <p>๔.การสร้างเครือข่าย การเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มในอำเภอเมืองลำพูน จำนวน ๒๘ กลุ่ม</p> <p>๕.การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การพัฒนาเพจเพจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์</p>	<p>๑. ตั้งอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว</p> <p>๒. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มผลิตจากผลไม้ธรรมชาติแท้ ไม่มีสารเคมีเจือปนและไม่ใช่วัตถุกันเสีย</p> <p>๓. มีการเพิ่มสีสันโดยใช้สีจากธรรมชาติ</p> <p>๔. ความรู้ และทักษะเกี่ยวกับการแปรรูป</p>	<p>๑.บทบาทผู้นำ ในการแก้ไข ปัญหา</p> <p>๒.ทุนทางทรัพยากร ในพื้นที่มีการปลูกต้นกระเจียบ จึงมีการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์ชุมชน</p> <p>๓. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม มีเครือข่ายทั้งในและนอกชุมชน ไปจนถึงต่างประเทศ และเน้นให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการผลิต การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และเครือข่ายทางการจำหน่ายสินค้า</p>	<p>๑. ทุนชุมชน</p> <p>มีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ ผลไม้ในชุมชน ประกอบด้วยทุเรียน มังคุด สะตอ และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ</p> <p>๒. การบริหารจัดการกลุ่ม จัดตั้งเป็นกลุ่มบ้านสมุนไพร ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ขึ้นทะเบียนเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๙ มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม</p> <p>๓. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม สร้างเครือข่ายในระดับชุมชนศิริวงที่มีกลุ่มหลากหลายไม่ว่าเป็นกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผ้ามัดย้อม กลุ่มลายเทียน กลุ่มไปไม้ กลุ่มเกษตรกร และการสร้างเครือข่ายระดับจังหวัดผ่านทางกลุ่มวิสาหกิจชุมชนต่างอำเภอในเครือข่าย เช่น การสร้างความร่วมมือในการช่วยเหลือเรื่องการวางจำหน่ายสินค้าที่กลุ่มบ้านสมุนไพร และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน</p>

ด้าน	บ้านริมร่อง	ดวงใจมะพร้าวแก้ว	คุกกี้ธัญพืชกระเจียบ	บ้านสมุนไพรศิริวง
				๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม : การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน การสร้างศูนย์เรียนรู้
กระบวนการดำเนินงาน	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีพื้นที่ปลูกของตนเอง แรงงานในชุมชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก ธกส.</p> <p>๒. องค์กรความรู้ การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้า การใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมสมัยใหม่</p> <p>๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน มีมาตรฐานสากล สร้างแบรนด์ สามารถส่งออก การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง</p> <p>๔. การบริหารจัดการ การสร้างแบรนด์สินค้า มีศูนย์การเรียนรู้ การจัดร้านแสดงสินค้า</p> <p>๕. การประชาสัมพันธ์ การสร้างแบรนด์ การเพจออนไลน์ มีตลาดและช่องทางการจำหน่าย ได้แก่ การขายหน้าร้าน จำหน่ายในห้างสรรพสินค้า จำหน่ายออนไลน์ เปิดบูทสินค้าในงานต่างๆ และจำหน่ายผ่านพอดัคนกลาง</p>	<p>๑. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ใช้ความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับเทคโนโลยี อาหารสมัยใหม่ประกอบภูมิปัญญาชาวบ้าน เน้นการสร้างความแตกต่าง</p> <p>๒. การบริหารจัดการ มีแผนขยายตลาด ซูเปอร์มาร์เก็ต และร้านสะดวกซื้อ ๗-๑๑ ส่วนแผนระยะยาว ๕ ปี ตั้งเป้าไว้ว่าจะส่งขายในกลุ่มประเทศอาเซียน การประสานงานกับกลุ่มโฮมเสตย์</p> <p>๓. การประชาสัมพันธ์ จัดจำหน่ายหน้าร้าน และประชาสัมพันธ์ ผ่านทางแฟนเพจในเฟสบุ๊ค</p>	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต การนำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ แรงงานในชุมชน</p> <p>๒. องค์กรความรู้ : องค์กรความรู้จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์</p> <p>๓. การบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการที่มีการแบ่งบทบาทรับผิดชอบและส่วนงานอย่างชัดเจน</p> <p>๔. ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์ OTOP ๕ ดาว</p> <p>๕. ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย การจัดจำหน่าย ๕ ช่องทาง ได้แก่ ๑) การจัดจำหน่ายผ่านศูนย์โอท็อปสระบุรี ๒) การค้าแบบ Modern Trade หรือ การจัดจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าและร้านสะดวกซื้อ ๓) การขายออนไลน์ ผ่านสื่อ</p>	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีฐานทรัพยากรธรรมชาติ การนำวัตถุดิบในชุมชนมาแปรรูป</p> <p>๒. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ การต่อยอด การทดลองปฏิบัติ การสะสมความรู้จากการลองผิดลองถูก การพัฒนาองค์ความรู้ การมีศูนย์เรียนรู้</p> <p>๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน สบู่เปลือกมังคุด มังคุดกวน ทุเรียนกวน และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ ไอติมมังคุด</p> <p>๔. การตลาด การวางจำหน่ายสินค้าชุมชนที่หน้าร้าน การโปรโมทสินค้า ผ่านทางการออกบูทจำหน่ายสินค้า</p> <p>๕. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การจัดจำหน่ายและประชาสัมพันธ์งานทางออนไลน์ Facebook เพจของกลุ่ม การให้</p>

ด้าน	บ้านริมร่อง	ดวงใจมะพร้าวแก้ว	คุกกี้ธัญพืชกระเจียบ	บ้านสมุนไพรศิริวง
			Social Media และ ๗-Catalog ๔) การจัดจำหน่ายในตลาดหัว ปลี ๕) การจัดจำหน่ายผ่านการ ออกร้านของหน่วยงานต่าง ๆ ๖. การประชาสัมพันธ์ เน้นการ สร้างเครือข่ายเพื่อบอกต่อ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการ ออกร้านที่หน่วยงานต่าง ๆ	ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ ผ่านการถ่ายทอดความรู้ที่ศูนย์การ เรียนรู้ของกลุ่ม ๖. การบริหารจัดการ มีวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย คือ เป้าหมายระยะสั้น จะเป็นต้นแบบให้กลุ่มชุมชนภาค เกษตร และสมุนไพรมาแปรรูปเป็น ผลิตภัณฑ์ชุมชน การจดสิทธิบัตร จดลิขสิทธิ์ จดเครื่องหมายการค้า และเป้าหมายระยะยาว คือ เป็นศูนย์ เรียนรู้ในการทำวิสาหกิจชุมชน เป็น องค์กรส่งเสริม ถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่งเสริมการออมทรัพย์
ผลผลิตจากการ ดำเนินงาน	๑.ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๒.เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง ๓.กระจายรายได้ในชุมชน มีการ จ้างงาน ๔.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรม ๕.สวัสดิการชุมชน มีกลุ่มออม ทรัพย์	๑.สร้างงาน สร้างอาชีพและรายได้ ๒.คุณภาพชีวิตที่ดี	๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม มีงาน และรายได้เพียงพอจนเจือ ครอบครัว ๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง เกิด เงินหมุนเวียนในชุมชนและ สินค้าชุมชน ๓. การกระจายรายได้ในชุมชน การรับซื้อวัตถุดิบในการผลิต	๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม มีรายได้ เพิ่ม ประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท ๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง การ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่เกี่ยวกับการ แปรรูปอาหาร หรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ทำให้เกิดความเข้มแข็งระดับชุมชน ระดับบุคคลและในระดับชุมชน มี ความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจเพิ่ม มากขึ้น จากรายได้ที่เกิดจาก

ด้าน	บ้านริมร่อง	ดวงใจมะพร้าวแก้ว	คุกกี้ธัญพืชกระเจียบ	บ้านสมุนไพรรีรวัง
			<p>จากคนในชุมชน การสร้างงานสร้างอาชีพเพื่อให้คนในชุมชน</p> <p>๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมกับกิจกรรมชุมชน กิจกรรมประเพณีที่สำคัญในชุมชน การจัดสรรทุนการศึกษา</p>	<p>ผลิตภัณฑ์ชุมชน และการกระจายรายได้ในระดับครัวเรือนแก่คนในชุมชน</p> <p>๓. การกระจายรายได้ในชุมชน การกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการร้านค้า และเกษตรกรในชุมชน</p> <p>๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การรักษาวินัยธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การช่วยกันดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน</p> <p>๕. สวัสดิการชุมชน การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มออมทรัพย์ การจัดสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาล การใช้จ่ายกรณีฉุกเฉินผ่านการกู้ยืมกลุ่มออมทรัพย์</p>

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่

๒.๑ นโยบายและมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนเพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนและการเข้าถึงแหล่งทุน

๒.๒ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชย์จังหวัด องค์การอาหารและยา (อย.) ในด้านมาตรฐานสินค้าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และการวิจัยเพื่อการพัฒนา

๒.๓ เทคโนโลยี มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ การตลาดออนไลน์

๒. ปัจจัยภายใน ได้แก่

๒.๑ ทุนชุมชน ได้แก่ ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน

๒.๒ ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม

๒.๓ เครือข่ายในชุมชน การรวมกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนความร่วมมือในการผลิตและการตลาด

๒.๔ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม มีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้ และการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทรัพยากร วัตถุดิบและแรงงานในชุมชน

๓.๒ องค์ความรู้ มีภูมิปัญญาชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และการส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

๓.๓ การบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การตลาด การสร้างแบรนด์ ศูนย์แสดงสินค้า ศูนย์การเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๔.๑ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน

๔.๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีเงินทุนจากรายได้และการออม เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน สินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์

๔.๓ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๒.๒ ด้านการท่องเที่ยวชุมชน จำนวน ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มท่องเที่ยวหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน ๒) กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้อยโฮมสเตย์ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ๓) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ๔) กลุ่มท่องเที่ยวกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

(๑) กลุ่มท่องเที่ยวหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี บ้านแพะต้นยางงาม ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

บริบทชุมชน

บ้านแพะต้นยางงาม หมู่ที่ ๑๑ ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เป็นชุมชนวัฒนธรรมชาวไทลื้อ ตามประวัติชุมชนผู้ที่มาสร้างถิ่นฐานคนแรกคือ “พ่อหนานปัดโง่พร้อมภรรยาแม่อุ้ยซาได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาจากดินแดนสิบสองปันนา” กล่าวกันว่าบ้านแพะเป็นบ้านแรกที่ชาวไทลื้อมาอาศัยอยู่ จุดเด่นของบ้านแพะต้นยางงามคือมีต้นยางขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ ๒ เมตร อยู่กลางหมู่บ้าน จุดเด่นนี้เลยเพิ่มชื่อหมู่บ้านจากเดิมคือ “บ้านแพะ” เป็น “บ้านแพะต้นยางงาม” ถึงปัจจุบัน

บ้านแพะต้นยางงาม มีวิสัยทัศน์ของหมู่บ้าน “วัฒนธรรมดี ประเพณีงาม ตามรอยพ่อ อยู่อย่างพอเพียง” เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงของจังหวัดลำพูน ในด้านการทำเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจรลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ในครัวเรือน ต่อมาได้ต่อยอดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนโดยได้รับการสนับสนุนและความร่วมมือจากหน่วยงานภาคีต่างๆ เพื่อพัฒนาจนก่อเกิดเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

บ้านแพะต้นยางงาม ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาคนโยบาย หน่วยงานราชการและภาคีต่างๆ ต่อเนื่องตั้งแต่เริ่มก่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในปี ๒๕๕๙ กล่าวคือ ในปีงบประมาณ ๒๕๖๑ คณะรัฐมนตรีมีนโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับสวัสดิการ ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงาน พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาคการเกษตรทั้งระบบ ควบคุมการสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่

ปัจจัยนโยบายดังกล่าวได้ส่งเสริมให้เกิดวิสาหกิจชุมชนของบ้านแพะต้นยางงาม โดยชุมชนเปิดโอกาสให้ภาคส่วนราชการทั้งหน่วยงานส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริม ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมประชุมและสนับสนุนส่งเสริมการบริหารจัดการหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง ที่สำคัญ ได้แก่

๑) กรมการพัฒนาชุมชน บ้านแพะต้นยางงาม เป็นอีกหมู่บ้านหนึ่งที่กรมการพัฒนาชุมชนคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตวิถี กล่าวคือ มีการดำเนินงานโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เช่น พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในชุมชนท่องเที่ยวยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP ประชาสัมพันธ์และตลาดออนไลน์ พัฒนาบุคลากรด้านการ

ท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว เป็นต้น

๒) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) เป็นองค์กรหนึ่งที่มีส่วนในการส่งเสริมการพัฒนา และยกระดับการรวมกลุ่มให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวที่ต่อยอดจากการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อ ส่งเสริมการทำข้าวแคบ ข้าวแต่น ผ้าทอไทลื้อของบ้านแพะต้นยางงาม เป็นต้น

๓) ส่วนราชการจังหวัดลำพูน สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์และแถลงข่าวการจัดโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี

๔) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยคณะเศรษฐศาสตร์ได้เข้ามาส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑) *ทุนทางวัฒนธรรม* : บ้านแพะต้นยางงาม เป็นแหล่งวัฒนธรรมชาวไทลื้อที่สำคัญของอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เป็นศูนย์กลางเครือข่ายวัฒนธรรมชาวไทลื้อของภาคเหนือ กล่าวกันว่าชุมชนไทลื้อในอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน มีถึง ๑๐ หมู่บ้านที่รวมตัวกันทำกิจกรรมสำคัญทุกปี คนไทลื้อหรือคนไตลื้อนั้นมีเอกลักษณ์อันโดดเด่นที่วัฒนธรรมอันยาวนาน ซึ่งสะท้อนผ่านภาษา การแต่งกาย อาหาร ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ยึดถือกันมา ศิลปวัฒนธรรมประเพณีตามความเชื่อของชาวบ้านแพะต้นยางงาม ได้แก่ ประเพณีทำบุญตานข้าวใหม่ ประเพณีทำบุญปอยหลวง ประเพณีทำบุญวันมาฆบูชา ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในเทศกาลสงกรานต์ประเพณีแห่ไม้ค้ำ สะหลีในเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีขนทรายเข้าวัดในเทศกาลสงกรานต์ ประเพณีทำบุญสืบชะตาหมู่บ้าน (การสะเดาะเคราะห์) ประเพณีทำบุญในวันเข้าพรรษา ประเพณีทำบุญวันออกพรรษา ประเพณีผูกเป็ง ทำบุญตักบาตรและฟังธรรมมหาชาติ(ในช่วงวันลอยกระทงของทุกปี) ประเพณีทำบุญสลากภัต คือการทำบุญไปหาผู้ล่วงลับ

๒) *บทบาทผู้นำชุมชน* : บริบทวิถีชีวิตชาวไทลื้อบ้านแพะต้นยางงามที่อยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่อยู่กันแบบญาติพี่น้อง บ้านแพะต้นยางงามมีผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นทั้งผู้นำทางการและผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ทำหน้าที่มายาวนานและมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนกลุ่มต่างๆ โดยผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“บ้านแพะต้นยางงามที่ประสบความสำเร็จ เริ่มต้นจากการทำประชาคมหมู่บ้าน มีแผนของหมู่บ้าน ตามวาระที่ชาวบ้านเห็นดีเห็นงามด้วย รวมถึงการที่มีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนกลุ่มต่างๆ จึงส่งผลให้เกิดการบริหารจัดการชุมชนพัฒนาหมู่บ้านได้ประสบผลสำเร็จ”

๓) *การบริหารจัดการกลุ่ม* : การบริหารจัดการในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่บริหารโดยแกนนำ คณะกรรมการหมู่บ้าน เกิดขึ้นนับตั้งแต่เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงจนสามารถต่อยอดและเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียงพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน ภาพของการร่วมแรงร่วมใจในการทำงานปรากฏให้เห็นอยู่ทั่วไปในหมู่บ้าน

๔) *การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม* : การดำเนินกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรม แกนนำหมู่บ้าน จะดำเนินการผ่านประชาคมหมู่บ้าน ประชุมปรึกษาหารือกัน และนำประเด็นต่างๆ เข้าสู่การประชุมประชาคมหมู่บ้าน โดยนัดหมายแต่ละครั้งเร็ววัน ละ ๑ คน มาร่วมประชุมเดือนละครั้ง ซึ่งทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในหมู่

บ้าน เกิดการรับรู้ปัญหาและช่วยกันดำเนินกิจกรรม เกิดกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มปลูกผักปลอดภัยบ้านแพะ กลุ่มปุยหมักบ้านแพะ กลุ่มจัดการขยะบ้านแพะ กลุ่มทำผลิตภัณฑ์กะลามะพร้าว กลุ่มทำผางประทีป กลุ่มเลี้ยงกุ้ง กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดน้อย เป็นต้น

๕) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม : บ้านแพะต้นยางงามมีการต่อยอดกิจกรรมการพัฒนาชุมชนจากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบชุมชน ที่เกื้อกูล เพิ่มพูนความสามัคคี ฟังตนเองได้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถต่อยอดกิจกรรมพัฒนาเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมที่สร้างการหนุนเสริมให้เศรษฐกิจในชุมชน

กระบวนการดำเนินงาน

การดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านแพะต้นยางงาม หมู่ ๑๑ ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน พัฒนาภายใต้แนวคิด “หมู่บ้านสาระเพื่อการท่องเที่ยว” เป็นการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ร่วมกันของชุมชนให้มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมของคนไทยลื้อ ผู้นำชุมชนเล่าว่า

“บ้านแพะเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เป็นพื้นที่ดอนและมีพื้นที่ราบสำหรับปลูกข้าวใช้บริโภคในครัวเรือน อาชีพหลักของชาวบ้านคือการเกษตร ชาวบ้านแพะรักความสงบ ดำรงชีวิตแบบเรียบง่ายด้วยวิถีชีวิตพอเพียงจึงได้รับการคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ ในปี ๒๕๕๘ และด้วยการดำรงชีวิตของชาวไตลื้อที่อนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี มีสิ่งดีๆ ในหมู่บ้านหลายสิ่งหลายอย่างจึงได้รับการคัดเลือกจากกรมการพัฒนาชุมชนให้เป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม”

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนของบ้านแพะต้นยางงาม เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไตลื้อ มีทั้งการมาศึกษาดูงานของหน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน และการท่องเที่ยวชุมชนจากนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ

๑) แหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ : ได้แก่ ๑) แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนเกื้อกูล เพิ่มพูนวิถีไทย สร้างรายได้จากเศรษฐกิจชุมชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ๒) แหล่งเรียนรู้อุโบสถโบราณ ๓) แหล่งเรียนรู้สืบสานตำนานข้าวบ้านแพะ ๔) แหล่งเรียนรู้กิจกรรมกองทุนแม่ของแผ่นดิน ๕) แหล่งเรียนรู้การบริหารจัดการทุนชุมชนดีเด่น ประจำปี ๒๕๕๘ ๖) แหล่งเรียนรู้การทำสิ่งประดิษฐ์จากกะลามะพร้าวและเศษไม้เก่า ๗) แหล่งเรียนรู้การทำเฟอร์นิเจอร์จากไม้เก่า ๘) แหล่งเรียนรู้การเลี้ยงกุ้งสวยงาม ๙) แหล่งเรียนรู้การทอผ้า ๑๐) แหล่งเรียนรู้การทำปุยหมัก ๑๑) แหล่งเรียนรู้ครัวเรือนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ๑๒) แหล่งเรียนรู้ครัวเรือนต้นแบบสมุนไพร

๒) ผลิตภัณฑ์ชุมชน : ที่สำคัญ ได้แก่ ผ้าทอไตลื้อ สิ่งประดิษฐ์กะลามะพร้าว เฟอร์นิเจอร์ไม้เก่าสมุนไพรไทย ลำไย

๓) กิจกรรมการท่องเที่ยว ที่น่าสนใจ ได้แก่ ๑) พิธีบายศรีสู่ขวัญ เป็นพิธีต้อนรับนักท่องเที่ยวอันดับแรกที่เข้าสู่หมู่บ้าน ตามประเพณีโบราณที่สืบทอดกันมานานแล้ว เป็นการให้ขวัญและกำลังใจต่อผู้มาเยือน ๒) การตัดตุง เป็นการอนุรักษ์ศิลปหัตถกรรมการตัดตุงหรือธง ที่ใช้ในประเพณีต่างๆ เช่น ตุงที่ใช้ในงานวันสงกรานต์ ประกอบการปักตุงที่กองทรายในงานประเพณีสงกรานต์ ตุงใช้ในงานมงคลต่างๆ เป็นการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษสู่รุ่นเยาวชน นักท่องเที่ยวจะได้รับการสอนและปฏิบัติด้วยตนเอง ๓) การทำกระสวยดอกไม้ เป็นกระสวยทำจากใบตองกล้วย วิธีการพับให้เป็นรูปทรงแหลม เรียว โดยใบตองสวยงาม เพื่อใช้ในงานต่างๆ มากมาย ใช้น้ำไปไหว้พระ การขอขมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ นับเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดต่อกันมานาน ๔) เครื่องจักสาน

จากไม้ไผ่ เพื่อใช้ตักน้ำจากบ่อน้ำ ที่มีมาแต่โบราณนับวันจะหายาก ปัจจุบัน ได้ถูกนำมาใช้ในการตกแต่งสถานที่
บรรจุไม้ดอกไม้ประดับ ทำเป็นโคมไฟฟ้า ฯลฯ ผู้สอนหรือวิทยากรยังมีอยู่ที่บ้านแพะตันยางงาม ๕) ทำกล่อง
ข้าวจากใบตาล ใช้บรรจุข้าวเหนียวที่สุกแล้วไปกินในโร่น้ำ ข้าวจะมีความนุ่ม นุ่ม ไม่มีเชื้อรา รักษาความร้อน
ของข้าวได้นาน เมื่อใช้แล้วทำความสะอาดด้วยน้ำเท่านั้น ใช้วัสดุจากต้นตาลที่มีอยู่ในท้องถิ่น โดยนำใบตาลมา
ตากแห้งแล้วใช้ใบมีดตัดเป็นทางยาวรวบรวมไว้เป็นมัด นำแบบวางไว้ก่อนจึงนำใบตาลไปชุบน้ำให้อ่อนตัว นำมา
เสียบตามรอยช่องว่างตามแบบนั้น นับเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจาก คุณยายทวดจันทร์พอง ปัญญาใหญ่
นักท่องเที่ยวนักท่องเที่ยวสามารถฝึกหัดทำได้ด้วยตนเอง ๖) ทำขนมเทียนโบราณ นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมนี้ได้
เป็นการทำขนมเทียน หรือภาษาท้องถิ่นเรียกว่า ขนมจ็อก ใช้เนื้อนอกจากแป้งพิเศษ เนื้อภายนอกจะเป็นสีใส
จึงเรียกว่าขนมจ็อกแก้ว ใส้ทำจากถั่วเหลือง มีความเริ่ดอร่อยมาก จะทำกันทุกบ้านในงานประเพณี บางราย
ทำขายเพื่อเป็นอาชีพด้วย ๗) ผลิตภัณฑ์จากกะลา สาธิตการทำผลิตภัณฑ์จากกะลาโดยใช้วัสดุดิบจาก
กะลามะพร้าว ทำเป็นอุปกรณ์ในครัวเรือน เช่น ตะหลิว ช้อนกะลา ถ้วยกะลา ของฝากที่ระลึก ในหมู่บ้านยังมี
ผู้ที่สามารถสอนให้นักท่องเที่ยวทำด้วยตนเองได้ ๘) กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า กลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลาย
หน่วยงาน เช่น โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานสำหรับแรงงานนอกระบบ มูลนิธิเพื่อการพัฒนา
แรงงานอาชีพ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ และเทศบาลตำบลบ้านธิ นักท่องเที่ยวที่เป็น
ผู้หญิงจะชื่นชอบกิจกรรมนี้ โดยการนั่งปักทอลวดลายต่างๆ ที่ต้องการลงบนผืนผ้า โดยเฉพาะที่นิยมกันมากคือ
ย่ามสะพายรูปแบบไต้ลื้อ ๙) กิจกรรมขี่จักรยานท่องเที่ยว ที่บ้านแพะตันยางงาม มีรถจักรยานแทบทุกบ้าน
บ้านละ ๑ - ๒ คัน ใช้กันไปซื้อของที่จำเป็นที่ตลาดทุกวัน ปั่นไปแวะเยี่ยมเยือนเพื่อนบ้าน ช่วยลดมลภาวะใน
ชุมชนอีกด้วย นับเป็นอีกกิจกรรมหนึ่งที่มีไว้ประจำบ้านโฮมสเตย์ ๑๐) กิจกรรมที่อุโบสถบ้านแพะ เป็นอุโบสถ
ที่สร้างขึ้นก่อนที่ต้นตระกูลของพี่น้องไต้ลื้อที่ได้อพยพมาจากสิบสองปันนา สถานที่แห่งนี้ใช้ประกอบพิธีทาง
ศาสนาของคณะสงฆ์และพี่น้องตำบลบ้านธิ ในวันเข้าพรรษาและประเพณีตานกัวยสลาก ในวันออกพรรษาของ
ทุกปี เพื่อแสดงความรำลึกถึงบรรพบุรุษญาติมิตรผู้ล่วงลับ มีพื้นที่เป็นธรณีสงฆ์ จำนวน ๒๕ ไร่ เพื่อสนับสนุนให้
เป็นแหล่งท่องเที่ยว ผู้ใหญ่บ้านแพะ ได้บริจาคพื้นที่รอบๆ บริเวณอุโบสถ ตกแต่งให้สวยงาม สร้างสะพานไม้ไผ่
ยื่นออกไปกลางแปลงนา สร้างศาลาพักผ่อน และจุดถ่ายภาพ “เรารักบ้านธิ” บริเวณใช้เป็นสถานที่จัดงาน
เทศกาลต่างๆ รวมถึงการต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองที่สำคัญ ๑๑) การละเล่นพื้นบ้าน สิ่งที่น่าชื่นชมยิ่ง คือการ
แสดงพื้นบ้านแบบดั้งเดิมของไต้ลื้อที่ถ่ายทอดกันมา แสดงได้ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน โดยมีผู้ที่คอยสนับสนุน
ออกแบบท่ารำ การแต่งกาย คือ คุณซาเด อั้น พื้นเดิมเป็นคนจาก กทม. และได้ย้ายมาตั้งรกรากอยู่ที่อำเภอ
บ้านธิ มีความชื่นชอบขนบธรรมเนียมประเพณีของชนเผ่าไต้ลื้อ จึงอาสาสมัครช่วยงานทุกรูปแบบโดยไม่คิด
มูลค่า สำหรับเพลงต้อนรับของชุมชนไต้ลื้อ ได้รับการสนับสนุนเนื้อร้องและทำนอง โดย อาจารย์ธีรวัฒน์ หมั่น
ทา

๔) การบริหารจัดการ : การท่องเที่ยวในชุมชนบ้านแพะตันยางงามมีคณะกรรมการดำเนินการ แบ่ง
บทบาทหน้าที่ในกิจกรรมต่างๆ ตามความถนัด และได้รับการอบรมพัฒนามา มีการบริหารจัดการกิจกรรมดังนี้
การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การรับนักท่องเที่ยว การจัดการแหล่งเรียนรู้ การพาเยี่ยมชม การให้ข้อมูล
ความรู้ สนับสนุนบริการอาหารและที่พักแก่นักท่องเที่ยว การดูแลความปลอดภัยและสวัสดิการ การจำหน่าย
ผลิตภัณฑ์และการเข้าสู่ตลาดไต้ลื้อ เช่าจักรยาน เช่น ๑) รูปแบบกิจกรรม แบ่งออกเป็น การศึกษาดูงานของ
หน่วยงาน องค์กรทุกภาคส่วน และการท่องเที่ยวชุมชนจากนักท่องเที่ยวทั้งไทยและต่างชาติ โดยมีราคาในการ

บริหารจัดการตามรูปแบบกิจกรรม หากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยว มีค่าใช้จ่ายต่อคนที่ ๒,๕๐๐ บาทต่อ ๑ วัน ๒) มีบ้านพักแบบโฮมสเตย์ มีบ้านพักทั้งหมด ๗ หลัง สภาพที่พักมีหลายรูปแบบ บ้านพักติดกับทุ่งนา บรรยากาศตามช่วงเวลา หากเป็นช่วงฤดูหนาวจะเห็นต้นข้าวเหลืองอร่ามทั่วท้องทุ่ง บ้านพักที่อยู่ติดกับพื้นที่ที่มีการปลูกพืชผัก นักท่องเที่ยวสามารถเดินไปร่วมเก็บพืชผักกับเจ้าของบ้าน มาปรุงอาหารรับประทาน พร้อมกับครอบครัว ๓) มีอาหารพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวจะได้ชิมอาหารพื้นบ้าน ฝีมือของกลุ่มแม่บ้านบ้านแพะต้นยางงาม เช่น น้ำพริกหนุ่ม แคบหมู แกงหัวปลี น้ำพริกอ่อน ปลาหลาม ผักนึ่งจิ้มน้ำพริก ไข่ป๋าม คือไข่ที่ทอดลงบนใบตอง ไม้ใส่น้ำมัน จะมีกลิ่นหอมของใบตอง ประธานกลุ่มแม่บ้านเล่าให้ฟังอย่างภาคภูมิใจว่า เมื่อครั้งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี เยี่ยมชมผลงานจังหวัดลำพูนเมื่อเร็วๆ นี้ ยังชื่นชมว่าเป็นอาหารพื้นบ้านที่เอร็ดอร่อยดี

๕) การประชาสัมพันธ์: มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์และตลาดออนไลน์ เช่น หน่วยงานภาครัฐจัดแถลงข่าวการจัดโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน มีเพจการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแพะต้นยางงาม

กล่าวโดยสรุป จากการที่หมู่บ้านแพะต้นยางงาม มีจุดแข็งในหลายๆ ด้าน ซึ่งเกิดการระเบิดจากภายใน ทำให้เกิดการขับเคลื่อนตามแผนแม่บทหมู่บ้าน คนในหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการพัฒนา และมีแกนนำชุมชนที่เข้มแข็ง ประกอบกับการมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริม ปัจจัยเหล่านี้จึงเอื้อต่อโอกาสทางการตลาดของชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในบริบทบ้านแพะต้นยางงาม ซึ่งสามารถมองเห็นโอกาส ได้ดังนี้ ๑) การมีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก ในการสัญจรภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้มีการขนส่งสินค้าผลิตภัณฑ์ได้สะดวกรวดเร็วขึ้น ๒) การมีต้นทุนชุมชนในหมู่บ้าน บ้านแพะต้นยางงามมีทั้งทุนมนุษย์ ทุนภูมิปัญญา ทุนทางกายภาพ ทุนการเงินและทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งผู้นำและสมาชิกในชุมชน มีความรัก สามัคคี เกื้อกูลกัน ๓) หมู่บ้านมีทักษะและประสบการณ์ในการบริหารจัดการทุนชุมชน ๔) หมู่บ้านมีจุดท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา อาทิ อุโบสถเก่าแก่ จุดเรียนรู้การทำนาแบบดั้งเดิม ภูมิปัญญาจากผู้สูงอายุ ๕) มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคประชาชนให้การสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่องอันเนื่องมาจากความเข้มแข็งของแกนนำกลุ่มองค์กรในหมู่บ้าน ทำให้คนในหมู่บ้านได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน สามารถที่จะปรับตัวให้ทันกับสถานการณ์ของการเปลี่ยนแปลง

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม:* กิจกรรมของกลุ่มสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนหลายทาง เช่น บ้านพักแบบโฮมสเตย์ ทำอาหารพื้นบ้าน รายได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รายได้จากการให้เช่าจักรยาน เป็นต้น

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง:* การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนของบ้านแพะต้นยางงามนับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ สร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปีเป็นจำนวน ๑ ล้านบาทบาท ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของกลุ่ม มีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน:* กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนของบ้านแพะต้นยางงามกระจายรายได้อย่างทั่วถึงในกลุ่มสมาชิก โดยสมาชิกกลุ่มกว่าร้อยละ ๘๐ ได้รับประโยชน์ ทั้งในส่วนของกลไกในการจัดการท่องเที่ยว ขายผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหาร ผลผลิตทางการเกษตร และเช่าจักรยาน

๔) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน: กิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนส่งผลให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชนมากขึ้น ทั้งการส่งเสริมอาชีพ ก่อเกิดรายได้แก่ครัวเรือน ส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในการเผยแพร่ความรู้ในชุมชนและการสืบทอดศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นรากเหง้าภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ปัจจัยเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

๕) สวัสดิการชุมชน: รายได้ที่เกิดจากกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจ คณะกรรมการได้จัดสรรส่วนหนึ่งในกองทุนวิสาหกิจชุมชน ซึ่งสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจะได้รับการปันผลในทุกปีเพื่อเป็นเงินออมสำหรับครอบครัว

คณะกรรมการหมู่บ้าน แนะนำว่ามาถึงบ้านแพะสิ่งแรกที่เราควรมาทำคือการมากราบสักการะอุโบสถโบราณ ที่สร้างมากกว่า ๔๐๐ ปี หากอยากมาเรียนรู้วิถีไทลื้อ นักท่องเที่ยวที่สนใจมาเรียนรู้ หรือมาศึกษาดูงานได้แก่ เรียนรู้วิถีการทำขนมเส้น ทำกลองข้าวจากโบลาน ทำสรวยดอกไม้ หรือชุดแต่งกายการนุ่งห่ม ผู้ชายก็ใส่กางเกงสะดอหลวมๆ เสื้อก็จะเป็นเสื้อแบบพื้นเมือง ส่วนมากจะเป็นสีดำที่เห็นเป็นเอกลักษณ์อีกอย่างคือจะมีผ้าคาดหัว ผู้ชายไทลื้อจะต้องสพายยามเพราะว่าชุดของไทลื้อไม่มีกระเป๋ายกเอาสัมภาระทุกอย่างใส่ไว้ในยามผู้หญิงจะใส่ผ้าถุงหรือซิ่น หลักๆ ก็จะเป็นพื้นสีดำ สีกรม สีน้ำเงิน เสื้อของชายและหญิงเป็นเสื้อป้ายที่มีรูปแบบต่างกัน และยังต่างกันใส่วิธีการใส่ด้วย การทำสรวยดอกไม้ สรวย ก็คือ กรวย กรวยดอกไม้ เอาไปไหว้พระ คนไทลื้อชอบไปวัดกัน ช่วงเข้าพรรษาผู้เฒ่าผู้แก่จะนอนวัดกัน ส่วนใหญ่สังคมที่เป็นพุทธจะเป็นสังคมที่สงบ ร่มเย็น อยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน และวัดก็ยังเป็นศูนย์รวมของทุกอย่างข้าวแคบ ของกินเล่นของคนไทลื้อ เมื่อก่อนทำกิน ช่วงหน้าหนาว คนจะผิงไฟ เพราะอากาศหนาว เมื่อก่อนมีข้าวแคบ แล้วก็ข้าวปิ้งด้วย ความจริงแล้วข้าวแคบก็เป็นอาหารพื้นเมืองที่ทำรับประทานกันแทบทุกจังหวัดทางภาคเหนือ แต่ที่ชุมชนบ้านแพะต้นยางงามนี้ เขาหยิบเอามาเป็นหนึ่งในอาหารแนะนำ และยังเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวสามารถมีประสบการณ์ร่วมได้อีกด้วยไข่ป๋าม ก็คือไข่ปิ้ง แต่ไม่ได้ปิ้งธรรมดา เราใช้ใบตอง ปูรสรุก่อนด้วย จะมีรสชาติ แล้วก็ได้กลิ่นหอมของใบตอง รวมถึงการทำนาของชาวบ้านแพะ คณะกรรมการหมู่บ้านกล่าว

ปัจจุบันนี้ ทำสืบสานตำนานข้าวโบราณ เยวชน คนในบ้านชวนมาดำนา ปลูกข้าว ใครอยากดูก็มาดูที่นี้ได้ อยากสนุกก็มาทำด้วยกัน มาดำนากัน หลังจากเราปลูกนาได้ ๓ เดือนแล้ว ข้าวแก่เต็มที่แล้ว เราก็มาที่ลานกว้าง เอาข้าวมาตี เดียวนี้ไม่ค่อยเห็นแบบนี้แล้ว ใช้เครื่องจักรกัน แต่บ้านแพะเรายังใช้วิถีโบราณ วิถีชีวิตแบบเดิมๆ คนในท้องถิ่นก็คุ้นเคย อาจจะคิดว่ามันเป็นเรื่องธรรมดาแต่สำหรับคนที่อยู่สังคมภายนอก หรือว่านักท่องเที่ยวที่ผ่านไปผ่านมาได้มาเห็นแบบนี้ มันเป็นเรื่องแปลกใหม่สำหรับเขา พอชาวบ้านได้มาช่วยกันทำแบบนี้เขาก็จะรู้สึกหวงแหน รู้สึกว่ามันมีคุณค่า ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ผู้ใหญ่บ้านกล่าว

ข้อเสนอแนะ

แกนนำกลุ่มวิสาหกิจและคณะกรรมการ เสนอว่าปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่มคือเรื่องการสืบสานต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากการดำเนินงานส่วนมากผู้สูงอายุมีบทบาทนำในการจัดการ และมีองค์ความรู้ในการดำเนินการ ในขณะที่คนรุ่นใหม่ส่วนน้อยที่สนใจเข้าร่วมและเรียนรู้เพื่อสืบทอด โดยเฉพาะภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมไทลื้อที่ชุมชนอยากจะรักษาไว้สืบทอดไป รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้เป็นที่ยอมรับของคนในประเทศและคนรุ่นใหม่ให้มากขึ้น ดังนั้น แกนนำบ้านแพะต้นยางงามจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

๑) ให้ภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และท่องเที่ยวชุมชนให้เป็นจุดเด่นจุดขายของการท่องเที่ยวในประเทศ โดยเฉพาะดึงกลุ่มเป้าหมายคนในประเทศให้สนใจมาท่องเที่ยวในหมู่บ้านชุมชนให้เพิ่มมากขึ้น

๒) ส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และท่องเที่ยวชุมชนในฐานะองค์ความรู้ หรือหลักสูตรวิชาเรียนสำหรับนักเรียน นักศึกษา เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ องค์ความรู้ ภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นจากแหล่งเรียนรู้จริงมากกว่าเรียนรู้จากตำรา

๓) มีแนวทางในการสร้างการต่อยอดให้คนรุ่นใหม่หันมาสนใจและเรียนรู้ภูมิปัญญาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและท่องเที่ยวชุมชนสืบต่อไป

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ แกนนำกลุ่มวิสาหกิจและคณะกรรมการเล่าว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแพะตันยางงามได้รับผลกระทบอย่างมาก ตั้งแต่เดือนมีนาคม ๒๕๖๓ จนถึงปัจจุบันยังไม่มี การเปิดรับนักท่องเที่ยวและคณะศึกษาดูงานจากต่างจังหวัด ส่งผลกระทบต่อรายได้และกิจกรรมของกลุ่มหยุดชะงักไป อย่างไรก็ตาม กลุ่มวิสาหกิจได้ใช้โอกาสนี้เรียนรู้และหาแนวทางแก้ไขร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและท้องถิ่นซึ่ง ขณะนี้ยังไม่มีแนวทางจัดการปัญหา

(๒) กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้อยโฮมสเตย์ ตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

บริบทชุมชน

บ้านน้อยอยู่ห่างจากอำเภอเชียงคาน ๓ กิโลเมตร ติดกับแม่น้ำโขง และสปป.ลาว บริเวณน้ำโขงไหลผ่านมีลักษณะเป็นเกาะ แก่ง เมื่อถึงฤดูแล้งปรากฏมีโขดหินใหญ่น้อยเรียงราย หาดทรายสวยงามตามความคดโค้งของสายแม่น้ำโขง “แก่งคุดคู้” ถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ของอำเภอเชียงคาน และจังหวัดเลยติดกับบ้านน้อย หมู่ที่ ๔ โดยมีนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ประมาณ ๒๐๐,๐๐๐ – ๓๐๐,๐๐๐ คน/ ปี พื้นที่ส่วนใหญ่จะใช้ทำการเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีการปลูกผักสวนครัวจำนวน ๑๕๐ ครัวเรือน ส่วนมากจะปลูกตามริมฝั่งแม่น้ำโขง เนื่องจากมีสภาพแวดล้อม และแหล่งน้ำที่เอื้ออำนวย ต่อการเพาะปลูก

ความเป็นมาของกลุ่มบ้านน้อยโฮมสเตย์

กลุ่มบ้านน้อยโฮมสเตย์เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ระหว่างตลาดเทศบาลเชียงคานและแก่งคุดคู้ ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวของอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย จึงเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่มีโรงแรม และที่พักสำหรับการรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาเที่ยวในถนนคนเดินเชียงคาน แก่งคุดคู้ รวมถึงภูทอก เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลต้องการพัฒนา OTOP ในรูปแบบใหม่โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น จึงได้มีการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นการท่องเที่ยววิถีชุมชนแบบโฮมสเตย์โดยยกสถานะการท่องเที่ยวให้เป็นการท่องเที่ยวแบบนวัตกรรม ซึ่งหมู่บ้านเดียวในจังหวัดเลย มาตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิก ๑๖ คน โดยมีสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเชียงคานเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนการดำเนินงานและกิจกรรมของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑) *กระแสการท่องเที่ยวชุมชน* กระแสนิยมการท่องเที่ยวในรูปแบบใกล้ขีดธรรมชาติและการใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนดั้งเดิมที่มีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสำคัญกับการพักอาศัยในรูปแบบโฮมสเตย์เพิ่มมากขึ้น

๒) *ภาครัฐมีนโยบายมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง* โดยมุ่งหวังที่จะให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นแรงขับเคลื่อน ที่จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ลงสู่ชุมชนท้องถิ่นเพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากเติบโตและเป็นแรงผลักดัน ให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเติบโตตามไปได้อย่างยั่งยืน ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง

๓) *การสนับสนุนจากภาคีต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน* ที่สนับสนุนทั้งในเรื่องการฝึกอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินการธุรกิจ การบริหารจัดการ เงินทุนกู้ยืมเพื่อปรับปรุงโฮมสเตย์ (GSB Homestay) และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการ

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑) *ทุนทางสังคม* ทุนทางสังคมในพื้นที่ของกลุ่มมีความหลากหลายในสถานที่ท่องเที่ยวทำให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี ไม่ว่าจะเป็น วิถีชีวิตแบบสโลว์ไลฟ์ วัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเลย ถนนคนเดินเชียงคาน แก่งคุดคู้ ภูทอก รวมถึงสกายวอล์กที่สร้างกำลังจะเสร็จถือเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวที่อยากจะมาสัมผัสในอำเภอเชียงคาน และส่งผลให้ทางกลุ่มโฮมสเตย์ก็เป็นหนึ่งทางเลือกของนักท่องเที่ยว

๒) *การบริหารจัดการ* สมาชิกมีส่วนร่วมในการคิดการบริหารจัดการและการแก้ไขปัญหาต่างๆ ผ่านการประชุมร่วมกันระหว่างหน่วยงานและสมาชิกกลุ่ม ทำให้ได้ข้อตกลงเพื่อเป็นหลักปฏิบัติร่วมกันของกลุ่ม

นำไปสู่การแก้ไขปัญหามุมชนอื่นๆตามมา เช่นการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาเศรษฐกิจ และปัญหาสังคม
อื่นๆตามมาอีกด้วย

๓) ความสมัครสมานสามัคคีกันของกลุ่มโฮมสเตย์ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่มีจำนวนสมาชิกไม่มาก ๑๖
คน สามารถพูดคุยและหารือกันได้ทำให้เรื่องของผลประโยชน์ รวมถึงปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นน้อยลง มีการทำงาน
ร่วมกันเป็นทีม

กระบวนการดำเนินงาน

กลุ่มท่องเที่ยวบ้านน้อยโฮมสเตย์ มีการดำเนินงานดังนี้

๑) การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ มีหน่วยงานหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุนและส่งเสริม
โดยเฉพาะสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ เป็นต้น

๒) กิจกรรมการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาศึกษาดูงานและท่องเที่ยวไปด้วย ทั้งนี้
นักท่องเที่ยวบุคคลทั่วไปต้องการพักแบบโฮมสเตย์ เพื่อเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น และราคาที่พักไม่แพง โดยทาง
กลุ่มจะจัดทำอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนไว้รองรับนักท่องเที่ยว เช่น เอาะหลามเนื้อ เอาะหลามปลา แจ่ว
มะกอก ลาบเทา ผักสด และจะเสิร์ฟด้วยไข่เจียว ซึ่งเป็นอาหารขึ้นชื่อของท้องถิ่น นอกจากนี้นักท่องเที่ยวจะได้
สัมผัสกับกิจกรรมที่ทางชุมชนได้จัดเตรียมไว้ให้ เช่น การแสดงฟ้อนรำที่เป็นเอกลักษณ์ของทางจังหวัดเลย
ผสมผสานวัฒนธรรมของบ้านน้อย รวมถึงการบายศรีสู่ขวัญเพื่อเป็นสิริมงคลให้กับนักท่องเที่ยว ตลอดจนสิทธิ
พิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวที่อยากนั่งเรือชมทัศนียภาพของแก่งคุดคู้และดูทะเลหมอกที่ภูทอกก็สามารถเลือกได้

ผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“การท่องเที่ยวชุมชนเกิดขึ้นจากการรวมตัวของสมาชิกในชุมชนบ้านน้อยจำนวนสมาชิก ๑๖ คน ที่มองว่า
จังหวัดเลยมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวจังหวัดเลย เนื่องจากมีสถานที่ท่องเที่ยวหลายแห่ง เช่น อุทยาน
แห่งชาติภูกระดึง อุทยานแห่งชาติภูเรือ โดยเฉพาะอำเภอเชียงคานที่มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม ถนนคน
เดินและมีแหล่งท่องเที่ยวเช่นแก่งคุดคู้ ภูทอกที่มีทิวทัศน์สวยงาม และเรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งแต่ละ
ปีจะมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยียนจำนวนมากโดยเฉพาะในฤดูหนาว เมื่อมีคนมาท่องเที่ยวจำนวนมากทำให้
จำนวนโรงแรมและที่พักไม่เพียงพอกับการรองรับนักท่องเที่ยว ที่สำคัญเจ้าของกิจการโรงแรมที่พักบางแห่งมี
การโก่งราคาที่พักและเอาเปรียบนักท่องเที่ยว ดังนั้นทางกลุ่มจึงมีการรวมตัวกันเพื่อทำท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น”

๓) การบริหารจัดการ ประธานกลุ่มเป็นสตรีและมีบทบาทสำคัญในการจัดการกลุ่ม การรับ
นักท่องเที่ยวที่จะมาพักที่บ้านต้องมีการสลับสับเปลี่ยนกันไปในทุกบ้าน โดยรองรับได้ บ้านละ ๔ คน โดย
นักท่องเที่ยวจะมีที่พักบางบ้านอาจจะเป็นห้องแอร์ บางบ้านก็จะเป็นพัดลม หากมาพร้อมกันจำนวนมากก็จะ
กระจายไปยังสมาชิกทั้งหมด โดยค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยวจะอยู่ที่คนละ ๖๕๐ บาท รวมทั้งพัก อาหาร
กิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้ในส่วนของงบประมาณต่อหัวดังกล่าวทางกลุ่มโฮมสเตย์ได้มีการบริหารจัดการเป็นค่าใช้จ่าย
ต่าง ๆ อย่างเท่าเทียมและยุติธรรม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการให้บริการที่พักแบบโฮมสเตย์
โดยผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างอาชีพ และกระจายรายได้ให้กับชาวบ้านและชุมชน
ท้องถิ่นได้โดยตรง สร้างความสามัคคีให้คนใน ชุมชนมีความร่วมมือเป็นอันหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ยังสร้างให้
ชุมชนเกิดความตระหนักและภาคภูมิใจใน มรดกทางสังคมและการกลับคืนถิ่นของคนในชุมชนมากขึ้น”

ปัญหาและอุปสรรคของกลุ่มโฮมสเตย์

ปริมาณของนักท่องเที่ยวที่น้อยลง เนื่องจากนโยบายของรัฐบาล คือ ให้ค้นหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นในชุมชน ส่งผลให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกมากขึ้นซึ่งถือว่าเป็นดาบสองคมสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวในหลายๆ ที่ รวมถึงในช่วงสถานการณ์โควิดตั้งแต่ช่วงปลายเดือนมีนาคม ๒๕๖๓ ที่ผ่านมามีทางรัฐบาลได้สั่งให้ปิดตลาด และห้ามร้านค้าขายของ ส่งผลให้ไม่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวในหมู่บ้าน ทุกคนต่างเก็บตัวอยู่แต่ในบ้าน ทำให้สมาชิกกลุ่มมีรายได้เลยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งปกติช่วงเดือนเมษายนจะมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเล่นน้ำสงกรานต์ ในพื้นที่และพักผ่อนตามชายหาดริมแม่น้ำโขงเป็นจำนวนมาก แต่ปีนี้เงียบชบเขาเป็นประวัติการณ์ ปัจจุบัน (ปลายเดือนสิงหาคม) สถานการณ์การแพร่เชื้อของไวรัสได้ลดลง ทางรัฐบาลได้มีการผ่อนคลายมาตรการล็อกดาวน์ พ่อค้าแม่ค้า ได้เปิดจำหน่ายขายของได้ตามปกติ ภายใต้เงื่อนไขของสาธารณสุข และทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดได้งดเก็บการเข้าร้านค้าในบริเวณแก่งคุดคู้ให้กับแม่ค้าเป็นเวลา ๓ เดือน เพื่อบรรเทาผลกระทบและความเดือดร้อนจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด ๑๙ แต่นักท่องเที่ยวก็ยังไม่คึกคักเหมือนเดิม

ข้อเสนอแนะ

ทางกลุ่มอยากให้มีความยั่งยืนในระยะยาวคือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดให้มีความหลากหลายและโดดเด่น ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปีและทุกฤดูกาล ตลอดจนการเน้นประชาสัมพันธ์ให้เข้าถึงประชาชนให้เป็นที่รู้จักแพร่หลายทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ควรมีการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวให้เป็นแหล่งการท่องเที่ยวที่มีเอกลักษณ์ในด้านทรัพยากร สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม มีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนงบประมาณที่ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยว

(ก) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี

บริบทชุมชน

บ้านพุแค หมู่ที่ ๑ ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี เป็นชุมชนที่มีความโดดเด่นทางด้านเกษตรอินทรีย์ ตามประวัติของชุมชนบ้านพุแค นั้น ในอดีตมีคลองที่ไหลมาจากสวนสวรรค์ หรือที่เรียกว่า สวนพฤกษศาสตร์พุแค ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำที่มีน้ำผุดอยู่ตลอดเวลา ซึ่งชาวบ้านเรียกกันว่า “บ่อน้ำพุ” ในบริเวณรอบบ่อน้ำพุ มีต้นแคขึ้นเป็นจำนวนมาก คนในชุมชนจึงนำคำมารวมกัน จึงเรียกว่าชุมชนนี้ว่า “บ้านพุแค” มาจนถึงปัจจุบัน

ชุมชนบ้านพุแค เป็นชุมชนที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านทรัพยากรธรรมชาติ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำรงชีวิต ส่วนใหญ่มีการประกอบอาชีพค้าขาย และทำการเกษตรอินทรีย์ มีการปลูกพืชสมุนไพรมากที่สุดในประเทศไทย คนในชุมชนมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย อยู่กันแบบพี่น้องพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการรวมกลุ่มคนในชุมชนเพื่อทำกิจกรรม โครงการพัฒนาชุมชนสร้างอาชีพให้คนในชุมชนสามารถมีรายได้จากการค้าขาย มีจุดเด่นคือ มีการจัดตั้ง “ตลาดหัวปลี” ขึ้น ซึ่งเป็นตลาดที่มีความสำคัญ ในการให้คนในชุมชนสามารถนำสินค้า ผลิตภัณฑ์ หรือผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายในตลาดได้ ที่ผ่านมามีพบว่าตลาดหัวปลี ได้รับความสนใจจากประชาชนทั่วไปเป็นจำนวนมาก และชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้

การก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแคมีพัฒนาการมาจากการก่อตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ประกอบกับการเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีแนวคิดที่จะร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ผลิตสินค้า และจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรักความสามัคคี และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยสามารถนำสินค้าต่าง ๆ มาจัดกิจกรรมการเรียนรู้และจำหน่ายได้โดยไม่ต้องออกไปทำงานต่างถิ่น ผ่านกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ในการสร้างความโดดเด่นให้แก่ชุมชน โดยมีคุณนารีรัตน์ อุทัยแสงสกุล เป็นประธานกลุ่มคนแรกมาจนถึงปัจจุบัน โดยเริ่มจากการค้นหาสถานที่ในการประชุมและปฏิบัติงานเพื่อสร้างโอกาสและช่องทางในการจำหน่ายสินค้า จากความสำเร็จของการดำเนินงานศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุแค สระบุรี จึงมีการต่อยอดกิจกรรมสู่การท่องเที่ยวชุมชน โดยในปี ๒๕๖๑ มีการเข้าร่วมโครงการ OTOP นวัตกรรมวิถี โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทยให้การผลักดันและพัฒนา มีการนำวิถีชีวิตของคนในชุมชน ทั้ง ๑๓ อำเภอ ของจังหวัดสระบุรี มาสร้างเป็นจุดขาย และมีเป้าหมายในการนำนวัตกรรมมาพัฒนาสินค้า โดยมีการคิด วางแผน ให้มีโอกาสในการสร้างรายได้จากการที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม “ตลาดหัวปลี” เป็นกิจกรรมในหมู่บ้านชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี ซึ่งได้ทำการเปิดตัว และทำการประชาสัมพันธ์ต่อเนื่องตั้งแต่วันที่ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๖๑ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับกระบวนการก่อเกิดท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค มีการดำเนินงานอย่างเป็นทางการ โดยมี ๕ ขั้นตอนที่มีความสำคัญดังนี้ ๑) การอบรมให้ความรู้แก่สมาชิกในชุมชนเพื่อการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยกรมการพัฒนาชุมชน สนับสนุนวิทยากรในการอบรมให้ความรู้ด้านการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตกรรมวิถี โดยมีผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน ๔๐ คน มีการจัดขึ้นที่ห้องประชุมศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุแค เพื่อจุดประกายความคิดของคนในชุมชนสู่การทำท่องเที่ยวชุมชน ๒) การศึกษาดูงานในพื้นที่เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน เพื่อเรียนรู้แนวทางการจัดท่องเที่ยว ภายหลังจากการเรียนรู้แล้วมีการนำกลับมาประชุมเพื่อวางแผนใน

การดำเนินการท่องเที่ยวในพื้นที่บริบทของตนเอง เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ๓) การจัดสถานที่ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยมีการประชุมร่วมวางแผน ในการปรับพื้นที่ให้เป็นตลาด เดิมมีชื่อว่าตลาดชอกกล้วย แต่เนื่องด้วยบริบทพื้นที่ไม่สะดวกต่อการเข้ามาเรียนรู้และการจำหน่ายซื้อผลิตภัณฑ์ชุมชน จึงมีการปรับภูมิทัศน์ใหม่ด้วยการปลูกต้นไม้เพื่อเป็นร่มเงา โดยมีเป้าหมายให้เป็นตลาดสวนสวย ธรรมชาติร่มรื่น อาหารอร่อย ชุมชนพร้อมต้อนรับ และมีการจัดเป็นโซนการเรียนรู้ โดยมีการแบ่งออกเป็น ๗ โซน ที่สำคัญ ได้แก่ โซนอาหารทั้งคาวและหวานรวมถึงขนมหวาน โซนนวดสปาเพื่อสุขภาพ โซนบ้านพักโฮมสเตย์ โซนสะพานไม้ไผ่नावัว โซนสมุนไพร โซนหัตถ์ปลีคาเฟ โซนสวนไม้สร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งบริเวณโดยรอบของตลาดมีบรรยากาศที่ร่มรื่นเหมาะสำหรับการพักผ่อนเป็นอย่างมาก ๔) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งเป็นการนำของดี ที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างเป็นจุดขายเป็นการสร้างแรงดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม เช่น การนำหัตถ์ปลีมาประกอบอาหารที่สามารถหาทานได้ยาก และการนำผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายในราคามิตรภาพ ต่อมามีการนำมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ และมีสวนสมุนไพรมากกว่า ๑๑๑ ชนิด ซึ่งมีมากที่สุดในประเทศไทย ๕) การเปิดตัวท่องเที่ยวชุมชน OTOP นวัตวิถี บ้านพู่แค โดยมีการเชิญหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามา โดยมุ่งหวังที่จะให้เกิดการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวมากที่สุด

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ชุมชนบ้านพู่แค ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐได้มีนโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาให้เกิดเป็นชุมชนท่องเที่ยว ที่มีเป้าหมายสำคัญเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน โดยมีการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาพื้นที่ของชุมชน ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวของ ๑๓ อำเภอ ในจังหวัดสระบุรี จะเห็นได้ว่านโยบายดังกล่าวได้ส่งเสริมให้เกิดท่องเที่ยวชุมชนบ้านพู่แคขึ้น โดยหน่วยงานที่มีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน มีหน่วยงานที่สำคัญดังต่อไปนี้

๑) กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหน่วยงานหลักในการผลักดัน และสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน ซึ่งเริ่มจากชุมชนบ้านพู่แคได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านเป้าหมายของกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ เพื่อเข้าสู่การพัฒนาขับเคลื่อนในโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี ที่เชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ OTOP เข้ากับการท่องเที่ยวเมืองหลัก – เมืองรอง และระดับชุมชน มีการสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวโดยการอบรมให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดทำแผนพับข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว มีการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเว็บไซต์ของกรมการพัฒนาชุมชน การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน ตลอดจนการจัดมหกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันกับเครือข่ายการท่องเที่ยว เป็นต้น

๒) สำนักงานเกษตรจังหวัดสระบุรี สนับสนุนการพัฒนาทางด้านการเกษตรปลอดภัยเพื่อจัดให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้ ด้วยการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการจัดการพืช ผัก ผลไม้ ที่ปลอดภัยแล้วนำมาสกัดและแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตได้

๓) สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสระบุรี เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน มีการพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่ม ด้วยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้มี

ศักยภาพและมาตรฐานให้ตรงกับความต้องการของตลาด และเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยความคิดเชิงสร้างสรรค์

๔) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เนื่องด้วยการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแคมีการดำเนินการท่องเที่ยวโดยใช้สถานที่ ตลาดหัวปลีเป็นกิจกรรมหลักในการเรียนรู้ ซึ่งหน่วยงานดังกล่าว สนับสนุนในการอบรมให้ความรู้ด้านสุขอนามัย การรักษาความสะอาด การจัดการขยะ การประกอบอาหารที่ถูกหลักอนามัย เพื่อบริการนักท่องเที่ยว เป็นต้น

๕) สำนักงานพาณิชย์จังหวัดสระบุรี สนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าชุมชน และส่งเสริมการตลาดให้มีความมาตรฐาน เป็นต้น

๖) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี ให้การสนับสนุนในด้านวิชาการ โดยมีบุคลากรจากสถาบันมาช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ชุมชนบ้านพุแค เป็นชุมชนที่มีการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน ตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นระยะเวลา ๒ ปี และยังคงมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง สถิตินักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาภายในชุมชน สามารถจำแนกเป็นนักท่องเที่ยวไทยเฉลี่ย ๒,๘๘๕ คน/สัปดาห์ นักท่องเที่ยวต่างชาติเฉลี่ย ๑๕ คน/สัปดาห์ จากการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนที่ผ่านมาทำให้ชุมชนได้รับรางวัล Best Practice ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบ มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค สามารถอธิบายได้ดังนี้

๑) ผู้นำมีความเสียสละ มีความรู้ ความคิด และมีวิสัยทัศน์ที่ดี โดยผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแคมีความเสียสละโดยการเสียสละที่ดินของตนเอง เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการจัดทำตลาดหัวปลี แล้วจัดสรรให้เป็นพื้นที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว และการตลาดอยู่เสมอ ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้ ตลอดจนการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือผู้ที่สนใจ ให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้นได้

๒) การมีส่วนร่วม และความสามัคคีของคนในชุมชน การเกิดขึ้นของการท่องเที่ยวชุมชน สมาชิกกลุ่ม และประชาชนมีการร่วมประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ร่วมออกแรงในการช่วยกันปรับภูมิทัศน์ให้น่ามอง และต่างก็มีส่วนร่วมในการให้บริการ การเป็นวิทยากรให้ความรู้ข้อมูลชุมชนให้แก่นักท่องเที่ยว การร่วมดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้คงอยู่ในสภาพที่ดีอยู่เสมอ จากการมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มต้น ทำให้คนในชุมชนรัก และหวงแหนในทรัพยากรของชุมชน และมีความภาคภูมิใจในความเป็นคนชุมชนบ้านพุแค

๓) การมีเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชนบ้านพุแค มีเครือข่ายด้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงพื้นที่ ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ภาคกลาง พุแค ซึ่งเป็นพื้นที่ในการให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พันธุ์พืชต่าง ๆ ของชุมชน ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุแค เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าของชุมชน อีกทั้งยังเป็นผู้ที่คอยอำนวยความสะดวกด้านความรู้ด้านการประกอบอาชีพให้นักท่องเที่ยวได้ และในส่วนของเครือข่ายเชิงประเด็น การท่องเที่ยวชุมชน โอท็อปนวัตวิถีบ้านซุง กลุ่มท่องเที่ยว

ชุมชนภาคกลาง และในระดับประเทศ มีการศึกษาดูงานระหว่างกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการ และข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ได้

๔) มีการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค มีความหลากหลาย มีการต่อยอดจากการรวมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวตามความเหมาะสมของฤดูกาลที่เน้นให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ที่ยังมาเยี่ยมชมได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำขนม การปลูกพืชผัก การอนุรักษ์ปูป่า ตลอดจนการทำงานจากกาบไผ่ ซึ่งกิจกรรมส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมีเกี่ยวข้องกับกิจกรรมงานบุญประเพณี การไหว้พระอุปคุต เป็นต้น

กระบวนการดำเนินงาน

การดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค หมู่ที่ ๑ ตำบลพุแค อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี มีการดำเนินงานภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ซึ่งมีแนวคิดที่จะอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน โดยดำเนินบนหลักการ “ตลาดหัวปลี ตลาดสร้างสุข ชุมชนร่วมสร้าง” ซึ่งมีกระบวนการในการดำเนินงานดังนี้

รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางด้านการเกษตร โดยมีนักท่องเที่ยวที่เป็นหมู่คณะเข้ามาศึกษาดูงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา และประเภทเข้าพักเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชน

๑) แหล่งเรียนรู้ที่น่าสนใจ : ได้แก่ ๑) แหล่งเรียนรู้ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์ เป็นสถานที่มีการจัดสรรให้เป็นพื้นที่ในการรวบรวมผลิตภัณฑ์ชุมชน การสาธิตการทำขนม และการจำหน่ายสินค้าของชุมชน ๒) แหล่งเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์ภาคกลางพุแค เป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นพันธุ์ไม้พื้นบ้าน รวมทั้งเผยแพร่และให้บริการความรู้ในด้านต่าง ๆ ของพันธุ์พืช ๓) แหล่งเรียนรู้ตลาดหัวปลี เป็นการเรียนรู้ตลาดในสวนกล้วย ซึ่งมีความร่มรื่น และให้นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำขนม การวาดแผนโบราณ การซื้อชิมอาหารที่มีชื่อเสียงของพื้นที่ เปิดให้บริการเฉพาะวันเสาร์ - อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เวล ๑๐.๐๐ น.- ๑๙.๐๐ น. ๔) สวนหินล้านปี ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของครัว้อัจฉรา จำนวน ๔๐๐ ไร่ เป็นหินฟอสซิลที่มีอายุราว ๖๕๐ ล้านปี ตั้งอยู่บริเวณนี้มาตั้งแต่ดั้งเดิมเป็นจำนวนมาก ๕) แหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นการสาธิตการบริหารจัดการที่ดินและน้ำ สำหรับการทำการเกษตรในที่ดินที่มีพื้นที่ขนาดเล็ก สาธิตการจัดทำแปลงทฤษฎีใหม่ สาธิตการทำเกษตรผสมผสาน และจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร เป็นต้น ๖) พิพิธภัณฑ์บ้านไร่กาแพ มีการจัดแสดงข้าวของเครื่องใช้ของเก่าโบราณที่หาชมได้ยาก มีการจำลองร้านต่าง ๆ เช่น โรงคั่วกาแฟโบราณ ร้านตัดผม ร้านตัดเสื้อ ร้านรับจ่าน้ำ ร้านกาแพโบราณ เป็นต้น มีกำแพงอิฐขนาดใหญ่ และมีรากไม้เลื้อยตามกำแพงโบราณ

๒) ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สำคัญ : ได้แก่ ลาบหัวปลี ขนมคุกกี้อะเจียบ ซาลาเปาไส้กล้วยหอม น้ำมะขามป้อม นมข้าวสาคูไอศกรีมลูกหม่อน มะพร้าวพวง กะหรี่ปั๊พ เป็นต้น

๓) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ : ได้แก่ ๑) การต้อนรับนักท่องเที่ยว เป็นกิจกรรมแรกที่มีการดำเนินการเมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงจะได้ดื่มด่ำที่สกัดจากพืช ผัก สมุนไพรของในพื้นที่ เช่น น้ำมะขามป้อม เป็นต้น และรับฟังการบรรยายให้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด ความเป็นมา และการดำเนินงานของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน ๒) การไหว้พระอุปคุต ณ วัดพุแค ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่มีความสำคัญต่อคนในชุมชนบ้านพุแค เป็นกิจกรรมการบูชาพระอุปคุต ตาม

ประวัติความเป็นมาจะมีการจัดขึ้นในทุกคืนวันขึ้น ๑๕ ค่ำ ซึ่งตรงกับวันพุธ ซึ่งจะมีเพียงปีละ ๑ ครั้ง เนื่องจากชาวบ้านมีความเชื่อว่า หากผู้ใดได้ใส่บาตรให้พระอุปัชฌาย์ หรือบูชาท่านอย่างสม่ำเสมอ ชีวิตก็จะพบแต่ความสุขประสบความสำเร็จ เจริญรุ่งเรืองอย่างรวดเร็ว ๓) กิจกรรมแห่รูปปั้น วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านพุแคคือการแห่รูปปั้น โดยในชุมชนจะมีปูป่าที่อาศัยอยู่ เรียกว่า “ปูทูลเกล้า” มีลักษณะเป็นปูสีม่วง ที่ใกล้จะสูญพันธุ์แล้ว จึงมีแนวคิดที่จะอนุรักษ์พันธุ์ปูให้เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน จึงสร้างกิจกรรม “การอนุรักษ์ปูป่า” .ให้สมาชิกมีรายได้จากการท่องเที่ยวพาชมปูหายาก พร้อมทั้งการให้ความรู้ และการปลูกฝังให้ชุมชนและนักท่องเที่ยวตระหนักในการอนุรักษ์พันธุ์ปูให้คงอยู่ ๔) กิจกรรมกินน้ำไฟในสวน โดยการสร้างแรงบันดาลใจจากการมีทรัพยากรธรรมชาติ ใช้พื้นที่ของสวนไฟบริเวณสวนกลางของตลาดหัวปลี มีการนำโต๊ะไม้มาตั้งเรียง แล้วให้นักท่องเที่ยวได้พักผ่อนหย่อนใจ พร้อมทั้งรับความรู้ประโยชน์จากต้นไม้ ตลอดจนการรับฟังเพลงฟังสบาย ๆ หน้าที่ ๕) กิจกรรมการสาธิตการทำขนมคูกี้รสกระเจี๊ยบผสมธัญพืช โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนี้ได้ ซึ่งขนมมีส่วนผสมของการนำสมุนไพรไทย ดอกกระเจี๊ยบแดง และเมล็ดธัญพืชเป็นส่วนผสมหลัก ไม่มีส่วนผสมของนมและเนย ถือได้ว่าเป็นขนมเพื่อสุขภาพ ผ่านกระบวนการผลิตที่สะอาดถูกสุขลักษณะ นอกจากนี้ยังมีการทำขนมซอผกากรอง ขนมปุยฝ้ายกล้วยหอมทอง เป็นต้น ๖) กิจกรรมผลิตภาชนะจากกาบไม้ เป็นการสาธิตการทำผลิตภัณฑ์ ที่ทำมาจากกาบไม้ เพื่อทำเป็น จาน ถ้วย หรือภาชนะอื่น ๆ ไว้สำหรับเป็นอุปกรณ์ในครัวเรือน อีกทั้งยังเป็นผลิตภัณฑ์ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก ๗) สวนสมุนไพรพุดได้ โดยมีการใช้สื่อ เทคโนโลยี ๔.๐ ในการเชื่อมโยงเนื้อหาความรู้ สำหรับคนที่มีความสนใจต้นไม้ประเภทนั้น ๆ สามารถใช้โทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟนในการสแกนคิวอาร์โค้ด และสามารถเข้าถึงข้อมูลนั้นได้อย่างรวดเร็ว ๘) บริการนวดเพื่อสุขภาพ เป็นกิจกรรมที่อยู่ภายในตลาดหัวปลี มีคนในชุมชนมาคอยให้บริการนวดให้นักท่องเที่ยว หรือผู้ที่สนใจ และมีการนวดฝ่ามือฟรี

๔) การบริหารจัดการ : การท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค มีการดำเนินงานโดยมีการจัดเป็นโครงสร้างที่มีความชัดเจน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ตามความถนัด และความสามารถของบุคคลนั้น ซึ่งในระยะแรกได้กรมการพัฒนาชุมชนได้มีการอบรมและพัฒนาศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยว และชุมชนได้มีการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน และมีการจัดการในด้านต่าง ๆ ดังนี้ ๑) การจัดการท่องเที่ยว เป็นลักษณะของการจัดการในรูปแบบของตลาดที่มีชื่อว่า “ตลาดหัวปลี” คนในชุมชนมีการนำสินค้า หรือผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายได้ โดยไม่เสียค่าเช่าร้าน แต่มีการระดมทุนร้านละ ๑,๐๐๐ บาท ต่อเดือน เพื่อเป็นกองกลางสำหรับการบริหารจัดการ จ่ายค่าน้ำค่าไฟ และซ่อมบำรุงส่วนต่าง ๆ ของตลาด ๒) รูปแบบกิจกรรมแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ การศึกษาดูงานขององค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ตลอดจนประชาชนที่มีความสนใจในการดำเนินงานท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวชุมชนที่มาจากทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยมีอัตราค่าบริการอยู่ที่ ๑,๙๙๐ บาทต่อคน ในระยะเวลา ๒ วัน ๑ คืน ๓) โครงสร้างคณะกรรมการดำเนินงาน มีการแบ่งและจัดสรรคนตามความสามารถ โดยตามโครงสร้าง ประกอบด้วย ประธานกลุ่มมีหน้าที่ในการบริหารจัดการ รองประธานกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยประธาน และในกรณีที่ประธานไม่สะดวก สามารถดำเนินการแทนที่ได้ทันที ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ (การเงิน) มีหน้าที่ในการดูแลร้านค้าส่วนกลาง ทำบัญชีรายรับรายจ่าย ทำกองทุน ฝ่ายประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ในการแจ้งข้อมูลข่าวสารให้คนในชุมชนทราบ ตลอดจนการประสานงานกับหน่วยงานภายนอก ฝ่ายต้อนรับนักท่องเที่ยว เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงมีการบริการน้ำดื่มและกิจกรรมการต้อนรับ และฝ่ายสถานที่ ช่วยในการจัดพื้นที่ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ จะมีการประชุม

กันทุกเย็นวันอาทิตย์ ภายหลังจากการรับนักท่องเที่ยวหรือขายของในตลาดหัวปลีเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ๔) ด้านที่พัก ตั้งอยู่ภายในเขตพื้นที่ตลาดหัวปลี มีการตกแต่งภูมิทัศน์ที่มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ มีความสะอาดและปลอดภัยต่อผู้เข้าพัก หากมาเข้าพักจะต้องแจ้งมายังคุณน้องซึ่งเป็นประธานกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีอัตราค่าบริการห้องละ ๑,๒๐๐ บาท สามารถเข้าพักได้ห้องละ ๒ – ๓ คน รับเฉพาะนักท่องเที่ยวที่มาจากองค์กร และผู้ที่ต้องการมาเรียนรู้เท่านั้น ประเภทของห้องพักมี เพียงคู่จำนวน ๙ ห้อง บ้านหลังใหญ่จำนวน ๑๓ หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวและคณะศึกษาดูงานครั้งละไม่เกิน ๑๕๐ คน ๖) ด้านอาหารพื้นเมือง ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีบ้านพุแค มีการนำทรัพยากร และวัตถุดิบที่พบได้ในชุมชน มาประกอบอาหารตามฤดูกาล ให้นักท่องเที่ยวได้ลิ้มรสชาติอาหารพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ได้แก่ ยำหัวปลี เป็นต้น ซึ่งมีการทำด้วยความสะอาดถูกหลักสุขลักษณะ ในส่วนของภาชนะสำหรับใส่อาหาร มีการรณรงค์ให้รักษ์โลก ด้วยการไม่ใช้พลาสติก ซึ่งมีการใช้วัสดุจากธรรมชาติที่ทำด้วยกาบไผ่ ที่มีความคงทน สามารถล้างแล้วนำกลับมาใช้ซ้ำได้ ๗) การจัดการขยะ ของการท่องเที่ยวชุมชนภายในตลาดหัวปลี มีการจัดให้มีถังขยะประจำจุดต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละจุดจะมี ๒ ถึง ๓ คือ สำหรับขยะทั่วไป และขยะรีไซเคิล และจะมีเจ้าหน้าที่มาดูแลในการเก็บขยะไปเทไว้รวมกัน ทุกตอนเช้า เทียง และประมาณ ๕ โมงเย็น ทุกวัน และจะมีเจ้าหน้าที่จากเทศบาลมาเก็บไปในทุกช่วงเช้ามีดของทุกวัน ๘) การจัดห้องสุขา ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว โดยมีการจัดทำป้ายบอกทางมายังห้องน้ำอย่างชัดเจน และมีห้องน้ำอย่างเพียงพอ แยกเป็นชาย - หญิง ที่สำคัญ คือมีห้องน้ำสำหรับคนพิการ และผู้สูงอายุ ด้วยการทำราวจับภายในห้องน้ำ ให้สามารถเข้าใช้บริการห้องน้ำได้อย่างสะดวก สบายและมีความปลอดภัย ๙) การจัดที่จอดรถ เป็นพื้นที่จอดรถเอกชนสำหรับนักท่องเที่ยว มีอัตราค่าบริการคันละ ๒๐ บาท มีลักษณะเป็นลานจอดรถ สามารถจอดรถได้ทั้งหมดประมาณ ๓๐๐ คัน ๑๐) ด้านการประชาสัมพันธ์ ชุมชนมีการวางแผนด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักโดยการใช้กลยุทธ์ทางการตลาด ในการสร้างแรงจูงใจ และกระตุ้นให้คนเดินทางมาท่องเที่ยว คือการจัดทำป้ายไว้นิลขนาดใหญ่ เกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชนพุแคเพื่อนำมาปักหลักข้างถนน ทั้งขาเข้าและขาออกของเส้นทางสระบุรี – เพชรบูรณ์ เพื่อให้ผู้ที่สัญจรไปมาได้พบเห็น ต่อมามีการประชาสัมพันธ์โดยผ่านช่องทางเพจเฟซบุ๊กด้วยการถ่ายภาพตลาดหัวปลี และบรรยายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนพุแคอย่างต่อเนื่อง และมีการทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์ข้อมูลการท่องเที่ยวสำหรับผู้สนใจ ที่ต้องการทราบข้อมูลโปรแกรมการท่องเที่ยวก่อนที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวได้

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค พบว่า

๑) ครอบครัวยังมีรายได้เพิ่ม : สามารถเห็นได้อย่างประจักษ์ เนื่องจากมีการจัดการในรูปแบบของตลาด คนในชุมชนมีรายได้จากการนำสินค้ามาขาย การทำอาหารเพื่อจำหน่าย และการให้บริการที่พักรที่เป็นส่วนกลาง ทำให้ไม่ต้องย้ายถิ่นฐานไปทำงานต่างถิ่น

๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง : การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนของบ้านพุแคนับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ สร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปีเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่ได้จากการขายสินค้าในตลาด ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการรวมตัวกันทำกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน มีรายได้เสริมจากอาชีพเดิมและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้

๓) การกระจายรายได้ในชุมชน : กิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนของบ้านพุแค สามารถกระจายรายได้อย่างทั่วถึงให้สมาชิกกลุ่ม โดยคนในชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งในส่วนของสมาชิกในการดำเนินงานด้าน

ท่องเที่ยว และประชาชนที่เข้ามาจำหน่ายผลิตภัณฑ์ อาหารพื้นบ้าน ผลผลิตทางการเกษตร และการแสดงความสามารถในการร้องเพลงเพื่อสร้างความสุขให้กับนักท่องเที่ยว

๔) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน : กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน สามารถสร้างความรักความสามัคคี ให้สมาชิกได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความร่วมมือร่วมใจ มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันที่การจัดการเรื่องต่าง ๆ ให้ผ่านไปด้วยดี

๕) สวัสดิการชุมชน: รายได้ที่เกิดจากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนมีการจัดสรรโดยส่วนแรกเป็นการให้สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของสมาชิกกลุ่มที่มาร่วมทำกิจกรรมรับนักท่องเที่ยว เมื่อครบสิ้นปีจะมีการปันผลให้กับสมาชิก นอกจากนี้ยังมีการจัดเป็นสวัสดิการสำหรับสมาชิก หากมีการเจ็บป่วยจะมีการให้ ๕๐๐ บาท เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล และในกรณีที่มีการเสียชีวิต จะมีการร่วมทำบุญให้ศพละ ๕๐๐ บาท

ข้อเสนอแนะ

จากการดำเนินงานท่องเที่ยวชุมชน ประธานและสมาชิกกลุ่มได้มีการระดมความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงอุปสรรคในการดำเนินงานการท่องเที่ยวชุมชน พบว่า ในปัจจุบันผู้นำในการรับนักท่องเที่ยว และเป็นภาคีเครือข่ายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว มีเพียงประธานกลุ่มที่เป็นผู้บรรยายให้ความรู้เพียงท่านเดียว ซึ่งไม่เพียงพอต่อการให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง จำเป็นจะต้องมีการพัฒนาศักยภาพของสมาชิก ด้วยสร้างแกนนำเพื่อพัฒนาเป็นภาคีเครือข่ายในการนำเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กและเยาวชนให้เข้ามา มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น สมาชิกกลุ่มจึงได้มีข้อเสนอเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

๑) ให้ชุมชนส่งเสริมการสร้างแกนนำเด็กและเยาวชนสู่การเป็นภาคีเครือข่าย ในการนำนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในชุมชน พร้อมทั้งมีการบรรยายให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับชุมชน ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้เด็กได้มีจิตสำนึกรักทรัพยากรธรรมชาติและความเป็นชุมชนบ้านพู่แค

๒) ให้รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่มโดยการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านการเป็นภาคีเครือข่ายที่ดี ตลอดจนทักษะของการบรรยายให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจและเข้าใจในการสื่อความหมาย

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ทำให้การท่องเที่ยวชุมชนต้องหยุดชะงักลง จำเป็นต้องรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากสถานที่ในการจัดกิจกรรมหลัก คือพื้นที่ในตลาดหัวปลี มีการปิดตลาดไป นับตั้งแต่เดือนเมษายนจนถึงเดือนมิถุนายน ทำให้สูญเสียรายได้จากการรับนักท่องเที่ยว แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ชุมชนบ้านพู่แคได้พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสในการปรับเปลี่ยนรูปแบบ บุคลิกภาพของสมาชิกด้วยการให้ความสำคัญต่อการรักษาความสะอาดของสินค้า อาหาร และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อการท่องเที่ยว

ภายหลังจากการที่รัฐสามารถผ่อนปรนให้สามารถเปิดตลาด และจัดกิจกรรมรับนักท่องเที่ยวได้ ทางสมาชิกกลุ่มได้ประชุมกันเพื่อหาแนวทางในการป้องกันโควิด ๑๙ สำหรับมาตรการการป้องกันโควิดของการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพู่แค โดยจัดให้มีจุดคัดกรอง และมีเจ้าหน้าที่ประจำจุดเพื่อตรวจวัดอุณหภูมิ นักท่องเที่ยวก่อนเข้ามาท่องเที่ยวในตลาด และมีอ่างล้างมือ พร้อมเจลแอลกอฮอล์สำหรับฆ่าเชื้อโรค ตั้งไว้ให้บริการนักท่องเที่ยวและต้องใส่หน้ากากอนามัยขณะที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวด้วย ในส่วนของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวและสมาชิกที่จำหน่ายสินค้าในตลาด มาตรการในการให้สวมถุงมือ หน้ากากอนามัย และหมวก

สำหรับเก็บผม เป็นวิถีชีวิต แบบ New normal ที่สามารถป้องกันการติดเชื้อได้เป็นอย่างดี และยังคงมีการปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

(๔) กลุ่มท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ)
ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

บริบทชุมชน

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๗ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราชลักษณะของพื้นที่มีส่วนของผืนดินที่งอกยื่นลงไปในทะเลโดยมีขนาดของพื้นที่เพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีพื้นที่ มีขนาดเพิ่มขึ้น ทางชาวบ้าน องค์กร หน่วยงาน และนักเรียน นักศึกษา ได้มีการร่วมกันในการปลูกป่าชายเลนอยู่ทุกๆปีโดยมีการเลือกพันธุ์โกงกางลำพุดต้นจากและตลอดจนพันธุ์พืชที่สามารถเจริญงอกงามได้ดีในพื้นที่น้ำกร่อยได้มีการขยายพื้นที่ปลูกอยู่ตลอดทุกปีโดยมีพื้นที่รวมโดยประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าไร่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยอยู่ในพื้นที่ ของ หมู่ ๗ และ หมู่ ๑๔ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ด้วยลักษณะพื้นที่ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์เป็นแหล่งอาหารเป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติเพื่อเป็นตัวช่วยป้องกันการกัดเซาะตามแนวชายฝั่งทะเลจาก ป่าโกงกางที่มีส่วนเพิ่มขึ้นทุกปีโดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่สามารถที่จะมีพันธุ์ปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารตลอดจนสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ได้เป็นอย่างดีทั้งนี้ด้วยประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีต่อชุมชนต่อชาวบ้านที่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่มีอยู่ในพื้นที่

ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี ๒๕๕๕ ได้มีชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง ที่มีสมาชิก จำนวน ๘ คน ได้รวมตัวกันในนามกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเห็นความสำคัญของทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีอยู่ใกล้ตัวโดยมีส่วนร่วมทุกฝ่าย เพื่อสร้างมาตรฐานในการจัดการบริการนักท่องเที่ยว และเพิ่มกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งจะสามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้กับชุมชน การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับชุมชนต่อบุคคลภายนอก

กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๗ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราชตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการมา ได้รับการสนับสนุนจากชุมชน องค์กรบริหารส่วนตำบลท่าศาลา หน่วยงานราชการและองค์กรธุรกิจ สถาบันการศึกษาให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา จนสามารถสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ภายใต้ทรัพยากรที่เรามี และดำเนินการตามแนวทางการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติบนพื้นฐานต้นทุนภายในชุมชน เช่น การเชิญชวนบรรณรงค์ปลูกป่าโกงกาง และช่วยกันดูแลการสร้างที่อยู่ให้ปลา สร้างบ้านให้ปู จัดทำสะพานขนาด ๕๐ เมตร เพื่อศึกษาระบบนิเวศน์ป่าชายเลน การสาธิตการทำประมงชายฝั่ง และมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชม นักเรียนนักศึกษาจะมาเรียนรู้ตลอดมา

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้จัดตั้งขึ้น ในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๗ เพื่อเป็นการยกระดับการบริหารจัดการภายในกลุ่มให้เป็นระบบมากขึ้นและจะช่วยให้สามารถสร้างการรับรู้การจัดการท่องเที่ยวได้เพิ่มขึ้น และยังคงดำเนินกิจการภายในชุมชนเพื่อช่วยเหลือและพัฒนาอาชีพภายในชุมชนต่อไป

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ : นโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทย ๔.๐ โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) เป็นสิ่งที่รัฐบาลเน้นว่าจำเป็นต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ แต่อุปสรรคสำคัญของ

วิสาหกิจชุมชน คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน โดยปัจจุบัน แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย แผนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) มีเป้าหมายหลักร่วมกัน ดังนี้ ๑) เพิ่มความสำคัญของ SME ในระบบเศรษฐกิจ และผลักดันให้ SMEs เป็นหนึ่งในกลไกหลักในการสนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ๒) เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของ SMEs โดยดูตั้งแต่การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ไปจนถึงการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ SMEs ฐานราก และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและการสร้างรายได้ ๔) สร้างผู้ประกอบการ SMEs รุ่นใหม่และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ อันจะช่วยให้เกิดการเกื้อหนุนแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเพิ่มอำนาจในการต่อรองมากขึ้น

ทางกลุ่มมองว่า ปัจจัยภายนอกที่สำคัญคือ หน่วยงานสถาบันการศึกษาที่เข้ามาให้ความรู้และศึกษาวิจัย ตั้งแต่ระดับการศึกษาข้อมูลชุมชนซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นจากสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นฐานในการให้ความรู้ชุมชนเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน และหนุนเสริมเรื่องการรวมกลุ่มของชุมชน รวมทั้งนโยบายที่ส่งเสริมเรื่องเกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน ที่ทำให้เกิดการกระจายรายได้ให้กับชุมชนท่องเที่ยวต่างๆ ทั่วประเทศ รวมทั้งบ้านแหลมโฮมสเตย์ด้วย

๒) **หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม :** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการส่งเสริมจากสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานนครศรีธรรมราช สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครศรีธรรมราช สำนักงานประมงจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา พัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานภาคเอกชน มาส่งเสริม เช่น SCG แซฟร่อน เป็นต้น

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๑) **ทุนชุมชน :** ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน คือ กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ตั้งอยู่ที่ หมู่ ๗ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราชลักษณะของพื้นที่มีส่วนของผืนดินที่งอกยื่นลงไปในทะเล โดยมีขนาดของพื้นที่ได้มีการขยายพื้นที่ปลูกอยู่ตลอดทุกปีโดยมีพื้นที่รวมโดยประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าไร่ และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยอยู่ในพื้นที่ ของ หมู่ ๗ และ หมู่ ๑๔ ต.ท่าศาลา อ.ท่าศาลา จ.นครศรีธรรมราช ด้วยลักษณะพื้นที่ดังกล่าวทำให้ชาวบ้านได้รับประโยชน์เป็นแหล่งอาหารเป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ตามธรรมชาติเพื่อเป็นตัวช่วยป้องกันการกัดเซาะตามแนวชายฝั่งทะเล จากป่าโกงกางที่มีส่วนเพิ่มขึ้นทุกปีโดยพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งขยายพันธุ์สัตว์น้ำให้กับชาวบ้านในพื้นที่ที่สามารถที่จะมีพันธุ์ปลาเพื่อเป็นแหล่งอาหารตลอดจนสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัว ได้เป็นอย่างดีทั้งนี้ด้วยประโยชน์ของป่าชายเลนที่มีต่อชุมชนต่อชาวบ้านที่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าชายเลนที่มีอยู่ในพื้นที่

ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ลักษณะเฉพาะถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะกลุ่มชุมชนในเรื่องของงานประเพณี อาหารการกิน การแต่งกาย และภาษาถิ่น ของเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแหลมโฮมสเตย์เป็นชุมชนมุสลิมนิกายซุนนี ที่ถือปฏิบัติศาสนกิจอย่างเคร่งครัด และมีการปลูกจิตสำนึกให้ใช้ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สมาชิกภายในชุมชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือเผื่อแผ่ มีโรงเรียนตาดิกา และโรงเรียนสอนศาสนา ให้กับผู้สนใจโดยทั่วไป สมาชิกในชุมชนจะรู้จักกันเกือบทั้งหมด ทำให้ชุมชนเข้มแข็งและพร้อมในการ

ดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่ละด้านมีอัตลักษณ์ มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น ชุมชนมุสลิมบ้านแหลม เป็นชุมชนที่มีทุนทางธรรมชาติ และเป็นชุมชนมุสลิมที่มีความรัก สามัคคี เป็นสังคมพึ่งพา การจะขับเคลื่อนชุมชนจากความไม่รู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวของคนในชุมชน

๒) การบริหารจัดการกลุ่ม : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้จัดตั้งขึ้น ในวันที่ ๒๑ เมษายน ๒๕๕๗ เพื่อเป็นการยกระดับการบริหารจัดการภายในกลุ่มให้เป็นระบบเพิ่มมากขึ้นโดยมีนายทักษิณ หมินหมั่น เป็นประธาน

๓) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม : ชุมชนบ้านแหลมได้ก่อตั้งขึ้นมาโดยใช้ชื่อเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) โดยชุมชนได้ดำเนินการ ดังนี้ ๑) ตั้งคณะทำงาน (Facilitator) โดยการลงมติจากคนในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่การทำงาน ได้แก่ ฝ่ายบริการเรือ ฝ่ายบริการอาหาร ฝ่ายบริการบ้านพัก ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ ฝ่ายรักษาปลอดภัย ฝ่ายซ่อมบำรุง เป็นต้น ๒) มีการจัดบันทึกเรื่องราวของชุมชน (Community Historian) ที่สามารถถ่ายทอดเรื่องราวจากรุ่นสู่รุ่น โดยการมอบหมายให้แต่ละคนที่มีความรู้ความเข้าใจในประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาถ่ายทอดและบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ได้แก่ ด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ ๓) มีสมาชิก (Member) มีสมาชิกที่พร้อมสนับสนุนการดำเนินงาน นอกเหนือจากภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ๔) มีหน่วยงานในท้องถิ่นให้การสนับสนุน (Sponsor) เช่น องค์การบริหารส่วนตำบลหน้าทับ โรงเรียน สถาบันการศึกษา และหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนข้อมูลด้านวิชาการ และงบประมาณ ๕) มีปราชญ์ชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมป่าชายเลน ด้านทรัพยากรทางทะเล ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น (Expert) ที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ให้นักท่องเที่ยวและให้กับลูกหลานในชุมชน ๖) มีการจัดทำข้อปฏิบัติและกติกาของชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยวจากมติของสมาชิก

นอกจากนั้น กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ได้เข้าร่วมและรวมตัวเป็นเครือข่ายกับชุมชน ทั้งภายในจังหวัด และต่างจังหวัด อีกทั้งได้เข้าร่วมกับสมาคมท่องเที่ยวชุมชนภาคใต้ เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน ได้แก่ ๑) เข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผล รายงานความก้าวหน้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายคีรีวง ปากพนัง เขารามโรม และวัดธาตุน้อย ๒) เข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปผล รายงานความก้าวหน้า แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสมาคมท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ๓) แสดงสินค้าและจัดนิทรรศการกับเครือข่ายและสมาคมท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคใต้ ตามกำลังของชุมชน

ส่วนในการเชื่อมโยงเครือข่ายได้มีการดำเนินงานในกิจกรรมท่องเที่ยว ดังนี้ เช่น การขายโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกัน ส่งต่อนักท่องเที่ยว คิดโปรแกรมการท่องเที่ยวร่วมกัน หาดลาดการท่องเที่ยวร่วมกัน และนอกเหนือจากการเชื่อมโยงเครือข่ายแล้ว ได้มีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานราชการเพื่อขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จาก กรมการท่องเที่ยว การขอความอนุเคราะห์พันธุ์สัตว์น้ำ จากสำนักงานประมงจังหวัด การขอความอนุเคราะห์นักวิชาการมาให้ความรู้ จากสถาบันการศึกษาต่างๆ เป็นการขับเคลื่อนทั้งในส่วนของกลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ สามารถเรียนรู้ระบบงานและมีเครือข่ายในการทำงานเพื่อเสริมศักยภาพด้านการท่องเที่ยวได้มากยิ่งขึ้น

๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ซึ่งเดิมกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนประกอบด้วย ๑) กิจกรรมการปลูกป่าชายเลนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ บนพื้นที่ ๕,๐๐๐ ไร่

สิ่งที่ได้ทำ ตลอดระยะเวลา ๓ ปี ที่ผ่านมามีการปลูกป่า เป็นต้นโกงกาง ทั้งหมด ๙,๐๐๐ กว่าต้น ได้มีการซ่อมแซมป่าชายเลน ๑,๕๐๐ ต้น ๒) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ป่าชายเลนแหล่งเรียนรู้ ระบบนิเวศน์ของป่าชายเลน สิ่งที่ได้ทำ กิจกรรมการชมวิถีชีวิตชาวประมง การจับปลาชายฝั่งของเรือประมงขนาดเล็ก ทดลองใช้อุปกรณ์หาปลาของชาวประมง สิ่งที่ชุมชนร่วมมือกันทำ ได้กันทำได้แก่ จัดทำท่องเที่ยวเรียนรู้การออกทะเลหาปลา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจวิถีชีวิตชาวประมง อนุรักษ์การไม่ซื้อไม่ขาย ไม่กินปูไข่นอก และปลาในฤดูวางไข่ อนุรักษ์ไม่ จับ ปูแสม ในป่าชายเลนในฤดูวางไข่ รวมทั้งปูตัวเล็ก ๓) กิจกรรมชมนก นานาพันธุ์ ตามฤดูกาล ที่มีนกประจำถิ่น และนกพลัดถิ่นมาอาศัยระบบนิเวศน์ป่าชายเลน และอนุรักษ์ห้ามชาวบ้านดักนกด้วยตาข่าย ๔) กิจกรรมสปาโคลนทะเลบำบัด การเล่นกีฬา บนโคลน การเล่นเกมบนถาดหินเล่นหาหอย ๕) กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรในทะเล สร้างบ้านให้ปูสร้างที่อยู่ให้ปลา ๖) กิจกรรมอนุรักษ์ไม่กินปูไข่ และรับบริจาคปูไข่จากเรือและชาวบ้านทั่วไปเพื่อนำไปละลายไข่ในบริเวณบ้านปูบ้านปลา

ปัจจุบันได้พัฒนาต่อยอดกิจกรรม ประกอบด้วย โปรแกรมการท่องเที่ยวใหม่ นั้นได้มุ่งเน้นการเรียนรู้ชุมชน โดยการปรับตัวของนักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนมุสลิม การเคารพในศาสนาอิสลาม และการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้จากปราชญ์ชุมชนและลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ความน่าสนใจของชุมชนอยู่ที่กิจกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ มาเรียงร้อยจนสร้างเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยว เช่น ๑) กิจกรรมสร้าง บ้านปลากุ้งบ้านปู ๒) กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ๓) กิจกรรมเพาะพันธุ์ต้นโกงกาง ๔) กิจกรรมปล่อยสัตว์ทะเล ๕) กิจกรรมชมหิ่งห้อย ๖) กิจกรรมทำอาหารหารพื้นบ้าน ๗) กิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๘) ลิ้มลองอาหารทะเลสดตามฤดูกาล ๙) วิธีการจับปลาหาปลาของเรือประมงขนาดเล็ก ๑๐) ชมโลมาสีชมพู ออกหาอาหารปลา ๑๑) แหล่งผลิตกรงนกรงปรอทหัวจุกที่ส่งขายออกไปทั่วประเทศ ๑๒) บ้านรังนกแหล่งเรียนรู้ ๑๓) สืบงานภูมิปัญญาจากหางอวน ๑๔) ชมหิ่งห้อย ๑๕) สปาโคลน

กระบวนการดำเนินงาน

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) นั้นถือว่า ทูททรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ ถือได้ว่าเป็นแหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์ทั้งเรื่องของป่าไม้และสัตว์ทะเล ส่วนทุนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต ถือเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนที่โดดเด่น คือ เป็นชุมชนมุสลิม และทุนทรัพยากรบุคคล เป็นทรัพยากรที่เสริมให้กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ยังมีการเชื่อมสัมพันธ์กับ เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายฯ เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่าย การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่และเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้และทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน โดยอาศัยทุนทางทรัพยากรในชุมชนเป็นโจทย์การเรียนรู้ เช่น สปาโคลน สาดเลน อาหารพื้นบ้านที่มีเฉพาะในท้องถิ่น ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ นำเสนอผ่านทางโปรแกรมการท่องเที่ยวทางเลือก เพื่อมุ่งให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ

๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การต่อยอด : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน มีดังนี้ ๑) จัดอบรมเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้ดำเนินการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน การจัดการชุมชน ศักยภาพการท่องเที่ยว วัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวชุมชน และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชนและถอดบทเรียนศักยภาพชุมชน

ตามแนวทางของกรมการท่องเที่ยว ๒) จัดอบรมเรื่องโฮมสเตย์ ได้ดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการจัดจัดการโฮมสเตย์ หลักการจัดการ รูปแบบการจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ชุมชนสามารถจัดการโฮมสเตย์ได้ตามแนวทางของกรมการท่องเที่ยว ๓) จัดอบรมเรื่องการบริหารด้านการท่องเที่ยวและความปลอดภัย ได้ดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจในการบริการ ได้แก่ การต้อนรับ การดูแลนักท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นความปลอดภัยที่ชุมชนต้องตระหนักเป็นอย่างแรกในการบริการด้านการท่องเที่ยว ๔) จัดอบรมเรื่องการเขียนโปรแกรมท่องเที่ยว ได้ดำเนินการให้ความรู้ความเข้าใจในการเขียนโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ชุมชน ตลอดจนคิดคำนวณค่าใช้จ่ายสำหรับนักท่องเที่ยว ๕) การปรับภูมิทัศน์ด้านการท่องเที่ยว ได้ดำเนินการให้คำแนะนำการปรับพื้นที่ให้มีความสวยงาม จัดโซนเพื่อบอกแต่ละจุด และการกำหนดกิจกรรม การปรับปรุงห้องน้ำ ห้องครัว การขุดลอกคลองเพื่อเลี้ยงปลา ตลอดจนปรับปรุงขนำกลางทะเลให้มีความแข็งแรงเมื่อนักท่องเที่ยวไปสปาโคลน

๓) *ผลิตภัณฑ์ชุมชน* : การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไบโกลาน โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพิ่มมูลค่าของสินค้า การแกะเนื้อปู จัดหาผู้รับซื้อ เพื่อให้ได้ในราคาที่ยุติธรรม และสร้างรายได้เพิ่มขึ้น การผลิตเครื่องแกง นำสินค้าออกขายในงาน โอท็อป ระดับ จังหวัด และสนับสนุนให้ชาวบ้านผลิตวัตถุดิบภายในชุมชน ทำให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น เช่น การปลูกตะไคร้ พริก ขมิ้น เป็นต้น การผลิตทรงนก สร้างอาชีพและจัดหาตลาดเพิ่มเติม และ จัดหาแบบใหม่ๆ เพื่อพัฒนา ผลิตภัณฑ์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางทะเล คือ กะปิ ปลาจิ้งจั้ง การทำปลาร้า ปลาแห้ง ใช้วัตถุดิบภายในหมู่บ้าน ที่ล้นตลาด เพื่อยืดอายุอาหารทะเลให้สอดคล้องกับตลาดผู้บริโภค

ผลิตภัณฑ์ชุมชน ปัจจุบัน ได้แก่ สบูโคลน ทริทเมนท์หมักหมมโคลน มาร์คหน้าโคลน ครีมล้างหน้าโคลน

๔) *การตลาด* : จากนโยบายภาครัฐมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีไทย ควบคู่กับการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว สอดคล้องกับที่กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ ได้รวมตัวเป็นเครือข่ายกับอีก ๔ ชุมชน โดยมีเชิงวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งเครือข่ายฯ เพื่อประสานความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกเครือข่ายฯ ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการตลาดจะเป็นการตลาดแบบส่งต่อนักท่องเที่ยวระหว่างชุมชนสมาชิก ซึ่งเป็นทั้งผู้จัดจำหน่ายแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนตนเอง และเป็นผู้จัดจำหน่ายแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆภายในเครือข่าย เนื่องจากปัจจุบันการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนรักษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิต กำลังได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวและมีแนวโน้มมากขึ้น ขณะเดียวกันด้านการจัดการต้องคำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมุ่งเน้นสิ่งแวดล้อมและฐานทรัพยากรของพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสำคัญ การนำชุมชนออกสู่ตลาดเพื่อให้นักท่องเที่ยวรู้จัก ถือเป็นความท้าทายของที่ปรึกษาเป็นอย่างมากเพราะต้องคำนึงถึงความพร้อมของชุมชน กลุ่มเป้าหมาย ช่องทางการตลาด ประเด็นนี้ได้นำเสนอผ่านกรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และหน่วยงานอื่นๆ โดยผ่านการทดลองเที่ยวจากคนหลากหลายอาชีพ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบการ หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน นักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ

๕) *การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการจัดทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อบอกลูกค้า นั้น จะมีการใช้สื่อออนไลน์ และเครือข่ายการท่องเที่ยวเป็นหลัก เพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้อย่างรวดเร็ว และสามารถสอบถามได้โดยตรงตลอดระยะเวลาการขับเคลื่อนชุมชนเพื่อเปิดให้นักท่องเที่ยวมาเรียนรู้ และท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กว่า ๓ เดือน ในการคิดและพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มาถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ การทดลองเที่ยว และ

การประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีผู้แทนจากสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และผู้แทนจากกรมการท่องเที่ยว ได้ลงพื้นที่เพื่อเที่ยวเสมือนจริงตามโปรแกรมที่ได้คิดและพัฒนา เพื่อเปิดเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ผลจากการดำเนินงานขับเคลื่อนชุมชนนั้น ชุมชนสามารถตอบโจทย์การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ในทุกองค์ประกอบทั้งการจัดการความรู้ การจัดอบรม การสร้างโปรแกรมนำเที่ยว การถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่น และกลุ่มอาชีพ อีกทั้งการขับเคลื่อนชุมชนได้รับความร่วมมือและความสนใจจากสมาชิกในชุมชน ซึ่งมีบางประเด็นที่ต้องปรับปรุงแก้ไขเช่นการกำจัดขยะ การแยกขยะ เป็นต้น

๖) *การบริหารจัดการ*: กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้มีการบริหารจัดการกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เน้นการขอความร่วมมือมากกว่าการสั่งการ โดยเน้นเกี่ยวกับการพบปะพูดคุยแต่ละคน โดยประธานกลุ่มจะเรียกมาพูดคุยเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าในกรณีเกิดปัญหาข้อร้องเรียนจากนักท่องเที่ยว เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขของแต่ละส่วนงาน ส่วนการดำเนินการประชุมส่วนใหญ่จะไม่เป็นทางการ และแก้ไขปัญหาเฉพาะที่มีความสำคัญเร่งด่วน และเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิกเป็นหลัก

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม* : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมีผลต่อการพัฒนารายได้ให้แก่คนในชุมชนระดับครัวเรือน ได้แก่ ฝ่ายบริการเรือนำเที่ยว ฝ่ายบริการอาหาร ฝ่ายบริการบ้านพัก ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ ฝ่ายรักษาปลอดภัย ฝ่ายซ่อมบำรุง ทำให้สมาชิกในครอบครัวของคนในชุมชนมีรายได้เพิ่มจากการทำอาชีพประมง และแม่บ้าน

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง*: ทางด้านเศรษฐกิจชุมชนพบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนเป็นส่วนที่มีความสำคัญ ซึ่งผู้นำชุมชนกล่าวว่า

“ทางกลุ่มได้ซื้อวัตถุดิบในการทำอาหารจากร้านค้าในชุมชนเพื่อให้เกิดการหมุนเวียนรายได้ในระดับชุมชน เช่น อาหารทะเล จากชาวประมงในชุมชน เครื่องแกง วัตถุดิบในการปรุงอาหารจากร้านค้าในชุมชน”

ทำให้ประชาชนในชุมชนมีรายได้เกิดการหมุนเวียนในชุมชนและยังทำให้เกิดความไว้วางใจจากนักท่องเที่ยวเนื่องจากอาหารที่นำมาปรุงให้นักท่องเที่ยวเป็นสินค้าและวัตถุดิบจากชุมชนที่เน้นความสะอาด สดใหม่ ปลอดภัย ส่วนด้านที่พักก็จะกระจายหมุนเวียนตามบ้านของคนในชุมชน ที่ได้จัดลำดับไว้

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน*: เศรษฐกิจระดับชุมชน นั้นพบว่าได้มีความสอดคล้องกับการกระจายรายได้ในระดับชุมชนเนื่องจากมีผลต่อการกระจายรายได้ให้กับส่วนต่างๆที่ประกอบกันเป็นการท่องเที่ยวระดับชุมชนได้แก่ คนขับเรือ แม่ค้า ผู้จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน บ้านพัก ที่พัก และร้านค้าชุมชน

๔) *ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน* : ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนในอดีตนั้น ยังเป็นแบบต่างคนต่างทำและไม่ได้กันรวมกลุ่มกัน แต่เนื่องจากการเกิดการทำเรื่องเกี่ยวกับการท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบโฮมสเตย์ขึ้นทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจเพื่อเข้าร่วมในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคี ร่วมกันมากขึ้น การให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมกันพัฒนาบ้านเกิดของตนเองเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวกัน ผู้ชุมชน กล่าวว่า

“กรณีคนในชุมชนเขามีรายได้เข้ามาแล้ว ท้องอิม ลูกๆมีเงินไปโรงเรียน ก็สามารถคิดหรือทำเรื่องอื่นๆที่เป็นส่วนรวมได้มากกว่า และทำให้ครอบครัวไม่มีปัญหา การขอความร่วมมือก็สำเร็จ จากอดีตที่ชาวบ้านมอง

ว่า การท่องเที่ยวชุมชนไม่น่าจะไปได้ เด๋วมันก็หยุดทำต่อ แต่เมื่อภายหลังทำได้สำเร็จ มีชื่อเสียง ทำให้คนเกิดความรู้สึกทวงแค้นชุมชนตนเองมากขึ้น เนื่องจากชุมชนเป็นที่รู้จักจากคนภายนอกชุมชนทั่วประเทศ การจะทำอะไรที่เกิดความเสื่อมเสียในชุมชน ไม่มีคนกล้าทำ เพราะเป็นการทำลายชื่อเสียงชุมชนตนเอง หรือทูปหม้อข้าวตนเอง”

๕) **สวัสดิการชุมชน :** กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ได้ดำเนินการคิดเกี่ยวกับ การจัดสวัสดิการในระดับชุมชนให้แก่สมาชิก รวมทั้งผู้ประกอบการร่วม เพื่อให้ได้ร่วมกันเก็บออมเงินในยามฉุกเฉิน จากรายได้ที่เกิดจากการทำการท่องเที่ยวในระดับชุมชนขึ้น เมื่อฝากแล้วห้ามถอนในระยะเวลา ๑ ปี หรือจนถึงฤดูกาลมรสุมที่ไม่สามารถถอนออกเรือทำประมงได้ และทำเป็นกองทุนสวัสดิการให้กับสมาชิก ในช่วงวิกฤติโควิด ก็สามารถนำเงินออมดังกล่าวมาให้กับสมาชิกไว้ใช้จ่ายในภาวะฉุกเฉินได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) เสนอว่าปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ปัญหาการคัดกรองนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนหลายระดับ เช่น นักท่องเที่ยวต่างชาติ นักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ นักท่องเที่ยวชาวจีน นักท่องเที่ยวประจำ และจำนวนการรองรับนักท่องเที่ยวที่มีจำกัดเนื่องจากชุมชนรองรับได้จำนวนจำกัด การบอกปฏิเสธกลุ่มนักท่องเที่ยว ปัญหาการบริการนักท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อมคนในชุมชน เป็นต้น และทางกลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิถีวัฒนธรรม อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นให้ดำรงอยู่อีกทั้งทุกภาคส่วน จะต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติและเรียนรู้กระบวนการทางสังคม ควบคู่กับการพัฒนาคนและองค์กรชุมชนมากขึ้น และควรมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสม เช่น ระบบสื่อความหมายหรือด้านอื่นๆตามเหมาะสมและตามความจำเป็น เพื่อให้สามารถเปิดรับนักท่องเที่ยวเพื่อมาเรียนรู้ในกิจกรรมท่องเที่ยว

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

มุมมองจากผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของ โควิด ๑๙ ทางกลุ่มได้มีมุมมองในเชิงบวกมากกว่าผลเสียหรือผลกระทบ

ส่วนผลกระทบนั้น คือรายได้เสริมจากการเข้ามาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว รายได้เสริมในระดับชุมชน เช่น คนขับเรือ หรือบ้านพัก รวมทั้งร้านค้าในชุมชน

ส่วนทางออกในการแก้ไขปัญหา คือ การประชาสัมพันธ์ขายสินค้าชุมชนผ่านทางช่องทางออนไลน์ และได้รับการสนับสนุนจากนักท่องเที่ยวที่เคยเข้ามาพักในชุมชนเป็นอย่างดี

มุมมองเชิงบวกคือ ถึงแม้จะมีสถานการณ์วิกฤติเกี่ยวกับโรคระบาดเข้ามาแต่คนในชุมชนยังคงดำรงชีวิตได้ โดยไม่มีผลกระทบมากนัก เช่น ชาวประมงยังออกเรือหาปลา และยังได้ราคาที่ดีกว่าปกติเนื่องจากการสั่งอาหารทะเลจากคนภายนอกชุมชน เข้ามาประกอบกับราคาน้ำมันที่ราคาลดลงในช่วงนั้นทำให้ต้นทุนของชาวประมงลดลงทำให้รายได้มีเพิ่มมากขึ้น

นอกจากนั้นทางกลุ่มมีมุมมองว่า การเจอกับปัญหาวิกฤติทำให้เกิดโอกาส เช่น การ Restart ระบบการทำงานของกลุ่มได้มีการพักเพื่อปรับปรุง รวมทั้งการหาช่องทางโอกาสในการขายสินค้าชุมชนผ่านระบบออนไลน์ ทำให้เกิดรายได้เสริมจากรายได้การท่องเที่ยว

ข้อมูลกลุ่ม : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนอนุรักษ์ป่าชายเลนบ้านแหลมโฮมสเตย์ (บ้านหน้าทับ) ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประธานกลุ่ม : นายทักษิณ หมินหมั่น เบอร์โทร : ๐๖๕๕๑๓๗๒๗๓

ผลการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการท่องเที่ยวชุมชน

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพู่แค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
<p>ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก</p>	<p>๑.นโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น</p> <p>๒.ภาคส่วนราชการทั้งหน่วยงานส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริม ได้แก่</p> <p>๑) กรมการพัฒนาชุมชน เป็นหมู่บ้าน OTOP นวัตกรรม ๒) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) การส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ๓) ส่วนราชการจังหวัดลำพูน สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์และแถลงข่าว ๔) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน</p>	<p>๑. กระแสการท่องเที่ยวชุมชน วิถีชุมชนการพักอาศัยในรูปแบบโฮมสเตย์</p> <p>๒. ภาครัฐมีนโยบายมุ่งพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง การกระจายรายได้ลงสู่ชุมชน</p> <p>๓. การสนับสนุนจากภาคีต่างๆทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ให้ความรู้ การบริหารจัดการ เงินทุนกู้ยืม และจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์</p>	<p>๑.นโยบายในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การพัฒนาพื้นที่ของชุมชน ยกย่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การประชาสัมพันธ์ และการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว</p> <p>๒.หน่วยงานที่มีส่วนร่วมและให้การสนับสนุน ๑) กรมการพัฒนาชุมชน ให้ความรู้ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดทำแผน พับ ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางเว็บไซต์ การพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ชุมชน การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>๒) สำนักงานเกษตร การเกษตรปลอดภัย แปรรูปผลิตภัณฑ์ ๓) สำนักงานอุตสาหกรรม ให้</p>	<p>๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ วิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานราก รวมทั้งนโยบายที่ส่งเสริมเรื่องเกี่ยวกับท่องเที่ยวชุมชน</p> <p>๒.สถาบันการศึกษา เข้ามาให้ความรู้และศึกษาวิจัย ตั้งแต่ระดับการศึกษา ข้อมูลชุมชน หนุนเสริมเรื่องการรวมกลุ่มของชุมชน</p> <p>๓. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานประมงจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา พัฒนาชุมชนจังหวัดนครศรีธรรมราช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และหน่วยงานภาคเอกชน มาส่งเสริม เช่น SCG แชนพรีออน</p>

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพุแค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
	ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม		ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ๔) สำนักงานสาธารณสุข ให้ความรู้ด้านสุขอนามัย การรักษาความสะอาด การจัดการขยะ การประกอบอาหารที่ถูกหลักอนามัย ๕) สำนักงานพาณิชย์ การประชาสัมพันธ์ การท่องเที่ยว การควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าชุมชน ๖) มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี จังหวัดลพบุรี องค์กรความรู้เกี่ยวกับการจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยว ตลอดจนการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านการจัดการการท่องเที่ยว	
ปัจจัยภายใน	๑. ทูนทางวัฒนธรรม แหล่งวัฒนธรรมชาวไทลื้อ สะท้อนผ่านภาษา การแต่งกาย อาหาร ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม ๒. บทบาทผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นทั้งผู้นำทางการและผู้นำ	๑. ทูนทางสังคม วิถีชีวิตแบบสโลว์ไลฟ์ วัฒนธรรมและประเพณี ถนนคนเดินเชียงคาน แก่งคุดคู้ ภูทอก ๒. การบริหารจัดการ การประชุมร่วมกัน ข้อตกลงเพื่อเป็นหลักปฏิบัติร่วมกัน การแก้ไขปัญหาชุมชน๓)	๑. ผู้นำมีความเสียสละ มีความรู้ ความคิด และมีวิสัยทัศน์ที่ดี ๒. การมีส่วนร่วม และความสามัคคีของคนในชุมชน ๓. การมีเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชน สวนพฤษศยศาสตร์ภาค	๑. ทูนชุมชน ทูนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในชุมชน ทูนทางวัฒนธรรม ๒. การบริหารจัดการกลุ่ม ๓. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม เครือข่ายอนุรักษ์ป่าชายเลน มี

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพุแค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
	<p>ชุมชนตามธรรมชาติ และมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนกลุ่มต่างๆ</p> <p>๓. การบริหารจัดการกลุ่ม การต่อยอดและเชื่อมโยงกับพื้นที่ใกล้เคียง พัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน การร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน</p> <p>๔. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม การรับรู้ปัญหาและช่วยกันดำเนินกิจกรรม</p> <p>๕. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมต่อยอดจากหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และมีผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม</p>	<p>ความสมัครสมานสามัคคีกันของกลุ่มโฮมสเตย์ การพูดคุยและหารือ การทำงานร่วมกันเป็นทีม</p>	<p>กลาง ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์</p> <p>๔. มีการพัฒนาต่อยอดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง</p>	<p>การจัดบันทึกเรื่องราวของชุมชน มีสมาชิก มีหน่วยงานในท้องถิ่นให้การสนับสนุน มีปราชญ์ชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม ป่าชายเลน ด้านทรัพยากรทางทะเล ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดทำข้อปฏิบัติและกติกาของชุมชนสำหรับนักท่องเที่ยว</p> <p>๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ป่าชายเลน แหล่งเรียนรู้ ระบบนิเวศน์ของป่าชายเลน กิจกรรมชมนก กิจกรรมสปาโคลนทะเลบำบัด กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรในทะเล กิจกรรมธรรมชาติไม่กินปูไข่</p>
กระบวนการดำเนินงาน	<p>๑. แหล่งเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน แหล่งเรียนรู้อาชีพ</p> <p>๒. ผลิตภัณฑ์ชุมชน เช่น ผ้าทอไทย ลื้อ สมุนไพรไทย</p>	<p>๑. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด กระทรวงอุตสาหกรรม</p> <p>๒. กิจกรรมการท่องเที่ยว การเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น อัตลักษณ์ของ</p>	<p>๑. แหล่งเรียนรู้ เช่น แหล่งเรียนรู้ ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์ แหล่งเรียนรู้สวนพฤกษศาสตร์ภาคกลางพุแค แหล่งเรียนรู้ตลาดหัว</p>	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ทุนทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ ทุนทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิต ทุนทรัพยากรบุคคล</p>

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพุแค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
	<p>๓. กิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น พิธีบายศรีสู่ขวัญ การตัดตุง เครื่องจักสานจากไม้ไผ่ และการละเล่นพื้นบ้าน</p> <p>๔. การบริหารจัดการ มีการประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การจัดการแหล่งเรียนรู้ การให้ข้อมูลความรู้ สนับสนุนบริการอาหารและที่พักแก่นักท่องเที่ยว</p> <p>๕. การประชาสัมพันธ์ ช่องทางออนไลน์ หน่วยงานภาครัฐจัดแถลงข่าว มีเพจการท่องเที่ยวชุมชน</p>	<p>ชุมชน การแสดงพ็อนรำ การบายศรีสู่ขวัญ</p> <p>๓. การบริหารจัดการ การรับนักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมต่างๆ บริหารจัดการอย่างเท่าเทียมและยุติธรรม สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น</p>	<p>ป्ली แหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่</p> <p>๒.ผลิตภัณฑ์ชุมชน ลาบหัวปลี ขนมหูกี้กระเจียบ ซาลาเปาไส้กล้วยหอม น้ามะขามป้อม นมข้าวสาคุ ไอศกรีมลูกหม่อน มะพร้าวพวง กะหรี่ปั๊พ</p> <p>๓. กิจกรรมการท่องเที่ยว การต้อนรับนักท่องเที่ยว ให้ข้อมูลพร้อมทั้งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในชุมชน กิจกรรมแฮย์รูปู วิถีชีวิตของคนในชุมชน กิจกรรมกินน้ำไฟในสวน</p> <p>๔. การบริหารจัดการ เช่น ๑) การจัดการท่องเที่ยว ๒) รูปแบบกิจกรรม ๓) ด้านที่พัก ๔) ด้านอาหารพื้นเมือง ๕) การจัดการขยะ ๖) การจัดห้องสุขา ๗) การจัดที่จอดรถ ๗) ด้านการประชาสัมพันธ์</p>	<p>๒. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การท่องเที่ยว การให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เรื่องโฮมสเตย์ การบริการด้านการท่องเที่ยวและความปลอดภัย เรื่องการเขียนโปรแกรมท่องเที่ยว การปรับภูมิทัศน์ด้านการท่องเที่ยว</p> <p>๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากใบลาน การแกะเนื้อปู การผลิตเครื่องแกง การผลิตทรงนก การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางทะเล สบู่โคลน ตรีทเม้นท์หมักผมโคลน มาร์คหน้าโคลน ครีมล้างหน้าโคลน</p> <p>๔. การตลาด ช่องทางการตลาด</p> <p>๕. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การใช้สื่อออนไลน์ และเครือข่ายการท่องเที่ยว การคิดและพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว การประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยว</p>

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพุแค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
				๖. การบริหารจัดการ การบริหารจัดการกลุ่มอย่างไม่เป็นทางการ เน้นการขอความร่วมมือ การพบปะพูดคุยเน้นการมีส่วนร่วมของสมาชิก
ผลผลิตจากการดำเนินงาน	<p>๑. <i>ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม</i> กิจกรรมสร้างรายได้ เช่น บ้านพักแบบโฮมสเตย์ ทำอาหารพื้นบ้าน รายได้จากแหล่งเรียนรู้ รายได้จากการให้เช่าจักรยาน</p> <p>๒. <i>เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง</i> สร้างรายได้ให้กับชุมชน ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมมีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก</p> <p>๓. <i>การกระจายรายได้ในชุมชน:</i> กิสมาชิกกลุ่มกว่าร้อยละ ๘๐ ได้รับประโยชน์ ทั้งการจัดการท่องเที่ยว ขายผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารผลผลิตทางการเกษตร และเช่าจักรยาน</p>	<p>๑. การสร้างอาชีพ และกระจายรายได้</p> <p>๒. สร้างความสามัคคีให้คนในชุมชน</p> <p>๓. สร้างให้ชุมชนเกิดความตระหนักและภาคภูมิใจใน มรดกทางสังคม</p>	<p>๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม จาก การนำสินค้ามาขาย การทำอาหารเพื่อจำหน่าย และการให้บริการที่พัก</p> <p>๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการรวมตัวกันทำกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน มีรายได้เสริมจากอาชีพเดิมและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชน</p> <p>๓. การกระจายรายได้ในชุมชน คนในชุมชนได้รับประโยชน์ ทั้งใน ส่วน ของ สมาชิก และประชาชน</p> <p>๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน ทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความร่วมแรงร่วมใจ</p>	<p>๑. <i>ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม</i> การพัฒนารายได้ให้แก่คนในชุมชนระดับครัวเรือน ครอบครัวของคนในชุมชนมีรายได้เพิ่ม</p> <p>๒. <i>เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง</i> ชุมชนมีรายได้เกิดการหมุนเวียนในชุมชน</p> <p>๓. <i>การกระจายรายได้ในชุมชน:</i> เศรษฐกิจระดับชุมชน การกระจายรายได้ให้กับส่วนต่างๆที่ประกอบกันเป็นการท่องเที่ยวระดับชุมชน</p> <p>๔. <i>ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน</i> การรวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ เกิดความสามัคคี การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมกันพัฒนาบ้านเกิด</p>

ด้าน	บ้านแพะตันยางงาม	บ้านน้อยโฮมสเตย์	บ้านพุแค	บ้านแหลมโฮมสเตย์
	<p>๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน การส่งเสริมอาชีพ บทบาทผู้สูงอายุ ในการเผยแพร่ความรู้ในชุมชนและ การสืบต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณี</p> <p>๕. สวัสดิการชุมชน: มีกองทุน วิสาหกิจชุมชน</p>		<p>๕. สวัสดิการชุมชน สวัสดิการ สำหรับสมาชิก</p>	<p>๕. สวัสดิการชุมชน ร่วมกันเก็บออม เงินในยามฉุกเฉิน กองทุนสวัสดิการ ให้กับสมาชิก</p>

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการท่องเที่ยวชุมชน ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๑ นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

๑.๒ หน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม จ.ก.ส. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานเอกชน

๑.๓ สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้ การศึกษาวิจัย การศึกษาข้อมูลชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลต่างๆ

๑.๔ กระแสการท่องเที่ยวชุมชน วิถีชุมชน

๒. ปัจจัยภายใน

๒.๑ ชุมชน ชุมชนวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ชุมชนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒.๒ ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชน เป็นผู้มีความรู้ เสียสละ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ที่ดี

๒.๓ เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน การขยายกิจกรรม การต่อยอดกิจกรรม

๒.๔ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญา วัฒนธรรมชุมชน และทรัพยากรในชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนวิถีชีวิต และทุนทรัพยากรบุคคล ประชาชนชุมชน

๓.๒ การสร้างสรรค์องค์ความรู้ชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การบริการ โฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนจากชุมชน

๓.๓ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การผลิตสินค้า กิจกรรมการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ชุมชน การให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๔.๑ ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม จากกิจกรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน

๔.๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีรายได้ มีการออม มีเงินทุน

๔.๓ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความร่วมมือในกิจกรรม การรวมกลุ่ม การแบ่งบทบาทหน้าที่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และความรักในบ้านเกิด

๔.๔ สวัสดิการชุมชน มีการออมและกองทุนสวัสดิการชุมชน

๒.๓ ด้านอุตสาหกรรมชุมชน จำนวน ๔ กลุ่ม ประกอบด้วย ๑) กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ๒) กลุ่มอุตสาหกรรมกลุ่มทอผ้าไทเลย บ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย ๓) กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง บ้านท่าฤทธิ์ ตำบลวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี ๔) กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟิ่งฟิ่งอิงยาง ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนี้

(๑) กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน

บริบทชุมชน

ตำบลทาทุ่งหลวง เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอแม่ทา ซึ่งประกอบด้วย ๖ หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ ๑ บ้านทาทุ่งหลวง หมู่ที่ ๒ บ้านเหมืองลึก หมู่ที่ ๓ บ้านทองฝาย หมู่ที่ ๔ บ้านหนองยางไหล หมู่ที่ ๕ บ้านหนองยางฟ้า และหมู่ที่ ๖ บ้านทุ่งทองกวาว ชาวบ้านตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ได้รับการยอมรับยกย่องเรื่องเป็นชุมชนแกะสลักไม้ฝีมืออันประณีต ซึ่งการแกะสลักไม้ของชาวทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เริ่มมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์ก่อตั้งเมืองลำพูนในปีพ.ศ. ๒๓๔๘ สมัยที่พระเจ้ากาวิละให้ “ชาวยอง” ทั้งหมดมาบูรณะเมืองลำพูน แล้วชาวยองเหล่านั้นได้แยกย้ายกันไปตั้งถิ่นฐานในที่ราบลุ่มแม่น้ำต่างๆ รวมทั้งแม่น้ำทาในเขตอำเภอแม่ทาดังกล่าว โดยเฉพาะในปัจจุบันในเขตตำบลทาทุ่งหลวง ตำบลทากาศ และตำบลทาชุมเงิน ของอำเภอแม่ทาซึ่งเป็นแหล่งไม้แกะสลักที่ใหญ่และสำคัญ และเป็นชาวยองเกือบทั้งหมด ตามประวัติศาสตร์กล่าวไว้ว่า ชาวยองที่อพยพมาจากเมืองยองนั้นมีฝีมือทางด้านแกะสลักไม้และการทอผ้าเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งชาวอำเภอแม่ทา โดยเฉพาะใน ๓ ตำบลดังกล่าวก็มีฝีมือในการแกะสลักไม้และการทอผ้าเช่นเดียวกัน

กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สืบทอดการแกะสลักไม้มาจากบรรพบุรุษ ปัจจุบันได้รวมกลุ่มกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งในงานแกะสลักทั้งการหาแหล่งทุนสนับสนุน และสร้างความร่วมมือกันในการซื้อวัสดุทำอาชีพแกะสลักไม้ทั้งกลุ่มในระดับหมู่บ้าน และเครือข่ายระดับตำบลทาทุ่งหลวง

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม และภาครัฐกิจเอกชนในท้องถิ่น กล่าวคือ

๑) **นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ** : ส่วนราชการจังหวัดลำพูน เน้นนโยบายการพัฒนาจังหวัด โดยเฉพาะการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็ง และขีดความสามารถของเศรษฐกิจชุมชน สร้างความพร้อมภาคเศรษฐกิจในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ซึ่งอาชีพการแกะสลักไม้ถือได้ว่าเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ เป็นเส้นทางทางการเงินที่หล่อเลี้ยงชุมชน ให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีงานทำ สร้างรายได้ด้านการท่องเที่ยวชุมชนด้วย อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการรักษาภูมิปัญญาในรูปงานหัตถศิลป์ หัตถกรรม การอนุรักษ์ รักษาพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ในส่วนของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้ให้การสนับสนุนชุมชนไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา ร่วมกับอำเภอ องค์การปกครองท้องถิ่นและสหกรณ์ไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา และพี่น้องอำเภอแม่ทา โดยองค์การ

บริหารส่วนจังหวัด มีแนวนโยบายสนับสนุนเรื่องไม้แกะสลัก ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจังหวัดอื่น ๆ จับมือร่วมกันในนามของสมาคมไม้แกะสลักภาคเหนือ และพัฒนาต่อยอดไปจนถึงระดับประเทศ สร้างให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมชุมชนแลกเปลี่ยนข้ามจังหวัด ข้ามประเทศ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เคลื่อนไหวและหมุนเวียน

๒) **หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม** : งานแกะสลักไม้เป็นงานที่เชี่ยวชาญมาจากการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นที่คนในชุมชนตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนจึงมีความรู้ความสามารถอยู่แล้ว สิ่งที่หน่วยงาน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน เข้ามาส่งเสริม ได้แก่ ๑) การค้นหาสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้ นำเงินเข้ามาสู่ชุมชนเป็นสินค้า OTOP ชุมชน ๒) การสนับสนุนส่งเสริมด้านการตลาดโดยการจัดงานแสดงสินค้าในระดับต่างๆ ทั้งในจังหวัดลำพูน และต่างจังหวัด ทำให้สินค้าชุมชนได้วางตลาดและเป็นที่ยอมรับ ๓) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ทำข่าว สื่อสารให้เกิดการรับรู้แก่สาธารณะ

๓) **ภาคธุรกิจเอกชนในท้องถิ่น** : พื้นที่ภาคเหนือของไทย ตั้งแต่อดีตมีทรัพยากรไม้จำนวนมาก มีภูมิปัญญาที่สืบทอดการทำไม้แกะสลักมายาวนานหลายร้อยปีกระจายอยู่ตามท้องถิ่นจังหวัดต่างๆ เช่นเดียวกันภาคธุรกิจด้านแกะสลักไม้ในภาคเหนือจึงมีอยู่จำนวนมากและมีชื่อเสียง โดยเฉพาะชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและค้าขายผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักใหญ่ที่สุดและเป็นที่ยอมรับทั่วโลก สินค้างานแกะสลักไม้จากชุมชนตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน จึงนับว่าได้รับการส่งเสริมด้านการตลาดอย่างมากจากนักธุรกิจในบ้านถวาย ในอดีตที่ผ่านมางานแกะสลักไม้จากชุมชนตำบลทาทุ่งหลวงนำไปขายที่ตลาดในชุมชนบ้านถวายมากที่สุด แต่ปัจจุบัน นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ สถานการณ์เศรษฐกิจท้องถิ่นและการค้าขายงานแกะสลักไม้แยลงต่อเนื่องทุกปีส่งผลกระทบต่อกลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองฝาย ตำบลทาทุ่งหลวงอย่างมาก

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรม บทบาทผู้นำชุมชน การบริหารจัดการกลุ่ม การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม และการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม กล่าวคือ

๑) **ทุนทางวัฒนธรรม** : งานแกะสลักไม้เป็นภูมิปัญญาที่สำคัญของคนไทยภาคเหนือในหลายจังหวัดมาตั้งแต่อดีต กล่าวเฉพาะในพื้นที่ทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ประวัติศาสตร์ของผู้นำภูมิปัญญาด้านงานแกะสลักไม้ เริ่มต้นชัดเจนมากขึ้นในปีพ.ศ. ๒๕๐๕ เมื่อพ่อหลวงสิงห์ชัย ประระดี ได้นำตัวอย่างช่างแกะสลักมาเป็นแบบเพื่อฝึกหัดเอง ลองผิดลองถูกจนสวยงาม ส่งขายเองในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ สมัยนั้นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของงานแกะสลักคือต้องเป็นการแกะสลักข้างและต้องเป็นไม้สักเท่านั้น ไม้สักก็ตัดมาจากภายในหมู่บ้าน ตำบล ต่อมาทางการเริ่มมีกฎหมายห้ามตัดไม้สักเอง ชาวบ้านจึงไม่มีไม้มาทำการแกะสลัก พ่อหลวงสิงห์ชัย และเพื่อนๆ จึงรวมกลุ่มกันคิดหาทางออกและได้จัดตั้งกลุ่มขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “กลุ่มสหกรณ์ผลิตไม้แม่ทา” เริ่มต้นจากการมีสมาชิก ๒๕ คนมาจากในตำบลทาทุ่งหลวงและตำบลทากาศ พอตั้งเป็นกลุ่มขึ้นมา ก็ไปซื้อไม้สักที่ถูกกฎหมายจากองค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่ นำมาให้สมาชิกกลุ่มสหกรณ์ผลิตไม้แม่ทาแกะสลัก สมาชิกส่วนใหญ่จะมารับไม้สักแล้วนำไปแกะที่บ้านของตนเอง ทำให้ทางกลุ่มสหกรณ์ผลิตไม้แม่ทามีสมาชิกใหม่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

ต่อมาในปีพ.ศ. ๒๕๑๒ จากการแกะสลักรูปช้างก็เริ่มเปลี่ยนมาแกะสัตว์ นางไหว่ ภาชนะ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ ซึ่งได้นำต้นแบบมาจากเชียงใหม่ มีแต่การลงเร็คเกอร์เงายังไม่มีการทำสี จนกระทั่งไม้สักจาก

องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ จังหวัดเชียงใหม่หมดลง เลยต้องคิดหาวิธีการนำไม้ต้นจามจุรี หรือไม้ฉำฉา มาแกะสลักแทนไม้สัก ซึ่งคุณภาพ สวยงาม คงทน ไม่ต่างกัน และไม้จามจุรีที่นำมาแกะก็ตัดมาจากภายในพื้นที่ตำบลทาทุ่งหลวง และในจังหวัดลำพูนไม่นานก็หมดลงอีก คราวนี้เลยมีการส่งทางจังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน ฯลฯ ให้นำมาส่งให้มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ปะปนกันไป ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๓๓ กลุ่มสหกรณ์ผลิตไม้แม่ทา เปลี่ยนชื่อมาเป็น “สหกรณ์บริการแกะสลักไม้แม่ทาจำกัด” และมีการสับเปลี่ยนประธานและคณะกรรมการมาโดยตลอด สมาชิกก็มีจำนวนที่มากขึ้นทั่วทั้งอำเภอแม่ทา หลังจากนั้นชาวบ้านจำนวนหนึ่งได้หันไปเป็นคนงานในโรงงานแทนเนื่องจากไม่ต้องซื้อไม้ด้วยตนเองใช้ไม้ที่ทางโรงงานซื้อมาแทนแล้วแกะสลักให้เจ้าของโรงงานนำส่งขายในจังหวัดเชียงใหม่ต่อไป

กล่าวได้ว่า ตำบลทาทุ่งหลวง อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน ชาวบ้านเกือบทั้งตำบลประกอบอาชีพแกะสลักไม้มาตั้งแต่เด็ก บางคนมีฝีมือขั้นชั้นครูมีลูกศิษย์มาเรียนแกะสลักไม้เป็นจำนวนมาก ไม้แกะสลักที่ชาวบ้านทำขึ้นส่วนใหญ่จะประยุกต์ให้มีความทันสมัย ใช้เป็นของฝากของที่ระลึก บางครั้งจะทำตามรายการที่ลูกค้าสั่งมาอีกทีหนึ่ง

ปัจจุบันการแกะสลักไม้ของชาวบ้านทาทุ่งหลวงมีการนำไม้ฉำฉาหรือจามจุรีมาใช้แทนไม้สักในงานแกะสลักและก็ได้ใช้ได้อย่างดีเพราะไม้ฉำฉามีราคาถูก เนื้อไม้อ่อน แกะง่ายและมีการตกแต่งลงสี นอกจากนี้ยังมีการทำให้เป็นสีธรรมชาติเหมือนของโบราณอีกด้วย

๒) บทบาทผู้นำชุมชน : ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ประกอบด้วย

๑) ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่ประสานเครือข่ายกลุ่มแกะสลักไม้ในอำเภอแม่ทา ประสานหน่วยงานเพื่อหาทุนสำหรับสมาชิก และ ๒) ผู้นำภูมิปัญญาด้านงานแกะสลักไม้ ซึ่งเป็นผู้สูงอายุในชุมชน มีบทบาทในการให้ความรู้และวิธีการพัฒนาผลงานแกะสลักไม้แก่สมาชิกกลุ่มที่สนใจพัฒนาทักษะของตนเองเพิ่มเติม

๓) การบริหารจัดการกลุ่ม : กลุ่มแกะสลักไม้บ้านท้องผาย ตำบลทาทุ่งหลวงมีสมาชิกกลุ่มเพียง ๕ ครัวเรือน ดังนั้นการดำเนินกิจกรรมในลักษณะรวมกลุ่มจึงมักเกิดในระดับตำบล กล่าวคือ เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนตำบลทาทุ่งหลวงมีสมาชิก ๕ กลุ่ม ประมาณ ๒๕ ครัวเรือน จะจัดประชุมกัน ๒ ครั้งต่อปี เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สถานการณ์ ปัญหาและกิจกรรมการแกะสลักไม้ของสมาชิก การออกงานแสดงสินค้าในที่ต่างๆ ตลอดจนจนร่วมกันจัดงานแสดงผลงานแกะสลักไม้ประจำปีของตำบลทาทุ่งหลวงและของสหกรณ์ไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูนที่จะมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี

๔) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม : งานแกะสลักไม้กลุ่มแกะสลักไม้บ้านท้องผาย ตำบลทาทุ่งหลวงจะดำเนินกิจกรรมในครัวเรือน เนื่องจากมีสมาชิกกลุ่ม ๕ ครัวเรือน การมีส่วนร่วมและกิจกรรมร่วมกันจึงมักรวมกันในระดับเครือข่ายตำบลทาทุ่งหลวง และระดับอำเภอแม่ทาซึ่งทุกครัวเรือนล้วนเป็นสมาชิกของสหกรณ์บริการแกะสลักไม้แม่ทาจำกัด กิจกรรมที่มีส่วนร่วมทุกปีคือ การจัดงานแสดงผลงานแกะสลักของอำเภอแม่ทาที่จัดขึ้นในเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี

๕) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม : ปัจจุบันการแกะสลักไม้ของอำเภอแม่ทาได้เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย คือจะเป็นลักษณะของอุตสาหกรรมประเภทโรงงาน ทำเป็นธุรกิจหรือการค้า กล่าวคือ การแกะสลักได้ใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ เข้ามาช่วยเสริมสร้างการแกะสลักจากเดิมให้การผลิตได้มาตรฐาน สวยงาม ประณีต และรวดเร็ว เหมาะกับยุคสมัยมากยิ่งขึ้น ประกอบกับในปัจจุบันการสื่อสารและการคมนาคมรวดเร็วโดยเฉพาะทางอินเทอร์เน็ต จึงทำให้ธุรกิจไม้แกะสลักขยายตัวไปอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายที่งาน

แกะสลักของอำเภอแม่ทา ยังไม่เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเท่าที่ควร เนื่องจากการแกะสลักไม้ของอำเภอแม่ทา ส่วนใหญ่เป็นชิ้นงานที่เรียกกันว่า “งานดิบ” คือเป็นเพียงการแกะให้เป็นรูปร่างตามที่ลูกค้าต้องการ มีการขัดเกลาด้วยเครื่องเพียงเล็กน้อย ผู้ส่งจะต้องนำไปตกแต่งรายละเอียดและเก็บความเรียบร้อยอีกครั้งแล้วจึงมีการลงสีหรือแลคเกอร์เป็นขั้นตอนต่อไป ลูกค้าและตลาดที่สำคัญของไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา คือ หมู่บ้านถาวง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ และตลาดในตัวเมืองเชียงใหม่

ในขณะที่ ตำบลทาทุ่งหลวง ยังเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน ผลิตภัณฑ์ที่มาจาก การแกะสลัก ส่วนใหญ่เป็นไปตามที่ลูกค้าต้องการ ส่วนมากคืองานแกะรูปสัตว์ นางไหว้ ภาชนะ เฟอร์นิเจอร์ สิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เป็นเพียงการแกะให้เป็นรูปร่างตามที่ลูกค้าต้องการ มีการขัดเกลาด้วยเครื่องเพียงเล็กน้อย บางครัวเรือนก็มีการลงแลคเกอร์เงาแต่ยังไม่มีการทำสี และในบางครัวเรือนได้ทดลองผลิตงานไม้แกะสลักที่หลากหลายและปรับให้ทันสมัยและความต้องการของคนหลายกลุ่มมากขึ้น

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต องค์กรความรู้ ผลิตภัณฑ์ชุมชน การบริหารจัดการ และการประชาสัมพันธ์ กล่าวคือ

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต : การแกะสลักไม้ของกลุ่มวิสาหกิจบ้านท้องฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง ไม้ส่วนใหญ่ที่ใช้คือไม้จามจุรี ในอดีตสามารถเก็บหาตามหัวไร่ปลายนาแต่ปัจจุบันต้องสั่งซื้อมาจากจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ การผลิตในระดับครัวเรือนนี้เกิดขึ้นจากการผลิตตั้งแต่ขั้นต้น นอกจากนั้นอุปกรณ์เครื่องมือที่ใช้แกะสลักมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูงและต้องดูแลรักษาเปลี่ยนซ่อมบำรุงตลอดการใช้งาน ในส่วนแรงงานสมาชิกกลุ่มใช้แรงงานในครัวเรือนแบ่งงานกันทำ

ผู้นำกลุ่ม กล่าวว่า “ในส่วนของงานพนักงานแปรรูปเป็นหน้าที่พ่อบ้าน งานแกะสลักและเก็บรายละเอียดเป็นหน้าที่แม่บ้าน ลูกๆ บางบ้านก็เข้ามาช่วยกันทำบ้าง”

๒) องค์กรความรู้ : การแกะสลักไม้ในอำเภอแม่ทามาก่อนเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน การถ่ายทอดวิชาจะเป็นลักษณะสืบทอดจากบรรพบุรุษ และเครือญาติ การสร้างองค์ความรู้ในงานแกะสลักไม้ จึงเกิดจากการสืบทอดและถ่ายทอดต่อกันมาจากรุ่นพ่อแม่ในช่วงเวลา ๓๐ - ๕๐ ปี กล่าวคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท้องฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง ส่วนมากมีความรู้ความเชี่ยวชาญในงานแกะสลักไม้จากการฝึกปฏิบัติเรียนรู้ช่วยเหลือพ่อแม่ทำมาหลายปี และสืบทอดต่อเป็นอาชีพ บางครัวเรือนเป็นอาชีพหลักบางครัวเรือนเป็นอาชีพเสริม เป็นภูมิปัญญาสร้างอาชีพที่สืบทอดกันภายในครัวเรือน อย่างไรก็ตาม การสืบทอดองค์ความรู้ในงานแกะสลักไม้ในรุ่นลูกของสมาชิกกลุ่มในปัจจุบันไม่เกิดขึ้นอีก

สมาชิกกลุ่มบ้านท้องฝาย หมู่ที่ ๓ ตำบลทาทุ่งหลวง เล่าว่า “เริ่มฝึกหัดแกะสลักตั้งแต่จบมัธยมปีที่ ๓ โดยพ่อเป็นผู้ฝึกสอนให้ เริ่มจากการแกะสลักข้างไม้สักเริ่มส่งในเชียงใหม่ก่อนแล้วส่งกรุงเทพฯ ขนส่งโดยรถคอกหมู หลังจากนั้นจึงกลายมาเป็นข้อนล้อและสัตว์ตามลำดับ ส่วนบุตรชายของนายเกษมแกะสลักไม้ไม่เป็นเลย”

สมาชิกกลุ่มบ้านท้องฝาย กล่าวว่า “ลูกๆ ไม่ได้มาช่วยทำงานแกะสลักไม้แล้ว และคาดว่าพวกเขาจะไม่มาต่อยอดอาชีพนี้ของพ่อแม่อีก”

๓) ผลิตภัณฑ์ชุมชน : ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักในตำบลทาทุ่งหลวง ในแต่ละหมู่บ้านจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันไปไม่ซ้ำแบบกัน ได้แก่

บ้านท่าทุ่งหลวง หมู่ที่ ๑ มีผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักประเภทพระพุทธรูป นางรำ นางไหว้ ซ่อฟ้า
บ้านเหมืองลึก หมู่ที่ ๒ ผลิตภัณฑ์ประเภทแกะสลักไม้ดอกไม้ชูด กอต้นกล้วย แจกันทรงสูง
บ้านท้องผาย หมู่ที่ ๓ ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาแมวเดี่ยว ครอบคร้วแมว ช้างชูงวง ช้างวางกระถางต้นไม้ โขลง
ช้าง

บ้านหนองยางไคล หมู่ที่ ๔ ผลิตภัณฑ์ช้างคู่ ตุ๊กตานกฮูก แมว กล่องใส่เครื่องประดับ ตุ๊กตาคน แก้อ้อ
หัวกระติง ชุดเต่าลงสี ของเล่นเด็ก คุณสีดาลุยไฟ ตุ๊กตาแปะยิ้ม ชันตักน้ำไม้ พระพุทธรูปปางต่างๆ เจ้าแม่จาม
เทวี

บ้านหนองยางฟ้า หมู่ที่ ๕ ผลิตภัณฑ์หงส์ฟ้า หน้ากากพระ พระพิฆเนศ นางรำ ชุดรับแขก ของเด็กเล่น
เช่น รถจักรยานยนต์ไม้ รถยนต์ไม้ เครื่องบินไม้

บ้านทุ่งทองกวาว หมู่ที่ ๖ ผลิตภัณฑ์ตุ๊กตานางรำ ตัวอักษรไม้ ป้ายติดหน้าบ้าน หน้ากากติดผนัง ฯลฯ

๔) *การบริหารจัดการ* : กลุ่มแกะสลักมีรูปแบบการบริหารจัดการเน้นระดับครัวเรือน กล่าวคือ
ครัวเรือนเป็นหน่วยการผลิต หน่วยลงทุนและควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์ ในขณะที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำหน้าที่
ประสานงาน รับคำสั่งซื้อจากร้านค้าหรือคู่ค้ามากระจายการผลิตที่สมาชิกครัวเรือน ประสานกับเครือข่าย
วิสาหกิจในระดับตำบลท่าทุ่งหลวงและอำเภอแม่ทา ประสานงานการตลาด ประสานงานกับหน่วยงานราชการ
ในการจัดแสดงสินค้าต่างๆ

๕) *การประชาสัมพันธ์*: งานแกะสลักของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านท้องผาย ตำบลท่าทุ่งหลวง มี
ช่องทางการประชาสัมพันธ์ผ่านเครือข่ายแกะสลักไม้ระดับตำบลและระดับอำเภอแม่ทา ผ่านหน่วยงานราชการ
เช่น กรมการพัฒนาชุมชน และผ่านชุมชนค้าขายผลิตภัณฑ์ไม้ระดับภาคเหนือคือชุมชนบ้านถวาย จังหวัด
เชียงใหม่

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม* : กิจกรรมของกลุ่มสร้างรายได้ให้กับครัวเรือนส่วนมากเป็นอาชีพเสริม
ในช่วงที่พักจากการเกษตรและสวนลำไย บางครัวเรือนเป็นอาชีพหลัก ในปัจจุบันผลิตภัณฑ์แกะสลักไม้ที่ผลิต
ส่วนมากคือของที่ระลึก ของตกแต่ง และเฟอร์นิเจอร์ไม้โดยเฉพาะงานแกะสลักรูปสัตว์ต่างๆ เช่น ตุ๊กตาแมว
ช้าง ขนาดตั้งแต่ ๔ - ๔๐ นิ้ว ราคาขายตั้งแต่ ๑๕ - ๓,๐๐๐ บาท กล่าวได้ว่างานแกะสลักรูปสัตว์เคยได้รับความ
นิยมสูงจนเป็นสินค้าขายดีในหมู่นักท่องเที่ยวชาวจีน ซึ่งปัจจุบันไม่มีนักท่องเที่ยวในพื้นที่เลย

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง*: กิจกรรมของกลุ่มสร้างรายได้ให้กับสมาชิกต่อเนื่องหลายปี ส่งผลให้คนใน
ชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของกลุ่ม มีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก แต่ใน
ระยะ ๓ ปีที่ผ่านมานับตั้งแต่ปี ๒๕๖๐ เป็นต้นมา ผลประกอบการของสมาชิกกลุ่มลดลงอย่างมาก ทำให้ต้อง
หันไปหาอาชีพอื่นหลายครัวเรือนไปทำสวนลำไย และในครึ่งปีสมาชิกได้หยุดงานแกะสลักไม้ลงเพราะไม่มีการ
สั่งซื้อเข้ามา

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน*: อาชีพแกะสลักไม้เป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือนที่ทุกครัวเรือนทำกัน
ตั้งแต่อดีต คนตำบลท่าทุ่งหลวงมีความรู้เรื่องงานแกะสลักที่สืบทอดกันมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่ เมื่อตั้งกลุ่มวิสาหกิจ
และได้เข้าไปเป็นสมาชิกของสหกรณ์บริการแกะสลักไม้แม่ทาจำกัด ส่งผลให้ครอบครัวที่ทำไม้แกะสลักมีรายได้
เพิ่มขึ้น บางครอบครัวเป็นรายได้เสริม บางครอบครัวเป็นรายได้หลัก อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์ย่ำแย่ของ

เศรษฐกิจทำให้การสั่งซื้องานไม้แกะสลักลดลงอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปี ตลอดจนสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนาในปีนี้ ส่งผลให้ชุมชนขาดรายได้จากงานแกะสลักจำนวนมาก

๔) *ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน* : แกนนำกลุ่มวิสาหกิจ ต่างกล่าวตรงกันว่าคนในชุมชนที่ทำไม้แกะสลักต้องช่วยเหลือกันตลอด ตั้งแต่การหาวัสดุอุปกรณ์ การแลกเปลี่ยนเครื่องมือ ช่วยกันทำงานในช่วงที่ต้องเร่งส่งงานให้ลูกค้า นอกจากนี้ ในการทำงานแกะสลักไม้จำเป็นต้องแลกเปลี่ยนผลงานกันดู ช่วยกันดูช่วยกันคิดว่าผลงานของแต่ละบ้านผลิตนั้นดีหรือไม่เพราะเป็นภาพลักษณ์ของชุมชน เป็นประโยชน์ร่วมกันของชุมชน

๕) *สวัสดิการชุมชน* : สมาชิกกลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองผาฝาย ตำบลทาทุ่งหลวง เป็นสมาชิกสหกรณ์บริการแกะสลักไม้แม่ทาจำกัด ในแต่ละปีจะได้รับเงินปันผลจากสหกรณ์ทุกปี

ข้อเสนอแนะ

สมาชิกแกะสลักไม้บ้านทองผาฝาย พบว่าปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ๑) ปัญหาปัจจัยการผลิตเรื่องไม้ที่นำมาใช้แกะสลัก ปัญหาไม้สับเนื่องจากสมัยก่อนใช้ไม้สักซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณภาพ ง่ายแก่การบำรุงรักษา แต่ต่อมาไม้สักหาได้ยากขึ้นจึงหันมาใช้ไม้ประเภทอื่นแทน เช่น ไม้มะม่วง ไม้ขนุน ไม้จิว และโดยเฉพาะไม้จามจุรี ทำให้เกิดต้นทุนเพิ่มมา และต้องเพิ่มกรรมวิธีและขั้นตอนการทำและการบำรุงรักษาเพิ่มมากขึ้นด้วย ๒) ปัญหาทางการตลาด คือ ชิ้นงานต่างๆ ส่วนใหญ่จะเป็นการสั่งมาจากต่างประเทศ แต่ในปัจจุบันนี้ ต่างประเทศได้ลดการสั่งซื้อสินค้าเข้ามาเพราะทั่วโลกเกิดภาวะทางเศรษฐกิจตกต่ำ เป็นต้น ๓) ปัญหาการสืบทอดความรู้งานแกะสลักไม้ สมาชิกกลุ่มเกือบทั้งหมดพบว่า ในตำบลทาทุ่งหลวง ลูกหลานในครัวเรือนส่วนใหญ่ไม่ได้สนใจและหันมาเรียนรู้สืบทอดงานแกะสลักไม้จากคนรุ่นพ่อแม่ ซึ่งจะส่งผลให้ภูมิปัญญาอาชีพนี้ค่อยๆลดลงไปด้วย

ดังนั้น ข้อเสนอที่ทางกลุ่มเห็นว่าสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในส่วนของอุตสาหกรรมชุมชน คือ ๑) การพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เนื่องจากกลุ่มยังขาดการพัฒนาองค์ความรู้ในการผลิตผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย เพื่อปรับตัวต่อความต้องการของตลาด ๒) การส่งเสริมด้านการตลาดและการขยายตลาด เนื่องจากที่ผ่านมาชุมชนได้รับโอกาสจากหน่วยงานภาครัฐจัดงานแสดงสินค้า ได้รับโอกาสการขยายตลาดจากกลุ่มธุรกิจนักท่องเที่ยวและในจังหวัดใกล้เคียงคือจังหวัดเชียงใหม่ แต่ปัจจุบันเศรษฐกิจตกต่ำทำให้การสั่งซื้อจากตลาดภายนอกประเทศลดลงมาก จึงอยากเห็นการสนับสนุนส่งเสริมด้านการตลาดซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องน่าจะเข้ามาหนุนช่วย

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ เล่าว่า ไม่มีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เข้ามาของกลุ่มเลย ทำให้วิสาหกิจชุมชนหยุดการผลิตและหันไปประกอบอาชีพอื่นเพิ่มรายได้ ตลาดในท้องถิ่นหรือจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดเชียงใหม่ปิด ไม่สามารถนำสินค้าชุมชนออกขายได้ ผลิตภัณฑ์ที่ทำเสร็จแล้วเก็บทิ้งไว้นานก็ได้รับความเสียหาย โดนแมลงเจาะกินชิ้นงานผลิตภัณฑ์ สมาชิกกลุ่มจึงต้องหยุดการผลิตลง ส่งผลให้ขาดรายได้จากการแกะสลักและยังส่งผลให้เงินที่กลุ่มวิสาหกิจกู้มาลงทุนไม่สามารถผ่อนชำระในรอบปีนี้ได้

**(๒) กลุ่มอุตสาหกรรมกลุ่มทอผ้าไทยเลย บ้านก้างปลา ตำบลชัยพฤกษ์ อำเภอเมือง จังหวัดเลย
บริบทชุมชนและการเกิดขึ้นของกลุ่ม**

บ้านก้างปลาเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบท ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ ปลูกข้าว ปลูกพืชผักสวนครัวกินเอง ทอผ้าใช้เองพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติ โดยมีวัฒนธรรม ประเพณี และผู้สูงอายุเป็นสิ่งยึดรวมจิตใจให้ปฏิบัติต่อกันแบบเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้องกันทั้งหมู่บ้าน กลุ่มทอผ้าไทยเลย บ้านก้างปลาเกิดขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๔ โดยหมู่บ้านก้างปลา ได้รับคัดเลือกให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบ “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” ต่อมากรมการพัฒนาชุมชนได้เข้ามาส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการรวมกลุ่มจัดตั้งเป็นกลุ่มทอผ้าขึ้น โดยได้เชิญวิทยากรจากอุตสาหกรรมจังหวัดเลย มาสอนในการทอผ้าพื้น การย้อมสี การขึ้นลาย ทำให้สมาชิกกลุ่มทอผ้า มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ มีการพัฒนาฝีมือจนเป็นที่ยอมรับของจังหวัดเลย และจังหวัดใกล้เคียง จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๕๒๖ สมเด็จพระพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ได้มีพระกรุณาธิคุณ เสด็จเยี่ยมกลุ่มทอผ้าและราษฎรบ้านก้างปลา ซึ่งเป็นหมู่บ้านในฝัน “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” ส่งผลทำให้สามารถจำหน่ายเสื้อผ้าได้เป็นจำนวนมาก ต่อมาได้มีการพัฒนาโดยการทอผ้าสีธรรมชาติ ส่งไปจำหน่ายที่ประเทศญี่ปุ่น ในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ กลุ่มได้รับการสนับสนุนเงินตามโครงการเงินกู้มีयाชาว ในรูปของกักระตุกวัสดุ อุปกรณ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ กลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา มีการพัฒนาทักษะและฝีมือสามารถทอผ้าสวยงาม และมีคุณภาพจึงได้ประสานงานขอรับการสนับสนุนวิทยากรจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัดเพื่อสอนการตัดเย็บเสื้อผ้า และจัดซื้อจักรเย็บผ้า งบประมาณทั้งสิ้น ๓๐๐,๐๐๐ บาท และในปี พ.ศ. ๒๖๔๓ กรมการพัฒนาชุมชนได้จัดซื้อด้ายสำหรับเย็บผ้ามาสนับสนุนให้เป็นจำนวนเงิน ๖๐,๐๐๐ บาท สมาชิกกลุ่มจึงได้มีการปรึกษาหารือในการพัฒนากิจการรวมการทอผ้าขึ้นมาใหม่ โดยมีการแบ่งหน้าที่ของสมาชิกให้ชัดเจน เช่น แผนกย้อมสี แผนกทอ แผนกปั่นหลอดด้าย และแผนกจำหน่าย โดยแบ่งตามความถนัดของแต่ละบุคคล สมาชิกส่วนใหญ่จะทออยู่ที่กลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา บางส่วนมีการนำไปทอที่บ้าน จนทำให้สมาชิกกลุ่มทอผ้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกทอผ้าทั้งหมด ๕๒ คน โดยมีนางฉลาด เสาวนนท์ เป็นประธานกลุ่ม นางลอง วัฒนมงคล เป็นรองประธานกลุ่ม และนางแว่นแก้ว นาขุนทด เป็นเลขานุการ

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ นโยบายบายด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ

๑) *นโยบายบายด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน* ทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงเงินที่จะนำมาลงทุนเพื่อขยายกิจการ รวมทั้งซื้อวัตถุดิบและวัสดุอุปกรณ์ได้เพิ่มขึ้น จากเมื่อตอนเริ่มตั้งกลุ่มมีสมาชิกที่ลงทุนเป็นทุนดำเนินงานครั้งแรกจำนวน ๑๕ คน คนละ ๑๐๐ รวมเป็นเงิน ๑,๕๐๐ บาท มีกัทอผ้าธรรมดาประมาณ ๑๕ ตัว เป็นส่วนสมทบของสมาชิกแต่ละคน ปัจจุบันมีกักระตุกมี ๕๐ ตัว ตั้งอยู่ที่ทำการกลุ่มทอผ้า ๒๐ ตัว ที่เหลือกระจายตามบ้านของสมาชิกกลุ่ม เพื่อให้สมาชิกสามารถทอผ้าที่บ้านได้โดยไม่ต้องเสียเวลาเดินทางที่ทำการของกลุ่ม และสามารถทอผ้าได้ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน ปัจจุบันมีทุนหมุนเวียนของกลุ่มในระดับดีพอสมควร คือมีทุนเพิ่มขึ้นประมาณ ๒๕๐,๐๐๐ บาท

๒) *การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ* จากการได้รับการยกระดับหมู่บ้านให้เป็น “หมู่บ้านแผ่นดินธรรม แผ่นดินทอง” ทำให้มีหน่วยงานภาครัฐเข้าไปสนับสนุน และพัฒนาหมู่บ้าน มีการร่วมมือกันทำกิจกรรมพัฒนาชุมชน รวมทั้งรวมกลุ่มประกอบอาชีพ โดยหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน

จังหวัด อุตุสาหกรรมจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมทั้งการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์จังหวัด และ ภาคเอกชน เป็นต้น

ปัจจัยที่ภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยที่ภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ การทำงานแบบมีส่วนร่วม การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม และการจัดสวัสดิการชุมชน กล่าวคือ

๑) การทำงานแบบมีส่วนร่วม ภายใต้การนำของประธานกลุ่ม ทำให้สมาชิกทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมและร่วมมือกันทำงานอย่างเข้มแข็ง ทำให้กลุ่มสามารถดำเนินงานได้ประสบผลสำเร็จ

๒) การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของสมาชิกอย่างต่อเนื่อง ด้วยการสนับสนุนให้เข้าร่วมฝึกอบรมในโครงการต่าง ๆ มีการช่วยเหลือสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกควบคู่กันไปกับการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการทำงานร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม

๓) การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม กลุ่มมีระบบการบริหารจัดการที่เป็นระบบแบบแผนที่ดีและมีความโปร่งใสในด้านการจัดการผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกอย่างเป็นธรรม ทำให้สมาชิกกลุ่มมีความไว้วางใจต่อกัน จนทำให้กลุ่มได้รับการยกย่องและชมเชยและรางวัลต่าง ๆ ได้แก่

พ.ศ. ๒๕๔๕ ได้รับการยกย่องให้เป็น “กลุ่มอาชีพสตรีดีเด่นในโครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์” เนื่องในโอกาสวันสตรีสากล ปี ๒๕๔๕

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นสุดยอดหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ไทย ระดับจังหวัดเลย ประจำปี ๒๕๔๖ ประเภทผลิตภัณฑ์ผ้าและเครื่องแต่งกายระดับ ๔ ดาว จากคณะกรรมการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์จังหวัดเลย

พ.ศ. ๒๕๔๖ ได้รับคัดเลือกเป็นผลิตภัณฑ์ดีเด่นระดับ ๓ ดาว ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๖ ประเภทผ้าและเครื่องแต่งกาย จาก OTOP

พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดผ้ามัดหมี่เอกลักษณ์จังหวัดเลย และได้รางวัลกลุ่มผู้ประกอบการดีเด่นระดับ ๕ ดาว ในงานเทศกาลของขวัญปีใหม่ ผลิตภัณฑ์ OTOP สินค้าพื้นเมืองวิถีเลย ประจำปี ๒๕๕๔

ปัจจุบันกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา สามารถบริหารจัดการและพัฒนากลุ่มจนถือได้ว่าเป็นองค์กรที่เข้มแข็ง องค์กรหนึ่ง ผู้นำกลุ่มกล่าวว่า

“นอกจากทางกลุ่มจะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องแล้ว ยังได้มีการสอนการทอผ้าและขยายภูมิปัญญาของกลุ่มให้กับกลุ่มแม่บ้านต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดเลยและจังหวัดใกล้เคียง เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนโดยเปิดโอกาสให้นักเรียน นักศึกษา และผู้สนใจได้มาศึกษาดูงานเกี่ยวกับการทอผ้า และการย้อมสี”

๔) การจัดสวัสดิการชุมชน บทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชนของกลุ่ม ได้แก่ การจัดสรรผลกำไรจากดำเนินงานของกลุ่มสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน กิจกรรมวันเด็ก และทุนการศึกษาแก่เด็กในโรงเรียนเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ทางกลุ่มได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนเป็นประจำคือ ประเพณีต่าง ๆ ของหมู่บ้าน เช่น ประเพณีบุญข้าวพันก้อน ประเพณีน้ำทิพย์ชุปชีวิต ประเพณีการแข่งขันเรือ ประเพณีประเพณีข้าว เป็นต้น

กระบวนการดำเนินงาน

การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์

ในช่วงแรกการดำเนินงานของทางกลุ่มจะเน้นด้านการทอผ้าขึ้นขายเพียงอย่างเดียว ต่อมาทางกลุ่มเริ่มตระหนักถึงความสำคัญที่จะต้องเพิ่มมูลค่าของสินค้า และเพิ่มความหลากหลายของสินค้าให้มากขึ้น จึงได้มีการนำมาแปรรูปตัดเย็บเป็น เสื้อสูท เสื้อสตรี โดยทางกลุ่มได้รับการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของผ้าทอ มีการพัฒนาสีสันทัน และมีสีให้เลือกหลากหลายมากขึ้น มีการพัฒนาลายทอผ้าใหม่ๆ เช่น ลายก้างปลา ลายมุก ลายเกล็ดปลา ลายดอกพิกุล ลายดอกแก้ว ลายป่องไผ่ ลายคุ่มเงินคุ่มทอง เป็นต้น โดยคุณภาพของผ้าทอพื้นเมืองบ้านก้างปลา ได้รับการรับรอง มผช.จากกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อปี ๒๕๔๗ มีเนื้อผ้าละเอียด ฝีมือการทอสม่าเสมอ เรียบเนียน ไม่ระคายผิว สีสันทันสวยงาม สีไม่ตก ไม่ยัด ไม่หด สามารถนำไปตัดชุดเสื้อสูทชาย หญิง ได้อย่างมีมาตรฐานและดูแลเก็บรักษาทำความสะอาดง่าย

ผลผลิตการดำเนินงาน

ผลการจำหน่ายรายได้เพิ่มของสมาชิก

การจำหน่ายของกลุ่มทอผ้าบ้านก้างปลา มียอดการจำหน่ายที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ มีการสั่งทอจากห้องเสื้อในกรุงเทพมหานคร และสถานที่ต่าง ๆ มีการรับจ้างตัดสูทในทีมงานของหน่วยงานราชการ ตลอดจนมีการนำสินค้าของกลุ่มไปจำหน่ายในสถานที่ต่าง ๆ เช่น ชาโต้ เดอ เลย์ ศูนย์ OTOP ของจังหวัด และมีผู้ที่สนใจนำไปจำหน่ายอีกต่อหนึ่ง ซึ่งเป็นผลทำให้สมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้นเฉลี่ยประมาณ ๒,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือนต่อคน รวมทั้งปีมีกำไรทั้งสิ้นประมาณ ๑๔๐,๐๐๐ บาทต่อปี

ปัญหาและอุปสรรคและผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

ในช่วงที่ผ่านมาลูกค้าของกลุ่มจะเป็นลักษณะเฉพาะกลุ่มที่สนใจใช้ผ้าทอ และมีราคาค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับเสื้อผ้าสำเร็จรูป ไม่ค่อยเป็นที่นิยมของคนทั่ว อย่างไรก็ตามผ้าทอกี๊ยังขายได้ ซึ่งตอนนี้ทางกลุ่มได้มีการจัดจำหน่ายผ่านทางออนไลน์ ซึ่งลูกค้าสามารถสั่งซื้อได้ตลอดเวลา และในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ กลุ่มต้องปฏิบัติตามมาตรการการป้องกันการแพร่ระบาด โดยปิดร้านจำหน่ายสินค้า ไม่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยว ทุกอย่างเงียบหมด อยู่แต่ในบ้านของตนเอง ที่สำคัญไม่มีการสั่งซื้อผลิตภัณฑ์เข้ามายังกลุ่มเลย ทำให้สมาชิกไม่มีรายได้ สมาชิกกลุ่มส่วนใหญ่ต้องหยุดการทอผ้า แต่บางส่วนยังคงทำงานและทอผ้าอยู่ที่บ้าน หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคดีขึ้นอยากให้หน่วยงานของรัฐช่วยส่งเสริมการตลาด การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม สนับสนุนให้มียุทธศาสตร์การแต่งกายตามวัฒนธรรมไทยโดยใช้ผ้าทอของไทยส่งเสริมให้คนไทยและต่างชาติมาท่องเที่ยวในจังหวัด เป็นต้น

(ก) กลุ่มอุตสาหกรรมหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง บ้านท่าฤทธิ ตำบลวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี

บริบทชุมชน

ตำบลวังม่วง อำเภอวังม่วง จังหวัดสระบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๕๙,๙๘๐ ไร่ ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบสูง และมีภูเขาเป็นบางส่วน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำไร่ข้าวโพด อ้อย และปลูกทานตะวัน ซึ่งลักษณะเด่นของพื้นที่ตำบลวังม่วงนี้คือเป็นพื้นที่ที่มีต้นลานอยู่เป็นจำนวนมากจึงทำให้คนในพื้นที่มีการยึดอาชีพการจักสานใบลานเป็นอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว โดยตำบลวังม่วงประกอบด้วย หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ ๑ บ้านท่าฤทธิ หมู่ ๒ บ้านมอดินแดง หมู่ ๓ บ้านวังยาง หมู่ ๔ บ้านโป่งตะขบ หมู่ ๕ บ้านจิวงาม หมู่ ๖ บ้านป่าลานหินดาด หมู่ ๗ บ้านซักระทิง หมู่ ๘ บ้านหาดเล็บยาว หมู่ ๙ บ้านหนองบอน หมู่ ๑๐ บ้านโป่งแก้ง หมู่ ๑๑ บ้านสวนมะเดื่อ หมู่ ๑๒ บ้านคลองกระทิง หมู่ ๑๓ บ้านคลองมะเกลือ หมู่ ๑๔ บ้านหลังเขา หมู่ ๑๕ บ้านท่อน้ำ หมู่ ๑๖ บ้านหาดเล็บยาว ๒ และหมู่ ๑๗ บ้านซักระทิง ในการดำเนินงานหัตถกรรมการจักสานใบลานของบ้านท่าฤทธินั้นมีการจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๑ คือกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง เป็นการรวมกลุ่มที่เกิดจากคนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมทำให้พืชไร่ที่ปลูกได้รับความเสียหาย ประกอบกับคนในชุมชนมีเวลาว่างจากการทำไร่เป็นเวลานานและยังไม่มีอาชีพเสริม

กลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง เป็นการนำทุนชุมชนทั้งด้านทุนมนุษย์ ทุนภูมิปัญญาและทุนทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจในชุมชนมีความเข้มแข็ง เกิดเงินหมุนเวียนในชุมชนและในปัจจุบันมีการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานจากใบลานให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดมากยิ่งขึ้น

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ และหน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม กล่าวคือ

๑) *นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ* : วิสาหกิจชุมชนเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งรัฐบาลเริ่มมีการดำเนินนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) อย่างจริงจังหลังจากวิกฤตเศรษฐกิจทางการเงินในปี พ.ศ. ๒๕๔๐ โดยรัฐบาลคาดหวังให้วิสาหกิจชุมชนเป็นช่องทางในการสร้างรายได้และสร้างงานเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ และเชื่อว่าวิสาหกิจชุมชนจะเป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจฐานราก เน้นวิสาหกิจชุมชนที่ตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและวงจรชีวิตของชุมชนส่งผลให้เกิดระบบเศรษฐกิจชุมชน เป็นระบบที่พึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีรายรับมากกว่ารายจ่าย สามารถผลิตอาหารและปัจจัยพื้นฐานได้เอง ถ้าไม่มีวิสาหกิจชุมชน ไม่มีเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนก็只得แต่รอรับความช่วยเหลือจากรัฐหรือจากภายนอก

๒) *หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม* : กลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง เป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งโดยได้รับการสนับสนุนและผลักดันจากกรมการพัฒนาชุมชนในการดำเนินการค้นหาศักยภาพของคนในชุมชน ตลอดจนนำทุนทางทรัพยากรในชุมชนมาต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ อีกทั้งยังสนับสนุนด้านองค์ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การประชาสัมพันธ์และช่องทางการจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีอุตสาหกรรมจังหวัดที่ได้เข้ามา

สนับสนุนองค์ความรู้ในการทำหัตถกรรมจักสานจากไบลาน การทำหมวกสตรี เพื่อการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของตลาด

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนทางทรัพยากร และการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม กล่าวคือ

๑) **ทุนมนุษย์** : จุดเริ่มต้นของการนำไบลานมาสานเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนนั้น เกิดจากการที่ประธานกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง ได้เข้ารับการอบรมเพื่อฝึกอาชีพในการจักสานไบลาน แล้วมีการนำความรู้มาต่อยอดโดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการศึกษาสายหมวกจากประเทศนิวซีแลนด์ ซึ่งเป็นหมวกที่เป็นที่นิยมเป็นอย่างมาก มีการลองผิดลองถูกเพื่อประยุกต์และปรับให้การจักสานไบลานมีลวดลายที่สวยงาม จากการศึกษาเรียนรู้ด้วยตนเองนำมาสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชนเพื่อสร้างความรู้ซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

๒) **ทุนทางทรัพยากร** : ในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง มีการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้จนก่อเกิดเป็นรายได้ ซึ่งในพื้นที่บ้านท่าฤทธิ ตำบลวังม่วงนั้นเป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความหลากหลายทั้งพื้นที่ที่เป็นที่ราบ ภูเขา ตลอดจนทรัพยากรที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสาน นั่นคือ ต้นลาน หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า ลานทอง ซึ่งถือเป็นวัสดุหลักในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง

๓) **การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม** : การดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง มีการดำเนินงานร่วมกับศูนย์โอท็อปจังหวัดสระบุรี โดยการมีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน ซึ่งถือเป็นเป็นเครือข่ายการดำเนินงานด้านการจัดหาช่องทางการตลาดให้กับกลุ่มอุตสาหกรรมหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต องค์ความรู้ การบริหารจัดการ ผลิตภัณฑ์ชุมชน ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย กล่าวคือ

๑) **การเข้าถึงปัจจัยการผลิต** : ในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองนั้น มีวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตก็คือ ไบลาน ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่นและมีอยู่เป็นจำนวนมาก จึงทำให้กลุ่มมีความสามารถในการผลิตสินค้าได้อย่างเต็มกำลังและสามารถผลิตได้ในจำนวนที่มากขึ้น นอกจากนั้นยังนำไปสู่การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความทันสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด โดยที่กลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองสามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้มากกว่าหนึ่งผลิตภัณฑ์พร้อมทั้งจะทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย อีกทั้งเป็นการกระจายรายได้สู่ชุมชนโดยการรับซื้อไบลานจากการที่คนในชุมชนไปตามมาขายให้กลุ่มฯเพื่อใช้ในการผลิต

๒) **องค์ความรู้** : การศึกษาเรียนรู้การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์จักสานจากไบลานนั้น ทางกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองได้มีการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกเพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์อย่างสม่ำเสมอ โดยผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้คือประธานกลุ่มที่เป็นผู้คิดค้นลายในการจักสานไบลานเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัยและเป็นที่ต้องการของตลาด ซึ่งประธานกลุ่มจะมีการศึกษาเรียนรู้การจักสานเพื่อสร้างลวดลายด้วยตนเองก่อนนำมาฝึกอบรมและถ่ายทอดให้แก่สมาชิก

๓) การบริหารจัดการ : การบริหารจัดการของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองมีการแบ่งโครงสร้าง การดำเนินงานที่แน่ชัด โดยจะมีประธาน รองประธาน กรรมการ ฝ่ายบัญชี ฝ่ายผลิต และฝ่ายจัดจำหน่าย ซึ่งเป็นลักษณะการดำเนินงานที่มีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจน ซึ่งทางกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองจะเป็นหลักในการประสานงาน การจัดจำหน่ายตลอดจนรับคำสั่งซื้อจากผู้ค้ามากระจายสู่สมาชิกในกลุ่ม โดยสมาชิกสามารถนำวัสดุอุปกรณ์ไปผลิตได้เองที่บ้าน เมื่อมีการจัดจำหน่ายสมาชิกจะได้ค่าตอบแทนตามจำนวนที่ผลิตได้ กล่าวคือทำมากได้มาก ทำน้อยได้น้อย เป็นมาตรการการดำเนินงานที่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในเรื่องของการแบ่งบทบาทในการดำเนินการผลิตได้เป็นอย่างดี

๔) ผลิตภัณฑ์ชุมชน : เนื่องจากกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองสามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ง่าย ทำให้ผลิตภัณฑ์ที่ได้มีความหลากหลายและเป็นที่ต้องการของตลาดเพราะการพัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์ให้ร่วมสมัยสามารถใช้ได้ในทุกช่วงวัย อันได้แก่ หมวกควาบอย กระเป๋าถือทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก หมวกสตรี หมวกบุรุษ หมวกทรงปานามา ก่อ่งใส่กระดาดหิซซู พวงกุญแจ โคมไฟ ตลอดจนชุดโต๊ะญี่ปุ่นพร้อมที่นั่ง ซึ่งในแต่ละผลิตภัณฑ์ก็มีลวดลายเฉพาะตัวที่จะพบได้ในผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองเท่านั้น นอกจากนี้ทางกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองยังมีการจัดจำหน่ายเส้นใยลานที่สามารถนำไปผลิตเองได้ด้วย

๕) ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย : ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองนั้น มีอยู่ ๕ ช่องทาง คือ ๑) การออกร้านขายตามงานแสดงสินค้าที่ทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชน จัดขึ้น ๒) การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลางจากจังหวัดเชียงใหม่ สระบุรีและจังหวัดภูเก็ต ๓) การจัดจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ซึ่งจะเป็นลักษณะของการขายผ่านสื่อ Social Media ๔) การจำหน่ายให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานและลูกค้าอาจารย์ที่มาเที่ยวหรือมาตามกรุ๊ปทัวร์ และ ๕) การนำไปจำหน่ายที่ศูนย์โอท็อปสระบุรีที่เป็นเครือข่ายในการดำเนินงานด้านกลุ่มวิสาหกิจและผลิตภัณฑ์ชุมชน

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า

๑) *ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม* : สมาชิกของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากเดิมประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักจึงทำให้มีรายได้แค่ทางเดียว แต่ในปัจจุบันมีการประกอบอาชีพการ จักสานใยลานเพื่อสร้างรายได้ ทำให้ครอบครัวมีรายรับเข้ามามากยิ่งขึ้นทั้งจากการผลิตผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายใยลาน การรับจ้างสอยใยลาน

๒) *เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง* : เมื่อสมาชิกในกลุ่มมีรายได้เพิ่มขึ้น คนในชุมชนมีอาชีพเสริม ทำให้เกิดเงินหมุนเวียนในชุมชนมากยิ่งขึ้นจากการที่นำทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ การกระจายรายได้สู่ชุมชนผ่านการจ้างงานและการรับซื้อใยลานทำให้คนในชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น เศรษฐกิจฐานรากเริ่มมีความเข้มแข็งจนสามารถลดการพึ่งพาจากภายนอกได้ เมื่อคนในชุมชนมีรายได้ เศรษฐกิจชุมชนย่อมเข้มแข็ง

๓) *การกระจายรายได้ในชุมชน* : ในการดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองนั้นเห็นได้ชัดเจนว่าเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมทั้งการดึงคนในชุมชนให้เข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มฯ การจ้างงานเพื่อเตรียมวัสดุในการจักสาน การรับซื้อใยลานจากคนในชุมชน ตลอดจนขั้นตอนสุดท้ายในการผลิตคือการเคลือบสี จัดทรงหมวกและการเก็บรายละเอียดงานล้วนแล้วแต่เป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน

๔) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน : ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านท่าอุเทนนั้น มีลักษณะของการอยู่ร่วมกันแบบระบบเครือญาติ มีความเอื้อเฟื้อเห็นอกเห็นใจกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมที่มีการดำเนินงานอยู่ภายในชุมชน การส่งเสริมการรวมกลุ่มเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่สามารถเชื่อมความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ ที่ผ่านมา ทางกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองถือว่าไม่ได้รับผลกระทบใด ๆ เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของกลุ่มฯผลิตขึ้นมาเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในการอุปโภคสามารถเก็บไว้ได้เป็นเวลานาน อีกทั้งยังมีการบริหารจัดการกลุ่มที่เอื้อประโยชน์ให้กับสมาชิกทุกคน คือ เมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙ สมาชิกก็ยังมีการผลิตผลิตภัณฑ์ตามปกติ เพราะทางกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองจะเป็นผู้รับซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าของสมาชิกเช่นเดิม เนื่องจากทางประธานกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิกในกลุ่มจึงมีการจัดตั้งงบประมาณไว้เพื่อรับซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าจากสมาชิกเท่านั้น หลังจากนั้นจึงมีการนำจัดจำหน่ายตามช่องทางตลาดต่าง ๆ

(๔) กลุ่มอุตสาหกรรม กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์ ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช
บริบทชุมชน

บริบทชุมชนท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช อำเภอทุ่งใหญ่ มีประวัติการจัดตั้ง มาเป็นเวลาอันยาวนาน เฉพาะที่เป็นกิ่งอำเภอนั้นก็นานกว่าครึ่งศตวรรษ ซึ่งต่างจากอำเภออื่นๆ ในปัจจุบัน บางอำเภอก็เป็นกิ่งอำเภอเพียง ๓ ปี ก็ยกฐานะเป็นอำเภอ เดิมมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอ อยู่ภายใต้การปกครองของ อำเภอทุ่งสง หลังจากนั้นจึงยกฐานะจากตำบลขึ้นเป็นกิ่งอำเภอเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๙ ที่ว่าการกิ่งอำเภอเดิมตั้งอยู่ที่ บ้านบางปรน หมู่ที่ ๒ ตำบลกุแหระ ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จึงได้ย้ายที่ตั้งมาตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๒ ตำบลท่ายาง และเปลี่ยนจากชื่อเดิมคือ "กิ่งอำเภอกุแหระ" เป็น "กิ่งอำเภอท่ายาง" ตามตำบลที่มาตั้งเป็นที่ว่าการกิ่งอำเภอ ใหม่ และมีฐานะเป็นกิ่งอำเภอมานจนกระทั่งได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ยกฐานะขึ้นเป็นอำเภอ เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๐๒ เมื่อยกฐานะเป็นอำเภอแล้วจึงใช้ชื่อว่า "อำเภอท่ายาง" ตามชื่อกิ่งอำเภอเดิมและที่ว่าการ ยังคงตั้งอยู่ที่เดิม ภายหลังปรากฏว่าชื่ออำเภอท่ายางไปพ้องกับชื่อ อำเภอท่ายาง จังหวัดเพชรบุรี ทางราชการ จึงได้เปลี่ยนชื่อจากอำเภอท่ายาง เป็น อำเภอทุ่งใหญ่ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน ๒๕๐๔ ชื่อที่เปลี่ยนใหม่นี้ได้เอาชื่อ ของตำบลๆ หนึ่งในเขตการปกครอง คือ ตำบลทุ่งใหญ่ ในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตำบล ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอในปัจจุบัน ส่วนในด้านการปกครองท้องถิ่นนั้นยังคงใช้ชื่อว่าสุขาภิบาลท่ายาง เหมือนเดิม อำเภอทุ่งใหญ่เป็นอำเภอที่มีฐานะเป็นกิ่งอำเภอในระยะเวลาที่ยาวนานที่สุด คือ เป็นกิ่งอำเภอนานถึง ๕๓ ปี จนถึงปัจจุบัน

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพืชผักอินทรีย์ ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๖ ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช ได้ดำเนินการจดทะเบียนวิสาหกิจชุมชน เมื่อวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๕๙ โดยมีนางมยุรี สวัสดิ์ เป็นประธานกลุ่ม ได้ดำเนินการผลิตหมอนยางพารา และการรับซื้อน้ำยางสดขึ้นจากโรงงาน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ๑) นโยบายและมาตรการ ส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ และ ๒) หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม ดังนี้

๑) *นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ* นโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทย ๔.๐ โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) เป็นสิ่งที่รัฐบาลเน้นว่าจำเป็นต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนา ประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ โดยปัจจุบัน แผนการ ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย แผนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) มีเป้าหมายหลักร่วมกัน ดังนี้ ๑) เพิ่มความสำคัญของ SME ในระบบเศรษฐกิจ และผลักดันให้ SMEs เป็นหนึ่งในกลไกหลักในการ สนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ๒) เพิ่มศักยภาพและ ความสามารถในการแข่งขันของ SMEs โดยดูแลตั้งแต่การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อ การดำเนินธุรกิจ การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ไปจนถึงการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ SMEs ฐานราก และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและการสร้างรายได้ ๔) สร้างผู้ประกอบการ SMEs

รุ่นใหม่และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ อันจะช่วยให้เกิดการเกื้อหนุน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเพิ่มอำนาจในการต่อรองมากขึ้น

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช มองว่าปัจจัยภายนอกกลุ่มที่มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มคือ นโยบายภาครัฐที่ดำเนินการสนับสนุนด้านการส่งเสริมวิสาหกิจระดับชุมชน เพื่อให้กลุ่มและชุมชนพึ่งตนเองในระดับเศรษฐกิจชุมชน

๒) หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช เบื้องต้นได้มีจุดเริ่มต้นจากคุณมยุรี สวัสดิ์ ที่ได้บังเอิญไปพบกับงานที่เกี่ยวข้องกับการทำหมอนยางพารา ที่ศูนย์การเรียนรู้ อำเภอทุ่งใหญ่ จึงเกิดความสนใจและได้เข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับการทำหมอนยางพารา และเมื่อเข้าไปเรียนรู้ก็ได้ดำเนินการซื้อเครื่องผลิตหมอนยางพาราจากบริษัทเอกชน ที่ได้เข้ามาให้ความรู้

ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เข้ามาส่งเสริม ประกอบด้วย เกษตรอำเภอทุ่งใหญ่ การยาง และหน่วยงานที่เป็นสถาบันการศึกษาหลายสถาบัน ประกอบด้วย คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยที่เข้ามาศึกษาวิจัย ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

ปัจจัยภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ได้แก่ ๑) ทุนชุมชน ๒) การบริหารจัดการกลุ่ม ๓) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม ดังนี้

๑) ทุนชุมชน ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง ประกอบด้วย บริบทของตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ ส่วนใหญ่เกษตรกร จะทำสวนยางพารา และพื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรที่ถือว่าเป็นทุนชุมชน คือ ยางพารา น้ำยางพารา

๒) การบริหารจัดการกลุ่ม การบริหารจัดการกลุ่มของกลุ่มนั้น ส่วนใหญ่ไม่เป็นทางการ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นในรูปแบบของอุตสาหกรรมในครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วย สมาชิก ได้แก่ นางมยุรี สวัสดิ์ เป็นประธาน และมีสมาชิก ๗ คนคือ นางสุภาวดี ศรีเทพ นางอรัญญา เพชรอาวูธ นางผ่องศรี ศรีประมวล นายชาญเกียรติ ทองคำชุม นางพันทิพย์ เจียรกมล นายสุพโชค ดาวกระจาย นางสาวลลิต์ลลิต สมมุง ซึ่งได้บริหารจัดการกลุ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้นมา

๓) การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม ทางกลุ่มได้ดำเนินการเข้าร่วมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่เป็นโรงหมอนยางพาราในอำเภอทุ่งใหญ่ ซึ่งมีจำนวน ๘ แห่ง และทางกลุ่มได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยประธานกลุ่มได้เข้าร่วมประชุม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบการประชุมสัญจรของกลุ่มอำเภอต่างๆ เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยในงานจะมีการออกบูทสินค้า การสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้วยกัน

ผู้นำกลุ่ม ได้กล่าวถึงการสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วมว่า

“ตอนนี้พี่ได้เข้าร่วมสัมมนาและเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายวิสาหกิจในอำเภอและเครือข่ายระดับจังหวัดซึ่งมีการสัญจรประชุมตามอำเภอต่างๆที่เป็นเจ้าภาพการประชุมชน และนำมาพัฒนากลุ่มของตนเอง”

๔) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม กิจกรรมการพัฒนาต่อยอดนั้น เดิมทางกลุ่มได้ดำเนินการผลิตหมอนยางพารา ๑๐๐ เปอร์เซนต์ รวมทั้งรับซื้อน้ำยางสดจากเกษตรกร และได้ดำเนินการพัฒนาต่อไปคือ การ

สร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยได้รับงบประมาณช่วยเหลือจากจังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวน ๕๐๐,๐๐๐ บาท มาเพื่อดำเนินการสร้างโรงเรือนและปรับปรุงพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจะดำเนินการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าเคลือบน้ำยารักษา บล็อกปูพื้นยารักษา ถุงพืชรักกล้วยพารา

ผู้นำกลุ่ม กล่าวว่า

“ต่อไปในอนาคตกลุ่มได้เข้าร่วมเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร และได้งบประมาณจากจังหวัดมาเพื่อพัฒนา และสร้างเป็นศูนย์เรียนรู้ของกลุ่ม รวมทั้งคิดเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ทำจากยางพาราอื่นๆ เช่น ของที่ระลึก ถุงพืชรักกล้วย เป็นต้น”

กระบวนการดำเนินงาน

กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและ ๓) การส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การต่อยอด ๓) ผลิตภัณฑ์ชุมชน ๔) การตลาด ๕) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ๖) การบริหารจัดการ ดังนี้

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟิ่งฟิ่งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช ได้มีการจัดตั้งขึ้นโดยมีเป้าหมายหลักคือการผลิตหมอนยางพารา โดยปัจจัยการผลิต คือ น้ำยางสดจากกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีเพียงพอต่อการผลิตหมอนยางพารา

ผู้นำกลุ่ม กล่าวว่า

“กลุ่มได้มีโรงงานผลิตหมอนยางพาราที่ท่ายาง ซึ่งเป็นชุมชนชาวสวนยางพารา น้ำยางส่วนใหญ่แล้วมาจากในชุมชน และปริมาณก็เพียงพอต่อการผลิตหมอนยางพารา น้ำยางในบางช่วงก็ไม่ค่อยมีคุณภาพ เนื่องจากมาจากฤดูกาลปิดกรีตของเกษตรกรชาวสวนยาง คุณภาพน้ำยางไม่ค่อยได้คุณภาพตรงตามการผลิตหมอนยางพารา”

๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การต่อยอด กระบวนการสร้างองค์ความรู้จากชุมชน โดยเริ่มต้นจากกระบวนการเรียนรู้การผลิตหมอนยางพาราจากศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนหมอนยางพารา ตำบลทุ่งสัง อำเภอบึงใหญ่ โดยเข้าไปเรียนรู้จนสามารถนำความรู้มาผลิตหมอนยางพาราที่กลุ่ม ฟิ่งฟิ่งอิงยาง มีระยะเวลาในการอบรม ๑ เดือน สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ของกลุ่มได้ และสิ่งที่ดำเนินการต่อไปคือ การผลิตสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์อื่นนอกจากหมอนยางพารา เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งทางกลุ่มได้เข้าไปเป็นสมาชิก และได้รับงบประมาณสนับสนุนมาพัฒนา กลุ่มแล้ว

๓) ผลิตภัณฑ์ชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟิ่งฟิ่งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช ได้ดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากน้ำยางพารา ได้แก่ หมอนยางพารา ๑๐๐ เปอร์เซนต์ และต่อไปในอนาคตจะดำเนินการผลิต บล็อกปูพื้นยางพารา ถุงพืชรักกล้วยพารา ของที่ระลึกที่ผลิตจากยางพารา เพื่อวางจำหน่ายเป็นสินค้าที่ระลึกของกลุ่ม เป็นต้น

๔) การตลาด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟิ่งฟิ่งอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช นั้นเบื้องต้นได้รับการรับรองจากบริษัทเอกชนในการรับซื้อหมอนที่ผลิตจากกลุ่ม แต่ภายหลังทางกลุ่มไม่ได้รับการรับรองจาก มอก. ทำให้ไม่ได้รับรองมาตรฐาน ทั้งโรงงานผลิต และผลิตภัณฑ์ที่ทำเป็นหมอนยางพารา ทำให้กลุ่มได้ดำเนินการปรับตัวโดยการหาช่องทางการจัดจำหน่าย และช่องทางทางการตลาดเอง

ผู้นำกลุ่ม กล่าวว่า

“เมื่อเริ่มต้นทำหมอนอย่างพาราใหม่ๆ นั้นทางบริษัทที่ขายเครื่องทำหมอนได้การันตีเกี่ยวกับการรับซื้อจากโรงงานของกลุ่มโดยตรง แต่หลังจากนั้นการไม่ได้การรับรองมาตรฐานทำให้ทางกลุ่มต้องหาช่องทางการตลาด เพื่อจำหน่ายหมอนเอง”

๕) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพึ่งพิงอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช ได้ดำเนินการเกี่ยวกับการสื่อสารสร้างการรับรู้ การประชาสัมพันธ์กลุ่มผ่านทางช่องทางออนไลน์ ซึ่งสามารถติดต่อกับผู้รับซื้อโดยตรง และยังสามารถผลิตสินค้าได้ตรงกับความต้องการของลูกค้า ตามรายการที่ได้สั่งซื้อมา โดยให้สมาชิกเป็นผู้มีส่วนร่วมในการหาช่องทางจัดการจำหน่าย และการประชาสัมพันธ์กลุ่มผ่านทางช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการออกบูทเพื่อจำหน่ายสินค้า การประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์

๖) การบริหารจัดการ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพึ่งพิงอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช เป็นวิสาหกิจชุมชนในระดับครัวเรือน เป็นการรวมกลุ่มเพื่อผลิตหมอนอย่างพารา โดยมีโครงสร้างการบริหารกลุ่มประกอบด้วย นางมยุรี สวัสดิ์ เป็นประธานกลุ่ม และมีสมาชิก ๗ คนคือ นางสุภาวดี ศรีเทพ นางอรัญญา เพชรอาวุธ นางผ่องศรี ศรีประมวล นายชาญเกียรติ ทองคำชุม นางพันทนี เจียรกมล นายสุพโชค ดาวกระจ่าง นางสาวลลันลลิต สมมุง และได้แบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานของกลุ่ม ส่วนใหญ่สมาชิกเป็นเกษตรกรชาวสวนยาง และมีหน้าที่ในการช่วยเหลือกลุ่มในการรับซื้อน้ำยางสดมาเพื่อผลิตหมอนอย่างพารา

การบริหารจัดการกลุ่มมีการประชุมเพื่อสรุปผลการดำเนินงานของกลุ่ม ส่วนใหญ่การประชุม และการพูดคุย ซึ่งจะเป็นในรูปแบบไม่เป็นทางการ

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า ครอบครัวยังมีรายได้เพิ่ม เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง การกระจายรายได้ในชุมชน สวัสดิการชุมชน ดังนี้

๑) ครอบครัวยังมีรายได้เพิ่ม จากการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการผลิตหมอนอย่างพาราในระยะแรกนั้นมีการสั่งซื้อเข้ามาจนไม่สามารถผลิตได้ทัน ส่งผลให้รายได้ครอบครัวของสมาชิกเพิ่มขึ้น โดยมีรายได้เพิ่มจากการทำหมอนอย่างพารา แต่ภายหลังได้รับผลกระทบจากสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่ตกต่ำ ทำให้เกิดผลกระทบต่อการทำงานของของกลุ่ม และรายได้ที่เกิดจากผลิตหมอนอย่างพาราลดลง ตลอดจนการสั่งซื้อจากลูกค้าที่สั่งซื้อสินค้าก็ลดลงด้วยเช่นกัน

๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง การดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนเกี่ยวกับการผลิตหมอนอย่างพารา เป็นทางเลือกหนึ่งของการนำน้ำยางพาราสดมาแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า และทำให้เกิดรายได้ในระดับชุมชน การรับซื้อน้ำยางพาราจากเกษตรกร ทำให้เกิดการสร้างรายได้ในระดับชุมชน ทางกลุ่มมองว่าเป็นทางเลือกหนึ่งที่สามารถเสริมสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนได้ และเป็นการรองรับปัญหาเกี่ยวกับราคายางพาราที่ตกต่ำ

๓) การกระจายรายได้ในชุมชน การดำเนินการเกี่ยวกับกลุ่มผู้ผลิตหมอนอย่างพารา พึ่งพิงอิงยาง ทำให้เกิดการกระจายรายได้ในชุมชนผ่านเกษตรกรชาวสวนยางพารา ที่นำน้ำยางพาราสดมาขายให้กับกลุ่ม และกระจายรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มที่ผลิตหมอนอย่างพารา ตลอดจนความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การส่งเสริมการรวมกลุ่มของกลุ่มเกษตรกร โดยเน้นความสัมพันธ์แบบดั้งเดิม การให้ความช่วยเหลือกันและกันระหว่างสมาชิก การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

๔) สวัสดิการชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนพึ่งพิงอิงยาง ต.ท่ายาง อ.ทุ่งใหญ่ จ. นครศรีธรรมราช มีการพัฒนาจากวิสาหกิจชุมชนไปสู่ระบบการจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างความมั่นคง ความมั่นใจให้กับสมาชิกกลุ่ม

และมีการวางระบบเพื่อเป็นฐานในการจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกในอนาคต โดยสวัสดิการที่มอบให้แก่สมาชิก ประกอบด้วยการจัดทำประกันชีวิต และสวัสดิการในรูปแบบค่าตอบแทนแก่สมาชิกกลุ่ม

ผู้นำกลุ่ม กล่าวว่า

“การทำเรื่องสวัสดิการชุมชน เป็นเรื่องที่สร้างความมั่นคงให้กับคนในชุมชน ส่วนสมาชิกกลุ่ม หรือ คนงานในโรงงานทางกลุ่มได้ให้ความมั่นคงเกี่ยวกับการทำประกันชีวิตรวมทั้งให้สวัสดิการในรูปแบบ ค่าตอบแทนพิเศษนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ต่างๆแล้ว”

ข้อเสนอแนะ

ในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยางมีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือ ปัญหาด้าน มาตรฐานผลิตภัณฑ์ ที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ทั้งผลิตภัณฑ์และโรงงาน จาก มอก. ตลอดจนถึงขั้นตอนการ ผลิตคือ คุณภาพของสารเคมี ในการผสมต้องทำตามสูตรเคมี รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากคุณภาพน้ำยางพาราสด

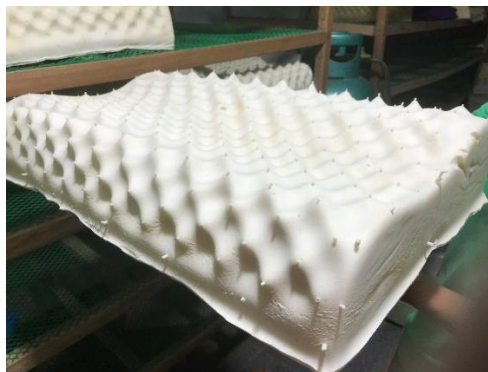
ด้านข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง มี ข้อเสนอในด้านการส่งเสริมด้านตลาด ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการดำรงอยู่ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด ๑๙

กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง มีผลกระทบจากสถานการณ์แพร่ระบาดของ โควิด ๑๙ โดยมี ผลกระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่มในด้านรายได้ที่เกิดจากการผลิตหมอนยางพารา การออกจำหน่าย สินค้าในงานสำคัญต่างๆ เช่น การประชุมสัมมนาระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน หรืองานสำคัญของจังหวัด ในช่วงสถานการณ์ระบาดของโควิด ๑๙ ได้มีการงดจัดงานแสดงสินค้าต่างๆ ทั้งหมด

ดังนั้นกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง จึงมีการปรับตัวของกลุ่มจากสถานการณ์ดังกล่าวโดยได้ ดำเนินการ ด้านการตลาดผ่านการขายออนไลน์ การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ ผ่านเพจต่างๆ และสมาชิกช่วยกันในการ ส่งเสริมการขายออนไลน์ นอกจากนี้ทางกลุ่มได้มีแนวคิดในการสร้างเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิง เกษตร และกำลังดำเนินการสร้างโรงเรือน การปรับปรุงพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชน และจะดำเนินการพัฒนา ต่อยอดผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าเคลือบน้ำยางพารา บล็อกปูพื้นยางพารา ถุงพังก์กล้วยพารา เพื่อให้สอดคล้องกับ การด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อมูลกลุ่ม : กลุ่มวิสาหกิจชุมชนฟุ้งฟุ้งอิงยาง ๒๒๑/๗ หมู่ที่ ๖ ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัด นครศรีธรรมราช **ประธานกลุ่ม :** นางมยุรี สวัสดิ์ เบอร์ติดต่อ : ๐๘๙ ๕๙๑๗๔๒๐

สรุปผลการถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน

ด้าน	กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองผาไชย	กลุ่มทอผ้าไทเลย	บ้านลานทอง	ฟิ่งฟิ่งอิงยาง
ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก	<p>๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ นโยบายการพัฒนาจังหวัด เน้น การ พัฒนา ขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมเกษตรแปรรูปบนพื้นฐานความรู้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น</p> <p>๒. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมกรมการพัฒนาชุมชน</p> <p>๓.ภาคธุรกิจเอกชนในท้องถิ่น</p>	<p>๑. นโยบายด้านการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน แหล่งเงินทุน</p> <p>๒. การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงาน รวมทั้งการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์จังหวัด และภาคเอกชน</p>	<p>๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ การสร้างรายได้และสร้างงานเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจ สร้างความยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจฐานราก ระบบเศรษฐกิจชุมชน ฟิ่งฟิ่งเองได้</p> <p>๒. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด</p>	<p>๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนด้านการส่งเสริมวิสาหกิจระดับชุมชน เพื่อให้กลุ่มและชุมชนพึ่งตนเองในระดับเศรษฐกิจชุมชน</p> <p>๒. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เกษตรอำเภอ การยาง สถาบันการศึกษา</p>
ปัจจัยภายใน	<p>๑. ทูทางวัฒนธรรม</p> <p>๒. บทบาทผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ผู้นำภูมิปัญญา</p> <p>๓. การบริหารจัดการกลุ่ม การประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การออกงานแสดงสินค้า การจัดงานแสดงผลงานแกะสลักไม้ประจำปี</p>	<p>๑ การทำงานแบบมีส่วนร่วม</p> <p>๒. การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถของสมาชิก การฝึกอบรม</p> <p>๓. การพัฒนาการบริหารจัดการกลุ่ม ระบบแบบแผน ความโปร่งใสในด้านการจัดการผลประโยชน์</p>	<p>๑. ทูมนุษย์ การอบรม การนำความรู้มาต่อยอดโดยการเรียนรู้ด้วยตนเอง การลองผิดลองถูก เพื่อประยุกต์ การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชน</p> <p>๒. ทูทางทรัพยากร การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้</p> <p>๓. การสร้างเครือข่ายและการมี</p>	<p>๑. ทูชุมชน ชุมชนมีทรัพยากร ยางพารา น้ำยางพารา</p> <p>๒. การบริหารจัดการกลุ่ม อุตสาหกรรมในครัวเรือน</p> <p>๓. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร</p>

ด้าน	กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองผาฝาย	กลุ่มทอผ้าไทเลย	บ้านลานทอง	ฟุ้งฟุ้งอิงยาง
	<p>๔. การสร้างเครือข่ายและการมีส่วนร่วม การจัดงานแสดงผลงานแกะสลัก</p> <p>๕. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ การผลิตได้มาตรฐาน สวยงาม ประณีต และรวดเร็ว</p>	<p>๔. การจัดสวัสดิการชุมชน สนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน กิจกรรมวันเด็ก และทุนการศึกษาแก่เด็ก</p>	<p>ส่วนร่วม เครือข่ายการค้าดำเนินงาน ช่องทางการตลาด</p>	<p>๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม กิจกรรมการพัฒนาต่อยอดนั้น แหล่งเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ เช่น ผ้าเคลือบน้ำยาฟารา บล็อกปูพื้นยางพารา ถุงพั่นธก้ายางพารา</p>
กระบวนการดำเนินงาน	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต สั่งซื้อมาจากจังหวัดลำปางและจังหวัดแพร่ อุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้แกะสลักมีต้นทุนที่ค่อนข้างสูงแรงใช้แรงงานในครัวเรือน</p> <p>๒. องค์กรความรู้ การถ่ายทอดสืบทอดจากบรรพบุรุษ มีความรู้ความเชี่ยวชาญจากการฝึกปฏิบัติเรียนรู้</p> <p>๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน : ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักแต่ละหมู่บ้านจะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน</p>	<p>๑. การพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์ การแปรรูปตัดเย็บเป็น เสื้อสูท เสื้อสตรี การพัฒนาคุณภาพของผ้าทอ การรับรอง มผช. จากกระทรวงอุตสาหกรรม</p>	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต : วัสดุที่ทำได้ในท้องถิ่น การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์</p> <p>๒. องค์กรความรู้ : การเรียนรู้การพัฒนาและออกแบบผลิตภัณฑ์ การถ่ายทอดองค์ความรู้</p> <p>๓. การบริหารจัดการ รูปแบบการบริหาร การประสานงาน การจัดจำหน่าย</p> <p>๔. ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผลิตภัณฑ์มีลวดลายเฉพาะตัว</p> <p>๕. ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่าย การออกร้านขาย</p>	<p>๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต น้ำยางสดจากกลุ่มเกษตรกร</p> <p>๒. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์การต่อยอด กระบวนการสร้างองค์ความรู้จากชุมชน กระบวนการเรียนรู้การผลิตหมอนยางพาราจากศูนย์การเรียนรู้วิสาหกิจชุมชนหมอนยางพาราพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ การผลิตสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ</p> <p>๓. ผลิตภัณฑ์ชุมชน หมอนยางพารา บล็อกปูพื้นยางพารา ถุงพั่นธก้ายางพารา ของที่ระลึกที่ผลิตจากยางพารา</p>

ด้าน	กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองผาฝาย	กลุ่มทอผ้าไทเลย	บ้านลานทอง	ฟุ้งฟุ้งอิงยาง
	<p>๔. การบริหารจัดการ คริวเรือน เป็นหน่วยการผลิต กลุ่มวิสาหกิจชุมชนทำหน้าที่ประสานงาน</p> <p>๕. การประชาสัมพันธ์ เครือข่ายแกะสลักไม้ระดับตำบลและระดับอำเภอ หน่วยงานราชการ</p>		<p>ตามงานแสดงสินค้าที่ทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง การจัดจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ผ่านสื่อ Social Media การจำหน่ายให้ผู้ที่มาศึกษาดูงาน การจำหน่ายที่ศูนย์โอท็อป</p>	<p>๔. การตลาด บริษัทเอกชนรับซื้อ ช่องทางการจัดจำหน่าย</p> <p>๕. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน การประชาสัมพันธ์กลุ่มผ่านทางช่องทางออนไลน์ การออกบูทเพื่อจำหน่ายสินค้า</p> <p>๖. การบริหารจัดการ วิสาหกิจชุมชนในระดับคริวเรือน การช่วยเหลือร่วมมือกัน</p>
ผลผลิตจากการดำเนินงาน	<p>๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม อาชีพเสริม</p> <p>๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนได้รับประโยชน์มีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก</p> <p>๓. การกระจายรายได้ในชุมชน อุตสาหกรรมในคริวเรือน</p> <p>๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนช่วยเหลือกัน การแลกเปลี่ยน</p>	<p>๑. รายได้เพิ่ม เฉลี่ยประมาณ ๒,๕๐๐ - ๓,๐๐๐ บาทต่อเดือนต่อคน</p>	<p>๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม สร้างรายได้จากผลิตภัณฑ์ การจำหน่ายใบลาน การรับจ้างสอยใบลาน</p> <p>๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีอาชีพเสริม เกิดเงินหมุนเวียนในชุมชน เศรษฐกิจฐานรากเริ่มมีความเข้มแข็งลดการพึ่งพาจากภายนอก</p> <p>๓. การกระจายรายได้ในชุมชน การจ้างงาน การรับซื้อใบลาน</p>	<p>๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม รายได้เพิ่มจากการทำหมอนยางพารา</p> <p>๒. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง เกิดรายได้ในระดับชุมชน เสริมสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชน การรองรับปัญหาเกี่ยวกับราคายางพาราที่ตกต่ำ</p> <p>๓. การกระจายรายได้ในชุมชน น้ำยางพาราสดมาขายให้กับกลุ่ม และกระจายรายได้ให้กับสมาชิกที่ผลิตหมอนยางพารา ความสัมพันธ์ของ</p>

ด้าน	กลุ่มแกะสลักไม้บ้านทองผาฝาย	กลุ่มทอผ้าไทเลย	บ้านลานทอง	พึงพึงอิงยาง
	๕. สวัสดิการชุมชน ปันผลจากสหกรณ์		๔. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีส่วนร่วมในทุกกิจกรรม	คนในชุมชน การส่งเสริมการรวมกลุ่ม การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ๔. สวัสดิการชุมชน การสร้างความมั่นคง ความมั่นใจให้กับสมาชิก การจัดทำประกันชีวิต และสวัสดิการในรูปแบบค่าตอบแทนแก่สมาชิก

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๑ นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนแหล่งเงินทุน

๑.๒ หน่วยงานสนับสนุน ภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ

๒. ปัจจัยภายใน

๒.๑ ทุนชุมชน ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากร ทุนมนุษย์

๒.๒ การบริหารจัดการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิด การมีแผนงาน

๒.๓ เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายกิจกรรมในชุมชน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครือข่ายการดำเนินงาน และเครือข่ายการตลาด

๒.๔ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การใช้เทคโนโลยี การสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์

๓. กระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีวัสดุ วัตถุดิบ และทรัพยากรในชุมชน

๓.๒ องค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้และการพัฒนา การสร้างสรรค์ความรู้จากชุมชน

๓.๓ การสร้างการสื่อสาร สร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ช่องทางออนไลน์ การออกร้านงานแสดงสินค้า การจำหน่ายออนไลน์ การจำหน่ายแก่ผู้มาศึกษาดูงาน และศูนย์ OTOP

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๔.๑ ครอบครัวมีรายได้ รายได้จากผลิตภัณฑ์ การจ้างงาน การขายวัตถุดิบในการผลิตสินค้า

๔.๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียน ลดการพึ่งพาจากภายนอก

๔.๓ สวัสดิการชุมชน มีการปันผลจากรายได้ของกลุ่ม ค่าตอบแทน การออม และการทำประกันชีวิตสมาชิกกลุ่ม

บทที่ ๕

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอ

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชนที่เหมาะสม

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ๑) การศึกษาจากกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน ประกอบด้วย การศึกษาปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และ ผลผลิตจากการดำเนินงาน โดยวิธีการการเก็บแบบสอบถาม จำนวน ๒๔ กลุ่ม ในพื้นที่ ๘ จังหวัด ได้แก่ ลำพูน พิชณุโลก เลย ชัยภูมิ สระบุรี สุพรรณบุรี พัทลุง และนครศรีธรรมราช ๒) การถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑๒ กลุ่ม ในพื้นที่ ๔ จังหวัด ได้แก่ ลำพูน เลย สระบุรี และนครศรีธรรมราช สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

๑. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในภาพรวม

ผลการศึกษา จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในด้านปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายใน กระบวนการดำเนินงาน และผลผลิตจากการดำเนินงาน สรุปภาพรวมได้ดังนี้

๑) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน และการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ๒) ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน ได้แก่ การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน การส่งเสริมทักษะอาชีพ การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อม การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/ นวัตกรรม การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

๒) ปัจจัยภายในที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในภาพรวม คือ ๑) ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม ๒) ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ/ วัตถุดิบในท้องถิ่น วัฒนธรรมประเพณี และองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญา ปราชญ์ชุมชน

๓) กระบวนการดำเนินงาน ในภาพรวม คือ ๑) กลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานด้านการสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างความจดจำในสินค้าและผลิตภัณฑ์ ๒)

กระบวนการดำเนินงานด้านการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน

๔) ผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ส่งผลกระทบต่อสมาชิกและชุมชน ในภาพรวม ได้แก่ ๑) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น ๒) คนในชุมชนมีความสุข ๓) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม ๔) การกระจายรายได้ในชุมชน

๕) กระบวนการดำเนินงานที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม ในภาพรวม คือ ๑) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การรวบรวมองค์ความรู้ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่และการถ่ายทอดองค์ความรู้ และการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน ๒) การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน การลดต้นทุน และการแสวงหากำไร

๒. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จำแนกตามกลุ่มในชุมชนในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.ด้านกฎหมาย

๑.๑. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือ กรมการพัฒนาชุมชน

๑.๒. การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.ด้านการเมือง

๒.๑. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ

๒.๒. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่าย และความเข้มแข็งของกลุ่ม

๓.ด้านสังคม

๓.๑. การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรม

๔.ด้านวัฒนธรรม

๔.๑. การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีอัตลักษณ์

๕.ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน

๕.๑. การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน

๕.๒. การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม

- ๕.๓. การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงินบัญชี

ปัจจัยภายใน

๑. ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม
๒. ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชน และวัฒนธรรมประเพณี
๓. กลุ่มมีความสามารถด้านการบริหารและมีการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่ม

กระบวนการดำเนินงาน

๑. การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์
๒. การตลาด ได้แก่ การแสวงหาช่องทางการตลาด
๓. การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม
๒. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น
๓. มีการกระจายรายได้ในชุมชน
๔. คนในชุมชนมีความสุข

กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม

๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์
๒. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑. ด้านกฎหมาย

- ๑.๑. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือ กรมการพัฒนาชุมชน
- ๑.๒. การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒. ด้านการเมือง

- ๒.๑. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ
- ๒.๒. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่าย และความเข้มแข็งของกลุ่ม

๓. ด้านสังคม

- ๓.๑. การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนา
นวัตกรรม

๔.ด้านวัฒนธรรม

- ๔.๑. การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน

๕.ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน

- ๕.๑. การส่งเสริมการรักษาสิ่งแวดล้อม
- ๕.๒. การส่งเสริมทักษะอาชีพ
- ๕.๓. การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาด
อนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน

ปัจจัยภายใน

๑. ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนากลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ
วิถีชีวิตในชุมชน วัฒนธรรมประเพณี องค์ความรู้ ภูมิปัญญา และปราชญ์
ชุมชน
๒. ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม

กระบวนการดำเนินงาน

๑. การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการ
จดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์และการแสวงหาช่องทางการประชาสัมพันธ์
๒. การตลาด ได้แก่ การวิเคราะห์ตลาด และการแสวงหาช่องทางการตลาด
๓. การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๑. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น
๒. คนในชุมชนมีความสุข
๓. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น

กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม

๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์
๒. การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน
๓. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.ด้านกฎหมาย

- ๑.๑. หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม คือ
กรมการพัฒนาชุมชน และกรมส่งเสริมอุตสาหกรรม
- ๑.๒. การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน

๒.ด้านการเมือง

- ๒.๑. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ
- ๒.๒. นโยบายการพัฒนาและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคีเครือข่ายและความเข้มแข็งของกลุ่ม

๓.ด้านสังคม

- ๓.๑. การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม

๔.ด้านวัฒนธรรม

- ๔.๑. การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน

๕.ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน

- ๕.๑. การส่งเสริมด้านตลาดออนไลน์
- ๕.๒. การส่งเสริมทักษะอาชีพ
- ๕.๓. การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ นวัตกรรม

ปัจจัยภายใน

๑. ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความสามารถในการพัฒนากลุ่ม
๒. ในชุมชนมีทุนชุมชนที่ส่งเสริมการพัฒนา กลุ่ม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบในชุมชน
๓. กลุ่มมีความร่วมมือ การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กร และกลุ่มมีความสามารถในการบริหารจัดการ

กระบวนการดำเนินงาน

๑. การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด ได้แก่ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ประโยชน์ และการรวบรวมองค์ความรู้
๒. การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน ได้แก่ การสร้างแบรนด์ การสร้างการจดจำในสินค้า ผลิตภัณฑ์
๓. การบริหารจัดการ ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน

ผลผลิตจากการดำเนินงาน

๑. ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม
๒. ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น
๓. เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

๔.คนในชุมชนมีความสุข

กระบวนการที่มีผลต่อผลผลิตจากการดำเนินงานของกลุ่ม

๑.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์

๒.การตลาด

๓.การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

๓. ผลศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน จากการศึกษาถอดบทเรียนกลุ่มในชุมชนศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ๑ นโยบายและมาตรการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน เพื่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก การสนับสนุนและการเข้าถึงแหล่งทุน. ๒ หน่วยงานภาครัฐให้การส่งเสริม เช่น กรมการพัฒนาชุมชน อุตสาหกรรมจังหวัด พาณิชยจังหวัด องค์การอาหารและยา (อย.) ในด้านมาตรฐานสินค้าและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การตลาด การจัดจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน และการวิจัยเพื่อการพัฒนา และ๓ เทคโนโลยี มีบทบาทในการประชาสัมพันธ์ทางสื่อออนไลน์ การตลาดออนไลน์

๒. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ๑ ทุนชุมชน อาทิ ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน ๒ ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการบริหารจัดการกลุ่ม ๓ เครือข่ายในชุมชน การรวมกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชนมีบทบาทในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ตลอดจนความร่วมมือในการผลิตและการตลาด และ๔ การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม มีความรู้และทักษะในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ของชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ ๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทรัพยากร วัตถุดิบและแรงงานในชุมชน ๒ องค์ความรู้ มีภูมิปัญญาชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และการส่งเสริมความรู้จากหน่วยงานภายนอกเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม และ ๓ การบริหารจัดการ การประสานงาน การประชาสัมพันธ์ การตลาด การสร้างแบรนด์ ศูนย์แสดงสินค้า ศูนย์การเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ๑ สร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน ๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีเงินทุนจากรายได้และการออม เงินทุนหมุนเวียนในชุมชน สินค้าชุมชนที่เป็นอัตลักษณ์ และ ๓ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ ๑. นโยบายและมาตรการส่งเสริม การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ๒ หน่วยงานสนับสนุน เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม ธ.ก.ส. องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) หน่วยงานเอกชน ๓ สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการให้ความรู้ การศึกษาวิจัย การศึกษาข้อมูลชุมชน การจัดทำฐานข้อมูลต่างๆ และ๔ กระแสการท่องเที่ยวชุมชน วิถีชุมชน

๒. ปัจจัยภายใน ได้แก่ ๑. ทุนชุมชน อาทิ ทุนวัฒนธรรม วิถีชีวิตชุมชน ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ๒.ผู้นำชุมชน มีบทบาทในการขับเคลื่อนชุมชน เป็นผู้มีความรู้ เสียสละ มีความคิดสร้างสรรค์ และมีวิสัยทัศน์ที่ดี ๓. เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายความร่วมมือในกิจกรรมชุมชน การขยายกิจกรรม การต่อยอดกิจกรรม ๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาวัฒนธรรมชุมชน และทรัพยากรในชุมชน

๓. กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ ๑. การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีทุนทรัพยากรธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรม ทุนวิถีชีวิต และทุนทรัพยากรบุคคล ประชาชนชุมชน ๒. การสร้างสรรค์องค์ความรู้ชุมชน การสนับสนุนและส่งเสริมความรู้ด้านการท่องเที่ยวชุมชน การบริการ โฮมสเตย์ กิจกรรมการท่องเที่ยวและสินค้าชุมชนจากทุนชุมชน และ ๓. ผลผลิตชุมชน การผลิตสินค้า กิจกรรมการท่องเที่ยว แหล่งเรียนรู้ชุมชน การให้ข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ๑ ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม จากกิจกรรมชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชน ๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง มีรายได้ มีการออม มีเงินทุน ๓ ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความร่วมมือในกิจกรรม การรวมกลุ่ม การแบ่งบทบาทหน้าที่ การช่วยเหลือเกื้อกูล และความรักในบ้านเกิด และ ๔ สวัสดิการชุมชน มีการออมและกองทุนสวัสดิการชุมชน

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ได้แก่ นโยบายและมาตรการการส่งเสริม การพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความรู้ ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนการสนับสนุนแหล่งเงินทุน และหน่วยงานสนับสนุน ภาครัฐ เช่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม สถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจ

๒. ปัจจัยภายใน ประกอบด้วย ๑. ทุนชุมชน ทุนวัฒนธรรม ทุนทรัพยากร ทุนมนุษย์ ๒. การบริหารจัดการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิด การมีแผนงาน ๓. เครือข่ายในชุมชน เครือข่ายกิจกรรมในชุมชน เช่น เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เครือข่ายท่องเที่ยวชุมชน เป็นเครือข่ายการดำเนินงาน และเครือข่ายการตลาด ๔. การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม การใช้เทคโนโลยี การสร้างมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์

๓. กระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต มีวัสดุ วัตถุดิบ และทรัพยากรในชุมชน และองค์ความรู้ การถ่ายทอดความรู้จากบรรพบุรุษ การเรียนรู้และการพัฒนา การสร้างสรรค์ความรู้จากชุมชน รวมทั้งการสร้างการสื่อสาร สร้างการรับรู้และการประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์ช่องทางออนไลน์ การออกโรงงานแสดงสินค้า การจำหน่ายออนไลน์ การจำหน่ายแก่ผู้มาศึกษาดูงาน และศูนย์ OTOP

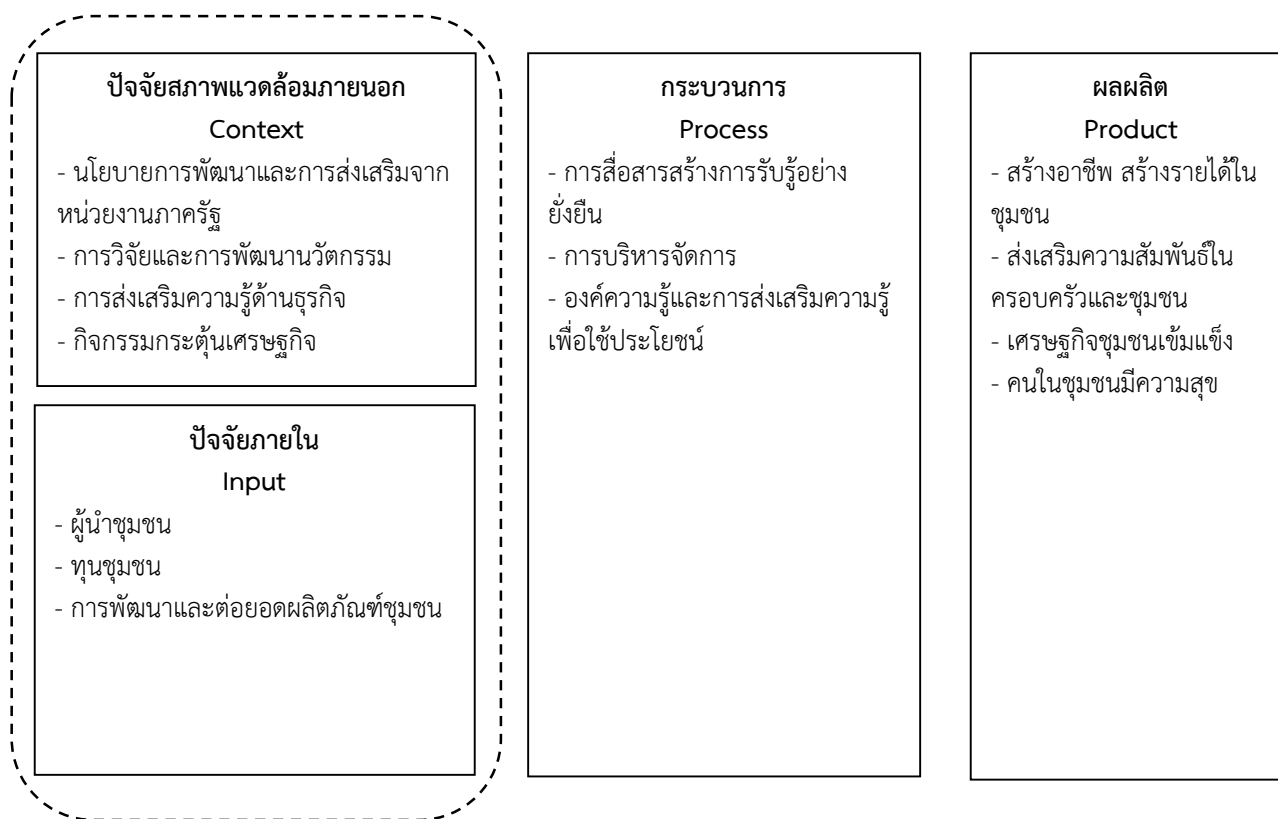
๔. ผลผลิตจากการดำเนินงาน ได้แก่ ครอบครัวมีรายได้ รายได้จากผลิตภัณฑ์ การจ้างงาน การขายวัตถุดิบในการผลิตสินค้า เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง คนในชุมชนมีรายได้ มีเงินทุนหมุนเวียน ลดการพึ่งพาจากภายนอก และสวัสดิการชุมชน มีการปันผลจากรายได้ของกลุ่ม ค่าตอบแทน การออม และการทำประกันชีวิตสมาชิกกลุ่ม

ข้อเสนอ

จากการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน มีข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

ส่วนที่ ๑. ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน ดังนี้

ด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านการเกษตรแปรรูปในชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑. การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๑ นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่

๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจ กล่าวคือนโยบายว่าด้วยเศรษฐกิจของประเทศไทย ๔.๐ โดยเฉพาะเรื่องการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises หรือ SMEs) เป็นสิ่งที่รัฐบาลเน้นว่าจำเป็นต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการพัฒนาประเทศ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจฐานรากที่สำคัญ แต่อุปสรรคสำคัญของวิสาหกิจชุมชน คือ การเข้าถึงแหล่งเงินทุน รัฐจึงมีความจำเป็นต้องเข้ามาสนับสนุนผู้ประกอบการกลุ่มนี้ ผ่านธนาคารของรัฐทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและธนาคารออมสิน โดยปัจจุบัน แผนการส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทย แผนที่ ๔ (พ.ศ. ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔) มีเป้าหมายหลักร่วมกัน ดังนี้ ๑) เพิ่มความสำคัญของ SME ในระบบเศรษฐกิจ และผลักดันให้ SMEs เป็นหนึ่งในกลไกหลักในการ

สนับสนุนให้ระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ๒) เพิ่มศักยภาพและความสามารถในการแข่งขันของ SMEs โดยดูตั้งแต่การเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำเนินธุรกิจ การพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ไปจนถึงการเร่งรัดการแก้ไขปัญหาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ๓) สร้างความเข้มแข็งให้กับระบบ SMEs ฐานราก และสนับสนุนให้มีการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเนื่องจากวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญทั้งต่อการจ้างงานและการสร้างรายได้ ๔) สร้างผู้ประกอบการ SMEs รุ่นใหม่และส่งเสริมการรวมกลุ่ม ทั้งในระดับพื้นที่และระดับอุตสาหกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจ อันจะช่วยให้เกิดการเกื้อหนุน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และเพิ่มอำนาจในการต่อรองมากขึ้น ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เป็นนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาด้านการเกษตรแปรรูปในชุมชน

๒) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการเกษตรแปรรูปในชุมชน สามารถดำเนินการผ่านหน่วยงานต่างๆ เช่น ๑) การสนับสนุนแหล่งเงินทุนผ่านธนาคารของรัฐทั้งธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและธนาคารออมสิน ๒) การส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านการเกษตรแปรรูปในชุมชน ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP โดยมีโครงการหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์ ผ่านกรมการพัฒนาชุมชน ๓) การส่งเสริมจากกระทรวงอุตสาหกรรม เช่น การบริหารจัดการทั้งระบบโรงงานการผลิต ศูนย์การเรียนรู้ ร้านจัดแสดงสินค้าผลิตภัณฑ์ การออกงานเพื่อขายสินค้า เป็นต้น

๑.๒ การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชนด้วยการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชน เพื่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน เพิ่มประสิทธิภาพกระบวนการผลิต โดยการสนับสนุนการวิจัย และสนับสนุนงบประมาณในการวิจัยให้นักวิจัย นักวิชาการ ตลอดจนกลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๑.๓ การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ

การส่งเสริมให้กลุ่มด้านเกษตรแปรรูปในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจด้านธุรกิจ การบริหารจัดการ การผลิต การตลาด และระบบการเงิน บัญชีเพื่อให้การดำเนินงานของกลุ่มมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันได้ ด้วยการอบรมให้ความรู้ในรูปแบบต่างๆ ทั้งการเปิดหลักสูตรฝึกอบรม การเข้าไปให้ความรู้แก่กลุ่มโดยตรง หรือ การให้ความรู้ผ่านระบบออนไลน์ โดยหน่วยงานภาครัฐ หรือสถาบันการศึกษา

๑.๔ กิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจ เช่น การส่งเสริมตลาดอินทรีย์ สินค้าเกษตรอินทรีย์ ผลิตภัณฑ์ออแกนิก ตลาดสีเขียว ตลาดผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น โดยการจัดกิจกรรมส่งเสริมอย่างต่อเนื่องโดยหน่วยงานด้านการเกษตร หรือการร่วมมือกับภาคธุรกิจ

๒. การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน

๒.๑ ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน เช่น มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาดและราคาตกต่ำโดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอมอาหาร

การพัฒนาสินค้าชุมชนที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น การพัฒนาสินค้าใหม่ๆ หรือสินค้าชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ดังนั้นจึงควรการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน และส่งเสริมบทบาทของผู้นำชุมชน

๒.๒ *ทุนชุมชน*

การส่งเสริมการใช้ทุนชุมชนในการส่งเสริมด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน เช่น ๑) ทุนทางวัฒนธรรม ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการถนอมอาหาร ๒) ทุนทรัพยากร วัตถุดิบ ผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนนำมาแปรรูปเป็นสินค้าชุมชน เช่น กระจับป้อบแห้ง น้ำกระเจี๊ยบ มังคุด ตัวอย่างจากชุมชนบ้านศรีวัง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีฐานทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ผลไม้ในชุมชน ประกอบด้วยทุเรียน มังคุด สะตอ และผลไม้พื้นบ้านอื่นๆ ซึ่งถือว่าเป็นทุนทางทรัพยากรที่สำคัญ นำมาแปรรูปและผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อจำหน่าย เช่น ทุเรียนกวนห่อกาบหมาก น้ำมังคุด สบู่มังคุด เป็นต้น

๒.๓ *การพัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน*

นอกจากการผลิตด้านการเกษตรแปรรูปแล้ว มีการต่อยอดโดยการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐาน การพัฒนาหีบห่อที่ดึงดูดความสนใจของผู้ซื้อและมีอัตลักษณ์ชุมชน การส่งเสริมให้กลุ่มเป็นทั้งผู้ผลิตและทำการตลาดเอง สามารถกำหนดราคาขาย และมีตลาดอย่างกว้างขวางทั้งในและต่างประเทศ การสร้างศูนย์เรียนรู้และการให้ความรู้แก่คนในชุมชนและผู้สนใจ และการต่อยอดกิจกรรมการทำผลิตภัณฑ์ชุมชนอื่นๆ ที่นอกเหนือจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วโดยใช้วัตถุดิบ ทุนที่มีในชุมชน การส่งเสริมการคิดค้นและพัฒนา การแปรรูป เช่น การนำผลไม้อื่นๆ ผลไม้พื้นถิ่นที่มีอยู่ในชุมชนมาแปรรูป เช่น มะเดื่อ พิลังกาสา หรือการใช้เทคโนโลยี เช่น การจัดหาเครื่องฟรีซดราย (Freeze Dry) มาใช้ในการแปรรูปและถนอมอาหาร เพื่อการผลิตและการพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์

๓. การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ *การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน*

การส่งเสริมให้มีความรู้ ความเข้าใจในสินค้าชุมชน ความรัก ความภูมิใจในสินค้าชุมชน ด้วยการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น ๑) ปากต่อปาก ทั้งนี้การให้ความสนใจในรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ของสินค้าชุมชน การสร้างความประทับใจแก่ลูกค้าโดยไม่หวังผลกำไรจนเกินจริง จะทำให้ลูกค้าได้ไปขยายผลต่อในความประทับใจต่อสินค้าชุมชน ๒) การประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทาง ออนไลน์ เช่น Facebook เพจของกลุ่ม เพื่อประชาสัมพันธ์ทั้งสถานที่ท่องเที่ยว สินค้าชุมชน กิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ๓) การสร้างการรับรู้โดยผ่านการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจผ่านการถ่ายทอดความรู้ที่ศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เพื่อให้เกิดการสร้างจิตสำนึก และรู้คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ หรือการแปรรูปจากวัสดุเหลือใช้ โดยมีกิจกรรมให้ลงมือทำ เป็นต้น

๓.๒ *การบริหารจัดการ*

การบริหารจัดการทั้งด้านการจัดทำแผนธุรกิจ การบริหารด้านการเงิน ต้นทุน บัญชี การบริหารความเสี่ยง และการรักษาสิ่งแวดล้อม เช่น ๑) การสร้างแบรนด์ กรณีตัวอย่างจากบ้านริมร่อง เป็นกลุ่มที่ผลิตลำไยเนื้อสีทองภายใต้แบรนด์สวีสวีดี (Sawasdee) และ “Rim di” Rong” มีสินค้าวางขายที่คิงส์ พาวเวอร์ ในท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต และห้างอีกหลายแห่งที่เชียงใหม่ ๒) การมีเงินทุนสำรองสำหรับการประกอบกิจการได้อย่างต่อเนื่อง เงินทุนของกลุ่มได้แก่ หุ้น เงินออมทรัพย์ และเงินทุนหมุนเวียนในกลุ่ม ที่ได้จากการจัดสรรกำไรสุทธิเป็นฐานทางการเงินของกลุ่มซึ่งฝากไว้กับ ธ.ก.ส. เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่สถาบันการเงินในการปล่อย

สินเชื่อเป็นทุนหมุนเวียนให้กลุ่มในแต่ละปี ๓) การจัดทำแผนธุรกิจ การตั้งเป้าหมาย แผนที่จะขยายตลาด แผนระยะยาว ๔) การแบ่งงานและความรับผิดชอบ การแบ่งบทบาทรับผิดชอบและส่วนงานอย่างชัดเจน เช่น ๔.๑) ประธานและรองประธาน ที่ทำหน้าที่เป็นคนบริหารจัดการกลุ่ม ตลอดจนการคิดกลยุทธ์ และวางแผนการดำเนินงาน ๔.๒) ส่วนงานรับคำสั่งซื้อ มีหน้าที่ติดต่อประสานงานกับผู้ค้าตลอดจนการรับคำสั่งซื้อจากภาคส่วนอื่น ๆ ๔.๓) ส่วนงานการผลิต มีหน้าที่ดำเนินงานการผลิตสินค้าตามคำสั่งผู้ซื้อ ๔.๔) ส่วนงานการจัดส่งสินค้า ทำหน้าที่จัดส่งสินค้าให้ทันตามเวลาที่กำหนด และ ๔.๕) ส่วนงานบัญชีและการเงิน มีหน้าที่บันทึกรายรับรายจ่าย ตลอดจนการสั่งซื้อปัจจัยการผลิตอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยส่วนงานบัญชีและการเงินจะมีการชี้แจงบัญชีและแจ้งให้แก่สมาชิกได้รับทราบในทุกเดือน และ ๕) การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ยกตัวอย่างเช่น เป้าหมายระยะสั้นจะเป็นต้นแบบให้กลุ่มชุมชนภาคเกษตรในการนำส่วนเกินของภาคเกษตร และสมุนไพรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน และนำไปจดสิทธิบัตร จดลิขสิทธิ์ จดเครื่องหมายการค้า สร้างเป็นทรัพย์สินตัวใหม่ ลดการตัดไม้ทำลายป่า และเป้าหมายระยะยาว คือ เป็นศูนย์เรียนรู้ในการทำวิสาหกิจชุมชน (แปรรูป ผลิต การตลาด สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง) วัตถุประสงค์ คือ เพื่อให้สมาชิกช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นองค์กรส่งเสริม ถ่ายทอดองค์ความรู้ของสมาชิกสู่บุคคลภายนอก ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อเป็นจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน ของสมาชิก คนในชุมชนและเครือข่าย เพื่อสร้างองค์กรต้นแบบที่พึ่งตนเองได้ และ เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ ส่งเสริมการลงทุนให้กับสมาชิก และสมาชิกเครือข่ายอย่างเป็นระบบ

๓.๓ องค์กรความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

การสร้างองค์ความรู้ชุมชนและส่งเสริมความรู้เพื่อสร้างประโยชน์ต่อยอด เพื่อพัฒนามาตรฐานสินค้าด้วยเทคโนโลยี และการวิจัย ได้แก่ ๑) การพัฒนาองค์ความรู้ในการแปรรูปอย่างต่อเนื่อง พัฒนาคุณภาพในกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และปรับประยุกต์ความรู้จากแหล่งต่างๆมากมาย ทั้งความรู้จากภูมิปัญญา จากบทเรียนของกลุ่มระหว่างการผลิตแปรรูป และความรู้ที่เกิดจากการได้รับถ่ายทอดจากหน่วยงาน และผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันการศึกษา จนเกิดการพัฒนาองค์ความรู้เป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนที่หลากหลาย ๒) กลุ่มคนรุ่นใหม่ในชุมชนมีความสำคัญในการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้จากรุ่นพ่อแม่ โดยได้นำเอาความรู้ดั้งเดิมมาผสมผสานความรู้ใหม่ที่ได้เรียนมา จนทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีเตาอบอินฟราเรด ในการอบเพื่อให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับเรื่องของความสะอาดปลอดภัย หรือการใช้ที่ตากด้วยพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อช่วยลดต้นทุนในการผลิต ๓) การทดลองปฏิบัติ โดยมีการสะสมความรู้จากการลองผิดลองถูก จนได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ๔) การพัฒนาองค์ความรู้โดยการสร้างศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อให้ความรู้ และเป็นศูนย์แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน

๔. การกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินการ

๔.๑ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน

การดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชน และสร้างอาชีพเสริมจากอาชีพเดิม เช่น จากเดิมที่มีอาชีพเกษตรกรเพียงอย่างเดียวทำให้เกิดรายได้เพียงทางเดียว ซึ่งนอกจากจะเป็นการสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนแล้วการดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชนยังสามารถดึงคนในชุมชนที่มีแนวโน้มที่จะอพยพถิ่นฐานไปทำงานอยู่เมืองใหญ่ให้ยังคงอยู่ในชุมชน โดยที่คนเหล่านั้นมีงาน

และรายได้เพียงพอ ยกตัวอย่างเช่น บ้านสมุนไพรรีวีง จากผลการดำเนินการพบว่าสมาชิกของกลุ่มมีรายได้เพิ่มมากขึ้น จากการทำอาชีพเดิม คือ การทำสวนผลไม้ โดยมีรายได้ต่อเดือนเพิ่มขึ้นประมาณเดือนละ ๓,๐๐๐ บาท

๔.๒ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

การดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมในชุมชน ได้แก่ กิจกรรมในงานและประเพณีต่างๆ ของชุมชน หรือการสร้างงานให้คนในชุมชนทั้งผู้สูงอายุและวัยแรงงาน เกิดการกระจายรายได้ในชุมชน การจ้างงานแรงงานในระบบการผลิตทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์ที่ดี ทำให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานในทุกระดับตั้งแต่ระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัดและภูมิภาค การเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ให้คนในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีการปฏิสัมพันธ์ การพึ่งพาอาศัยกัน และคนในชุมชนมีความภาคภูมิใจในการดำเนินงาน

๔.๓ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

การดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ก่อให้เกิดรายได้หมุนเวียน การกระจายรายได้ในชุมชน เกิดการพัฒนาคนให้สามารถดำเนินธุรกิจชุมชน ทำให้คนในชุมชนไม่ต้องออกไปทำงานนอกชุมชน ช่วยลดปัญหาการว่างงานของคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้จากเศรษฐกิจชุมชน ทั้งนี้ในการดำเนินการใช้ปัจจัยการผลิตทั้งด้านแรงงานเป็นคนในชุมชน วัตถุดิบหลักที่สามารถหาได้ในชุมชน ซึ่งเมื่อคนในชุมชนมีรายได้เศรษฐกิจชุมชนย่อมเข้มแข็ง

๔.๔ คนในชุมชนมีความสุข

ผลจากการดำเนินงานด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน โดยการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม มีการเรียนรู้ ส่งผลให้คนในชุมชนมีอาชีพ มีรายได้ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนเข้มแข็ง และความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดี ทำให้คนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้ เป็นการส่งเสริมชุมชนแห่งความสุข

๕.มาตรการสร้างแรงจูงใจด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน นอกจากการส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายในชุมชน การส่งเสริมกระบวนการดำเนินการและการกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินงานตามข้างต้นแล้ว ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ในด้านอื่นๆ ได้แก่

๕.๑ การจัดหลักสูตรการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะ โดยหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจด้านนโยบาย กฎหมาย ระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และความรู้ ทักษะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การสร้างมาตรฐานสินค้า

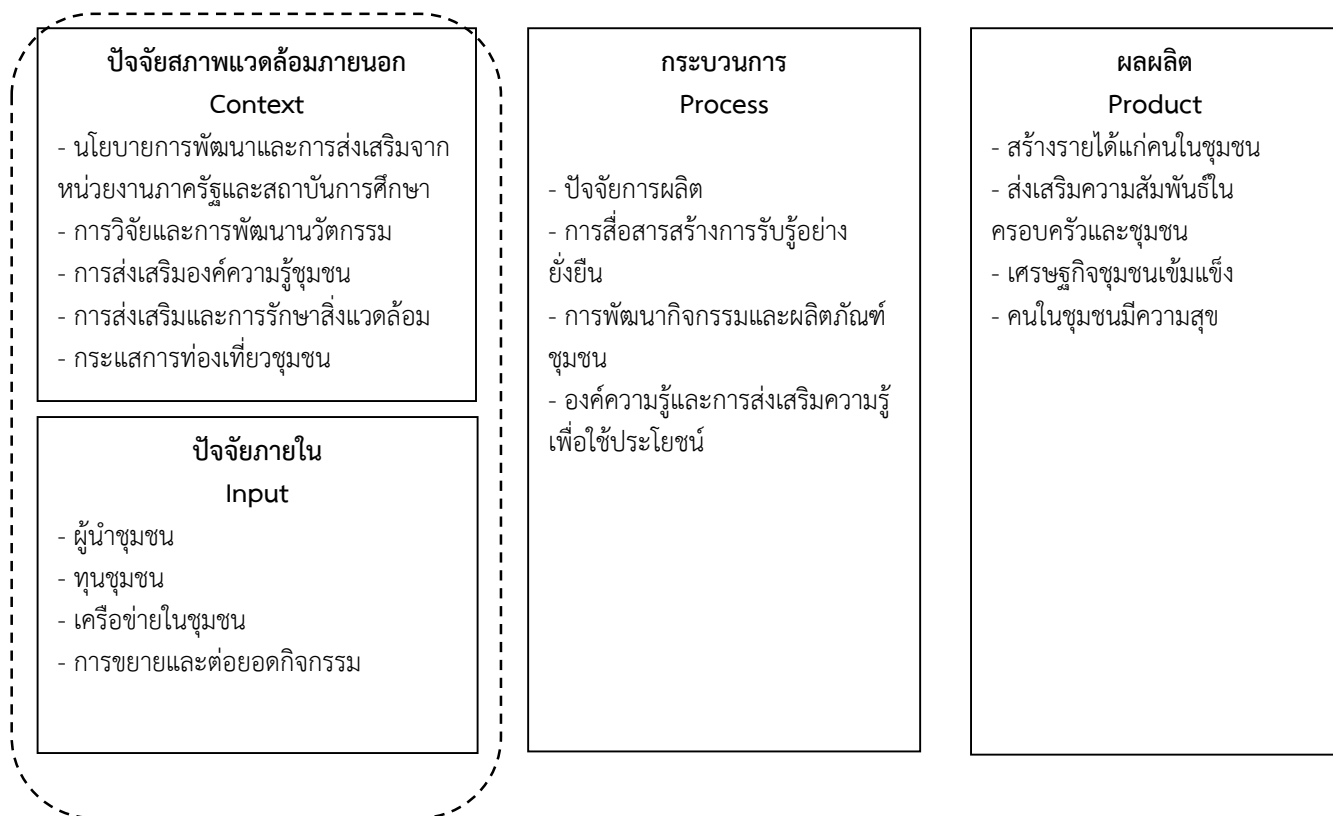
๕.๒ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อเพิ่มผลผลิต รวมทั้งการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนต่างๆ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารออมสิน

๕.๓ การสนับสนุนด้านพลังงานในการผลิต เช่น พลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการลดต้นทุนการผลิต

๕.๔ การสนับสนุนด้านอาคาร สถานที่ของกลุ่ม โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจแบ่งพื้นที่ หรือจัดสรรที่สาธารณะเพื่อเป็นที่ทำการของกลุ่ม การทำโรงเรือน

๕.๕ การส่งเสริมการรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายของกลุ่มด้านเกษตรแปรรูป เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และการสร้างพลัง สร้างแรงจูงใจในการพัฒนา

ด้านการท่องเที่ยวชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านการท่องเที่ยวชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๑ นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน

นโยบายด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ยกระดับสวัสดิการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพ สร้างโอกาสในอาชีพและการจ้างงาน พัฒนาเชิงพื้นที่ผ่านกระบวนการประชาคม การเข้าถึงแหล่งเงินทุนในการพัฒนาอาชีพและสร้างรายได้ในชุมชน สนับสนุนวิสาหกิจชุมชน และส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวในแต่ละท้องถิ่น ตลอดจนการปฏิรูปโครงสร้างการผลิตภาค

การเกษตรทั้งระบบ ควบคู่การสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าทางการเกษตร และส่งเสริมการตลาดสมัยใหม่ ปัจจัยเหล่านี้มีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนด้านการท่องเที่ยวชุมชน

นอกจากนี้หน่วยงานต่างๆ มีบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่

๑) กรมการพัฒนาชุมชน จากการทำนงนโครงการชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี นับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนาด้านการท่องเที่ยว พัฒนาผลิตภัณฑ์ OTOP ในชุมชนท่องเที่ยวตลอดจนการยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ OTOP การประชาสัมพันธ์และตลาดออนไลน์ พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยว พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวก พัฒนาสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ส่งเสริมการตลาดชุมชนท่องเที่ยว เป็นต้น

๒) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ดำเนินการส่งเสริมการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวที่ต่อยอดจากการทำเกษตรอินทรีย์ การส่งเสริมชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

๓) ส่วนราชการระดับจังหวัด สนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนโดยจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ เช่น สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัด สนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน มีการพัฒนาศักยภาพสมาชิกกลุ่ม การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ให้มีศักยภาพและมาตรฐานให้ตรงกับความต้องการของตลาด และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยว ด้วยความคิดเชิงสร้างสรรค์ สำนักงานเกษตรจังหวัด สนับสนุนการพัฒนาทางการเกษตรปลอดภัยเพื่อจัดให้เป็นกิจกรรมการเรียนรู้และการท่องเที่ยวสำหรับผู้ที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้ ด้วยการสนับสนุนองค์ความรู้ด้าน การจัดการพืช ผัก ผลไม้ ที่ปลอดภัย แล้วนำมาสกัดและแปรรูปผลิตภัณฑ์ เพื่อเพิ่มมูลค่าของผลผลิตได้ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด การอบรมให้ความรู้ด้านสุขอนามัย การรักษาความสะอาด การจัดการขยะ การประกอบอาหารที่ถูกหลักอนามัย เพื่อบริการนักท่องเที่ยว สำนักงานพาณิชย์จังหวัด สนับสนุนในด้านการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การควบคุมมาตรฐานการผลิตสินค้าชุมชน และชั่งตวงวัดผลิตภัณฑ์ให้มีมาตรฐาน เป็นต้น

๔) สถาบันการศึกษา มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ด้วยการสนับสนุนในด้านวิชาการ การเก็บรวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน และการให้ความรู้เกี่ยวกับการส่งเสริมด้านการจัดการการท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น

๕) ภาคเอกชน โดยภาคเอกชนมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งในเรื่องการฝึกอบรมให้ความรู้ที่จำเป็นต่อการดำเนินการธุรกิจ การบริหารจัดการชุมชน เช่น การสนับสนุนเงินทุนกู้ยืมเพื่อปรับปรุงโฮมสเตย์ (GSB Homestay) และการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการประกอบกิจการ กรณีตัวอย่างจากชุมชนท่องเที่ยวบ้านแหลมโฮมสเตย์ที่ SCG และ แชนพรีออน มีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริม เป็นต้น

๑.๒ การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มด้านการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการวิจัยและพัฒนา นวัตกรรมชุมชน เพื่อการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนจากทุนชุมชน เช่น กรณีตัวอย่างจากชุมชนท่องเที่ยวบ้านแหลมโฮมสเตย์ที่ใช้ทุนธรรมชาติในชุมชน ผ่านกระบวนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรม เป็นกิจกรรมสปาโคลนทะเลบำบัด และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน สปุโคลน และทรีทเม้นท์หมักผมโคลน เป็นต้น

๑.๓ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน

การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชน ซึ่งองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชนซึ่งเป็นทุนที่ชุมชนมี เป็นคุณค่าของชุมชน ที่มีบทบาทในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ปราชญ์ชุมชนที่มีในชุมชนเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน หรือการถ่ายทอดความรู้แก่ผู้สนใจ จัดทำเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือฐานเรียนรู้ชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวชุมชน หรือบทบาทของปราชญ์ชุมชนในการทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศน์ชุมชน เป็นต้น

๑.๔ การส่งเสริมและการรักษาสีงแวดล้อม

กระแสการส่งเสริมและการรักษาสีงแวดล้อมควบคู่กับการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้การดำเนินการด้านการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการรณรงค์ การกระตุ้น การสร้างจิตสำนึกด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสีงแวดล้อมควบคู่ไปกับการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมการปลูกป่า ปลูกปะการัง ปล่อยสัตว์น้ำ การจัดการขยะในชุมชนท่องเที่ยว เป็นต้น ด้วยการรณรงค์ผ่านสื่อต่างๆ

๑.๕ กระแสการท่องเที่ยวชุมชน

กระแสการท่องเที่ยวชุมชน กระแสนิยมการท่องเที่ยวในรูปแบบใกล้ขีดธรรมชาติและการใช้ชีวิตตามวิถีชุมชนดั้งเดิมที่มีเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักท่องเที่ยวหันมาให้ความสนใจและความสำคัญกับการท่องเที่ยวชุมชน และการพักอาศัยในรูปแบบโฮมสเตย์เพิ่มมากขึ้น

๒. การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน

๒.๑ ผู้นำชุมชน

ในชุมชนมีทั้งผู้นำทางการและผู้นำชุมชนตามธรรมชาติ ซึ่งมีบทบาทที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนกลุ่มต่างๆ ผู้นำเป็นผู้ที่มีความเสียสละ มีความรู้ ความคิด และมีวิสัยทัศน์ที่ดี ตัวอย่างจากผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเสียสละโดยการเสียสละที่ดินของตนเอง เพื่อใช้เป็นพื้นที่ในการจัดทำตลาดหัวปลีแล้วจัดสรรให้เป็นพื้นที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ และที่พักสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังเป็นผู้ที่หมั่นศึกษาหาความรู้ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว และการตลาดอยู่เสมอ ส่งผลให้สามารถบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้ตลอดจนการโฆษณาประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชน ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายหรือผู้สนใจ ให้เดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากขึ้นได้

๒.๒ ทุนชุมชน

ทุนชุมชนที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เช่น

ทุนทางวัฒนธรรม ตัวอย่างจากบ้านแพะต้นยางงาม ซึ่งเป็นแหล่งวัฒนธรรมชาวไทลื้อที่สำคัญของอำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน เป็นศูนย์กลางเครือข่ายวัฒนธรรมชาวไทลื้อของภาคเหนือ ที่รวมตัวกันทำกิจกรรมสำคัญของคนไทลื้อหรือคนไตลื้อ มีเอกลักษณ์อันโดดเด่นทางวัฒนธรรม ซึ่งสะท้อนผ่านภาษา การแต่งกาย อาหาร ภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรมประเพณี หรือตัวอย่างชุมชนท่องเที่ยวบ้านแหลมโฮมสเตย์ซึ่งเป็นชุมชนมุสลิมที่วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์โดดเด่น

ทุนวิถีชีวิต ตัวอย่างจากชุมชนบ้านน้อย ที่มีวิถีชีวิตแบบสลัวไลฟ์ วัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเลย ถนนคนเดินเชียงคาน ถือเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมที่ดึงดูดให้กับนักท่องเที่ยวที่อยากจะเข้ามาสัมผัสในอำเภอเชียงคาน และการใช้ชีวิตวิถีแบบโฮมสเตย์ก็เป็นหนึ่งทางเลือกของนักท่องเที่ยว

ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน เป็นทุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ป่าชายเลน ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น ตัวอย่างจากชุมชนบ้านแหลมโฮมสเตย์พัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนจากป่าชายเลน ป่าโกงกาง

๒.๓ เครือข่ายในชุมชน

การดำเนินการท่องเที่ยวชุมชน โดยเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยว ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีความหลากหลาย สามารถต่อยอดและขยายผลได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น ชุมชนบ้านแพะดำเนินการท่องเที่ยวชุมชนโดยมีกลุ่มเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มปลูกผักปลอดภัยบ้านแพะ กลุ่มปุ๋ยหมักบ้านแพะ กลุ่มจัดการขยะบ้านแพะ กลุ่มทำผลิตภัณฑ์กะลามาพร้าว กลุ่มทำผางประทีป กลุ่มเลี้ยงกุ้ง กลุ่มเลี้ยงจิ้งหรีดน้อย หรือเครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนบ้านพุแค มีเครือข่ายด้านการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนเชิงพื้นที่ ได้แก่ สวนพฤกษศาสตร์ภาคกลาง พุแค ซึ่งเป็นพื้นที่ในการให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้พันธุ์พืชต่าง ๆ ของชุมชน ศูนย์โอท็อปคอมเพล็กซ์พุแค เป็นแหล่งรวบรวมสินค้าของชุมชน อีกทั้งยังเป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจชุมชน และเผยแพร่องค์ความรู้ด้านการประกอบอาชีพให้นักท่องเที่ยวได้ และในส่วนของเครือข่ายเชิงประเด็น การท่องเที่ยวชุมชน โอท็อปวิถีบ้านซุง กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนภาคกลาง และในระดับประเทศ มีการศึกษาดูงานระหว่างกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้การจัดการและข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ เป็นต้น

๒.๔ การขยายและต่อยอดกิจกรรม

การพัฒนาต่อยอดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทำให้การท่องเที่ยวชุมชนสามารถดำเนินการได้อย่างยั่งยืน โดยการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนให้มีความหลากหลาย ทั้งกิจกรรมด้านวัฒนธรรมประเพณี กิจกรรมด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านวิถีชีวิตชุมชน กิจกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น ตัวอย่างกิจกรรมของชุมชนบ้านแหลมโฮมสเตย์ ได้แก่ ๑) กิจกรรมการปลูกป่าชายเลน ๒) กิจกรรมศึกษาธรรมชาติ ๓) กิจกรรมการชมวิถีชีวิตชาวประมง การจับปลาชายฝั่งของเรือประมงขนาดเล็ก ทดลองใช้อุปกรณ์หาปลาของชาวประมง จัดทำท่องเที่ยวเรียนรู้การออกทะเลหาปลา เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจวิถีชีวิตชาวประมง ๔) กิจกรรมรณรงค์การไม่ซื้อไม่ขาย ไม่กินปูไซนอก และปลาในฤดูวางไข่ รณรงค์ไม่ จับ ปูแสม ในป่าชายเลนในฤดูวางไข่ รวมทั้งปูตัวเล็ก ๕) กิจกรรมชมนก นานาพันธุ์ ตามฤดูกาล ที่มีนกประจำถิ่น และนกพลัดถิ่นมาอาศัยระบบนิเวศป่าชายเลน และรณรงค์ห้ามดักนกด้วยตาข่าย ๖) กิจกรรมสปาโคลนทะเลบำบัดการเล่นกีฬา บนโคลน การเล่นกระดานถีบเล่นหาหอย ๗) กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรในทะเล สร้างบ้านให้ปูสร้างที่อยู่ให้ปลา ๘) กิจกรรมรณรงค์ไม่กินปูไซ และรับบริจาคปูไซจากเรือเพื่อนำไปละลายไซในบริเวณบ้านปูบ้านปลา และยังได้พัฒนาต่อยอดกิจกรรม เป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวใหม่ที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถีชุมชน โดยการปรับตัวของนักท่องเที่ยวเมื่อเข้ามาท่องเที่ยวชุมชนมุสลิม การเคารพในศาสนาอิสลาม และการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้จากปราชญ์ชุมชนและลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน มีกิจกรรมที่มีความเป็นเอกลักษณ์ เช่น ๑) กิจกรรมสร้างบ้านปลาบ้านปู ๒) กิจกรรมปลูกป่าชายเลน ๓) กิจกรรมเพาะพันธุ์ต้นโกงกาง ๔) กิจกรรมปล่อยสัตว์ทะเล ๕) กิจกรรมชมหิ่งห้อย ๖) กิจกรรมทำอาหารหารพื้นบ้าน ๗) กิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ๘) ลิ้มลองอาหารทะเลสดตามฤดูกาล ๙) วิธีการจับปลาหาปลาของเรือประมงขนาดเล็ก ๑๐) ชมโลมาสีชมพู ออกหาอาหารปลา ๑๑) ผลิตกรงนกปรอทหัวจุก ๑๒) แหล่งเรียนรู้บ้านรังนก ๑๓) สืบงานภูมิปัญญาจากหางอวน ๑๔) ชมหิ่งห้อย ๑๕) สปาโคลน

๓. การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ ปัจจัยการผลิต

การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนด้วยการส่งเสริม แหล่งเรียนรู้ในชุมชน เพื่อพัฒนาและต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน แหล่งเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชน หรือแหล่งเรียนรู้องค์ความรู้ชุมชน และการใช้ทุนชุมชน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน ทั้ทุนทรัพยากรท่องเที่ยวธรรมชาติ ทุนวัฒนธรรมและวิถีชีวิต และทุนทรัพยากรบุคคลในชุมชน

๓.๒ การสื่อสารสร้างการรับรู้อย่างยั่งยืน

การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืนด้านการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งการใช้สื่อออนไลน์ และเครือข่ายการท่องเที่ยว เน้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ผ่านกระบวนการพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยว การทดลองเที่ยว และการประเมินโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น เป็นการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน อัตลักษณ์ชุมชน กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน รวมทั้งผลิตภัณฑ์ชุมชน ทั้งนี้การสื่อสารสร้างการรับรู้ยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในชุมชนของตนเองด้วย

๓.๓ การพัฒนากิจกรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนและผลิตภัณฑ์ชุมชน ส่งเสริมให้การดำเนินการชุมชนสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างต่อเนื่องและเข้มแข็ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างอัตลักษณ์ของการท่องเที่ยวแต่ละชุมชน เช่น ๑) ผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ้าทอไทลื้อ สิ่งประดิษฐ์กะลามะพร้าว เพอร์นิเจอร์ไม้เก่า สมุนไพรไทย ผลิตภัณฑ์จากไบลาน สบู่โคลน ทริทเม้นท์หมักผมโคลน มาร์คหน้าโคลน ครีมล้างหน้าโคลน ๒) กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชน พิธีบายศรีสู่ขวัญ การตัดตุง เครื่องจักสานจากไม้ไผ่ ทำกล่องข้าวจากใบตาล กิจกรรมเรียนรู้อาชีพและวิถีชีวิตชุมชน เป็นต้น

๓.๔ องค์ความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

การสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์ โดยการให้ความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนในชุมชน การจัดการความรู้ชุมชน การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน ใช้กระบวนการเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาองค์ความรู้ชุมชนเพื่อต่อยอดเป็นกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๔. การกำหนดเป้าหมายผลผลิต

๔.๑ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน

การท่องเที่ยวชุมชนสามารถสร้างรายได้แก่คนในชุมชน เช่น กิจกรรมบ้านพักแบบโฮมสเตย์ การทำอาหารพื้นบ้าน รายได้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ รายได้จากการให้เช่าจักรยาน รายได้จากการนำสินค้ามาขาย การบริการเรือนํ้าเที่ยว การรักษาปลอดภัย การรักษาความสะอาดชุมชน เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และกระจายรายได้ให้แก่คนในชุมชน

๔.๒ ส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน

กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนส่งผลให้เกิดความร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งการส่งเสริมอาชีพสร้างรายได้ การส่งเสริมบทบาทผู้สูงอายุในการเผยแพร่ความรู้ในชุมชนและการสืบต่อศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันเป็นรากเหง้าภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เหล่านี้ทำให้คนในชุมชนมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน นอกจากนี้กิจกรรม

การท่องเที่ยวชุมชน ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชน สามารถสร้างความรักความสามัคคี ให้สมาชิกได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยความร่วมมือร่วมใจ มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยกันที่การจัดการเรื่องต่าง ๆ การให้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และร่วมกันพัฒนาบ้านเกิด

๔.๓ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

การดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน ก่อให้เกิดรายได้ซึ่งส่วนใหญ่ได้จากการขายสินค้า และการบริการกิจกรรมการท่องเที่ยว ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการรวมตัวกันทำกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชน มีรายได้เสริมจากอาชีพเดิมและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากของชุมชนได้ ตัวอย่างของบ้านแพะต้นยางงามนับตั้งแต่ปี ๒๕๖๑ การท่องเที่ยวชุมชนสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อปีเป็นจำนวน ๑ ล้านบาทบาท ส่งผลให้คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรมของกลุ่ม มีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจชุมชน

๔.๔ คนในชุมชนมีความสุข

การท่องเที่ยวชุมชนเป็นการส่งเสริมอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วม ส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ชุมชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูล ส่งผลให้คนในชุมชนมีความสุข

๕.มาตรการสร้างแรงจูงใจด้านการท่องเที่ยวชุมชน

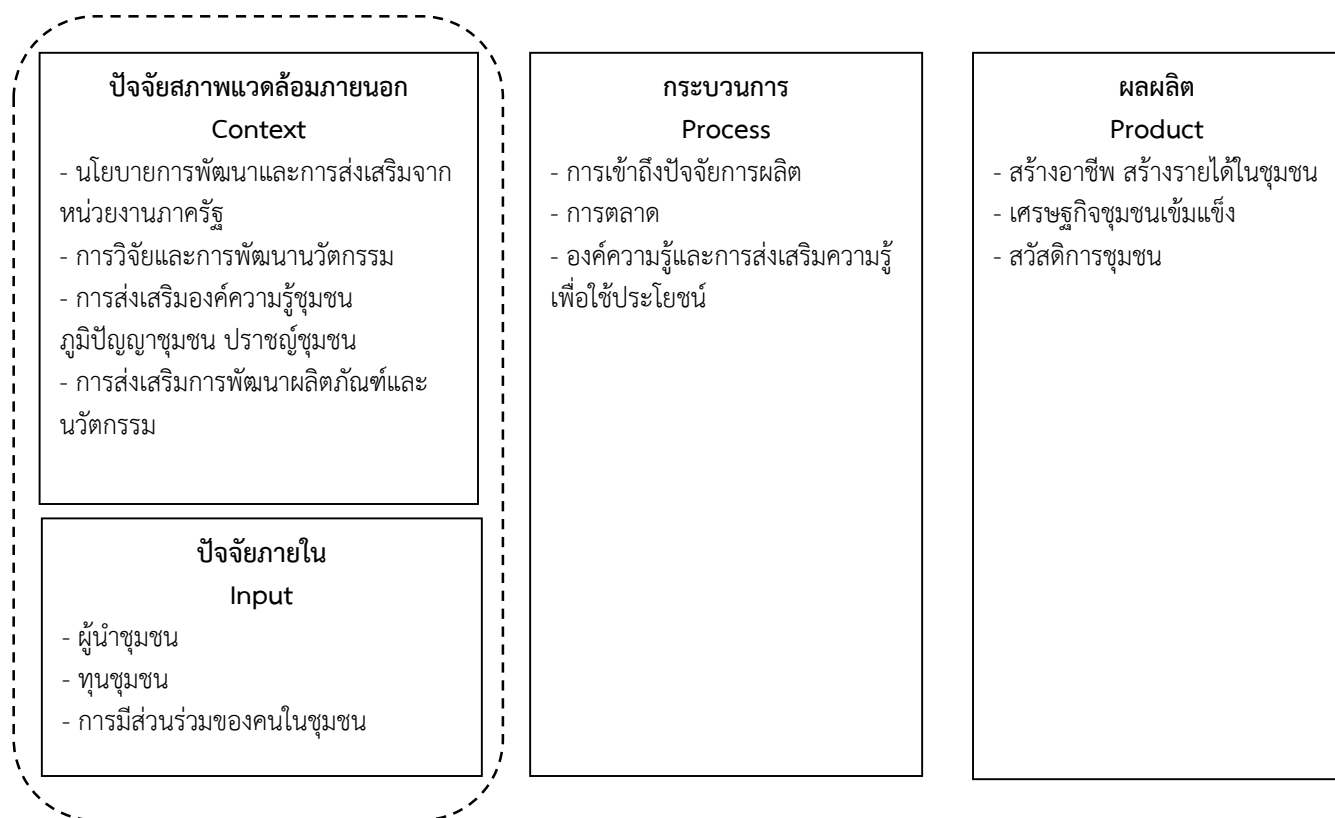
การส่งเสริมและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากการส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายในชุมชน การส่งเสริมกระบวนการดำเนินการและการกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินงานตามข้างต้นแล้ว ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจด้านท่องเที่ยวชุมชน ในด้านอื่นๆ ได้แก่

๕.๑ มาตรการกระตุ้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน โดยการร่วมมือกันของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องและภาคธุรกิจในการจัดเทศกาลการท่องเที่ยวชุมชน การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อการท่องเที่ยวชุมชน

๕.๒ การเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวที่สำคัญๆ กับการท่องเที่ยวชุมชน

๕.๓ การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับผู้ประกอบการอื่นๆ กับการท่องเที่ยวชุมชน เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ สวน ฟาร์ม เป็นต้น

ด้านอุตสาหกรรมชุมชน

การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในชุมชนด้านอุตสาหกรรมชุมชน มีแนวทางการดำเนินการ ดังนี้

๑.การส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

๑.๑ นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ

๑) นโยบายและมาตรการส่งเสริม นโยบายการพัฒนาขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความรู้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่น เสริมสร้างความเข้มแข็ง และขีดความสามารถของเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ การรักษาพัฒนาต่อยอดความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรม

๒) หน่วยงานภาครัฐ การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านอุตสาหกรรมชุมชน เช่น ๑) กรมการพัฒนาชุมชน มีบทบาทในการส่งเสริมการค้าสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สามารถสร้างรายได้นำเงินเข้ามาสู่ชุมชนเป็นสินค้า OTOP ชุมชน การสนับสนุนส่งเสริมด้านการตลาดโดยการจัดงานแสดงสินค้าในระดับต่างๆ ทั้งในจังหวัด และระดับประเทศ ทำให้สินค้าชุมชนได้วางตลาดและเป็นที่รู้จัก

ตลอดจนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การสื่อสารให้เกิดการรับรู้แก่สาธารณะ ๒) อุตสาหกรรมจังหวัด มีบทบาทสนับสนุนองค์ความรู้ เช่น การทำหัตถกรรมจักสานจากใบลาน การทำหมวกสตรี เพื่อการพัฒนาให้ตรงกับความต้องการของตลาด ๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูนได้ให้การสนับสนุนชุมชนไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา ร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและสหกรณ์ไม้แกะสลักอำเภอแม่ทา ส่งเสริมให้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับจังหวัดอื่น ๆ จับมือร่วมกันในนามของสมาคมไม้แกะสลักภาคเหนือ และพัฒนาต่อยอดไปจนถึงระดับประเทศ สร้างให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมชุมชนแลกเปลี่ยนข้ามจังหวัด ข้ามประเทศ ทำให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่เคลื่อนไหวและหมุนเวียน ๔) สถาบันการศึกษา เช่น กลุ่มฟิงฟิงอิงยางมีหลายสถาบันการศึกษาเข้ามาสนับสนุน คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตศรีวิชัย และมหาวิทยาลัยที่เข้ามาศึกษาวิจัย ประกอบด้วย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เป็นต้น

๓) ภาคธุรกิจเอกชนในท้องถิ่น เช่น ภาคธุรกิจด้านแกะสลักไม้ในภาคเหนือ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากและมีชื่อเสียง โดยเฉพาะชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตและค้าขายผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลักใหญ่ที่สุดและเป็นที่รู้จักทั่วโลก ภาคธุรกิจบ้านถวายมีบทบาทในการส่งเสริมด้านการตลาด

๑.๒ การวิจัยและการพัฒนานวัตกรรม

การส่งเสริมบทบาทหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และภาคธุรกิจเอกชน ในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ และการยกระดับมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมชุมชน ตลอดจนการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๑.๓ การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ประชาชนชุมชน

การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ประชาชนชุมชน โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน การถ่ายทอดความรู้ในชุมชน มีการเรียนรู้และการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ชุมชน การประยุกต์ใช้ความรู้ให้เกิดประโยชน์ และการสร้างสรรค์ความรู้ของชุมชนเป็นนวัตกรรมชุมชน เป็นต้น

๑.๔ การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม

การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม โดยการต่อยอดองค์ความรู้ชุมชน มีกระบวนการใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ และความคิดสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๒. การส่งเสริมปัจจัยภายในชุมชน

๒.๑ ผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมอุตสาหกรรมชุมชน โดยส่งเสริมบทบาทผู้นำในการประสานกลุ่ม ประสานเครือข่าย ประสานหน่วยงานต่างๆ และผู้นำภูมิปัญญา ผู้สูงอายุในชุมชน มีบทบาทในการให้ความรู้และวิธีการพัฒนาผลงาน พัฒนาทักษะ ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์

๒.๒ ทุนชุมชน ทุนชุมชนในการส่งเสริมและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมชุมชน ได้แก่

๑) ทุนทางวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิปัญญาชุมชนที่นำมาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การถ่ายทอดในชุมชน จนเป็นอุตสาหกรรมชุมชนที่สร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน เช่น ประวัติศาสตร์ของชุมชน และผู้นำภูมิปัญญาด้านงานแกะสลักไม้ที่เป็นอัตลักษณ์ชุมชน

๒) ทุมนมนุษย์ ผู้นำชุมชน หรือปราชญ์ชุมชน มีบทบาทในการนำความรู้มาต่อยอดจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีการฝึกฝน มีการลองผิดลองถูกเพื่อประยุกต์และปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดนำมาสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้สู่คนในชุมชนเพื่อสร้างความรู้ซึ่งนำไปสู่การรวมกลุ่มเพื่อผลิตและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

๓) ทูทางทรัพยากร การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนเพื่อสร้างรายได้แก่คนในชุมชน เช่น ในพื้นที่บ้านท่าฤทธิ์ เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรที่สำคัญที่ใช้ในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสาน นั่นคือ ต้นลาน หรือที่คนในชุมชนเรียกว่า ลานทอง ซึ่งถือเป็นวัสดุหลักในการผลิตผลิตภัณฑ์จักสานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทอง หรือชุมชนพึ่งพิงอิงย่างที่คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรทำสวนยางพารา และพื้นที่ชุมชนมีทรัพยากรที่ถือว่าเป็นทุนชุมชน คือ ยางพารา น้ำยางพารา ที่ใช้เป็นวัตถุดิบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

๒.๓ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การดำเนินงานด้านอุตสาหกรรมในชุมชน ด้วยการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน มีส่วนร่วมกิจกรรม ร่วมมือกันทำงาน มีส่วนร่วมในการจัดจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์ของชุมชน นอกจากนี้ยังมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เป็นเครือข่ายกิจกรรมในชุมชน เช่น เครือข่ายงานแกะสลักไม้ของกลุ่มแกะสลักไม้ เครือข่ายการดำเนินงานด้านการจัดหาช่องทางการตลาด เครือข่ายการท่องเที่ยวชุมชนเชิงเกษตร ตลอดจนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชน เช่น กิจกรรมประเพณี กิจกรรมประจำปีของชุมชน และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อนำองค์ความรู้มาพัฒนากลุ่ม

๓.การส่งเสริมกระบวนการดำเนินงาน

๓.๑ การเข้าถึงปัจจัยการผลิต

๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต ได้แก่ การมีทรัพยากร วัตถุดิบในชุมชน เช่น การแกะสลักไม้ของกลุ่มบ้านทองผาฝาย ไม้ส่วนใหญ่ที่ใช้คือไม้จามจุรีสามารถเก็บหาตามหัวไร่ปลายนา การดำเนินงานของกลุ่มหัตถกรรมชุมชนบ้านลานทองที่มีวัสดุหลักที่ใช้ในการผลิตก็คือ ใบลาน ซึ่งเป็นวัสดุที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น และมีอยู่เป็นจำนวนมาก และกลุ่มชุมชนพึ่งพิงอิงย่างมีปัจจัยการผลิต คือ น้ำยางสดจากกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีเพียงพอต่อการผลิตหมอนยางพารา

๓.๒ การตลาด

การมีช่องทางทางการตลาดและการจัดจำหน่าย เช่น ๑) การออกร้านขายตามงานแสดงสินค้าที่ทางหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดขึ้น ๒) การจำหน่ายให้กับพ่อค้าคนกลาง ๓) การจัดจำหน่ายผ่านสื่อออนไลน์ ซึ่งจะเป็นลักษณะของการขายผ่านสื่อ Social Media ๔) การจำหน่ายให้ผู้ที่มาศึกษาดูงานและลูกค้าที่มาท่องเที่ยวชุมชน และ ๕) การจำหน่ายที่ศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน

๓.๓ องค์ความรู้และการส่งเสริมความรู้เพื่อใช้ประโยชน์

องค์ความรู้ชุมชนที่มีอยู่ในชุมชน ผ่านกระบวนการถ่ายทอด การสืบทอด การสร้างองค์ความรู้ การฝึกปฏิบัติเรียนรู้ เกิดเป็นภูมิปัญญาชุมชนที่มีคุณค่าและมีมูลค่า ที่สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ชุมชนได้ นอกจากนี้ควรมีการเรียนรู้การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของชุมชนเพื่อนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยกระบวนการสร้างองค์ความรู้จากชุมชนและการถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน เริ่มต้นจากกระบวนการเรียนรู้ การนำความรู้มาปฏิบัติ และสามารถนำความรู้ที่ได้รับมา

พัฒนาและต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนอย่างต่อเนื่อง

๔.การกำหนดเป้าหมายผลผลิต

๔.๑ สร้างอาชีพ สร้างรายได้ในชุมชน

อุตสาหกรรมในชุมชน เป็นกิจกรรมที่สามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักจึงทำให้มีรายได้แค่ทางเดียว อุตสาหกรรมชุมชนจึงเป็นอาชีพเสริมที่สร้างรายได้ ทำให้ครอบครัวมีรายรับเข้ามามากขึ้นจากการผลิต การจำหน่ายผลิตภัณฑ์ รวมทั้งการผลิตวัตถุดิบเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมชุมชน ทำให้มีการกระจายรายได้ในชุมชน มีเงินหมุนเวียนในชุมชน

๔.๒ เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง

อุตสาหกรรมชุมชน เป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากกิจกรรม มีรายได้เพิ่มขึ้นและสร้างความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานราก โดยคนในชุมชนมีอาชีพเสริม มีรายได้เพิ่มขึ้น ทำให้เกิดเงินหมุนเวียนในชุมชนจากการที่นำทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ มีการกระจายรายได้สู่ชุมชนผ่านการจ้างงานและการรับซื้อวัตถุดิบในการผลิต เป็นกิจกรรมที่สามารถเสริมสร้างรายได้และพัฒนาเศรษฐกิจระดับชุมชนได้

๔.๓ สวัสดิการชุมชน

การดำเนินการอุตสาหกรรมชุมชน สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้แก่คนในชุมชน นอกจากนี้ยังมีผลตอบแทนจากการปันผลจากรายได้จากการดำเนินงาน เกิดการส่งเสริมการออมซึ่งสามารถต่อยอดไปสู่การจัดสวัสดิการชุมชน และการทำประกันชีวิตเพื่อสร้างความมั่นคงในชีวิตได้

๕.มาตรการสร้างแรงจูงใจด้านอุตสาหกรรมชุมชน

การส่งเสริมและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมชุมชน นอกจากการส่งเสริมปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ปัจจัยภายในชุมชน การส่งเสริมกระบวนการดำเนินและการกำหนดเป้าหมายผลผลิตจากการดำเนินงานตามข้างต้นแล้ว ควรมีมาตรการสร้างแรงจูงใจด้านอุตสาหกรรมชุมชน ในด้านอื่นๆ ได้แก่

๕.๑ การวิจัยเพื่อการพัฒนาสินค้าอุตสาหกรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้า และการพัฒนาความหลากหลายของสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการ โดยสถาบันการศึกษา

๕.๒ การสร้างมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรมชุมชน ให้ได้มาตรฐานอุตสาหกรรมเพื่อให้อาจจำหน่ายตลาดในประเทศ และตลาดเพื่อการส่งออก โดยกระทรวงอุตสาหกรรมให้ความรู้และส่งเสริมในการขอมาตรฐานสินค้าอุตสาหกรรม

๕.๓ การสนับสนุนงบประมาณเพื่อการผลิต

๕.๔ การขยายตลาดสินค้าอุตสาหกรรมชุมชนไปต่างประเทศ การจัดทำตลาดออนไลน์ โดยกระทรวงพาณิชย์

๕.๕ การสร้างอัตลักษณ์ของสินค้า เน้นสินค้าอุตสาหกรรมชุมชนที่อนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ตลอดจนความรัก ความภาคภูมิใจในท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น

ส่วนที่ ๒. ข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้

การพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยการส่งเสริมเศรษฐกิจในชุมชนให้มีความเข้มแข็ง มีศักยภาพในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน นำไปสู่การแก้ไขปัญหาความยากจน ความเหลื่อมล้ำ และความไม่เสมอภาค ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนบรรลุเป้าหมาย การศึกษานี้มีข้อเสนอในการนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ให้บรรลุผล ดังนี้

๑.การพัฒนาศักยภาพชุมชน

พัฒนาศักยภาพชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมรับมือในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชน และสร้างความเข้มแข็งให้ระบบเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ๑) การศึกษาชุมชน เป็นการศึกษาความรู้และข้อมูลชุมชน ทุนชุมชน การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ตรงกับความต้องการและทุนชุมชน ๒) การเรียนรู้ของชุมชน เพื่อการรับรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูลชุมชน วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และกำหนดรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนร่วมกัน ๓) การถอดบทเรียนและการสรุปบทเรียนชุมชน เพื่อประเมินผลผลิตและผลลัพธ์ของการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน การกำหนดบทบาทของชุมชน เพื่อปรับแนวทางในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน และบทบาทของชุมชนที่เหมาะสม ๔) การต่อยอดและการพัฒนากิจกรรมสู่การพัฒนาวัฒนธรรมชุมชน เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของชุมชน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างสรรค์นวัตกรรมชุมชนเพื่อพัฒนารูปแบบทางธุรกิจที่เหมาะสมกับชุมชน และสอดคล้องกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาศักยภาพชุมชนโดยสถาบันการศึกษาดำเนินการร่วมกับชุมชนในการรวบรวมข้อมูลชุมชน องค์กรความรู้ชุมชน กระบวนการเรียนรู้ชุมชน และนวัตกรรมชุมชนเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้สามารถดำเนินงานพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

๒.การเสริมพลังอำนาจชุมชน (Community empowerment)

การเสริมพลังอำนาจชุมชน มีความสามารถ มีศักยภาพที่จะดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนของตนเองได้ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ของชุมชน และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ชุมชนโดยวิธีการ เช่น ๑) การพัฒนาความรู้ ทักษะ และความเชื่อมั่นในตนเองจนเกิดเป็นความเชี่ยวชาญของชุมชนให้สามารถพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็งได้ ๒) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกคนในชุมชน เพื่อสร้างพลังชุมชน สร้างโอกาสแก่ทุกคนในชุมชน และส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ๓) การบริหารจัดการชุมชนโดยคนในชุมชนที่เน้นการมีส่วนร่วม มีการรับรู้ร่วมกันของคนในชุมชน และการกระจายผลประโยชน์แก่คนในชุมชน ๔) การลงมือปฏิบัติร่วมกัน โดยเน้นการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในกิจกรรมของชุมชน เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

การเสริมพลังอำนาจชุมชนโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการพัฒนาความรู้ พัฒนาทักษะของชุมชนเพื่อสร้างพลังชุมชนในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป

๓. การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ชุมชน

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน มิใช่เป็นการเรียนรู้ของปัจเจกเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนที่มาทำกิจกรรมร่วมกัน มีลักษณะเป็นกระบวนการกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การ

นำเอาประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกัน อาจเพื่อการแก้ปัญหาหรือการทำงานร่วมกัน จนเกิดเป็นความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกันของคนที่มีความสนใจร่วมกัน มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันและร่วมกันทำงาน ดังนั้นจึงต้องมีการ ส่งเสริมกิจกรรมและสร้างโอกาสให้คนเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีโอกาส มีเวทีในการแลกเปลี่ยน กระบวนการ เรียนรู้ชุมชน จึงต้องมีการจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้คนในชุมชนสามารถนำความรู้ ไปพัฒนาศักยภาพและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้ โดยกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จะเกิดในรูปแบบของการ แสวงหาทางออกร่วมกัน การแลกเปลี่ยนความรู้ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ ตามธรรมชาติ และตรงกับความต้องการของชุมชน โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของ ชุมชนร่วมกัน การแสวงหาแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมกับชุมชน รวมทั้งการสรุปบทเรียนจากการปฏิบัติ เพื่อการปรับเปลี่ยนการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อไป โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน องค์กรความรู้ชุมชน ภูมิปัญญาชุมชน ตลอดจนผู้รู้และองค์ความรู้ที่มาจาก ภายนอกชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้ พัฒนาศักยภาพ พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีการนำความรู้ ประสบการณ์ไปแลกเปลี่ยนและพัฒนาต่อยอดความรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของ ชุมชน จึงต้องมีการกระตุ้น การส่งเสริม การสนับสนุนให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ของชุมชน และองค์ประกอบของการเรียนรู้ของชุมชน เช่น การให้ความรู้ สนับสนุนความรู้ชุมชน การ เปิดเวทีแลกเปลี่ยน การจัดพื้นที่เรียนรู้ชุมชน การจัดศูนย์เรียนรู้ของชุมชน หรือศูนย์ข้อมูลชุมชนเพื่อรวบรวม ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญา และข้อมูลสำคัญของชุมชน เป็นต้น เพื่อให้ชุมชนมีฐานในการขับเคลื่อนการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็งต่อไป

๔. การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน

องค์ความรู้ชุมชนเป็นความรู้ในตัวคนในชุมชน เป็นความรู้ที่มาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม และ ประสบการณ์ของชุมชน องค์ความรู้ชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญของชุมชน เป็นภูมิปัญญาด้านต่างๆ ในชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน หรือบุคคลภายนอก อีกทั้งสามารถถ่ายทอดและสืบทอดคุณค่าและภูมิปัญญา ชุมชนเหล่านี้ไม่ให้สูญหายไป องค์ความรู้ชุมชนจะก่อให้เกิดประโยชน์โดยผ่านกระบวนการจัดการความรู้ชุมชน เริ่มจากสืบค้นและรวบรวมองค์ความรู้ชุมชน การสะสมความรู้เพื่อเป็นข้อมูลชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ การ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน มีกระบวนการถ่ายทอดและต่อยอดองค์ความรู้เพื่อการพัฒนาเกิดเป็นผลิตภัณฑ์ ชุมชนที่มีมูลค่า องค์ความรู้ชุมชนจึงเป็นการสร้างความรู้จากภายในชุมชนและการส่งเสริมความรู้เพื่อการต่อ ยอดเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ดังนั้นองค์ความรู้ชุมชนจึงเป็นรากฐานในการพัฒนาเพื่อการพัฒนา นวัตกรรมชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนต่อไป นอกจากนี้เพื่อให้ชุมชนมีศักยภาพใน การดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ควรมีการเสริมความรู้ด้านการบริหารธุรกิจชุมชน การจัดทำแผนธุรกิจ ชุมชน ตลอดจนการวิจัยชุมชน

การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน โดยการค้นหาองค์ความรู้ชุมชน การรวบรวมองค์ความรู้ชุมชน และการเผยแพร่องค์ความรู้ชุมชนเพื่อนำไปต่อยอดและประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อไป ผนวกกับความรู้ เพิ่มเติมด้านการบริหารจัดการธุรกิจ ด้านเทคโนโลยีและด้านการวิจัย

๕. การพัฒนากลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน

กลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนที่สำคัญ ได้แก่ ๑) ผู้นำชุมชน คือ ผู้ที่มีภาวะผู้นำและได้รับการ ยอมรับจากชุมชน มีบทบาทในการประสานการเปลี่ยนแปลง ความร่วมมือร่วมใจ การแบ่งปันความรู้ การ

ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ และเป็นผู้เอื้ออำนวยให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการชุมชน ผู้นำชุมชนจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน จึงต้องมีการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถของผู้นำชุมชนอย่างต่อเนื่อง ให้มีทักษะในการบริหารจัดการชุมชน การกำหนดทิศทางการพัฒนาและขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ๒) กลุ่มและเครือข่ายในชุมชน ในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนจะประกอบด้วยกลุ่มต่างๆ และเครือข่าย ซึ่งเป็นการรวมตัวกันเพื่อจุดประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน มีเวทีกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน การติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กันก่อให้เกิดความผูกพันกัน การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน และการทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนด โดยกลุ่มและเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา การต่อยอด การขยายกิจกรรมการพัฒนาต่างๆ ของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นพลังในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชนให้เข้มแข็ง

ดังนั้นการพัฒนากลไกในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจชุมชน โดยการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชน กลุ่ม และเครือข่ายเพื่อให้เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและประชารัฐ .คู่มือประชารัฐรักสามัคคี.๒๕๕๙
ประเวศ วะสี. กระบวนทัศน์ใหม่ มรรค ๘ แห่งการทำงานเรื่องสิ่งแวดล้อม .กรุงเทพมหานคร.๒๕๔๙
ประเวศ วะสี .วิธีการและกลไกยุทธศาสตร์ประชารัฐสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากบนหลักการเศรษฐกิจพอเพียง .นนทบุรี .๒๕๕๘
... แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ประเด็นเศรษฐกิจฐานราก (๒๕๖๑ – ๒๕๘๐)
พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน.กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลบอลคิมทอง.๒๕๕๖
เยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี .การประเมินโครงการ : แนวคิดและแนวปฏิบัติ .กรุงเทพ.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย .๒๕๔๖
สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). คู่มือส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก.กรุงเทพ .๒๕๕๙
สำนักงานกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ. คู่มือการดำเนินงานโครงการเพิ่มความเข้มแข็งของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางประชารัฐ .นนทบุรี.๒๕๕๙
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. การพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทไทย. เอกสารประกอบการประชุมประจำปี ๒๕๔๖
สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง .เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง “โลกาภิวัตน์ด้านเงินทุนและเศรษฐกิจฐานรากของประเทศไทยในทศวรรษหน้า”.กรุงเทพ. ๒๕๕๑
... สรุปสาระสำคัญของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (พ.ศ.๒๕๖๑-๒๕๘๐) .๒๕๖๒
- ### งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- กิตติยา จ้อยกระจ่าง. การบริหารจัดการทุนเพื่อประกอบกิจการในวิสาหกิจชุมชน. (สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์. ๒๕๕๗
ธีรพล พรหมเพชร .การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา บ้านศาลาดิน อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาพัฒนาชุมชน.๒๕๖๒
นิตารัตน์ จุลวงศ์. การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรล่องเรือชมสวนเลียบคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.๒๕๕๓
สาธินี สาดบุญสร้าง .แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่การพึ่งพาตนเองของชุมชน : กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนดาร์ลือบาดะห์ แขวงบางมด เขตทุ่งครุ จังหวัดกรุงเทพมหานคร.(วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, สาขาพัฒนาชุมชน.๒๕๖๒
สุเทพ เพชรธรรมรัตน์. วิสาหกิจชุมชนกับการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง: กรณีศึกษาศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนบ้านเขาถ้ำพระ ตำบลดอนทราย อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, คณะรัฐศาสตร์, สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. ๒๕๕๖

เอกพงศ์ แก้วมา. การจัดการวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาโรงแปงขนมจีน ตำบลกะหรอ อำเภอนบพิตำ จังหวัด นครศรีธรรมราช. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพจนมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์, สาขาการพัฒนารชุมชน.๒๕๕๕

ภาคผนวก

แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม

เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คณะอนุกรรมการการลงทุนและเศรษฐกิจฐานราก ในคณะกรรมการการพาณิชย์ และการอุตสาหกรรมของวุฒิสภา สถาบันพระปกเกล้า ร่วมกับ สำนักงานศูนย์วิจัยและสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินโครงการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแบบแนวคำถามสำหรับการถอดบทเรียน กลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษา ในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรม ชุมชน ผู้ศึกษามีความประสงค์ศึกษาการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และแนวทางในการส่งเสริมการ ดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ซึ่งประกอบไปด้วยข้อคำถามใน ๒ ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ร่วม สนทนากลุ่ม ส่วนที่ ๑ แนวทางการถอดบทเรียน สำหรับกลุ่มเกษตรแปรรูปในชุมชน กลุ่มการท่องเที่ยว ชุมชน และกลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน

คำชี้แจง

๑.๑ แนวคำถามฉบับนี้สำหรับการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปในชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้าน อุตสาหกรรมชุมชน

๑.๒ การสนทนากลุ่มโดยทางคณะที่วิจัยจะมีการประสานกับกับผู้ประสานงานล่วงหน้า ก่อนเริ่มการสนทนากลุ่ม

๑.๓ ผู้เข้าร่วมประชุมสนทนากลุ่มจำนวน ๕-๗ คน ซึ่งเป็นผู้นำ คณะกรรมการ หรือ สมาชิกกลุ่มกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกรณีศึกษาในงานพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากด้านเกษตรแปรรูปใน ชุมชน ด้านการท่องเที่ยวชุมชน และด้านอุตสาหกรรมชุมชน

๑.๔ ระยะเวลาการสนทนากลุ่มไม่เกิน ๒ ชั่วโมง

๑.๕ หากท่านมีคำถามใดเกี่ยวกับแนวคำถามนี้ กรุณาติดต่อสอบถามเพิ่มเติมที่ ผศ.ดร.

ภูซังค์ เสนานุช คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๔๑๓๔๕๓๕๔ Email : p.senanuch@gmail.com หรือ อาจารย์ ดร.กาญจนา รอดแก้ว คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๙๖๙๒๗๔๑๖ Email : rkanchana๑@gmail.com หรือ ผศ.รณณรงค์ จันใด คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ ๐๘๐๘๙๔๒๑๑๔๔๐ Email : taktu๖๔@hotmail.com

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลผู้ร่วมสนทนากลุ่ม

๑.๑ ชื่อกลุ่ม.....

ประเภทกลุ่ม เกษตรแปรรูปในชุมชน การท่องเที่ยวชุมชน อุตสาหกรรมชุมชน

ที่ตั้งกลุ่ม

หมู่ที่.....ตำบล

อำเภอ.....จังหวัด

๑.๒ การดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

.....

๑.๓ รายชื่อผู้ประสานงานกลุ่ม

ชื่อ.....นามสกุล.....

ตำแหน่ง.....สถานที่ทำงาน.....

ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

โทรศัพท์.....Email.....Line ID.....

อายุ.....ปี วุฒิการศึกษา.....

๑.๔. รายชื่อผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ลำดับที่	ชื่อ-นามสกุล	เบอร์โทร	ตำแหน่ง	หน่วยงาน

หมายเหตุ ระบุตำแหน่งและหน่วยงาน กรณีที่ทำงานในภาครัฐ กรณีอื่น ระบุตำแหน่งในชุมชน(ถ้ามี)

ส่วนที่ ๒ แนวทางการถอดบทเรียน สำหรับกลุ่มเกษตรกรแปรรูปในชุมชน กลุ่มอุตสาหกรรมชุมชน และกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ กลุ่ม

๑. การทำความเข้าใจ ที่มา สาเหตุของการเกิดกลุ่ม วัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิสัยทัศน์ของกลุ่ม และ ประโยชน์ที่ได้รับ

๒. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

- ๑) การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน
- ๒) หน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม
- ๓) กฎระเบียบ นโยบาย การพัฒนาและการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม
- ๔) มาตรการการส่งเสริมการดำเนินงานของกลุ่ม

๓. ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

- ๑) ผู้นำชุมชน
- ๒) ทุนชุมชน
- ๓) การบริหารจัดการกลุ่ม
- ๔) การรวมกลุ่ม และเครือข่าย
- ๕) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
- ๖) การพัฒนาและต่อยอดกิจกรรม

๔. กระบวนการดำเนินงาน

- ๑) การเข้าถึงปัจจัยการผลิต
- ๒) การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และการส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการต่อยอด
- ๓) การตลาด
- ๔) การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความยั่งยืน
- ๕) การบริหารจัดการ

๕. ผลผลิตจากการดำเนินงาน

- ๑) ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม
- ๒) เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง
- ๓) มีการกระจายรายได้ในชุมชน
- ๔) ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว/ ชุมชนดีขึ้น
- ๕) ชุมชนมีการจัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์
- ๖) มีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน
- ๗) คนในชุมชนมีความสุข

๖. ข้อเสนอ

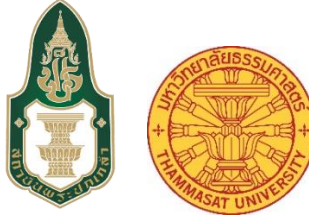
๑) ปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข

๒) ข้อเสนอแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

๗. จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ โควิด ๑๙

๑) ผลกระทบต่อการดำเนินงานของกลุ่ม

๒) กลุ่มมีการปรับตัวจากสถานการณ์ หรือ กำหนดแนวทางการดำเนินการของกลุ่มอย่างไร

แบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาของคณะอนุกรรมการการลงทุนและเศรษฐกิจฐานรากในคณะกรรมการพาณิชย์และการอุตสาหกรรม วุฒิสภา เรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน” เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่การสร้างเศรษฐกิจชุมชนที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความสุข และมีรายได้เพิ่มต่อไป โดยสอบถามจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชน รวมทั้งสิ้น ๒๔ กลุ่ม

แบบสอบถามประกอบด้วย ๕ ส่วน ดังนี้ ๑) ด้านประชากรศาสตร์ ๒) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก ๓) ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน ๔) กระบวนการดำเนินงาน ๕) ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ขอความร่วมมือจากท่านในการในการให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็น โดยการทำเครื่องหมายใน / ในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่าน

ส่วนที่ ๑.ด้านประชากรศาสตร์

ข้อมูลส่วนบุคคล

๑. เพศ

() ชาย () หญิง

๒.อายุ

() ต่ำกว่า ๒๐ ปี

() ๒๑ – ๓๐ ปี

() ๓๑ – ๔๐ ปี

() ๔๑ – ๕๐ ปี

() ๕๑ – ๖๐ ปี

() ๖๐ ปี ขึ้นไป

๓.สถานภาพ

() โสด

() แต่งงาน

- () หย่าร้าง
- () แยกกันอยู่
- () อื่นๆ.....

๔.การศึกษา

- () มัธยมศึกษาตอนต้น
- () มัธยมศึกษาตอนปลาย
- () ปวช.
- () ปวส.
- () ปริญญาตรี
- () ปริญญาโท
- () อื่นๆ.....

๕.อาชีพหลัก

- () รับจ้าง
- () เกษตรกร
- () ธุรกิจ
- () รับราชการ
- () อื่นๆ

๖.จำนวนคนในครอบครัว

- () ต่ำกว่า ๓ คน
- () ๔- ๕ คน
- () มากกว่า ๕ คน

๗.รายได้เฉลี่ยต่อเดือน

- () ต่ำกว่า ๕,๐๐๐ บาท
- () ๕,๐๐๑ - ๑๐,๐๐๐ บาท
- () ๑๐,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท
- () มากกว่า ๑๕,๐๐๐ บาท

ข้อมูลด้านกลุ่ม

๑. สถานภาพทางธุรกิจของกลุ่ม

- () กลุ่มอาชีพ ระยะเวลาดำเนินการของกลุ่ม ปี
 - () กลุ่มสหกรณ์ ระยะเวลาดำเนินการของกลุ่ม ปี ระยะเวลาการจดทะเบียนของกลุ่ม ปี
 - () กลุ่มวิสาหกิจ ระยะเวลาดำเนินการของกลุ่ม ปี ระยะเวลาการจดทะเบียนของกลุ่ม ปี
 - () บริษัทจำกัด ระยะเวลาดำเนินการของกลุ่ม ปี ระยะเวลาการจดทะเบียนของกลุ่ม ปี
 - () อื่นๆ.....
- ระยะเวลาดำเนินการของกลุ่ม ปี ระยะเวลาการจดทะเบียนของกลุ่ม ปี

๒. ประเภทของธุรกิจของกลุ่ม

- () เกษตรแปรรูปในชุมชน
- () ท่องเที่ยวชุมชน
- () อุตสาหกรรมชุมชน

๓. ผลิตภัณฑ์ของกลุ่ม

๔. ตำแหน่ง/บทบาทของท่านในกลุ่ม

- () ประธาน
- () กรรมการ
- () สมาชิกกลุ่ม
- () อื่นๆ

๕. ระยะเวลาในการมีส่วนร่วม/มีบทบาทในกลุ่ม

- () น้อยกว่า ๑ ปี
- () ๑-๓ ปี
- () ๓-๕ ปี
- () ๕ ปีขึ้นไป

ส่วนที่ ๒.ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอก

ท่านคิดว่าปัจจัยด้านต่างๆ ต่อไปนี้ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
ด้านกฎหมาย						
๑.ความรู้ ความเข้าใจของท่านเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับใด						
๒.การให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับ วิสาหกิจชุมชนมีความสำคัญในระดับใด						
๓.หน่วยงานภาครัฐที่ให้การส่งเสริมและ สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม						
๒.๑ กรมการพัฒนาชุมชน						
๒.๒ กรมส่งเสริมการเกษตร						
๒.๓ กรมพัฒนาธุรกิจการค้า						
๒.๔ กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม						
๒.๕ กรมการค้าภายใน						
๒.๖ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยีแห่งชาติ / สถาบันการศึกษา/ มหาวิทยาลัยในพื้นที่						
๒.๗ อื่นๆ						
๓. การส่งเสริมและสนับสนุนจาก หน่วยงานภาครัฐช่วยให้กลุ่มประสบ ความสำเร็จในระดับใด						

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
ด้านการเมือง						
๑. นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริม จากหน่วยงานภาครัฐ ทำให้กลุ่มของท่าน ประสบความสำเร็จในระดับใด						
๒. นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริม จากหน่วยงานภาครัฐมีความเป็นไปได้ใน การปฏิบัติในระดับใด						
๓. นโยบายการพัฒนาและการส่งเสริม จากหน่วยงานภาครัฐเอื้อให้เกิดภาคี เครือข่าย และความเข้มแข็งของกลุ่มใน ระดับใด						
ด้านสังคม						
๑. การส่งเสริมและสนับสนุนการ ดำเนินงานของกลุ่มด้วยการวิจัยและ พัฒนานวัตกรรม ส่งผลต่อความสำเร็จของ กลุ่มในระดับใด						
๒. การส่งเสริมและสนับสนุนการ ดำเนินงานของกลุ่มด้วยการพัฒนา แอปพลิเคชัน / การพัฒนาช่องทาง การตลาดออนไลน์ ส่งผลต่อความสำเร็จ ของกลุ่มในระดับใด						

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
ด้านวัฒนธรรม						
๑.การส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่มีอัตลักษณ์ส่งผลต่อการดำเนินงานของ กลุ่มในระดับใด						
๒.การส่งเสริมองค์ความรู้ชุมชน ภูมิ ปัญญาชุมชนและปราชญ์ชุมชนมีผลต่อ การดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						
ด้านสถานการณ์ปัจจุบัน						
๑.การส่งเสริมทักษะอาชีพมีผลต่อการ ดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						
๒.การส่งเสริมด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ / นวัตกรรมมีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่ม ในระดับใด						
๓.การส่งเสริมด้านการตลาดออนไลน์ มี ผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						
๔.การส่งเสริมด้านการรักษาสิ่งแวดล้อมมี ผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						
๕.การส่งเสริมความรู้ด้านธุรกิจ การ บริหารจัดการ การผลิต การตลาด และ ระบบการเงินบัญชีมีผลต่อการดำเนินงาน ของกลุ่มในระดับใด						

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๖.การกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมรูปแบบใหม่ เช่น ตลาดอินทรีย์ ตลาดอนุรักษ์ ตลาดย้อนยุค การท่องเที่ยวชุมชน เป็นต้น มีผลต่อการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						

ส่วนที่ ๓.ปัจจัยสภาพแวดล้อมภายใน

ท่านคิดว่าปัจจัยด้านต่างๆ ต่อไปนี้ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๑.ผู้นำกลุ่มมีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถในการพัฒนากลุ่มในระดับใด						
๒.ในชุมชนมี “ทุนชุมชน” ที่ส่งเสริมการพัฒนาชุมชนในระดับใด						
๒.๑ สถาบันการเงินชุมชน						
๒.๒ องค์กรความรู้ ภูมิปัญญา						
๒.๓ ประชาชนชุมชน						
๒.๔ วัฒนธรรมประเพณี						
๒.๕ ทรัพยากรธรรมชาติ/วิถีชีวิตในท้องถิ่น						

ปัจจัย	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๒.๖ อื่นๆ						
๓.กลุ่มมีความสามารถด้านการบริหารในระดับใด						
๔.กลุ่มมีความร่วมมือ/การเชื่อมโยงกับกลุ่มหรือองค์กรอื่นในระดับใด						
๕.ชุมชนมีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มในระดับใด						
๖.กลุ่มมีการพัฒนาและต่อยอดกิจกรรมของกลุ่มในระดับใด						

ส่วนที่ ๔.กระบวนการดำเนินงาน

ท่านคิดว่ากลุ่มมีกระบวนการดำเนินงานในด้านต่อไปนี้ในระดับใด

กระบวนการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๑.การเข้าถึงปัจจัยการผลิต						
๑.๑ มีแหล่งเงินทุน						
๑.๒ มีทรัพยากรและวัตถุดิบการผลิต						
๑.๓ มีความรู้						
๑.๓ มีเครื่องจักร/เทคโนโลยี						

กระบวนการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๒.การสร้างองค์ความรู้จากชุมชน และ การส่งเสริมความรู้เพื่อประโยชน์ในการ ต่อยอด						
๒.๑ การรวบรวมองค์ความรู้						
๒.๒ การนำองค์ความรู้ไปต่อยอดและใช้ ประโยชน์						
๒.๓ การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ และการถ่ายทอดองค์ความรู้						
๒.๔ การถอดบทเรียนและการสรุป บทเรียน						
๓.การตลาด						
๓.๑ การวิเคราะห์ตลาด						
๓.๒ การแสวงหาช่องทางการตลาด						
๔.การสื่อสารสร้างการรับรู้เพื่อความ ยั่งยืน						
๔.๑ การสร้างแบรนด์/การสร้างความ จดจำในสินค้า/ผลิตภัณฑ์						
๔.๒ การแสวงหาช่องทางการ ประชาสัมพันธ์						

กระบวนการดำเนินงาน	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๕.การบริหารจัดการ						
๕.๑ การวางแผนการดำเนินงาน						
๕.๒ การวิเคราะห์ความเสี่ยงในการดำเนินงาน						
๕.๓ การลดต้นทุน						
๕.๔ การแสวงหากำไร						

ส่วนที่ ๕.ผลผลิตจากการดำเนินงาน

ท่านคิดว่าการทำงานของกลุ่มส่งผลต่อสมาชิก และชุมชนในระดับใด

ผลจากการดำเนินงานของกลุ่ม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๑.ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม						
๒.มีการกระจายรายได้ในชุมชน						
๓.เศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็ง						
๔.ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวดีขึ้น						
๕.ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนดีขึ้น						
๖.ชุมชนมีการจัดกิจกรรม สาธารณประโยชน์						
๗.มีการจัดระบบสวัสดิการชุมชน						

ผลจากการดำเนินงานของกลุ่ม	ระดับความคิดเห็น					ไม่มี ความเห็น
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	
๘.คนในชุมชนมีความสุข						

ส่วนที่ ๖.ข้อเสนอ

๑. ในการดำเนินงานที่ผ่านมา กลุ่มมีปัญหา อุปสรรคในการดำเนินงานอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

๒. ท่านมีข้อเสนอแนะต่อการบริหารจัดการกลุ่มอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

.....

๓. ท่านมีข้อเสนอต่อการดำเนินนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างไรบ้าง?

.....

.....

.....

ขอขอบคุณ

รายงานฉบับสมบูรณ์

การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
Research on Opinions on Sustainable Grassroot Economic Development Policy